

KOLOS TORI ISKOLA A KÁRMELEN
ELINDULÁS A TÖKÉLETES SÉG ÚTJÁN

ÍRTA

P. MARCELL

KARME LITA

BUDAPEST
A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
ELŐSZÓ	3
A DIADALMAS KÁRMELITA	4
IMÁDSÁG	4
A kezdő karmelita jófeltételei a noviciátus küszöbén	4
100% a lelkiéletben	5
Mária jelenlétében	7
A szentségi Jézus	9
Mária hajója	11
Fönntartás nélkül	14
«Egyetlen dolgom: Őt szeretni!»	16
Az imádság	19
Az elmélkedés	22
Előkészület az elmélkedésre	25
Az elmélkedés lefolyása	27
Lelki szárazságban	27
Egy gondolattól megszállva	30
A szeretet tüzeiben	32
ÖNMEGTAGADAS	35
Önmehtagadás	35
Az önmehtagadás fajtái	37
A) Külső önmehtagadás	40
Szemfékezés	40
Silentium. (I.)	43
Silentium. (II.)	45
A nyelv megszentelődése	48
A próza	50
A süket fül	53
A halló fül	55
A veszedelem	56
Az élő templom	58
B) Belső önmehtagadás	59
A quadriga	59
A szenvedély átka	61
A triumphator. (I.)	63
A triumphator. (II.)	64
A művész	65
A tudós	66
A sorsdöntő. (I.)	67
A sorsdöntő. (II.)	69
A hadvezér	70
Az akarat edzése	72
Diadalmas akarat	74
Függelék	77
A Szűzanya hivatása	77
Máriás papi élet	79

ELŐSZÓ.

Az élet rövid is, nehéz is. Rövid: elsuhan, mint a madár ablakunk előtt, elszáll, mint a falevél, melyet tovasodor az őszi szél. Nehéz: ezer a baj, mely gyötrelmessé teszi, megszámlálhatatlan a kísértés, mely mindenfelől leskelődik rá.

Hogyan lehet ezt a rövid, nehéz életet okosan, bölcsen, boldogan leélni? Más szóval: *hogyan érdemes élni?* Erre a felelet csak egy lehet: úgy, ahogyan példát adott arra a mi Urunk, Jézus Krisztus, és utána az ő tanítványai, a szentek valamennyien. Azaz e földi élet egyetlen *józanul* lehetséges, minden csalódást kizáró programja csak egy lehet: *az életszentség!* Minden más hiúság, önámítás és csalóka délibáb. Hogy ezt a legtöbb ember csak majd a másvilágon látja be, az lehet igen-igen szomorúan tragikus, de semmi esetre sem kétségbe vonható.

E könyvnek nincs más célja, mint hogy *rávegyen* minden karmelita újoncot elsősorban, de minden karmelitát is, aztán bármily szerzetest, nőt, férfit, papot, sőt világi lelki embert is a maradéktalan, fönn-tartás nélkül való, – hogy úgy mondjam – 100%-os lelkiéletre; *meggyőzve* őket, hogy a lelkiélet alfája és ómegája az imádság és önmegtagadás. *Imádság.* Nem így: imádkozzál és dolgozzál! hanem a munkát is imádsággá tenni, mert «szükséges mindig imádkozni és soha meg nem szünni». (Lk. 18,1.) *Önmegtagadás!* Hogy ez annyira velejárója az imádságnak, hogy nélküle minden ima pusztán beteges lélegzetvétel, olyan, mint a haldoklónak kihagyásos, levegő után kapkodása.

A szerző legédesebb ambíciója azonban az volna, ha sikerülne minél több lelket megnyernie az *igazi* Mária-kultusznak (ezért csatolta függelékül «A Szűzanya hivatása» és a «Máriás papi élet» című fejezeteket), mert aki őt megtalálja, az az életet találja meg és üdvössége leszen az Úrban. (Péld. 8,35.) Szerinte – s ez a szentek tanítása is és az Anyaszentegyház gyakorlata – Mária nélkül a lelkiélet pusztta vergődés, egyhelyben topogás, vagy roppant fárasztó, lassú haladás, neki-neki lendülés és még nagyobb visszaesés; s mert az az *Isten akarata*, hogy Mária Anyánk legyen és mi *valódi* gyermekei: csak Vele tudjuk megvalósítani az Evangélium leggyakorlatibb alaptanát: – a lelki kisgyermekséget, amely nélkül nincs számunkra Mennyország. (Mt. 18,3.)

Mindezekből következik az is, hogy ez a könyv kevésbé akar elmélet lenni, hanem annál inkább eleven, pezsgő élettel teli *gyakorlat*, azon az egyszerű alapon, hogy az elmélet gyakorlat nélkül édeskeveset ér, ámbár szükséges és jó, mivelhogy elmélet nélkül a gyakorlat igen könnyen ferde irányt vehet, sőt ezer veszedelmet rejthet magában. Tóth Tihamér így mondta: «Az elméletet tisztetem, de nem kedvelem.» Mi azonban az elméletet is beállítjuk fölséges célunk szolgálatába: az életszentség elérésébe. Tegyük a munkát imádsággá, az elméletet pedig gyakorlattá! *Megvalósítás* – realizáció! Ez a mi eszményünk! Nem akarunk pusztán rajongani «a szentekért, meg az életszentségért, hanem meg akarjuk valósítani ez utóbbit, – *szentek akarunk lenni!* – Hogy ezt elérjük, semmit sem bízunk magunkban, de annál határtalanabb a *bizalmunk* abban, Aki által mindent meg tudunk tenni, Aki bennünket megerősít (Phil. 4,13.): Jézusban, továbbá Anyánkban, Máriában. *A kegyelem* a mi életünkben nem kenetes frázis, hanem eleven élet és mindeneket legyőző, isteni erő. Úgy kering bennünk, mint a szőlővesszőben a szőlőtő nedve. Teljes tudatában vagyunk annak, hogy ki az Igazi Szőlőtő (vitis vera), s hogy mi a szőlővesszők vagyunk (Jn. 15,5.). Nincs is nekünk más törekvésünk, de ez egyúttal a mi állandó *erőfeszítésünk* is, mint: *megmaradni Benne* (Manete in me: Jn. 15,4.). – Hogy aztán ez a megmaradás a kisterézkés bizalom és Mária édesanyjai segítségével nélkül csak igen keservesen volna lehetséges, – az szent meggyőződésünk.

A mű három kötetre van tervezve. Jelen kötet az első: *Elindulás* a tökéletesség útján. Megfelel mintegy a tisztulás útjának (via purgativa); hőse: a diadalmas karmelita (Triumphator). A második: *Haladás* a tökéletesség útján. Megfelelne a megvilágosodás, az erényekkel való díszítés útjának (via illuminativa); hőse: a boldog karmelita (Beatus vir). A harmadik: *Egyesülés* Istennel (via unitivá). Hőse, eszménye: az igaz karmelita (Vir iustus).

Legyen öröme és dicsőségére egyesegyedül Annak, Aki minden karmelitának nemcsak ékesség Királynéja, sőt Testvére, hanem a leggyöngédebb és legszeretőbb, a valóságnál is valóságosabb Édesanyja, – a Kármelhegyi Boldoságos Szűzanyának, Máriának! Ámen.

1942 szept. 8. Mária születésnapján.

A szerző.

A DIADALMAS KÁRMELITA (Triumphator.)

O, Rex Glorïae, qui triumphator
super coelos ascendisti...
Ó, dicsőség Királya, ki
diadalmasan emelkedtél a mennyekbe...
A. Mennybemenetel Zsolozsmájából.

I. RÉSZ

IMÁDSÁG

1. FEJEZET.

A kezdő karmelita jófeltételei a noviciátus küszöbén.

1. *Célom*: a boldog Örökkévalóság, azaz: *Jézus*. Senki és semmi más, *csak* egyedül – Jézus.

Kezem az ekeszarván. Hátra nem nézek – *soha*.

Ki voltam, mi voltam, mi lehettem volna?! – Kísértések, melyekhez semmi közöm.

2. *Utam* is Jézus. Azaz *imádság* és *önmegtagadás*. Mint ahogyan ő imádkozott Názáretben az Édesanyjával, aztán a hegyeken, egész éjjeleken át és végül a kereszten, úgy akarok imádkozni én is «mindig és soha meg nem szünni».

És megtagadom magamat – külsőleg, amikor, ahányszor, ahogyan a szent Szabály, az előjárói parancs, a körülmények, az okosság kívánja. Ahány önmegtagadás, annyi kegyelem! De mindenek-fölött megtagadom magamat belsőleg: az éneket, a természetemet, a hajlamaimat, a szenvedélyeimet, az akaratomat. Jézusom, hogy soha ne akarjak én, hanem csak Te s Te élj és trónolj énbennem, most és mindörökké.

3. Tökéletes akarok lenni. Széni/ Nem jámbor velleitással, erőtlén neki-nekilendüléssel, hanem forró, olthatatlan vágygal, férfias elszántsággal. Az életszentséget akarom, amelyre kiválasztattam, – a legmagasabbat! – Az igazi lelkiélet nem finom nyavalygás, nem kérkedés hagiographiai ismereteinkkel, hanem kemény, férfias küzdelem «a szent örökségért». S ebben a küzdelemben első akarok lenni.

4. *Ezért* – megtartom a Szabályt, annak minden pontját. A legkisebbet, a legjelentéktelenebbnek látszót is, úgyhogy egy se legyen jelentéktelen, egy se kicsi, hanem mind egyformán fontos és szent.

Ezért – mindenkinek szolgája akarok lenni, több: igavonó barma, úgy, egészen úgy, mint Jézus, az én drága Mesterem, akit úgy rugdaltak fel, mikor elesett, keresztségével együtt, mint a barmot... Ó, Istenem! – Vajon nagyobb legyen-e a tanítvány az ő mesterénél?

Ezért, igen, *ezért* – soha elismerést nem várok sem jutalmat, sem dicséretet. Ellenkezőleg: új parancsot, megvetést, büntetést, szüntelen meg-alázást.

Utolsó akarok lenni. A legeslegutolsó. Úgy, mint ő: ahogyan Izaiás leírta. Az emberek megvetetteje. «Néztük Őt és nem volt színe, sem ékessége...»

Hasonlítani akarok Hozzá, mindig jobban és mindig tökéletesebben. Alter Christus!

Meghalni a gyalázat fáján: mint Ő! – Salve Sancta Crux, – Üdvözlégy Szent Kereszt! – Ez lesz az én dalom, édes himnuszom, míg utolsót dobban a szívem.

Ezért – ne *bízzam* magamban. Az önszeretet pusztulásom. Testem csak verést érdemel, ostort keresztet, munkát, hideget, verejtékcseppeket, fájdalmat és nélkülözést.

5. Az előjáró szava szent lesz számomra, szentírás. Isten szava. Tisztelni akarom őt, sőt még inkább – szeretni: Isten helyettese ő! *Ave thriste!* mondom én is, ha meglátom s titokban meghajtom neki fejemet, de az érzelmemet, belátásomat is, ha kell: a meggyőződésemet is kerékbe töröm, különösen, ha a szent okosság erénye hallgatást parancsol. Úgy, mint Jézus, aki felelt, majd meg hallgatott. – Tudni sem akarok róla, hogy lehetnek hibái. Ha vannak, befedem azokat, mint Szem és Jáfet atyjuk szégyenét. Fia akarok lenni, jó és hű fia. Bizalmat adok neki és gyermeki, őszinte szívet, hogy átlásson rajtam, mint ahogy átlátni a hegyipatak kristálytisza vizén. Pici gyermek leszek, mint kis Szent Teréz. – A tökéletes engedelmisség, tökéletes alázatosság. – Így lesz szent belőlem.

6. Karmelita életemnek egyetlen programja lesz: a *testvéri szeretet*. «Nagyobb szeretete senkinek

sincs...» – mondta Jézus s én életemet adom testvéreimért. Tehát az egészségemet is, a tehetségemet, ha volna ilyen, a véretem az utolsó cseppig. Betűről-betűre akarom teljesíteni a Mester *parancsát*: szeressétek egymást, miként én szerettelek titeket. Mert – «ez elég!» Szeretni! Igen, s «ahol nem lesz szeretet, oda vetek szeretetet s szeretetet fogok aratni.» – Szelíd leszek és engedékeny a végletekig; türelmes és hallgató, mint az isteni Bárány a tabernákulumban. A Kármel paradicsom, s ahol még, vagy már, nem volna az, az én testvéri szeretetemet teszi majd azzá.

7. *Tiszta* leszek, mint a napsugár, a lelkem szűzies és a hónál fehérebb; s e szent Liliomért harcolok egészen a vértanúságig, mint Szent Ágnes. – Egyetlen vágyam: «Csókoljon meg engem az ő szájának csókjával.» (Én. én. 1,1.) Jézus csókja – Jézus békéje. Erre tanított Nagy Szent Teréz. – Ó, mily boldogok a tisztaszívűek!

8. Életem koronája. *Mária* lesz. Mennyei, de a szédítő valóságnál valóságosabb Édesanyám. Úgy akarom szeretni, ahogyan még nem szerette senki. A szívemet adom neki. Vele együtt akarom dicsőíteni a boldog Szentháromságot, mert ő szeplőtelenül fogantott.

9. *Szeretet az Isten!* Szeretni akarom Őt Mária szeplőtelen szívével, azzal a szeretettel, amely «erős, mint a halál és kemény, mint a pokol.»

De ha úgy találnád, én szent Céloom, drága Jézusom, hogy kegyelmeid pazar bőségének segítségével csak valamit is megvalósítottam e jófeltételekből s irgalmasságodban jutalmazni óhajtanád gyarló szolgálodat és hű szerelmesedet, engedd meg, hogy újra, meg újra ezt az egyet kérjem Keresztes Szent Jánosnak izzó karmelita lelkével:

Pati et contemni pro te, Domine! Szenvedni és megvettetni érted. Uram! Ámen.

2. FEJEZET.

100% a lelkiéletben.

Az a bajunk, hogy lelkiéletünkben nem hajtunk végre semmit *egészen*. Hiányzik belőlünk kis Szent Teréz határozottsága és férfias ambíciója: «Uram, mindent választok. Nem akarok csak *félíg* szent lenni.» Tehát az egészset választotta. A 100 százalékot!

De ez az Úristen parancsa is: «Szeresd a te Uradat, Istenedet, *teljes* szívedből, *teljes* lelkedből, *teljes* elmédből és *minden* erődből.» És mi szeretjük Őt – félíg-meddig, lanyhán, következtelenül, hangulatunk szerint.

Keresztes Szent János összes munkái ezen a tökéletes elven alapulnak: a szívnek *teljes* kiürítésén. *Semmi* ne legyen benne, hogy elférhessen benne a *Minden*.

«Semmi» és «Minden». Én a semmi, Isten a Minden. Hogy elérjem a Mindent, az utamon nem lehet semmi. Ha van valami rajta, az már akadály: vigasztalás, dicsőség, biztonság, öröm, tudás, tudomány, élvezet, szabadság, köztiszteltet, pihenés! Ha ezeken felejttem szememet, azon, ami semmi, – elveszítem a Mindent, ami a cél, tehát az Istent.

Nem teljes a hitünk. Ezért nem tudunk tökéletesen ráhagyatkozni Istenre. Nem merjük rábízni a holnapot, ügyeinket, sorsunkat – egészen. Ingadozunk, kételkedünk. Pedig már megindultunk e tökéletesség útján, mint Péter a tenger vizén. Mi is bizakodón, mint ő, kiáltunk Jézus felé: «Parancsold meg, hogy menjek Tehozzád.» De nem teljes a hitünk. Kételkedünk, mint Péter; mert loccsan a hab, ellenséges szél hajt nem várt hullámokat, valami másképp történik, mint mi gondoltuk, és már is levesszük tekintetünket Jézusról, ijedezünk és süllyedünk. «Miért kételkedel, kicsinyhitű?» – kérdi Jézus.

Bizony, nekünk is napról-napra újra meg újra kell kérnünk: «Uram, növeld bennünk a hitet!»

Ó, ha hitetek volna! – sóhajt Jézus. Mondd a hegynek..., a szederbokornak: tépessél ki tövestül s menj a tengerbe..., ha hitetek van, a tengerbe megyén mindkettő. De nincs százszázalékos hitünk!

Nem teljes a bizalmunk. Vértelen, kapkodó, bizonytalan. Nem olyan, mint a lourdesi parasztleányé, ki azzal fenyegetőzött a csöndesen elhaladó szentségi Jézus felé: «Megállj, megmondom az Édesanyádnak!» s Jézus meggyógyította. Nem olyan nagy s határtalan, mint P. Matteo-é, ki ezt a feledhetetlen szép hasonlatot kitalálta: «Az én bizalmam olyan nagy, mint az égboltozat: s ha van valami nagyobb, mint az égboltozat, – az az én bizalmam.

A Szentírás tanait sem valósítjuk meg 100%-ban Jézus a világtörténelemnek legsorsdöntőbb pillanataiban, a megváltó kereszten mondta, Édesanyjára mutatva, az egész emberiségnek: «Íme, a te anyád!» Nos, *valóban* anyánk-e Mária? *Valóban* úgy szeretjük-e, mint édesanyánkat, s úgy bízunk-e magunkat Őreá, mint a gyermek az édesanyjára?! – «Íme, a te fiad!» – mondta Jézus. *Valóban* fiai va-

gyünk-e Máriának? Igen, itt-ott, bizonyos esetekben, 10, talán 50, talán 90%-ban, de nem 100-ban! Sírva vagy lelkesen zengjük az ő szép énekeit, beszélünk és áradozunk róla, de mikor ránk sújt az ő szentséges Fia, bottal ver az Isten, elsötétül az Ég és villám csap le, – panaszra fakadunk és kétségbeesünk, mintha mit sem tudnánk arról, hogy ő a Szomorúak Vigasztalója, a Szép Szeretet Anyja és a testi-lelki betegek Gyógyítója!

Aztán ott az *önmegtagadás és kereszt!* Hány itt a százalék? Pedig az isteni Mester mondta: «Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét...!»

Nem, – nem az ismeretek fontosak a lelkiéletben, hanem az *átélések és megvalósítások*. «Lehet-e akkora hite, szeretete egy Öreg, tudatlan anyókének,» – kérdezte Szent Egyed Szent Bonaventúrát, – mint egy tudós teológusnak? A tudós Bonaventúra azt felelte: Nagyobb is lehet. És a szent fráter elragadtatásba esett e kijelentésen.

Nem az elmélet a fontos, hanem a gyakorlat. Hiába tudott a tudatlan csónakoson gúnyolódó tudós a svájci tavon – latinul, görögül hiába értett a csillagászathoz, a vihar felborította a csónakot és az elmélet embere, mert nem értett a leggyakorlatibb tudáshoz: az úszáshoz, – elveszett.

Keveset kell tudnunk, de azt 100%-ban, nagyon jól, hogy lelkiéletünket megmenthessük, sőt, hogy azt tökéletesen tegyük. «Úszni» kell tudni az élet tengerén. Amo virum unius libri. Szeretem az olyan embert, aki csak egy könyvet ismer, de azt kitűnően tudja. Aki pedig 100%-ban tudja élni és megvalósítani Szent Pál és Szent Bernát könyvét: «*Jézus Krisztust, még pedig a megfeszítettet,*» az a legbölcsebb, az a legtudósabb, az a legtökéletesebb, igen-igen, az a legszentebb.

Jó, ha az ember tájékozott. De nem ez a lényeges. *Élni* kell a hitet, a reményt, a szeretetet, nemcsak úgy – valahogyan, hanem száz-százalékban.

Mi megalkuszunk. Nem adjuk oda az akaratunkat – egészen Istennek. Azt akarjuk, hogy minden jól s kedvünk szerint sikerüljön. Mi nem várjuk a keresztet, mi nem mondjuk: O crux, ave, spes unica! Ó kereszt, egyetlen reménységünk, üdvözlégy! Pedig csak ez egyezik a Szentírással. Vagy ha ráfanyalodunk a keresztre, *válogatunk* abban is. – Az életszentséget is egészen a magunk fölfogása szerint, a magunk módján akarjuk. Hiába mondja Jézus szüntelen: Hagyd, hogy Én cselekedjem! Ne te, majd Én! Én adom a keresztet, te csak viseld örömeit!...

Nem vagyunk a kereszt szerelmesei. Nem járjuk, vagy legfeljebb unottan, a keresztút stációit. Csak félig vagyunk szentek. Inkább művészek vagyunk. Tehát írók, költők, festők, muzsikusok, aztán meg tudósok, gondolkodók, akiknek *téma kell!* Vagy legalább egy jó gondolat!

Ketten mentek búcsút járni Csíksomlyóra, – olvastam nem régen valahol. Az egyik költő volt, a másik szent. Mindketten nagyszerű benyomásokkal tértek vissza Máriától. Csak az eredmény lett különböző. A szent – szerzetbe lépett és egész földi életét Jézusnak adta: a költő pedig írt egy gyönyörű költeményt s ment tovább az élet poros országútján újabb témákat keresni, s maradt, ki volt, költő és soha sem lett szent. – Íme, a 100%!

Igen ám, de *hogyan* legyünk százszázalékosak?

Ahogy Suso Henrik, a középkor nagy aszkétája és misztikusa! Egyszer kinézett az ablakon s látta, hogyan marcangol szét egy árva rongyot kegyetlen kedvében egy játszki kutya! Megértette: úgy lesz ő tökéletes, ha a rongy szerepét veszi föl!

Dobjunk oda magunkat például Isten legfölségebb tetszésének! – Ki vagy? – Senki. – Hát akkor miért akarsz «valaki» lenni?...

Keresztes Szent Jánost a börtönben imádságából rugdalta fel a sarús prior. Majella Szent Gellértet a leghihetlenebb rágalomra börtönbe csukta szent főnöke: Liguori Szent Alfonz. És Jézussal hogyan bántak? Meg Máriával? És ma is hogyan bánnak Mindkettővel?! – Miért akarsz különb lenni? – Ki vagy te?...

De nem elég mondani s vallani kívülről, belülről, «senki» vagyok. Ezt át kell élni; erről mélységesen meg kell győződve lenni.

Átélni és megvalósítani az egyszerűséget, az alázatosságot, a szeretetet, még a szabályokat is, főképp pedig a rendi szellemet. Az egész vonalon! – 100%-ig! – Az elmélet legyen gyakorlattá! 100%-ban!

*

Ketten indultak el a Kármelra. Az egyik a tövében maradt, lelkesen dalolt, írt zengő sorokat a gyönyörű hegyről és itta a bort. A másik nekivágott a meredeknek, csörgött róla a verejték, égette a nap,

kiszáradt a torka, zihált a tüdeje, de mindig följebb jutott. Az előbbi visszafordult, a másik elért a csúcsra.

Az elmélet nem ér semmit, ha nincs gyakorlat. A gyakorlat pedig csak akkor igazi érték, ha 100%-ban megvalósítja Isten legfőbb parancsát: «Szeresd a te Uradat, Istenedet *teljes* szivedből, *teljes* lelkedből, *teljes* elmédből és *mindem* erődből!»

3. FEJEZET.

Mária jelenlétében.

Ha már belevéstük lelkünkbe a jóföltételeket, s azzal a férfias elszántsággal, hogy százszázalékos lelkiéletet akarunk élni, – átléptük a noviciátus (a lelkiélet) küszöbét, hirtelen elénk mered a kérdés: *hol kezdjük?!* Egész sereg erény tolakodik képzeletünk elé, halálra ijesztve bennünket: Istenem, mikor tudjuk ezeket elsajátítani! A lelki könyvek, amelyeket eddig forgattunk, az imakönyvek, amelyeken – Isten tudja, hányszor – végignyargaltunk s imáikat beemléztük, rémületesen bonyolulttá tették számunkra a lelkiéletet. Ki lát itt tisztán? Hol kezdjük? Mi a cél, mi az út? Mintha egy rengeteg szélén állnánk. Pedig az erdőt meg kell járnunk! De hogyan? Csupa inda, tövises bokrok, fák sűrűn egymás mellett, napfény át nem hatol rajtuk.

Az *igazi* lelkiéletnek nem szabad bonyolultnak lenni. Az végtelen egyszerű, mint a tengerszem, amely tökéletesen visszatükrözi a ragyogóan kék eget s édesen pihenteti öle mélyén a puha báránnyel-hőket. *Egyszerűség!* Ez a Szentírás eszménye. «Hacsak olyanok nem lesztek, mint a kisdetek...» mondja Jézus. *Gyermeknek* kell lennünk. A gyermeki egyszerűséget kell megtanulnunk. – Honnan? Kitől? – *Máriától!*

Igen, Máriától! S csak ötöle, senki mástól. Gyermek akarsz lenni – édesanya nélkül? Lehetetlen. Egyszerű? – gyermeki lelkiület nélkül?! Képtelenség. Az igazi lelkiéletben Mária *nélkülözhetetlen*. Ne kiindulsz a rengetegnek, de hamar eltévedsz s beleveszel a sötét erdő sűrűjébe: nem lesz menekvésed, mert nincs vezető, szelíd csillagod! Míg, ha Mária a tiszta fénysugár, amely utadon világít «super aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem et draconem». Áspiskígyón és viperán fogsz járni, oroszlánt és sárkányt fogsz tiporni. Az élet kuszáit erdeje felett könnyedén átlépkedsz, az ágak, lombok között átsurranasz, mit a könnyű madár, jársz lebegve a tarajós, zúgó hullámok tetején – biztos kéz fogja a tiédet: Mária hófehér, szeplőtelen keze. *Gyermekét* vezeti. Néma gyermek gondja – átjutni a titokzatos rengetegen, a zúgó tengeren. Máriát illeti az. *Te csak légy gyermek*, igazi gyermek s ne játszd a gondviselő Édesanya szerepét. – *Ez a te feladatod!* Ez! S máris rajta vagy a tökéletesség útján, biztos úton, a legkönnyebb úton. Mária vezet, célhoz érsz; bejutsz a mennyországba, mert olyanná lettél, mint a kisded. *S csak a kisdetek* jutnak a mennyországba. De édesanya nélkül, Mária nélkül!..., Lehetetlen. – Kitől tanul a gyermek? Édesanyjától. A lelkiéletet tanulni kell. Ki tanít meg gyermeki egyszerűségre? Édesanyánk, Mária. Mellőzni akarod? Kihagyni a számításból? Büszkén, egyedül járni az utat? Igaz, hiszen te férfi vagy! Megharcolsz a fenevadakkal is; bölcs és okos vagy és a «gyermek»-szó pirba haragítja orcádat – miért kapaszkodnál tehát a búcsúsok Máriájának finom kezébe?!... Jó, jó! Vigyázz, mert rajtavesztesz. Sohasem érsz célt. Mária nélkül nem élet a lelkiélet. Qui me invenierit, inveniet *vitam* et hauriet salutem a Dominp.»

Aki Őt megtalálja, az *életet* találja meg. Mi az ő célja? – Az az Ő célja? – Az, hogy nekünk adja az életet: *Jézust!*

Láttál már édesanyát, aki először viszi kis gyermekét templomba?! Milyen kedvesen, menynyire iparkodva tipeg-topog a csöpp jószág édesanyja mellett. Egyetlen gondolat melegedik a szemében, lelkesül s mosolyog hevülő képén, izgul kis alakján: megy – Jézuskához! Oly hosszú az út: Anyukám, mikor érünk Jézuskához? S az édesanya boldogan nézi az igyekvéstől kipirult gyermeket. Jézushoz mennek. Belépnek. A gyermek elámul: mily szép itt minden, mily aranyos, oltár, padok, képek, zászlók, minden! Fiacskám, oda megyünk előre, ott van Jézus, ott, abban az aranysekrényben! S húzza maga után a körültekintgető, a sok szépségen, érdekességen el-elbáméskodó, meg-megálló gyermeket. Oda viszi egészen közel, a tabernákulum elé, Jézushoz. Letérdelteti, megmutatja neki a test- és kéztartást: Csak őt nézd, fiam; az Jézus, aki ott bent van, aki annyira szeret téged, engem, meg mindenkit! S imádkoznak. Mikor aztán a gyermek unja a térdelést, körültekintget – az édesanya figyelmezteti őt, odafordítja fejét újra Jézus felé. Máskor is, gyakran elhozza, addig-addig, míg egyszer csak Jézus kilép az aranybörtönből s beszél az első szentáldozás édes órájában a boldog gyermek tiszta szí-

vében.

Ez Mária szerepe: Jézushoz vezet s Jézust, az életet adja nekünk. S ha a gyermek ráfeledkezett Jézusra, elmerült a lelkiélet legédesebb misztériumába: egyesült Istennel – nincs-e azért mellette menyeyei Édesanyja?! Jönnek ám a kísértések, fel-feltámad az alig leigázott természet, a világ ránk rohan – ki védi meg a gyermeket? – Az édesanya nélkülözhetetlen, Máriának mindig jelen kell lennie. Édesanya nélkül a gyermek nem gyermek többé; nélküle veszve van.

Hogyan kezdjük tehát a lelkiéletet, hogyan folytassuk, hogyan éljük? – Mária jelenlétében! – Ezt kell tehát gyakorolnunk szüntelen, hogy Jézushoz jussunk és Jézust megkapjuk.

Hogyan gyakoroljuk? Ennek nincs szabálya. Mégis körülbelül ilyenformán:

1. *Köszöntsük Máriát!* Köszöntésünk legyen ez: *Ave Maria!* Ennél csak egy szó van igézőbb, elbűvölőbb, édesebb: *Jézus!* De hogy Jézus drága neve, amelyre meghajol minden térd, égen, földön és a föld alatt, még ízesebb legyen, mennyei levegőben, a főséges magasságok tiszta és az alázatos völgyek illatos, édes levegőjében ejtsük ki. Ezt a levegőt ez a gyönyörű köszöntés hullámozza lelkünkbe: *Ave Maria!* Annyira szép, tiszta, üde, tavaszi és hajnalos ez a kedves köszöntés, hogy a szegény emberi lélek beleszédül a tisztaságos mennyei gyönyörbe, amely e páratlan szóharangocska első felcsendülésére elárad benne. – Hányszor mondjuk napjában?... Ó, Istenem! Ahányszor harang kondul, mondjuk: *Ave Maria!* Ahányszor óra üt: *Ave Maria!* Kísértésünk van: *Ave Maria!* Fejünk fáj, szívünk vérzik, bánatnak, kellemetlenkednek: *Ave Maria!* Káromkodó szót hallunk, megszólást, rágalmat: *Ave Maria!* örömben, bánatban, éjjel és nappal, este és hajnalban mondjuk: *Ave, Ave, Ave Maria!* «Ne veddel alszom el, ne veddel ébredek», mint a bretagnei remete, aki a nagy magányban elfelejtett beszélni, csak két szót jegyzett meg. Ez volt a beszédje, ez a gondolata – ez az élete: *Ave Maria!*

2. *Társalogjunk Máriával!* Beszélgessünk Vele. Mint a kisgyermek, aki mindig anyja körül van. Csacsog, beszél vele, talán maga sem tudja mit; mindent elmond neki, semmit sem hallgat el. Panasz vagy öröm, sérelem vagy aggodás, pici és nagy ügy, titok meg zavar, félelem vagy bátor terv – mindent egyetlen bizalmasunknak, édes Titkárunknak, az Édesanyának, az Egyetlennek, Máriának tudnia kell. Ó, hogy figyel ránk, hogy mosolyog és hogy örül nekünk!

3. *Mindent Vele tegyünk!* Minden munkánkat Vele végezzük, legyen az akár testi, akár szellemi munka. Tanulunk, utazunk, imádkozunk – *mindent Vele, semmit Nélküle!* A gyermek így lesz egy anyjával. Egyesülünk Vele. Mily gyönyörű lesz így a mi imánk, mily kedves Isten előtt, ha Máriával végezzük azt. A zsolozsmát az éj hallgató csendjében, a szentmisét is Vele mondjuk, ott van, mikor áldozunk és Jézust együtt imádjuk. Milyen lesz a munkánk, mily szent, mily tiszta, édes a dalunk, mely szívünkéből zeng elő, milyen gyarló, emberi lényünk, ha Máriának lelkéből lelkedzett gyermeke az ő Édesanyjának alázatosságával, szeplőtelen tisztaságával és szeretetével köszönti szüntelen az Atyát, a Fiát és a Szentlelket.

4. *In conspectu Mariae!* Érezzük mindig tekintetét rajtunk. A legszebb, legmelegebb édesanyjai szemek a szeretett gyermek szívén, lelkén, gondolatain, tettein, alakján, sorsán és jövőjén. Aki látta Jézust a jászolban, Názáretben és a keresztfán, az kíséri figyelemmel szenvedéseinket és egész életünket. Lesz könnye is; áldott szemei beharmatozzák majd szikkadt lelkünket és megpermetezik a fonyadozó erényvirágokat. *Édes tekintetét ne felejtjük;* kísérni fog bennünket a sírig.

5. *Mi is csüngjünk Rajta tekintetünkkel.* Le ne vegyük Róla szemünket. Mint a 13 éves Ottó királyfi régen, ott a spanyol, óceánparti kastélykertben! Zarándokok állták körül. Mindegyikhez volt egy-egy kedves szava. De míg beszélt, folyton édesanyjára, a királynéra tekintett: elég-e már a beszéd, vagy folytassa, nincs-e hiba benne s viselkedésében? Édesanyja dirigálta. Csüngött rajta.

6. *Gyönyörködjünk Benne!* Egy Balaton-parti temetőben látta valaki: hogyan nézte egy kis leányka szüntelen az édesanyját! Nem a sírok kedves virágain legeltette tekintetét, sem az üde tavaszi pázsiton, nem érdekelte a Balatonnak nyugodt, kék tükre, sem a tiszta, felhőtlen égboltozat, nem látta a lány festői vonalú hegyhátaikat – ő csak anyját nézte, benne gyönyörködött, míg egyszer csak édesen fakadt ki ajkán: «Anyukám, te vagy az én életem!» Édesanyja lehajolt: «Mít mondtál, gyermekem?» És ő megismételte: «Anyukám, te vagy az én életem!» Anyja ölébe kapta, szívéhez szorította és össze-vissza csókolta. Dehogy tette le többé öléből! – Milyen szép a mi Édesanyánk! Ó a napba öltözött asszony; lábai alatt a hold; feje körül 12 csillagból álló korona. Mint a felkelő hajnal!... Nincs több olyan...

7. *Helyettesítsük magunkat a Szűzanyával!* Ahogy azt leírja Szalézi Szent Ferenc a *Kis Jézusról*. Még jár is, akar is helyettünk a mi Szűzanyánk. Megy helyettünk, visz bennünket, hogy hová, mit törődünk azzal, nekünk elég az, mint a Kis Jézusnak is, hogy az ölében vagyunk s oly kedves nyakát átölelhetjük. *Imádkozik nemcsak értünk, de helyettünk is,* mert ő nekünk mindenünk. A gyermeknek

édesanyja, mindene.

Egyet akar a Szűzanya. Azt, hogy a kezdő karmelita felejtse el anyját, otthonát. Új otthona legyen neki – meleg, puha, édes fészek: a kármelita kolostor, ez a földön itt felejtett paradicsom; új Anyja, az anyák Anyja, a legédesebb, legszebb, legigazabb, legszeretőbb, elmúlhatatlan, örök Édesanya: a Kármelhegyi Boldogságos Szűz Mária!

4. FEJEZET.

A szentségi Jézus.

Két dolog lebegjen szüntelenül a kezdő karmelita előtt:

Mária jelenlétében járni és a szentségi Jézusra gondolni!

Hogy mi a szerepe Máriának s jelenléte állandó gyakorlásának a mi lelki életünkben, azt végig elméltük. Most fordítsuk figyelmünket a szentségi Jézusra.

Jézus a mi célunk. Mária jelenlétében is azért járunk, hogy *Hozzá* eljussunk. S aki ezt a jelenléte szívvel-lélekkel gyakorolja, – Jézust igen hamar megtalálja. Gondolatunkat tehát állandóan Jézusra kell irányítanunk. Aki a célt mindig szeme előtt tartja, folyton rágondol, az azt sokkal hamarabb eléri, mint akinek gondolatai ezer egyéb dolgon kalandoznak.

Menjünk egy alpesi hegyre, pl. a svájci Rigi-Kulm-ra. Nem is olyan túl magas: mindenki velünk jöhet. Hányan lesznek, akik az úton el-elmaradoznak! Az egyik valami ritka alpesi virágot lát meg, abban gyönyörködik, – botanizál. A másiknak a szeme kőzeteken akad meg, azokat kalapálja. Nem egy megáll minden úthajlatban, mert a gyönyörű panoráma elbűvöli. Mások letelepednek, hogy vázlatkönyvükbe rajzoljanak, vagy jegyezzenek. Szóval elvesztegetik az időt a részlet-szépségekre. Csak páran nézik szüntelenül a célt. Jelszavuk: *minél előbb célt érni!* Még az éjszakával sem törődnek: csak bele a sötétbe, csak át az éjszakán! Föl, föl, előre! Int a tető: nem látják mindig, de folyton rágondolnak. Még egy kis erőfeszítés, már hajnalodik is... S íme: megszólal a havasi kürt: – *fönt vannak!* A nap véres korongja előbukik a tiroli havas csúcsok mögül: csodás pírban fürdik az egekbe nyúló hegyek hó-koszorúja; négy ország a lábuk előtt; – *célnál vannak!*

Nem szabad elbabrálunk részletdolgokkal, sok erénygyakorlással. Rövid az élet, fut az idő; magas, igen magas s messze a csúcs: – *Jézus!*

Csak Vele törődjünk, csak Rá gondoljunk! Mária velünk van, segít, irányítja szemünket, szívünket lelkesíti.

Előre, előre!

Hagyd a «particulare»-t, jó az is, de most nem neked való, mert tebened lobog a szeretet, forr, tüzel a vágy: *A Mester keblén pihenni*, mint egykor a szeretett, a legkedvesebb tanítvány pihentette ott szűzi szívét, fejét, s te sem akarsz alacsonyabb helyet.

Hagyd, hagyd a babra-munkát, belefájdul a fejed, elveszted a kedved, beleunsz; te nem érsz rá: *még «ma»!* még ez a mienk: ki tudja: «holnap» lesz-e számodra?! Iparkodjál, ne nézz se jobbra, se balra: ne láss senkit, semmit!

Miként Keresztes Szent János hegyrajzán láttad, – járd a tökéletesek útját, a meredek, a szűk utat! Egyenest föl, a csúcs irányában!

Nézd, hogy süt le rád Jézus isteni szeme, nézd, hogy tárul feléd két ölelő karja, ezer sugár nyilai feléd napszívéből... mint a lángtenger – olyan szeretetének hőisége...

Mit törödsz vele, hogy a lábad fáradt, s már sántítasz, a szemed rövidlátó, a melled horpadt s rikácsol a hangod; ezer a hibád, tökéletlen vagy minden erényben; mit, ó, mit bánt ez téged?!

Soha se csüggedj gyarlóságaidon s végtelen nyomorúságodon: *gondolj Jézusra, de egész szívvel és szüntelen*, meglátod, lefőzöd mind a fontoskodó, élvezgető lelki-embereket, akik belemélyedtek és belevesztek a lelki szaktudomány útvesztőibe, s Isten tudja, csak hányadik méternél poroszkálnak messze lent, szabályszerűen ellátott, vadonatúj turista felszerelésük rettentő terhével, kényeskedő eszmecserét folytatva egymással a nuance-erények «horderejé»-ről, míg te – bocsánat! – kehes, alig fűjtató, de nagylelkű feladatra vállalkozó tudóddal a magasságok éles, tiszta levegőjét szívod s egyszerű bottal már föl is léptél a tetőre, hol örök csókban forrsz össze lelked édes Jegyesével, szíved Napjával: Jézussal.

Meglásd, mennyire megszépülsz, ha folyton-folyvást Jézusra gondolsz, csak Őt emlegeted; ha Feléje tart a lábad, kezéd imára kulcsolódik vagy a melledre tapad, ha szemed Jézust nézi vagy Őt keresi!

Meglásd, mily világosan látsz egyszerre; észreveszed a hibát magadon, s máris irtod, javítod – Jézus miatt. Óerte! Oly könnyen megy, oly gyorsan: Jézusért!

Neki, csak Neki legyen öröm!

Hány önmegtágadás, önlegyőzés, mennyi «áldott légy!» a szenvedésért, mily hősi türelem az emberek közt, mekkora szeretet, ó mekkora! – Jézusért, egyedül őerte!

Annyira, ó Istenem, annyira ráfeledkezel Jézusra, mint a házasságtörő nő a zsinagógában, hogy észre sem veszed embertársaid hibáit. Már bírálgatni se tudsz, sem megszólalni. A szemeden fátyol van, a szeretetnek finom selyem-fátyola: csak Jézust látod, csak őrá gondolsz; – és szereted felebarátodat, mint tennenmagadat; lassankint pedig már jobban magadnál is, mert az életedet is odaadod érte, ha Isten úgy akarja.

Igen, ha Jézusra gondolsz, akkor szeretsz s rád mutatnak a modern rómaiak: nézzétek, hogy szereti testvéreit!...

Igen, igen: *csak Jézusra gondolni!* Még pedig a *szentségi Jézusra!*

Itt van köztünk, mint volt egykor tanítványai közt. *Valóban* itt van: érintheted, ujjaidat szentséges sebeibe dughatod; – eheted, beszélhetsz Vele, követheted, imádhatsz; egy levegőt szívhatsz Vele; celatársad, virraszt, mint te, dicséri éjfélkor mennyei Atyját, mint te.

Jézus, Jézus – hallod?! – köztünk, velünk! Akiért elhagytad atyádat, anyádat, testvéredet, mindenkit, az egész világot; Akire esküdtél. Akinek odaadtad a szívedet; Aki neked mindened; Akié a Minden, az egész világ, életek, emberek sorsa; testvérem, egy földél alatt vagy Vele!

Uram, Istenem, álom-e, valóság-e?

«Ecce tabernaculum Dei cum hominibus et habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt et ipse Deus cum eis erit eorum Deus. (Apoc., 21,3. Íme, Istennek hajléka az emberekkel, és velük lakik, és ők az ő népe lesznek és maga az Isten önekik, «Isten velük» leszén.)

Nem érzed, testvérem, kezdő karmelita, szárnyait próbálgató kis madár! hogyan árad *a meleg a tabernákulumból?!...*

Központi fűtés! Hogyan megy, vonul, szívódik be a cellákba, végig a folyosókon, a kórusra, az ebédlőbe – a szívekbe! Hogyan befűti a lelkeket! Nem?! Nem veszed észre, hogy a fűtetlen cellád nem is hideg, a lehelet-úszató folyosó nem is rideg! Jézus melege bizsereg végig a tagjaidon, Jézus édes melege az egész szent házban: *csak gondoldj Reá, mindig Reá!*

Ilyen családi fészket a világ még nem látott! *Minden tabernákulum – családi fészek.* A legmelegebb, a legédesebb, a legmarasztalóbb: szent Betlehem az, a kis Jézus, a Szűzanya, Szent József családja. Ez – az áldott Názáret!

És látod? szegény embertársaid mégis hajléktalanok, árvák, kitaszítottak: a családok nem meleg fészkek. Pusztá, sivár az emberek szíve, mert még nem akadtak rá a tabernákulumra.

Mondd, miért adnád oda meleg, puha fészket, ezt a meghitt, édes *családi kört*, ahol te oly otthonos vagy, ahol te úgy beszélsz, mint beszélt egykor a kis Jézus Názáretben, vagy János Jézussal és a reáahagyott Szűzanyával?!... Mondd, odaadnád egy mesebeli palotáért az egész világért, vagy talán egy tál lencséért?!

S aztán, aztán... mi neked *egy szentáldozás?* Newmann bíborosról mondják, mikor még főfődiakónusa volt az anglikán egyháznak kb. százezer pengő évi jövedelemmel, de már áttérőben a kat. vallásra, s barátai, rokonai rémítették a koldusbottal, azt felelte: mi *az a százezer pengő egy szentáldozáshoz képesít?!...*

Nem így vagy-e te is, testvérem?! De csak azért, nemde, mert az a te mindennapodnak legeslegfőbb eseménye! Erre készülsz már az előző nap estéjén. Jézus, Jézus – mondod százszor, meg ezerszer magadban, és szívedben a vágy úgy feltüzel, mint a forró láva az Aetna ménében; alig várod az éjféli Te Deumot, hogy köszöntsd csupaláng-ajkaddal az új napot, amely hozza az új Ostyát, a fehérét, az édeset, a mennyei szent Mannát, a te vágyaid netovábbját és a Primának hajnali, friss, zengő szent dalával várod epedve és éled át a szentmisét, amely oda ültet téged a szent asztalhoz, hogy végigélvezd a neked készített angyali lakomát.

Ó, valóban *földi Mennysország!*

Íme, megvan a centrum, érzelmeid, értelmed, akaratod gyönyörűséges központja. E körül forog a világ, a te szent világod. Csak erre gondolsz, csak ez jár eszedben: Jézus, Jézus!... Megrészegülsz az isteni bortól-vértől, amely átjárta ereidet és szent mámorodban nemcsak a hálaadás negyedórájában, hanem az egész nap minden tizenöt percében újra meg újra visszakívánod az édes egyesülés drága pillanatát és vágyaid forráságában mély alázattal «követeled» Jézustól: szálljon legalább lelkileg ismét-

ten szerelmes szívedbe, mert elepedsz, meghalsz – amore languo! – a nagy, édes, emésztő, isteni szeretettől!...

Végezz igen-igen sok lelki-áldozást!

Aztán, mikor egyszer megindult a szíved, az a kis hegyipatak, hogy belefusson a nagy Óceánba, amikor a te lelked, ez a kis csepp, elmerül a Szeretet örök tengerébe, akkor csak hallgass *szent hallgatással*, meg ne törd a csendet: – Jézusé vagy, megsemmisültél: a királyi Sas, az isteni Ragadozó elrabolta a kis madarat, karmai közt van, zsákmánya lett. Némuljon el ilyenkor ajkad, fohász se szálljon kebledből, most, most adorálsz igazán! *Silentium tibi laus!* A szíved nagy, szent csöndje, lelked jézusi békéje legyen hódolat, megadás és dicséret Neki. Akit te úgy szeretsz, Akin kívül mást már nem ismeresz, soha nem ölelsz: Jézus, Jézus! A tabernákulum Jézusa...

Ha aztán mész a folyosón. *Feléje:* – legyen vágy a lépésedben, a testtartásodban, s a szemed lángholjon a közeledéstől. Ha távozol *Tőle* s iparkodsz dolgozdra, – eszed járjon akkor is Rajta, lelki szemed nézzen visszafelé, s erezd: rajtad az ő két drága szeme, karjai feléd tárva, eped, lesi, várja, hogy nem felejtet, hogy gondolsz Reá!...

És a cellában is és a rekreáción is végzed a *távolból az adorációi*. Állandóan, mintha azért teremtetél volna. Mintha nem is lehetne más célod. Mintha mindig a Kármel tetején lennél: egy-visszhang, zengő, édes, mámoros dal lenne szegény, egyszerű kis karmelita szíved, amely nem ismer többé más nevet, csak: *Jézus, Jézus, Jézus!*...

Ha eddig eljutsz, ha nem létezik más számodra, mint *csak Jézus*, ha tehát mindig Rá gondolsz, ha egészen tiéd lesz a Stella Matutina, a Hajnali Csillag, akkor már tiéd *az erények erénye: a szent szeretet*, és alázatos leszel, mélyen alázatos meg gyermeki módon egyszerű, és minden erény ragyog rajtad, mert élsz ugyan, de már nem te élsz, hanem Jézus él tebenned!

5. FEJEZET.

Mária hajója.

Csodaszép hajó. *Fehér.* Ez az uralkodó szín rajta. A hajó bordája, orra, a hajótat, a vitorlák, az árboc, mind-mind – fehér.

Fehér hajó, – Mária hajója.

Nincs rajta folt; kéménye sincs, mert a kémény otromba, füstöt, kormot ont. Fehér, fehér ez a hajó, – szeplőtelen, mint Úrnője. Tudod-e, kezdő karmelita, mi ez a hajó?!

Ez – a *Kármelhegyi Boldogságos Szűz Mária testvéreinek rendje*, a te szent rended, a karmelita rend.

Kell tudnod, hogy Mária fehér hajóján vagy! Naponta nem egyszer, de százszor erre kell gondolnod, hogy mennyei szent önértet dagassza kebledet, és soha le ne kívánozzál róla. Ez lesz egész karmelita életedre a nagy biztatás: *légy állhatatos!* Kitüntetés, nagy szerencse ezen a hajón lenni; kegyelem, a legértékesebb kegyelem – rajta mindvégig kitartani.

Ismered-e ezt a hajót?

1. *Neve.*

Neve: *Mária!* *Ezzel* a névvel indult neki az élet tengerének, ezzel szeli a rohanó idők zajló hullámain, ezzel ébred, ezzel tér nyugovóra, ezt bújja a kürtje, ezt fújja a vitorlák szele, ezt dalolja, sűgja, imádkozza minden utasa: *Mária! Ezért* harcol, ezzel győz, ezzel ér az örök kikötőbe: *Mária!*

Tudod-e már, miért tanultad szüntelen: *Ave Maria?! Csak így* vagy jó novícius, így ismernek rád, így szeret az ég, ezért irigyl a föld, ha boldogan mondod, Isten tudja, hányszor: *Ave Maria!* Lásd, ezért az iskola, a folytonos gyakorlat: Mária jelenlétében élni! Hiszen «*Mária*»-hajón vagy, azon utazol, ez a jelszó, ez az élet számodra, nemcsak földi, – örök élet is: *Mária!*

Nézd, mily fényesen ragyog ez a név a hajó oldalán, fönn az égen s – ha meg nem unod, – benn a szívedben: *Stella Maris*, Tenger Csillaga, – így hívják.

2. *A tulajdonos.*

A tulajdonos is Mária. Az övé a hajó: a szent rend. Tulajdona. Egyedül az Övé! Rendelkezik vele, félti, védi, megtartja: hiszen kincse, a földön mindene ez a gyönyörű hajó. Ezért Ő oszt parancsokat, előír szabályokat, s kiválogatja az utasokat. Honnan szedi őket? Talán a tömegből, vagy a magányból. Nem egyszer a nagy bűnösök közül. Sokszor a kicsinyek, a gyermekek közül. Egyszer a városból, sokszor a faluból; ki tudja, ki tudja?! Csak Ő tudja! Mi a tetszése, ki a kedvence, – ő tudja, egyedül ő, a

Hatalmas Szűz, a Bölcsesség Széke.

Mi csak bámulunk, nem értjük s kérdezzük: miért éppen én? Mert, neki így tetszett, legyen áldott érte, most és mindörökre! Nekünk elég az édes tudat: *az Ő hajóján vagyunk!* Mária hajóján!

Mily előkelő a helyzetünk! A Mennysorság Királynéjának udvartartásába vagyunk beosztva. Mily előkelő szerep a földön: a királyi udvarba bejutni, belső embernek, udvaroncnak, udvarhölgynek, vagy legalább testőrnek lenni!

Testvérem, sose felejtse el: az Angyalok Királynéját kell szolgálnod, ő személyesen jelöli ki számodra fehér hajóján a szent helyet, ő oszt be matrónnak, vagy hajótisztnek, jámbor utasnak, vagy Mária papjának. Ő a tulajdonos, az övé vagy, az övé tested is, lelked is.

Ne felejtse azonban azt se a királyi udvarban vannak kegyeltek, de lehetnek kegyvesztettek is. A *kegyeltek* óriási javadalmakat szoktak kapni, különösen a régi időkben. Ezekből lettek akárhányszor *a kiskirályok*.

Mit gondolsz, micsoda lelki-javakkal, mily kitüntetésekkel látja el a Fölséges Királyné leghűségesebb, legderekabb s éppen azért legkegyeltebb udvaroncát?! Megfelelő szó-e arra: kiskirályok lesznek?! Nem én mondom, a Szentlélek mondja, – szólunk Szent Ágostonnal: *Dii estis, filii Excelsi omnes. Isteniek vagytok, a Magasság-bélinek fiai valamennyien. Jézusnak is voltak apostolai közt kegyeltjei. Péter és János. Pápai trón és a Szent Szív lett jutalmuk.*

De vannak a királyi udvarokban *kegyvesztettek* is. Tudunk bukott emberekről, elbocsátott miniszterekről, börtönnel sújtott alattvalókról és kivégzettekről.

Vigyázz, vigyázz, mindig légy tudatában: Mária hajóján vagy! Nincs több ily előkelő udvar! Becsüld meg, háláld meg: légy alázas és szeresd Királynédát véred ontásáig! Ha elvesztetted az ő kegyét, mindent elvesztettél. Ha a hajóból kiestél, ha nincs ott többé maradásod, lesz-e számodra hely a nagy világon?!

Fölvesz egy másik hajó – próbálsz vigasztalódni. Lehet, de azt a fehér hajót ki nem vered az eszedből soha.

Azt nem lehet elfelejteni, csak siratni.

Ilyen hajó nincs több! Ilyen biztos járatú. Elsüllyeszthetetlen, elpusztíthatatlan. Nem lehet megtorpedózni; a löveg nem éri, vagy lepattan róla. Aki rajta van, annak biztos a sorsa. A királyi birtokok elveszhetnek, a tisztviselők kenyerüket veszíthetik, a földi trónok ledőlhetnek, a hatalmas alattvalók földönfutókká lesznek. Csak Mária hajóján örök a kenyér, beszüntethetetlen a fizetés, nagyszerű és biztos az elhelyezkedés, igen-igen, itt kitűnő hivatalba ülhet be az Electus, a kiválasztott, ha a Virgo Fidelis, a Hűséges Szűz hűséges alattvalója.

3. *A kormányos.*

A kormányos: Jézus! Ez a biztonsága a hajónak. Mert ő a megbízható út. Nem bizonytalan, nem kétes. Egyenes és biztos. Ezzel szemben mennyi a halálautó, a lezuhanó repülő! *Emberek a kormányosok.*

Egyszer süllyedt egy nagy hajó. Az utasok tolongtak, egymást gázolták halálra, hogy előbb juthassanak a mentőcsónakba. Csak egy kis fiú állt nyugodtan, szilárdan egy helyben.

«Nem félsz?» – kiált rá valaki.

«Hogyan félnék, hiszen az én apám van a kormánykeréknél!»

Ki félne hát, ki rettegne?! Föltétlenül eljutunk a kikötőbe.

Mária hajóján nincs idegesség, nincs izgatottság. Derűs nyugalom honol az arcokon, és édes, fogyhatatlan bizalom tölti meg a szíveket, hiszen – *Jézus a kormányos!*

A jó és rossz szellem irtózatot harca bontakozik ki időnkint a hajó évezredek útján...

Nem látod, mily isteni a nyugalom a Kormányos arcán?! Biztos kezekben a kormány...

4. *A vitorlák.*

Fehérek; ragyognak messziről. Künn, a sík tengeren, a távoli, ködbevesző horizontról nem látsz mást a hajóból, csak a fehér, gyönyörű, duzzadó vitorlákat.

A bizalom duzzasztja őket; úgy neki feszül, úgy beljükk fekszik, azt hinnéd, röpíti a hajót: egy-fehérség az egész, mennyei tündöklő szépség!

Kék tenger, kék ég s e csodálatos kétségben ott úszik a bizalom szent csodája: *a fehér hajót*

Már csak egy vitorla van a szemedben; mesebeli bátorság ejt hatalmába, duzzad tőle, hatalmasan emelkedik a melled: bizalom, határtalan bizalom, – ott leszünk a mennyben! Csakugyan, érzed, így kell lenni: a bizalom csodákat művel!

Szél fújja a csodavitorlát, a Szentlélek szele. Tudod-e, mi a Szentlélek? Az Atya és a Fiú csókja, a

szeretet Lelke.

Ez, ez, – a szeretet, ez viszi a hajót előre!

Bizalom és szeretet!

Látod, ez a Kármel «Mária»-hajójának a lelke.

Nem benzin, nem kőszén, nem olaj, nem füst, nem korom, nem bűz, nem rideg kalmár-lelkület, emberi kiszámítottság, önzés és gőg, hanem bizalom és szeretet!

Képzeld el a hajót a mennyei tulajdonos és kormányos, a szeretet szele és a bizalom vitorlái nélkül! Mily szánalmas egy alkotmány lenne, mily veszendő! Lenne földi hajó! Mint a Titanic az óceánon, az R-101 a légben, mint a belga királyi halálautó a svájci tóparton, – földi, földi, pusztuló, ideiglenes...

Míg a te hajód, ó boldog karmelita, – örök, szent hajó, Mária fehér hajója!. S te rajta, én is rajta!...

Testvéreim! Mily örület volna ezt a helyet, ezt a *kiválasztottságot* meg nem becsülni! Jaj, kimonodom: megérdemli a poklot, ki érdemtelenné lesz e hajóra!

5. *Az útirány.*

Láttál már turistajelzéseket? Nyíl mutatta: Irottkő, Lomnici-csúcs, Groß-Glockner! Vagy vasúti nagy iránnytáblákat: Budapest, Bécs, Paris?!

Nézd, ezen a hajón az útirány: *az örökkévalóság!* Nem kevesebb, nem kisebb cél: egy egész, örök örökkévalóság! Érdemes-e hát nekivágni ennek az útnak? S Vajon hol van a jármű, amely téged oda szállítson, gyorsabban és biztosabban, az egy fehér hajón kívül?! Ha lenn felejtetted a tekintetedet s remülten tapad a szemed a zúgó hullámokra, a közeledő jéghegyekre s a zsákmányra leső tengeri szörnyetegekre, persze minden bátorságodat elveszítetted; de ha látod a célt, a hajó útirányát: az Örökkévalóságot, akkor megnő benned a bizalom s le nem szállsz soha e szent hajóról.

Rajta, előre tehát, duzzadó vitorlákkal, az Örökkévalóság felé!

6. *Az utasok.*

Kik azok? Te vagy s rendtársaid.

Képzetedben előzd meg a hajót, s állj oda az Örökkévalóság kikötőjébe.

Most, most befut a hajó. Figyelj, tarts szemlét! Tartsd számon e hajó összes utasait!

Először is, hányan hiányoznak, hányan hullottak le a gyönyörű hajóról! Csónakra szálltak, elfogta őket az extra-kóborlás vágya. Ezek azok, akik nem szeretik a cella-magányt, amelyet az Eredeti Szabály oly szigorúan előír; akik oly sokszor kacérkodtak a világgal. Hol vannak, hol maradtak?...

Aztán másodszor ott látod szomorú tömegét azoknak, akik kitarítottak ugyan mindvégig, de a lanyha szerzetes életét éltek, lazítottak, amikor csak tudtak s többé-kevésbé ellenségei voltak a legszebb karmelita erénynek, a testvéri szeretetnek és unták, kerülték az önmegtagadást. Most lehajtott fejjel mennek a hosszantartó tisztítóútz kínjaiba.

Úgy-e, elfog a szégyenkezés! Alig mersz Mária arcára tekinteni! De – föl a fejjel!

Nézd azt a csoportot, amely most lép a partra. Nézd, hogy ragyog rajtuk a hajó színe, mily fehér a palástjuk, mily tündöklő a szemük, nézd, nézd, Mária mily büszke rájuk:

Ezek menteitek meg a hajó becsületét!

Ezek a szent szabályok, a fegyelem hősei, az önmegtagadás mártírjai és a testvéri szeretet angyalai. Ezek az igazi, a tökéletes karmeliták; ezekre mondta Mária: *Induxi vos in terram Carmeli...* bevittelek benneteket Kármel földjére, hogyannak terményét és pedig annak legjavát egyétek. Ezek azok, testvérem, akiknek Mária nemcsak legmagasabb feljebbvalójuk, hajótulajdonosuk, királynéjuk, ezek, ezek azok, akiknek Mária igazi édesanyjuk.

Ezekre lehelte csókját nem egyszer, százszor, útközben, az ő csókját: az életszentséget. E csóktól, Mária édesanyjai csókjától lett a szívük liliom-tiszta, és telt el lelkük mennyei bölcsességgel.

Boldog karmelita, aki tudatában van annak, hogy Mária hajójának az utasa. Ó boldog, ezerszer boldog, aki nem száll ki bálnavadászatra, sem kéjcsónakázásra; nem porol át más hajókra; aki nem hallgat idegen, irigy szájakra, nem száll vitába a világgal, nem kell neki emberi dicséret, nem tudós katedra, nem a gőg szószéke: Mária szemét keresi, az ő kezét csókolja, s Jézus táplálja. Él, mint szent, meghal, mint szent, Mária szentje, Mária testvére, Mária fia, áldott karmelita!

Nos, ismered-e már ezt a hajót, testvér?

Ez a te hajód: Mária rendje, Mária hajója!

6. FEJEZET.

Fönntartás nélkül.

Régen volt, hónapokkal ezelőtt, amikor *elindultunk* a tökéletesség útján. Azóta Mária egészen, valóban édesanyánkká lett, igazán nélkülözhetetlenné, a szentségi Jézus pedig úgy befészkelte magát szívünkbe, hogy a boldog lélek él ugyan, de már nem ő él, hanem Jézus él őbenne.

Észre sem vettük: messze előre jutottunk a tökéletesség útján. Mint mikor a nagyvárosok pályaudvarainak sínerdőiből egyszerre csak kijut a gyors a puha mezőkre, virágos rétekre, domboldalakon, hegyperemeken, vizek partján vágat, finoman, alig hallhatóan, elringatóan a sebesség édes ritmusában: érzed, rajta vagy az úton, az egyetlen, amelyen roppant messzeségbe juthatsz, érzed, nincs lehetőség visszafelé, a kocka el van vetve, kezedet az ekeszarvára tetted, szinte beledalolod a vonatkerekek kattogásába: előre, tovább, tovább, a végtelen felé!

Igen, igen, éppen így te is ráfutottál a tökéletesség nyílegyenes sávpárjára és Máriával Jézust élvezve-szeretve a léleknek édes szerelmi álmodozásával immáron szinte *haladsz a tökéletesség útján*. Bár az *igazi* haladás még a jövő zenéje!...

Itt, a messzi-távlatoknak, a tűnő sávpárnak finoman homályos ködében egyszerre csak megvillan a lelkedben a nagy misztikus, Keresztes Szent János «Szellemi Páros Éneke» 27. versszakának teljes értelme:

A keblét ott nyújtotta nekem,
Édes tudásra ott tanított,
S én átadtam magam neki
Fönntartás nélkül teljesen,
S arájául szint' ott ígérek el.

Lám, ez a gyümölcs Mária jelenléte és a szentségi Jézusra való gondolás gyakorlásának. Jézus a keblét nyújtja, azaz isteni Szívét, amely a legszentebb mellben dobog. A szeretetét, – mondjuk hívebben a valósághoz: a szerelmét kínálja, Szívének édes titkaival ismertet meg, úgyhogy te megmámorosodsz ettől az isteni bortól és édes önkívületben odaadod magadat Neki – fönntartás nélkül.

Tudod-e, mit tesz az, mikor megismered az Ő keblét, mikor odatapad az ajkad a legédesebb Szívre, tudod-e, mit tesz az: szíven csókolni Jézust, tudod-e, hogy a szeretet óceánja omlik rád, hogy tűztengerbe kerültél?! – Tudod-e, hogy te lettél a János tanítvány, a szeretett, a kedves, a kiválasztott, a kitüntetett, – egyetlen tanítvány, aki ott pihensz a legédesebb keblen és ellesed, elbűvölve hallgatod az egyetlen Szív legrejtettebb titkait.

Mily sokat közöl veled, «édes tudásra megtanít, – s te nemsokára rájössz arra, mi az a misztikus teológia, karmelita őseidnek szent tudománya; hirtelen megérezted, mit jelent ez az előbb még érthetetlen mondat: titokzatos ismerete az Úristennek! «*Édes tudás*», dadogod százszor és ezerszer, azaz *kontempláció, szemlélődés* – mondod és eszedbe jut Mária, aki ezzel az édes tejjel táplált téged hónapok óta; megérted, hogy az *maga a Szeretet*, vagy jobban mondva, az Jézus szerelme, amely lángol benned most már olthatatlan lánggal.

Csoda-e, ha átadod magad Neki *fönntartás* nélkül, teljesen!

Fönntartás nélkül! Hogyan?!

Hallgass rám, Jézus szerelmese! Megmagyarázom.

Te nem láttál még vaskohót. Én láttam Vajda-hunyadon. Irtózatosan magas hőfokú a tűz benne. Kis szűkvágányú vasút vezet hozzá, de az nem az alján végződik, hanem a tetőszélre fut föl. Ide érkeznek egymás után a kiskerekű csillék, ezek a kis liliputi kocsik, megrakva vasércekkel, amelyeket a messzi, szép tündéri hegyekben, a fölséges Retyezát előhegyeiben bányásztak kövestől, sziklástól. Mikor a kis kocsi oda zörgött a kohó szélére, onnan a magasból beledöntik egyszerre annak egész tartalmát: felzúdul a kohó tüze, pokoli lángnyelvek nyúlnak fel a csillagos égre, s a vas, a kemény, nyakas, makacs érc, amely csak kövestől engedett a csákánynak ott a lelőhelyen, most sustorog, sír, jajgat, ég, olvad a rettentő hőben, s mint folyékony tűzkigyó szabadul ki esti 6 óra után a kohó apró kis ajtócskáján, belefutva sebesen, engedelmesen a formavályúba, hogy aztán fölvegye akarva nem akarva a formát, amelyet neki előre elkészítettek.

Lásd, mint ahogy az a vasérc belezúdult a csilléből a vaskohó lángtengerébe, úgy kell neked is magad beledobnod az isteni Szív szeretetének lángóceánjába, – fönntartás nélkül, kövestől, sziklástól, bűneiddel, gyarlóságaiddal együtt: *úgy*, ahogy vagy, mindenestől! Meg kell semmisülnöd, el kell pusztulnod.

tulnod benne, azaz tűzzé kell lenned; Hozzá, Jézushoz, a Szeretet Istenéhez hasonlud, teljesen átalakulnod; mint a nyers, nedves, sáros fahasáb lesz tűzze, melybe belevetették, mint ahogy azt a misztikus doktor oly világosan tanítja.

A csilléket azonban meg lehet állítani útközben. Mi rajtuk vagyunk, megyünk a kohó felé, utazunk, gyönyörködünk a vidékben, de még sem kerültünk a kohóba.

Mikor adod át magadat az isteni Szívnek fönttartás nélkül?

Látjuk a fényt, a kohó tüzet messziről, rőtek a hegyek tőle s világos a környék, oly szép, oly igéző látvány, valósággal megmámorosodunk tőle.

Igen, igen, de állunk s nem haladunk. Még mindig csak gyönyörködni, élvezni akarunk, – csak fönttartással vagyunk Jézuséi!

Mikor veted magadat, belé az isteni kohó tűzébe, – fönttartás nélkül? Mikor szereted Jézust magáért s nem magadért, élvezetedért, önzésből, hiúságból, mikor – nem propter retributionem, jutalomért, úgy, egészen, úgy, mint Kis Szent Teréz?!

Miért gondolkozol föltételes módon?

Jézusom, *szeretlek, ha...*, *ha* megadod nekem az általam elképzelt boldogságot; *ha* vértanúvá teszel, még pedig csak úgy könnyedén: egy hirtelen puska lövéssel; *ha* megteszel mindent a kedvemért, *ha* szeretsz, *ha* nem mondasz ellent, *ha* meghallgatod minden imámat, kérésemet, *ha...* nem dobsz a szemétdombra, mint Jóbót; *ha* nem szolgáltatatsz ki a sátánnak, mint őt, vagy mint őt esztendőre Pazzi Szent Magdolnát, vagy rövid időre, mint a kis Miriámot... *Szeretlek, ha* pap lehetek, *ha* sikerülnek terveim, gyönyörű, apostoli elgondolásaim, *ha* ennyi, meg ennyi lelket megmenthetek; *ha* A apáca lesz, B belép a szerzetbe, de csak a karmelitákhoz, *ha* beteg testvéreimet meggyógyítod, *ha* sikerül egy áthelezés, egy állást meg tudok nyerni s kiimádkozom az eretnekek kudarcát, stb., stb.

Az apostolok is eleinte csak fönttartással adták át magukat Mesterüknek. Mi lesz a jutalmunk – kérdezte Péter – azért, hogy mindent elhagytunk?! Megkapjuk-e az első helyet országodban? gondolták anyjukkal együtt a Zebedeus-fiak. Fönttartással éltek. Azonban mikor a Szentlélek eljött, akkor tüzet fogott a szívük, lángba borult a lelkük, s íme, fönttartás nélkül szolgálták a Mestert. Mindent odaadtak érte, a legtöbbet is: életüket.

Fönttartás nélkül! *Egészen az Övé lenni!* Jézusé!

Miként «a menyasszony vőlegényén kívül nem szeret senki mást, nem gondol senki másra, nem dolgozik senki másért; éppúgy az erre a fokra jutott lélek nem ismer olyan akarati vonzalmakat, értelmi felfogásokat, gondolatokat és cselekedeteket, amelyek az ő érzéki vágyaival együtt nem irányulnának *teljesen* Istenre. Mert hiszen az egész lélek istenivé lett, átistenült». (Keresztes Szent János: Misztika, II. k., 351. l.)

Fönttartás nélkül! Ahogy a tökéletesség meredek és szűk útján elindul a lélek fölfelé – teljes lelki meztelenségében, hiszen nincs semmi, ami kísérné, akadályozná, visszatartaná: sem tisztelet, sem tudás, sem öröm, sem vigasztalás, semmi, semmi – fönttartás nélkül Istené.

A szenvedésben is így lesz az övé. Nem válogat benne, nem panaszkodik, nem kér, nem változtat. Jegyesére bizza a mennyiséget, az időtartamot és a hőfokot. – *A megvetetést* úgy viseli, mint az apostolok, kik «örvendezve távoztak a zsinagógából, mert méltóknak találtattak Jézus nevéért gyalázatot szenvedni».

Becsületét is odaadja egészen, nem félti azt senkitől, semmitől. Vegyék el, gázoljanak bele... Fönttartás nélkül kiszolgáltatja magát a rágalmazóknak, a jóhírnév-gyilkosoknak.

«*Nescivi*» (Cant. Cant. 6,11.), nem akarok semmi másról tudni, mondja Szentháromságról név. Erzsébet nővér ajka, az Énekek-éneke arájával, – csak Jézusról. Egészen úgy, az Evangélium szerint, mint a vak a jerikói úton: «Jézus Dávid fia, könyörülj rajtam!» – kiáltotta szüntelen s bánta is ő, hogy visszalökik, megrúgják, rákiáltanak; ő csak törtetett – Feléje! Mint a vérfolyásos asszony: «Hacsak ruhája szegélyét érinthetem!» Hiába volt minden emberi okoskodás, bosszankodás és ellenszenv! Mint a házasságtörő asszony, aki a nagy megszégyenítést egykettőre elfelejtette és sem nem látott, sem nem hallott, csak – szeretett. Mint a kananei asszony, mint az okos szüzek, de mint mindenekfölött Mária Magdolna: 1. ott, Simon farizeusnál; 2. amikor az alabástrom edényt széttöri és kiönti a drága kenetet Jézus fejére, mit sem törődve a tanítványok megszólásával; 3. nem hajolva hátra panaszára; 4. a keresztúton; 5. a kereszt tövében; 6. a sírnál; 7. a marseillei sziklabarlangban.

Úgy, egészen úgy, mint Szent Pál: omnia arbitror, ut stercora, ut Christum lucrifaciam (Phil. 3,8.), mindent szemétnak tekintek, csakhogy Krisztus legyen a nyereségem. Csöppet sem törődve többé a világi dolgokkal, *mintha azok nem is léteznének*.

Mint aki szerelmes a gyönyörű tengerbe! Mit bánja, hogyan jut el oda: vonaton-e, repülőgépen, vagy gyalog?! csak neki indul. S mikor meglátja, majd a szíve hasad meg az örömtől, s mindegy neki: óceánjáró gőzös viszi-e, vagy kereskedelmi hajó, luxus gőzös-e, vagy vitorlás, vagy egy rozzant csónak; csak rajta lehessen, csak beleláthasson!...

Mint a zongora billentyűsorának legutolsója, ott balkéz felől, legalul, a sarokban, melyet ritkán üt meg a művész keze! Vagy középtűt a «c», amely már-már elkopik az édes-heves ütések következtében: olyan akar lenni a szerelmes lélek is!

*Mindegy neki,
nem szab feltételt!*

Tudja, hogy *a magnak* meg kell halnia s elrothadnia előbb, hogy kicsírázzék és élet legyen belőle. Ez, ez az, hogy: fönntartás nélkül!

A puszta *hitnek*, tehát, hogy van Jézus, van másvilág, stb., oda kell dobnia mindent: apát, anyát, testvért, vagyont, mindent, mindent, hogy fönntartás nélkül, teljes lelki kifosztottságban szerethesse Jézust önmagáért.

Úgy, egészen úgy, mint ahogy Mária és Jézus minden fönntartás nélkül odaadták magukat a menygyei Atyának, születésüktől fogva haláluk pillanatáig, hogy az Atya akarata tökéletesen beteljesedjék rajtuk!

Ó lélek, aki megindultál Isten felé a gyönyörű szent hegynek, Kármelnek a lejtőjén és ráléptél a tökéletesség útjára, – *tudnál-e így szeretni, – fönntartás nélkül?!*

Szerelmesed mondta: Tüzet jöttem bocsátani a földre s mit akarok egyebet, mint hogy meggyuladjon! – Ó, lángolsz-e már? Vagy csak pislog a tűz, s kihunyóban a szegény parázs?

Szeretet az Isten s csak szeretetben lehet Vele egyesülni.

«Nagyon fontos – biztat Keresztes Szent János –, hogy a lélek folyton tovahaladó szeretetben éljen, s *e szent tűz minél előbb eleméssze*, nehogy sokáig kelljen a földön időznie. Siessen az ég útján, hogy színről-színre és örökre lássa a jó Istent.»

Lángol az isteni Kohó. Fénye messze bevilágít a sötét föld fekete éjszakájába.

Ne töprengj, ne habozál: vesd bele magadat! *Fönntartás nélkül!* Jézus vár s ölelni akar. Egyesülj Vele!

7. FEJEZET.

«Egyetlen dolgom: Őt szeretni!»

(Keresztes Szent János: Szellemi Páros Ének, 28. vers.)

Szívünk fönntartás nélkül átadta magát Jézusnak. Mi lesz most már a teendők? A misztikus doktor adja meg a választ:

Lelkem s egész valóm
Szolgálatára szentelé magát.
A nyáját már nem őrzöm,
S tisztem nincs semmi más,
Egyetlen dolgom őt szeretni.

Belevetettük magunkat az isteni Szívkohó lángtengerébe, azaz fönntartás nélkül Jézuséi lettünk, mi volna más most már a teendők, mint a tűzbe zúdított vasérctömegé: lángolni, égni! Ahogy a vasérc egy-láng lesz, egy-tűz a kohó lángjával, tüzével, úgy égünk, lángolunk ezentúl mi is az isteni Szív tüzeiben. Mit tesz egyebet a vas, mint lángol, ég?! Mit tegyen a mi szívünk mást, mint hogy szeressen, még pedig egyedül Őt szeresse.

«Egyetlen dolgom: Őt szeretni.»

A Napnak is egyetlen dolga: – melegíteni. Hogy világít is, az csak természetes. Velejár a tüsszel, hogy világítson. Az isteni Nap tüze is melegít és világít egyszerre. Az én szívem is, mikor szeret, még pedig, mivel egyedül csak szeret, melegít is, világít is. A csillagnak egyetlen dolga, hogy ragyogjon; a tengernek, hogy daloljon; az erdőnek, hogy zúgjon; a pataknak, hogy csobogjon; a virágnak, hogy illatozzék; a madárnak, hogy éneke szárnyaljon... Csak az *emberi szívnek* volna ezer más dolga?!... Nem, nem! Az is csak egy dologra rendeltetett: *szeretni, mindig szeretni!* Ébren és alva! Élve és halva!

Egyetlen *egy foglalkozásom* van. Nincs más.

Azt mondják, hogy *hivatalom van*, amelyet be kell töltenem; hogy az az én foglalkozásom!... Té-

vedés! A hivatalomat meg kell aranyoznom, be kell sugároznom szeretetem aranysugaraival, különben nem lesz benne élet, melegség, senkinek se használ, legkevésbé nekem. Holt lesz és fagyos. Mire jó az így betöltött hivatal? Azért adták, hogy ne csak betöltsem, de főként azért, hogy dicsérjem vele Istent, akinek szent akaratóból beállítottak abba a hivatalba; hogy azt széppé, szénessé, – életté tegyem; meglássék a betöltésén, hogy Istentől kaptam. Azért is tündököljön rajta az én szeretetem naparanya, szívemnek édes színpompája. Nem így látta-e el hivatalát, még a tanítóit is ő, az én szerelmemem: Jézus?! Ó – csak szeretett!

Azt is mondjátok, hogy *zsolozsmát* kell mondanom; hogy ez is az én egyik főfoglalkozásom! Ó, mennyire tévedtek! *Az én egyetlen foglalkozásom – a szeretet.* A zsolozsma csak az orgona, amelyen elmuzsikálom az én nagy, szent, majd viharzó, majd édesen bűgő istenszeretemet.

Hogy *tanítok*, – ez az én foglalkozásom!... Nem, ezerszer nem! *A szeretet az én foglalkozásom.* A tanítás a medence, széles, mély medencéje a szomjas lelkeknek, amelybe belecsorgatom a lelkemből kiömlő szeretetemet.

A prédikálás, – mondják, – ez az én foglalkozásom. Nem! Ez csak a havasi kürt, amellyel belezengetem a lelkek havas, jeges hegyoldalaiba, éles csúcsaiba az én végtelen szerelmem fölkelő napjának hajnali himnuszát.

A gyóntatás! – mondjátok. Nem, nem! Ez csak a katedra, vagy a kiosztó műhely, hol a szeretet kenyerét alamizsnálkodom el.

Önmegtagadás, vezeklés! – kiáltjátok. Ez a te teendő; ez a Rended szelleme, így mentesz lelkeket. Jézust, a te Szerelmedet nem követheted másként. Ezt ő maga mondta: «Aki utánam akar jönni...» – Ez mind igaz, csak az nem áll, hogy ez volna az én főfoglalkozásom! Ez csak eszköz, igaz, *hatalmas eszköz*, hogy az én mély tengerszeretemet kifejezzem. De semmit se ér ez az Önmegtagadás és vezeklés, ha önmagáért van, ha a kiállításos aszkézis hiú bálványszolgája lesz. Semmi, semmi, ha nem úr rajta a szeretet, ha nem egyes-egyedül ez diktálja neki a rekord-tempót.

Ó, a *szeretet a lovas, az Önmegtagadás a paripa*, amelyen vágathat és száguldhat galoppoos iramban a huszár; de ha hitvány, félénk, sápadt, gyáva alak ül a nyeregben, leveti azt a ló, s hol, de hol áll meg a gazdátlan jószág?!...

Igen, igen, szeretet az én dolgom, ez az én egyetlen feladatomból és célom.

Hát a *szenvedés, a keresztthordozás, az semmi?!...* – így szól az újabb, súlyos argumentum Semmi a szeretet nélkül, – válaszolom. A szenvedés és a kereszt is csak út, ámbár *királyi út*, amelyen az én szeretetem a legrégebb típusú autók rekord-sebességét messze felülmúlva száguld örök célja felé.

A szeretet – minden. Hiába a szenvedés és a kereszt, ha nincs benne, rajta szeretet, – semmi az!

És az *imádság?!...* Ezt már csak nem tagadhatod, hogy ez a te igazi hivatásod?!... Igaz! De az én imádságom nem egyéb, mint – szeretet. És az én szeretetem, az – imádság. Mikor én imádkozom, akkor szeretek. S mikor én szeretek, – imádkozom.

Gyönyörűbb imádság nincs, mint a szeretet. Menj a tabernákulum elé, térdelj le, s nézzen lobogó szemed Jézusra; meglásd, kilép onnan a te édes Szerelmed, s szent csókban forr össze veled. De ha nincs benned szeretet – nem imádság a te adorációd, hanem – hazugság.

Figyeld meg *Mária Magdolnát!*

Hogy tudott az imádkozni – egy hang nélkül, ajka megmozdulása nélkül! De ha a szíve dobogását sikerült volna meghallanod, akkor tapasztaltad volna, mit tesz az: szeretni!

És menj, kísérd *Nagy Szent Teréziát* összes elfoglaltságai közepette, és hamar rájössz, hogy egyetlen édes teendője volt legbokrosabb munkái között is: szeretni Jézust! Összes iratai élére ezt az egyetlen szót írta: *Jézus!*

És *Kis Szent Teréz!* Mikor olvasod, mondd, nem melegít, nem perzsel, nem éget lelkének a tüze?! Egy édes szerelmi dal az ő fiatal élete az Egyetlenhez, Jézushoz. Csak ezért él, ezért tűr, szenved, ír és dalol; ez az egyetlen szerelem egészen betölti rövid életét.

És *Keresztes Szent János!* Még a börtön nyomorúságai, szennye és vigasztalansága közepette is a szeretet páros énekét költi, elfeledve minden méltatlanságot, mindenekfölött pedig önmagát.

Minden szentnek ez volt az egyetlen dolga: szeretni!

«*Tisztán nincs semmi más.*»

De ha mégis – vetik ellenem, – munkával, idegőrlő dologgal bíznak meg, örökös robotolással?! Nem számít. Az örök hangszer itt van nálam: a lelkem hárfája. Játszom rajta a szeretet dalát. Jézus is dolgozott, Szent József és Mária is. Nem volt-e az ő munkájuk – a dal?!... Nem az iga maradt meg abból a munkából, hanem a szeretet, mert az, s csak az – örök. Míg a hit el elmúlik és a remény szent

erénye, csak a szeretet marad meg örökre.

De hát üldöznek majd?!... Beborul az Egyház kék ege. Menekülni, futni kell. A kolostor paradicsoma elszáll, mint az Éden kertje egy szent látomásában. Igaz, igaz; de nem menekült-e a Szent Csálád is?! S milyen volt ez a menekülés? Talán a gond, aggodás, kétségbeesés ülte meg arcukat?! Nem, nem, – szeretet!

Mi tehát a szeretet? Mi az a titokzatos fenség benne? Miért erősebb a halálnál, keményebb a pokolnál, vonzóbb a mágnesnél? Miért tesz boldoggá? Mi a varázsa? Miért büvöl? Mi az, mi az?

A szeretet, az az Isten. Mert Isten a szeretet. És csak Ő a szeretet.

Amikor a kis Jézust karjaidba veszed, – a Szeretetet ölelted át. És amikor a kereszten agonizáló szent Szívet csókolod, – a Szeretetet csókoltad meg. Mikor üríted «a részegítő kelyhet», – a Szeretet patakjait iszod, és előttenek az édes szerelem hullámai, úgy hogy ájultan hullasz az Örök Szeretetnek, Jézusnak a karjaiba.

És most nézz a szentségi Jézus felé. Emeld reá tekintetedet. Lopakodjál be a titokzatos szent sátorba, húzd szét a tabernákulum függönyét, nem egyszer, – százszor, ezerszer: ott a te Szerelmesed, aki «keblét nyújtja neked», «édes dalra megtanít», csak add át magad neki fönntartás nélkül, teljesen!

Nincs más dolgod! Célnál vagy. Egyesültél.

Mi a tökéletesség útja? A szeretet. Mi a cél? Az is a szeretet. Mit akarsz még egyebet?!

Hiszen leszállt a földre a szeretet.

Ó boldog lélek, amelyben *minden* szeretetté lesz! Ez az alapszín, az alaphang, az alaphangulat, az uralkodó tónus. Mint ahogy a pokolnak alapszíne, hangja, tónusa – a gyűlölet, a mennyországé a szeretet, – e léleké is a szeretet. Minden szeretet benne. Minden cselekedetét ez hangolja, ez színezi. Beszél, hallgat, imádkozik, tanul, tanít, dolgozik fizikailag vagy szellemileg, – a szeretet fűti minden szavát, mozdulatát. Járása, tekintete, lényé, egész valója – szeretet. Ennek a melege úgy elárad rajta, hogy aki a közelébe jut, – megperzselődik, ha van finom érzéke a mennyeiek iránt. Söpör vagy olvas, mosogat vagy térdel, a legalacsonyabb munkát végzi vagy tollal szántja a fehér papirozt, mindegy, – egy az, ami valódi értéket ad e különféle elfoglaltságoknak: – a szeretet.

A rézkrajcárból, ha ez a lélekember kezébe veszi, csengő arany lesz. Minden megváltozik és átalakul nála. Aranyember! – mondja Jókai regényesen és álmodozón az ő regényében; – arany-lélek, aranyszív! – kiáltunk föl mi ennek a leggyönyörűbb valóságnak a szemléletére.

Azért egyetlen dolgod legyen a szeretet!

«Neked más gondod ne legyen, – tanít Keresztes Szent János, – mint az, hogy lelkedet megőrizd tisztán és *teljesen* Istenbe merülve, anélkül, hogy megengednéd, hogy ez vagy az a dolog téged zavarjon.»

Tehát bármily állapotok vegyenek körül a kolostorban; uralkodjék ott bár a Lucifer a pokol összes légióival, szünetlen legyen ott a veszekedés, a szeretetlenség; a gyűlölet hullámai ne csak a világ felől ostromolják a kolostor falait, de belülről is elborítsanak mindent, – ne számítson semmit! *Te csak szeress* s állj a szeretet édes melegével a szívedben szilárdan a tajtékozó hullámok közt, mint az örök szikla! Meglátod, el nem mos a szennyes áradat. Ellenkezőleg, egyszer majd eltakarodnak a hullámok, visszavonul a piszkos ár s a te szerelmed diadalmaskodik égen-földön. De *csak* akkor, ha – szeretsz, még pedig kizárólag – csak szeretsz; ha ez a te egyetlen gondod, dolgod: őt szeretni, a Szeretetet, az örök, elmúlhatatlan, megingathatatlan, elmozdíthatatlan, végtelen, édes Napot, – Jézust!

Ezért minden gondod legyen: – őt szeretni!

Nézd, hogyan tanít erre a te rendi Anyád, Szent Terézia.

Nihil te perturbet! Semmi meg ne zavarjon. Semmi, tehát a sikertelenségek egész láncolata se. Ha úgy vennéd észre, hogy ellened esküdött nemcsak az egész világ, hanem az előljáród is, minden testvéred, sőt – úgy tetszenék – az Ég is összes angyalaival – meg ne zavarjon! Ha elítélnék, félreértenének, ha semmi sem úgy megy bent és kint, amint te szeretnéd – meg ne zavarjon.

Nihil te perterreat! Semmi meg ne ijesszen, így bátorít tovább Anyánk. Még ha a pokol felhője szállna rád, hogy agyonnyomjon. Ha úgy elsötétítené is a lelkedet, hogy a vak lélekéjszakában tapogatózni sem volnál képes, nemhogy járni és látni meg ne ijedj! Csak szeress! Meglátod, egyszer fölszakad a köd és kiragyog a Nap – Jézus! A te Szerelmesed újra nyújtja keblét-Szívét és te elbűvölve öleled magadhoz az isteni Szívet és meg fogsz ittasodni e Szív szerelmének tüzes borától. – Ha elhagy minden és mindenki, ha olyan sötét lesz körülötted, mint volt akkor a Golgotán, hogy sziklák repednek a szörnyen félelmes csendben, sírok nyílnak meg és sápadt halottak népesítik be rémüldöző fantáziádat – ne félj, ne félj, a szeretet erősebb a pokolnál, diadalmasabb a halálnál, *a szeretet – örök!* – És ha

mégsem akarna fölszakadni a köd, elmúlni a sötétség a lelkedben, ha egy végeláthatatlan gyötrelem, kínos betegség vagy nem szűnő belső fájdalom szívna ki belőled az utolsó életerőt, úgy hogy napközben és vigasztalan éjszakáidon százszor meg ezerszer kiáltanád, nyögnéd, sóhajtánád: elvesztem! – tudd meg s halld a vigasztaló igét:

Omnia transeunt! Minden elmúlik. Minden: a sötétség, a gyász, a fájdalom, de a földi öröm, a földi szerencse is, csak egy marad meg: a szeretet!

Deus solus manct! Egyedül Isten marad meg. Isten, a Szeretet! Neki nincs vége. Végük van a gazdagoknak, vége a nyomornak, vége a sötétségnek, vége a szekatúrának, az irigységnek, vége a féltékenységnek, vége a gyűlöletnek, t. i., amennyiben engem illet; vége-vége a hajszának, a fáradt napoknak, az álmatlan éjszakáknak; vége – a dicsőségnek, a sikernek, a tapsnak, vége a jajnak és a hiú örömnak. Minden elmúlik, csak egy marad meg: a Caritas, a Szeretet, az – Isten!

Azért, légy türelemmel. Te – csak szeress! Így mondja Szent Anyád: *Patientia omnia obtinet!* A türelem mindent elér. Mi az a «minden»? A minden –, Isten. És te a semmi vagy. És ami föld, anyag, ami hiúság és gyötrelem – az mind semmi. Tűrj! A szeretet erre is megtanít; az ezt is érti. A szeretet mindent tud, mindenre képes, mert a mindentudó és mindenható Istentől származik, Belőle árad és Általa hat. Ha szeretsz, ha *csak* szeretsz, ha ez a te egyetlen dolgod-gondod, akkor tudsz tűrni is.

Sőt, csak akkor tudsz tűrni, ha szeretsz. Ha nem szeretsz – elfogy a türelmed és elveszítesz mindent. Ha növekszik a szerelmed, növekszik a türelmed is, s ha csupa szeretet vagy – te vagy a megtesztült türelem!

Ennek a szent, édes, végtelen, mindentudó, mindenható, mindenre képes szeretetnek a birtokában mire vágyasz még, mid hiányzik? Van-e – lehet-e panaszod? Mi kell *még*? Mi lehet az, amire *még* szükséged volna, ami ezen kívül és ezen felül még boldogítani tudna, gyönyörködtetni vagy kielégíteni?!...

Deum habenti, nihil deest! Aki Istent bírja, annak semmije sem hiányzik.

Ha egyszer már neked Isten «a keblét nyújtotta», ha odaadta egészen neked a Szívét, ha te, embercsöpp, elmerültél már az isteni Szeretet végtelen óceánjában – volna még egyébre vágyad, gusztusod, kívánságod?! Lehetetlen!

Ha a Mindent bírod, a semmit nem kívánhatod!...

És ha mégis *elégedetlen* volnál, ez biztos jele annak, hogy nem tiéd *egészen* az Isten; hogy szeretni – nem egyetlen gondod-dolgod.

Deus solus sufficit! Isten egymaga elégséges.

Mert ha Isten a tiéd, akkor nincs másra, de semmire szükséged. Állhatsz-fagyhatsz Grönland jeges mezőin, vagy homokkal szórhatja tele szemed a Számum szele, ragyoghat fölötted a Riviéra csodás tavasza, vagy süvíthet az északi Bóra; bárhol vagy, bármit teszesz, bárminő a sorsod, a keresztetek erdeje meredhet körülötted, – tudd meg, ez mind nem számít.

Neked elég az Isten egymaga!

Csak ő tud kielégíteni; Ő egyedül boldogítani, nem egy percre, nem egy emberéletre, hanem egy egész, teljes örökkévalóságra.

Ő egyedül és senki és semmi más!

Ő az Élet, maga a Lét, Ő a Boldogság, a Szépség, a Jóság, Ő a Minden, s ha Ő az enyém, egészen, – az nekem elég!

Ó Istenem, ó Jézusom, ó egyetlen Szerelmem! Te egyedül magad elég vagy énnekem! Ó örök Szeretet! Neked egyetlen dolgod – szeretni. Nekem is ezután egyetlen dolgom lesz – Téged szeretni! Ámen.

8. FEJEZET.

Az imádság.

Kitűztük magunknak a legtöbbet, amit ember itt a földön feladatul jelölhet meg magának: fönntartás nélkül Jézuséi vagyunk, s nincs más dolgunk, mint csak egyedül fit szeretni. Igen ám, de ebből még nem következik, hogy valóban tökéletesen megvalósítottuk a fönntartás nélkül való átadást és, hogy csakugyan nem teszünk mást, mint csak szeretünk. Mindettől még igazában messze vagyunk. Ez már a csúcs, ez már a magaslat. Ide még csak vágyódunk, arra felé tekintünk, és – adj a Isten! – arra felé megyünk, haladunk.

Mi ez a fölfelé-tartás, mi ez a haladás? Más szóval *mi a tökéletesség útja?*

A karmelita kitűzte magának a csúcstól elérését. Megvan benne az elszántság, a tökéletes elhatározás: följutni arra a magaslatra. Talán kimondja a szót is, mint Kis Szent Teréz: *à tout prix* – minden áron! De tudja-e a módját? Van-e megfelelő felszerelés a hegy megmászásához? Ha van: tudja-e azt használni, ért-e hozzá?

Hiába a jóakarát, a lelkes elszántság, ha tudatlanok, járatlanok vagyunk a turisztikában, legfeljebb a félutat, ha megtesszük. Egy hirtelen keletkezett vihar, egy nem sejtett lavina, vagy egy élénk meredő szakadék elpusztít, vagy legalább is visszafordulásra kényszerít bennünket.

Mi ez az eszköz tehát? – *Az imádság.*

Igen, az imádság! Ez az, aminek hallatára a karmelita szíve nagyot dobban. Édesen hangzik a fülébe, ha szóba hozzák. Fellelkesül, mikor kiejti: imádság! És ezer gondolat, ezer kedves élénk érzelmek rajzik bensejében, ha beszélhet, gondolkodhat, vagy írhat róla.

Láttál már vadászt, ki órákon át beszélt az ő kitérő vadászfegyveréről s a temérdek szebbnél-szebb zsákmányról, melyet vele ejtett hosszú lesek az erdő mélyén, vagy kinn a mozdulatlan éjszaka holdvilágításában?! Katonát, ki bemutatta neked nagyszerű mannlicherének szerkezetét s a töltés módját?! Vagy művészt, ki hegedűjét simogatta, s elmondta neked, hogy játszott rajta az ábrándos Schubertet, vagy a rapszodikus Lisztet, s hogyan imádkozta húrjain Gounod Ave Mariáját!

Tudd meg, ez mind semmi ahhoz képest, amikor a karmelita szabadon elgondolkozik az 6 pompás fegyveréről, édes szavú hegedűjéről, csengő bongó, majd fuvolázó, majd meg viharzó, ezer húrú hangszeréről: az imádságról.

Ez az ő élete; ez hozzá nőtt; tőle elválaszthatatlan; e nélkül halott, senki, semmi!...

Sine oratione nihil est Carmelus! (XIII. Leó.)

Imádság nélkül semmi a Kármel.

Semmi! Az, ami a folyó medre víz nélkül. A rét harmatos fű nélkül, a kert virág nélkül. A templom Oltáriszentség, – Jézus nélkül. Menyasszony vőlegény nélkül. Az emberi élet szeretet nélkül, az év tavasz nélkül, az éjszaka csillag nélkül. Semmi, semmi!...

Hogyan menjen föl a turista a 3000 méteres magasságba Bergstock, hegymászóbot nélkül? A legelső meredek oldal kövei közt lezuhan. Lehetetlen, hogy tovább jusson. Jobb lesz, ha visszafordul. Hogyan szálljon fel a madár szárny nélkül?! Elképzelhetsz fenn, a magasban, sast, királyi sast, gyönyörű szabályos ívben keringeni – szárny nélkül?!

A szárny, az az imádság, a hegymászóbot, a hárfa, a hegedű, a lélek orgonája, a szív Istennek muzsikáló édes szerelme, – ez az imádság.

Vannak más nagy dolgok is itt ezen a földön. A szó hatalma, amely a szószekekről, mint valami óriási, magasból lenyúló kéz belemarkol a bűnös szívekbe, vagy, ami még több, még hatalmasabb, – a példa, amely ellenállhatatlan. És mégis, mégis ezeknél is több, nagyobb – az imádság:

Nunc autem manent verbum, exemplum et oratio, – tria haec; maior autem horum est: oratio! Marad ez a három: a szó, a példa és az imádság; közöttük azonban a legnagyobb: az imádság!

Nagy, igen nagy dolog az imádság! *Ascensio mentis in Deum!* A lélek fölemelkedése Istenhez.

Hallod?! *A léleké,* amely az embert emberré teszi; amelynél fogva csak alig áll alantabb az anyagnál; a léleké, amely Istenhez teszi őt hasonlóvá, barátja lesz és fogadott fia.

Az imádság ennek a léleknek *fölemelkedése* Istenhez.

Fölszállás, felröppenés, hogy ott ne ragadjon lenn a földön az anyaghoz, a sárhoz, a piszokhoz, a szennyhez, az ideigvalókhoz, hanem emelkedjék föl az örök magasságokba, a tündöklő, kék, csillagos égboltozat felé, oda, ahová rendeltetése szól, ahonnan lett, akitől elindult földi útjára. – Istenhez, Hozzá, Akivel *az összeköttetést* szüntelen meg kell tartania, mert különben elvész a süppedékes talajban, lángja kialszik a sötét föld rideg éjszakájában.

Mindeneknél nagyobb az imádság. Ha nem imádkozol, – elveszíted az összeköttetést Istenel, nincs érintkezésed az Éggel, lezuhansz, s meghal a lelked, mert a földi élet csak úgy igazi élet, ha a lélek a mennyországot hordozza magában.

Imádság nélkül nincs mennyország, imádság nélkül nem élet az élet, hanem halál, pusztaság, sivatag, jégmező; nélküle pokol minden emberi szív.

Voltál-e már elhagyatott vidéken, elzárva minden emberi kultúrától?! Se vasút, se posta, se hajó; csak a végtelen tenger hullámtömege; madár se jár arra; csupa szikla, meg víz, amit látsz. Semmi hír napokon, heteken, talán hónapokon, éveken keresztül. Nincs levél, újság, jóbarát. Majd behalsz; a reménység alig pislog már elárvult szegény szívedben. A lélek magába omlik, elsorvad – meghal.

Ez annak az embernek az élete, aki nem imádkozik.

Az imádság összeköti az Eget a földdel, a lelket az Istennel.

Ha nincs imádság, – nincs összeköttetés Ég és föld között, a lélek és Isten között: marad a *föld!* A föld nem mennyország; ez a siralom völgye. Csak úgy lesz mennyország, ha az eget lehozod a földre. Lehet? Igen! Az imádság leszállítja, lehúzza az Eget, a Mennyet, a Paradicsomot – az Istent az emberi szívbe. *Regnum. Dei intra vos est.* Isten országa bennetek vagyon. De ha nem imádkozol, hogyan húzod szívedbe abból a mérhetetlen magasságból a Mennyeek országát?!

Látod, testvérem, hogy megnő a jelentősége a te hangszerednek, Bergstockodnak, vadászfegyverednek?!... Pedig még többet is mondhatok az imádságról.

Az imádság birokra kel az Istennel. Legyőzi Öt. Olyan hatalmas, olyan nagy az ereje!

Ismered-e Jákob küzdelmét az angyallal, aki maga volt az Isten; vagy az Isten Fia (1Mózes 32,24-32.)?! Tusakodott vele egész virradatig s akkor sem akarta mindaddig elengedni, míg meg nem áldotta. S Isten akkor adta Jákobnak az Izrael, azaz Istennel viaskodó, nevet. Ebben a jelenetben az imádság ereje van megörökítve. Isten végre is engedi magát legyőzni s kijelenti Jákobnak, hogy *«ha erős volt az Istennel szemben, mennyivel inkább fog győzedelmeskedni az embereken».*

Igen, ez az imádság, amely birokra kel az Istennel s addig viaskodik Vele, míg csak áldást nem kap Tőle, – ez az állhatatos, kitartó, férfias, bátor imádság – győz, diadalmaskodik Isten fölött is. És Isten megadja az áldást.

Istent lefegyverezi az a határtalan bizalom, amely megtorpanás nélkül vágyakozik az áldó Jobb után. *Ha ilyen gigantikus az imádság ereje az Istennel szemben, milyen lesz akkor az emberekkel szemben!*

Az imádság erejét le nem törí semmiféle ellenség, lehet az dúsgazdag vagy félelmetes hatalmú, gyógyó lángelme, vagy dolgok mélyére hatoló nagy tudós, világhírű művész, vagy félelmetes logikájú teológus, – a legegyszerűbb ember gyermeki bizalma jobban tetszik a Fölséges Uristennek, mint amazoknak földi nagysága, a szívből alázatos ézerszerte jobban, mint az írott vagy kimondott szavak agyon-dicsért és megbámult betűtengere.

Legyőzi, megfuttatja az ördögöt.

Egyetlen gyermeki, mély bizalommal kiejtett: Ave Maria! a gonosz szellemek légióit képes azonnal pokolra küldeni. Valósággal leparittyázta az ördögöt. Mint Dávid Góliátot.

Egy fohász: Anyám, Édesanyám, Mária! – homlokodon találja Lucifert.

Mily nagy, mily határtalan az ereje a szenvedélyek fölött! A tisztátalanság, az indulat, a vörös düh, a sápadó irigység, mind-mind elbűnnek, elcsitulnak, leszerelnek az imádságnak felbuzogó, mélyből áradó szavaira. A gyűlölet, az ellenszenv helyet ad a szelidségnek és a szent testvéri szeretetnek, mihelyt az imádság komoly, szépszavú harangja megkondul. Nos, és ha az utálatos gögnök, a kiállhatatlan fennhéjásnak, az ostoba kevélységnek sikerült is magát ökörré felfújnia – a kitartó ima napról-napra a legalázatosabb Szűzhöz: Anyám, Édesanyám, tégy szívből alázatossá és a szünetlen szemlélete az édes Bárány megostorozott szent testének, a megcsúfolt szent Ábráznak, az újra meg újra felsíró, epedő fohász: Szelíd és alázatos szívű Jézus! – végre is egy szép napon meghozza a várva-várt eredményt: a mesebeli felfújt béka megpukkad!

Igen: győz, diadalt arat az egész világon.

Elítélhetnek, megrágalmazhatnak, az emberkígyók egész serege vághatja jó-hírnevedbe mérges fullánkját, a persecutio bonorum, a jók részéről történő üldöztetés nehezíti meg lelki életedet, s keserítheti meg napjaidat; jogosan remélt szent sikerek hiánya, nagy lelki gyötrelmek és szent küzdelmek emészthetik fel minden testi-lelki erődet, az események úgy végig gázolhatnak rajtad, mint ahogy a híres orosz gőzhenger lehengette seregeinket az első világháborúban – mindegy, mindegy! Az imád erején, amely mint a jóillatú tömjénfüst száll alázatosan, egyszerű gyermekszívedből a felhőbe burkolózott, ködtengerbe rejtőző, magadra hagyó és mégis téged kimondhatatlan gyöngédséggel szerető jó Isten felé – mondom, a te állhatatos, köszikla-ellenállású imád erején megtörik minden támadás – a kis alázatos százszorszép, amelyet az elébb még megvadult ló kemény patája taposott le, fölemeli újra szelíden édes fejét és panaszszó nélkül kedvesen mosolyog bele a napba, amely most még forróbban ontja rá ragyogó sugarainak áldott melegét.

Győz – győz az imádság!

Legyőzte a törököt Lepantónál. A belga zsidó bankárt a jezsuita páter szobájában. Mónika vad, pogány, kíméletlen férjét, a szenvedélyes fiút, Ágostont. Legyőzi az édesanyák eltévedt, rossz, fiait. Az iszákos, kártyázó, dorbézoló apákat. A tilosban járó fiatal anyákat.

Nincs az a félelmetes Napóleon, világverő Nagy Sándor vagy Caesar, nincs az a népek ostora, aki annyi diadalt tudna aratni, mint a szelíd, alázatos, bízó, kitartó imádság.

Csak ez, egyedül ez képes legyőzni a mi legádázabb, legmakacsabb, legeslegnagyobb ellenségünket: az Ént. Akarod, hogy megsemmisüljön? Imádkozzál! *Semper orare et nunquam desinere*. Mindig imádkozni és soha meg nem szünni, így, így... és lábaid előtt hever holtan a régen – imádott, bálványozott Én; alattad, mint hitvány kis dióhéj, szinte észrevétlenül kering a föld a maga jelentéktelen, semmiségeért ádáz küzdelmet folytató ember-törpéivel, az egész világ, mint füst vagy felhőfoszlány, úgy száll el a feledés ködébe, mert számodra immáron felragyogott örökre a fényességes Stella Matutina, a hajnali gyönyörű Nap, a te egyetlen Szerelmed, imádságod legédesebb tárgya, lelked édes eszménye, az isteni Völegény – Jézus Krisztus!...

«Éppen akkor kelt fel felette (Jákob felett) a nap, amikor túlment Fanuclen.» (1Gen. 32,31. Fanuelen, azaz elérte Isten színét, egyesülhetett vele, mert imájával legyűrte, diadalmasan megbirkózott vele. Igen, akkor, akkor *fölkelt a Nap – Jézus!*

S azóta minden megváltozott!

Az imádság lágy zefir lett, amely tavaszi mezőkön fújdogál; lelked paradicsomában szünetlenül körülutotgja, simogatja szívedet. Csupa béke, édes, áldott, szent béke egész bensőd; az Úr sétál lelked gyönyörű kristálypalotájában s úgy társalog veled, mint valaha az első emberpárral Éden boldog kertjében. A szemlélődő imádság ezer áldást hint földi életedre, s te már úgy vagy, mint Kis Teréz: nem is érted, miért kellene kívánnod a másvilág boldogságát, mikor azt már itt e földön bőségesen élvezed a contempláció, a szemlélődés édes békéjében. Szinte megszólal, beszél a csend. A silentium fűti folyton a szívedet Isten szeretetével (Ass. Szent Ferenc), – egy édes ölelkezés, elmúlhatatlan szent csók közted és Szerelmesed között – igen, igen, már nem is tudsz különbséget tenni imádság és szeretet között, lélek és Jézus között. Egy – mind a kettő. Az imádság már semmi egyéb, mint szeretet. S a szeretet, az is imádság. Mint a ringó csónak a te kis életed tengerén, – olyan ez az imádság. Loccsan a hab, siklik a sajka. Rajta ketten – egyek: Jézus és a lélek, imádság és Szeretet. A levegő? Az is a te imádságod, mert az is – szeretet. Imádság- és szeretet-levegő: ezt lélegzed be, ezt leheled ki. Amit gondolsz, az is imádság; szavad, minden cselekedeted – imádság. De ez az imádság most már semmi más, mint – szeretet. Az Isten pedig szeretet.

Ó boldog imádság, amely nekünk megszerzi Istent! Ó, szent szeretet, amely egyesít Istennel!

Mondd, mondd, van-e kedved mindenáron feljutni a hegyre, amelyen Isten örök békéje honol, ahol Istennek lakni tetszik?! Mert ez a te karmelita feladatod, a te szerzetesi életed erre van berendezve. Meg akarod ízlelni a mennyei boldogságot már itt a földön?!

Szeresd az imádságot!

Csak ennek élj! «*Semper orare et nunquam desinere*». Mindig imádkozni s soha meg nem szünni. Ne is dolgozzál?! De igen. Azonban csak úgy, hogy a munka is imádsággá legyen.

Tanuld meg a szent hallgatást, ezt a gyönyörű imamódot és adorálj némán, a tabernákulum előtt, ha nem lehet testben – minél többször lélekben! Jézus vár, hogy a legmagasabb rendű imádságra, az «édes tudás»-ra, a szemlélődésre megtanítsd s elárassza lelkedet olyan békével, amilyent a világ soha sem adhat.

Csak kevesen jutnak el odáig. Ezek a választottak. Azok, akik a jobbik részt választották. Jézus szerelmesei! – Mondd, van-e kedved?! Le tudsz-e mondani mindenről, hogy megnyerd a Mindent?! Akarod-e a mennyországot itt a földön s boldog lenni, amilyen boldog csak igen kevés van e boldogtalan csillagzaton?!...

Jöjj velem, megtanítlak imádkozni.

9. FEJEZET.

Az elmélkedés.

Miért kell elmélkednünk?

Azért, mert az imádság is. Helyesebben, eszköz arra, hogy jól imádkozzam, tehát, hogy könnyen emelkedjek a lelkem az Istenhez; – kitűnő eszköz arra, hogy egyesülni tudjak Istennel, az én végső Céllommal. Azt azonban jól meg kell jegyeznünk, hogy *eszköz és nem cél*. Ha célnál vagyok, akkor már nincs szükségem eszközre.

Azonban, amíg halandó testben élek, addig nem lehetséges az állandó tökéletes egyesülés, tehát a

legtökéletesebb ima, a megszakíthatatlan szemlélődés sem: – az a színről-színre látás nagy gyönyörűsége: az maga az Örökkévalóság mennyországa. Addig közben-közben elmélkednünk kell, akár ajakimát végzünk, akár elmélkedőt, hiszen Szent Terézia szerint az ajakima is csak akkor jó, ha elmélkedéssel jár – s ez tökéletesen igaz: sőt az elmélkedés szükséges az Istennel való összeköttetés fenntartására.

Quaerite Dominum, quaerite faciem eius semper. (1. Par. 16,11.)

Keressétek az Urat, mindig keressétek az ő orcáját. Ez a keresés, kutatás az ő szent arca után – ez az elmélkedés.

Hogy jobban kifejtsük: az örök dolgokkal való foglalkozás; a titokzatos isteni fátyolnak a fellebenteni akarása; bekíváncsiskodás a mennyei titkokba; s e kereséssel párhuzamosan, sőt annak következményeképpen életünknek a rendezése és leélni kívánása e nagy dolgokhoz mérten, hogy Istennek tessék, – ez mind hozzátartozik a meditáció lényegéhez. Tehát az is, hogy meg kell javítanom az életemet s hogy eredményeket kell gyakorolnom.

Azonban mindez csak akkor ér valamit, ha közelebb visz Istenhez, ha általuk jobban fölgyullad bennem a szeretet és mindinkább megközelítem annak a szent arcát, aki maga a – Szeretet,

Az elmélkedésben van okoskodás, következtetés, lehet logikai rend is, azonban az egyszerű karmelitának ezt nem kell hangsúlyoznia. Az egy szerű lélek hamar megjegyzi a szigorú logikai gondolatláncolatoknak az erőltetésétől. És ez nem is gyermekded lelkeknek való. Ha önként adódik – jól van. De a karmelita szentek, a nagy imaszakértők, az Egyház legnagyobb és legtekintélyesebb imádkozói: Nagy Szent Terézia, Keresztes Szent János és Kis Szent Teréz nem is tanítják ezt. Az ő, Istenhez oly közel álló s éppen azért oly egyszerű lelkük nem kötik meg a lelket, nem verik béklyóba. Nagy Szent Teréziának megvan erre a klasszikus felelete: *a lélek nem akkor halad, ha okoskodik, hanem ha – szeret.*

Tehát az Isten szerelmére, karmelita testvérem, ne okoskodjál túlsókat, ne törd a fejedet, s ne igyekezzél felölteni magadra a vaslogika kemény páncélját, ne következtess «mindenáron», hanem – *szeress!*

Quaerite faciem eius semper. Semper! Mindig!

A meditációban is az Úr arcát keresd, ne logikai rendet. Ez egyszerű és könnyű. Mert könnyű és egyszerű azt keresni, akit szeretünk. De az értelem, még a vaslogikájú is, könnyen téved, bonyolulttá, komplikálttá lesz, s nem egyszer igen nagy utat kell megtennie, míg nagy-nehezen elvergődik Istenhez.

Duabus alis sublevatur homo ad Deum: simplicitate scilicet et cordis puritate, mondja gyönyörűen Kempis. *Két szárnyon emelkedik az ember Istenhez: az egyszerűség és a szívtisztaság szárnyain.*

Hallod?! Az egyszerűség és szívtisztaság – *szárny!* Az értelem? Teherkocsi, vasúti mozdony, vagy – nem bánom – autó, amely azonban könnyen kisiklik, vagy lezuhan a sínpárról, az útról s szakadékba zuhan. S nem is jut mindig messze. Az óceán útját állja, vagy egy legördülő szikla, vagy egy defektus.» Aztán meg hamarosan belevegyül az értelmi működésbe a kevélység, az ön-tetszelgés, az Én.

Nem, nem, egyszerű karmelita, nem ez a te utad. Te Isten orcáját keresed. Szerelmesednek, az Egyetlennek, az imádott Völegényednek drága, szent, Naporcáját. E keresésben meg kell feledkezned önmagadról. Ó, még többnek kell itt történnie: *fel kell gyulladnia szívednek!*

In meditatione mea exardescet ignis! (38. Zs. 4.)

Elmélkedésemben lángra gyullad a lelkem.

Ignis! Lángról, tüzről van szó! Micsoda meditáció az, amelyben hideg, fagyos, közönyös marad az ember?! Ahol nincs tűz, láng, szeretet?!

Végzetes tévedés volna azt gondolni, hogy a jó meditáció – elmei árasztás, még nagyobb, hogy: észgimnasztika! Még csak nem is a meditációs pontoknak az emlékeztető való vésése az! Hát micsoda? *Oratio, imádság!* Még pedig hivatalos latin nevén: oratio mentalis, lelki, belső imádság, megkülönböztetésképpen a pusztán szóbeli, ajakimától. Tehát, ha imádság, akkor a szívnek, akaratnak s e kettő lángolásának, azaz szeretetének nem szabad hiányoznia. Mert a tudósok is elmélkednek, és sok jófejű világi ember is elmélkedik: még sem jutnak el Istenhez.

Ismertem egy kitűnő eszű tanítót Erdélyben, aki gyönyörűen elmélkedett a természet szépségeiről, a növényzetről, az állatvilágról, a kőzetekről, de a szíve hideg maradt, és hite nem volt. Hányan és hányan elmélkednek az emberek között és mégis elmélkedésük végén messzebb kerülnek el Istentől, mint ahol voltak annak elején. Miért? Mert az ő elmélkedéseik nem imádság, nem oratio.

Lám, Szent Terézia anyánk még a prédikáló papokat is hogyan megfeddi, mert túlságosan sok időt

szentelnek «szent» beszédekben az okoskodó értelemnek, s mert oly kevés bennük az apostoli tűz!...

In meditatione mea exardescet ignis! Fel kell lángolnia bennem a szeretet tüzének. Azaz az én elmélkedésemnek mindig orationak, imádságnak kell lennie. Tehát kell, hogy mindig legyen benne szeretet. Az ideális elmélkedés pedig az, amelynek a végén több a szeretet az elmélkedőben, mint volt az elején, így tanítja szent Rendünk legnagyobb novíciusmestere is: Jézus-Máriáról név. János atya.

Minden elmélkedés – ezek szerint – *szeretet-többletet* jelent – *pluszt*.

Nyernünk kell vele föltétlenül. Erre való az a drága két óra, reggel egy, este egy, amelyet szent Rendünk oly bőkezűen adományozott számunkra napirendünkben. Mily szörnyű veszteség volna ezt a napi áldott két órát ki nem használni, nem szerezni semmit, vagy elme gyakorlatokra, lélektelen észtornára fordítani!

«A pusztába hívom őt és szívéhez szólok.» Így biztat bennünket az ószövetség.

Isten vár, beszélni akar veled... – Egyedül Istennel!... És Isten, a Szeretet, a Tűz, a Melegség, a Jószág, az Irgalmasság – nem tud téged fölgyullasztani. Tüzet jött bocsátani a földre – azért akarja, hogy lángra gyulladjon – és te ellenállsz, elfordulsz, vagy erőlködve okoskods és «mindenáron» következtetsz, és nem veszed észre Istennek az orcáját, nem érzed meg Szívének tüzes sugarát, nem kapsz lángba! Ó, mondd, nem vagy-e balga, botor s szerencsétlen?!... Hiszen, karmelita testvérem, te nem tudod, mire való az elmélkedés, mi a célja, mi a rendeltetése?!... Lehetetlen, hogy valaha is belemélyedtél volna nagy szentjeinknek olvasásába. Vagy, ha igen, nem tudok mást mondani, a dolgot más-képpen elképzelni, mint, hogy nem vagy alázatos; sokat adsz tudásodra, kevély vagy, s ezért ferdén látsz.

Istennek nem a te értelmed következtetései kellene, hanem – a szíved! Ez után eped; ezt tanítja az Evangéliumban, ezt szentjei által. Tehát szeresd Őt! Az imádság is szeretet. S micsoda imádság, oratio mentalis az az elmélkedés, amelyben nincs szeretet.

De hogyan is lehetne megszeretni azt a két órát, ki tudna arra szívesen menni, ha a szeretet nem vonzaná oda?!...

Mióta vagy a Rendben? Félév óta? az 182 nap. Tehát 364 órát elméltél. Egy év óta? Tehát 730 órát. 10 év óta? Tehát 7300 órát. 364-szer 730-szor, 7300-szor nagyobbak kell lenni benned a tűznek, mint volt az első elmélkedés óráján. Ember! Hiszen ezzel meg lehetne gyújtani az egész világot! Amint hogy Jézus gyújtogat is a karmelita szívének tüzével, hol itt, hol amott, hogy hol? az az ő dolga. De csak tűzzel gyújtogathat. Hideg szívből, rideg meditációban, üres lélekben pedig nincs tűz. Mivel gyújtson? Tudományos elméletekkel pazar fényű ismeretekkel, ragyogó logikával, amely inkább csak a gögös észét gyönyörködteti?!...

Miért nem haladsz? – Mert nem szeretsz.

A haladás és szeretet között egészen világos és igen-igen szoros az összefüggés.

Miért nem indul meg a mozdony, a motor, a gép? Mert nincs begyújtva. Vagy ha igen, miért cammog, miért áll meg? Mert kifogyott belőlük a tűz, a gőz, a benzin. Mindennap mérs meditációra: két órát töltesz el a szent csöndben: senki sem zavar, senki nem bánt; közeledben a Mester, istenségével és emberségével, az Ő Személyének mágnességével, csupa tűz, szeretet. Szíve lángkóhó; közeledben testvéreid, elmerülve Istenben. És te nem gyulladsz meg?!... Nem haladsz, legfeljebb tiprúdsz egy helyben. Miért? Mert az a tűz, amelyet Jézus lebocsátott a földre, a te szívedben nem gyulladt meg. Mert nincs benned szeretet. «Én szeretem az Istent», mondd. Igen – válaszolom én – de nem szereted testvéreidet. Nem a szeretet elmélkedéseid tárgya, hanem a hibákon jártatva az eszedet, amelyeket észrevenni véltél testvéreiden, vagy általában hidegen hagy a szeretet, s beleszeretted valamiféle halványba, talán a művészetbe, vagy a tudományba, még ha teológiai tudomány is az; ezért is lehet helytelenül, túlzottan, az alázatosság, szerénység és egyszerűség rovására rajongani.

Mit tegyek tehát? – kérdezd tőlem. Már megmondottam. Quaerite faciem eius semper. Mindig *keresd* az Úr orcáját. És – *szeress!* Még pedig úgy, hogy *növekedjék* benned a szeretet elmélkedő órától elmélkedő órára.

Jézus – *szeret* csupán. És eleped szeretetünk után. Ne hagyd szomján! Szánd meg! Meglásd, az a két óra olyan forrás lesz számodra, amely betölti egészen a te lelketet, soha ki nem apad, ki nem szárad, mint a sareptai özvegy olaja. Amíg korszod van, azaz elmélkedsz, addig van olaj, van kegyelem, az élet vize csodás bőségben buzog, s te nem győzől hálálkodni szent Rendnek, amely két órát biztosított számodra zavartalan együttlétre a te Uraddal, Isteneddel.

De szeretet nélkül? Tűz, láng, gyulladozás nélkül? – nem imádság, nem oratio mentalis az elmélkedés. Ha ezt tudod, testvérem, akkor sokat tudsz. Ha ezt vallod és gyakorlód, akkor jól elmélkedsz.

Ha pedig jól elmélkedsz, azaz jól imádkozol, tehát – szeretsz, – akkor teljesítetted szent Renednek igazi feladatát, a Regula Primitiva alapján állasz és élsz, – ó, akkor a Kármelhegyi Boldogságos Szűz Mária kedvence, édes fia – jó karmelita vagy!

10. FEJEZET.

Előkészület az elmélkedésre.

Az elmélkedés mibenlétét már előzetesen fejtegettük.

Megértettük, hogy a legmagasabb-rendű imádságnak: a szemlélődésnek ez az igazi útja. Nélküle is fölemelhet ugyan bennünket Isten a szemlélődés színvonalára, hiszen ő mindenható, annak és akkor ad rendkívüli kegyelmet, akinek és amikor akar; meg is teszi ezt, de rendes körülmények között *nélkülözhetetlen*, nemcsak a kezdők számára, hanem azoknak is, akik már messze, magasra jutottak.

Szent Terézia anyánk *két medencéről* beszél. Az egyikbe a víz hosszú, boltíves, mesterséges csatornán át jön s úgy tölti meg a medencét: ez az *elmélkedés gyümölcse*. A másikban nem kell fáradnia a léleknek, alulról bugyog fel, sokszor egészen váratlanul, az élő víz, s csordultig megtölti a szív medencéjét. Ez kizárólag *Istennek a munkája*. Csak annyiban lehet benne nekünk is érdemünk, amennyiben Isten látja a mi nagy erőfeszítésünket a csatorna építésén, s *jutalmául* az élő víz után való vágyakozásunknak s a megszerzés állhatatos munkájának, egyszeribe színültig tölti ő maga a medencét minden csobogás vagy egyéb zaj nélkül. Aki azonban semmit sem tesz, aki nem építi a boltíves csatornát, hogy azon bevezesse az élő vizet lelke medencéjébe, meg aztán nem is vágyakozik az élő víz után, hogyan jutalmazza meg akkor az ilyen lelket Isten a szemlélődés mennyei vizével?!

Szükséges tehát az elmélkedés. Csak akkor kell azt beszüntetnünk, ha Isten abba hagyatja velünk. Erre pedig lesz Neki gondja, ha látja nagy igyekezetünket.

Ha ilyen nagy jó s ennyire szükséges az elmélkedés, – akkor arra nekünk készülnünk kell. Hogyan legyen az elmélkedési óra valóban gyümölcsöző, eredményes, ha nincs meg hozzá a kellő előkészületünk?!

Ennek az előkészületnek *kitűnő előkészületnek* kell lennie, úgyannyira, hogy már az elmélkedés elején felkiálthassunk a zsoltárossal: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum!* (56. Zs. 8.) Kész az én szívem, Isten, kész az én szívem!

Gyümölcstermelésről van szó, az imádság pompás, ízes gyümölcseiről. Mit meg nem ér a fáradtság, a vesződés a gyümölcsöskert talajának, fájának alapos, szinte szakavatott megmunkálásáért! A lélek kert, s a kertben a dudva, a gaz elnyomja a legszebb virágokat is, ha nem nyesik a fát, nem óvja, gondozza a kertész, – elszárad, hernyó pusztítja el.

El kell készíteni a talajt!

Aki részt vett az első világháborúban, az tudja, miért vesztettük el azt. Nem volt meg a kellő előkészületünk rá. Hadseregünk csak legfeljebb elméletben ismerte a lövészárkot s a gépfegyvert. Nem tanultunk a japánoktól. Ezért pusztult el a nemzet színe-virága mindjárt az első összecsapásoknál.

Az elmélkedés lefolyása alatt a világháborúnál nagyobb, szentebb, fölségesebb háborút kell megvívnia a léleknek: mennyei szent «háborút!». Meg kell küzdenie Istennel az imádság hallatlan erejével, ezzel a csodafegyverrel, mint ahogyan küzdött Jákob az Angyallal, le kell győznie Őt, s föl nem adnia a harcot, el nem engednie a szent «birkózás»-ban Istent addig, míg meg nem áld bennünket, azaz, míg föl nem kel a Nap, – Jézus, és mi az egyesülés szent csókjában, a mennyei édes békében nem élvezzük az elmélkedésnek felülmúlhatatlan ízű, érett gyümölcset.

Ezt az *alapelvet* kell tehát szigorúan és következetesen vallanom: *olyan lesz az elmélkedésem, amilyen volt az előkészületem*. Mindegy az, hogy látszólag, alapos előkészület ellenére is, csupa szórakozottság vagyok, és semmire sem megyek az elmélkedési anyaggal! Mert hiszen maga a komoly küzdelem hozza meg majd egyszer a legszebb eredményt: kivívjuk a győzelmet, Istent meghódítjuk; látva szent erőfeszítésünket, jó-szándékunkat, egyszer majd szívére ölel bennünket, úgyhogy élvezhetjük aztán ennek a szent ölelésnek minden édességét és boldogságát.

Milyen legyen, miből álljon ez az előkészület?

A karmelita kolostorokban az elmélkedés előtt egy negyedórával 3-szor adnak jelt egy egyszerű kereplővel, hogy mindenkit figyelmeztessenek, hagyjon abba minden munkát, tegye le a szerszámot, a tollat, vagy a könyvet, s készüljön az elmélkedésre. Tehát az elmélkedésre való készület azzal kezdődik, hogy az ember abbahagyja mindent, összeszedi magát s csak az elmélkedésre gondol.

Szabadulni minden gondtól, munkától, elhárítani az útból minden akadályt, elvonatkozni mindenkitől és mindentől, ami engem Istennel való társalgásban, vagy az Ő keresésében (mert hiszen ez az elmélkedés!) akadályozhatna, – ez lesz ettől a pillanattól fogva az én fő törekvésem.

A pusztába hívom őt s a szívéhez szólok, – hallom szinte Isten hangját az Ószövetség lapjairól. *Isten hív!* Föl kell készülnöm erre a szent találkozásra. A szívemhez akar szólni, szívemhez férközni, tehát el a gondokkal, bajaimmal, a világgal, el, el az én Énemmél, – Istenhez megyek, a pusztába, a szent magányba.

Egyedül Istennel!

Senkihez, semmihez semmi közöm: levelek, hírek, bánalmak, sérelmek, sürgető, elintézni való ügyek, bokros teendők, félre, félre, Isten hív. Vele kell találkoznom, Őt keresem, Őt kívánom!

Tehát összeszedettség!

Össze kell szednem minden erőmet, hogy elvágjam magamat környezetemtől, sőt önmagamtól is, hogy megszabaduljak «a belső várkastély»-t ostromló fenevadaktól, férgektől, a legkülönbözőbb szenvedélyektől, hogy rá tudjam irányítani figyelmemet Arra, Akihez megyek. Akivel együtt akarok tölteni egy szent órát, Aki célom, mindenem: *Istenre!*

Vajon sikerül-e ez?

A tolongó napi benyomásokat, amelyek át-meg átszövik minden agysejtemet, tele kiabálják fejemet; a zajt, a lármát, melyet a legkülönbözőbb események vertek föl nyomorúságos emberi lelkemben; az érzelmeknek hol viharzó, hol édesen hullámozó tömegeit, hogyan leszek képes a kereplés hangjára hamarosan megszüntetni, hogy meghalljam, Isten hangját?! Nem lehetetlen vállalkozás ez? – Nem!

Van egy áldott, szent szenvedély, amely előbb-utóbb győzedelmeskedik a szétszóródottságon; szenvedély, amely összegyűjti a belső erőket s összpontosítja a figyelmet Istenre.

Ez a szenvedély: *vágyakozás Isten után.*

Ezt kell felébreszteniünk, ezt kell hatalmassá növelniünk magunkban, mert ha egyszer hatalomra kap, ha uralkodik bennünk az egész vonalon, akkor már megszűnik számunkra a világ, a gondok eltűnnek, mint ősszel az elsodort falevelek, és csakhamar feledésbe megy minden ajunk-bajunk; a vágy hajt a magányba, a pusztába és semmi más nem érdekel bennünket, csak az: hogyan s mit szól majd szívünkhöz az Úr!

Szeretném ezt a vágyakozást hasonlattal megvilágítani. Képzeljünk el egy művelt világi fiatalembert, aki ugyancsak el van foglalva, még pedig sokfelé; hivatala is van, s társadalmi összeköttetései a legkülönbözőbb kötelezettségeket rakták vállaira. Van azonban egy család, amely az ő számára létezik csak, amelynél kedvesebb, finomabb, édesebb otthon el sem képzelhető. Ebbe az édes fészekbe hívják őt meg minden héten egyszer. Figyeljük meg, hogyan készül erre a látogatásra. Először is, minél jobban közeledik a nap, minél közelebb az óra azon az áldott napon, annál többet s annál intenzívebben gondol rá, annál erősebben szövődik bele napi életébe a gondolat: pár meghitt óra, bizalmas együttlét olyanokkal, akik neki a legkedvesebbek! Az esze szinte mindig rajtuk jár. Hogy sietteti a munkát, mily serényen végzi kötelezettségeit, csak hogy semmi se zavarja ott – a családban, hogy minden nyugtalanító érzelem vagy gondolat nélkül élvezhesse ott az édes békét! S mikor végre haza ér, magányos lakására, mily édes izgalommal fog hozzá a készülődéshez. A vágy – ott lenni minél előbb, együtt azzal az édes családdal, a kedves, komoly családfővel, a kimondhatatlanul kedves, csupa figyelem és édes háziasszonnal, akinek közelléte megaranyozza a hétköznapok sivár egyformaságában lekoptatott fiatal lelkét, aztán a bájos kis gyermekekkel, akik fölmásznak az ölébe, s bemutatják neki gyermekes játékaikat, – ez a vágy hajtja, sietteti. Mindamellettt gondosan válogatja meg különböző ruhadarabjait, köti s igazítja meg nyakkendőjét; nagyon, de nagyon ügyel arra, hogy rendes legyen külsejében, mert tudja hová megy, kik azok, akiknél új erőt szerez, ahol megpihen, akik miatt oly édes neki ez a nyomorult földi élet. Ő, aztán: – az elindulás hazulról, siető léptek az utcán; észre sem veszi az embereket; gondolatai ott járnak már előre a kedves családnál, szinte már előre átéli azt a pár édes órát; az arcán állandóan kedves, édesen élvező mosoly: Istenem, csak minél előbb ott, náluk! ahol várják: a családfő, az édesanya, a gyermek!...

Most azt kérdezem tőled, testvérem, nem lehetnél-e te az a fiatalember, aki éppen úgy készülödsz lelkileg egy órai édes látogatásra – Istenhez, úgy, hogy a hasonlat teljes legyen: a *Szent Családdhoz*, mint ahogy készülődött az a világi ifjú a világi családdhoz?!

Van-e több ilyen család ezen a világon?!... Nem az egyetlen-e?! Van-e még egy ily édes fészek, ahol oly tökéletes békét találnál?! Családfő, mint Szent József, akinek szerénységét, hallgatagságát, kedves vendégszeretetét férfi felül nem múlja, ő a: vir justus, az igaz férfiú. A háziasszony, az édes-

anya: Mária. Van-e szebb, kedvesebb nő ezen a földtekén?! Ő a Szeplőtelen Fogantatás, Ő a Stella Maris, de ő a Szomorúak Vigasztalója, a Jó-tanács Anyja, de Rosa Mystica is, és mindenek-fölött Ő az Isten Anyja s a te Édesanyád. És ott a kis Jézus. E gyermek hozta a karácsony éjszakáját és az isteni mosolyt a szomorú földre. Ő az Ártatlanság és az Engedelmesség. De Ő a Báj is, amely elbűvöli majd egyszer a gonosz világot.

Mondd, nem vágyakozol ez után a Család után?!

Ha nem tudnál elmélkedni, csak menj Názáretbe. Ha hanyag vagy az előkészületben, csak gondold arra az áldott Családra s fölgyullad benned egy-kettőre a vágy: ott lenni, köztük, örökre!...

Igen, igen, *a vágy* – egyedül lenni a Szent Családdal, egyedül Istennel, a szenvedő Jézussal, vagy legalább egyedül olyan gondolatokkal, amelyek Istenre, az örökkévalóságra vonatkoznak; a vágy: kiszakadni ebből a zürzavarból, s eljutni az örök pusztába, hogy a nagy, szent csöndben Isten szóljon hozzám, igen, *ennek a vágnak a fellángoltatása a legjobb előkészület a gyümölcsöző elmélkedésre.*

Az előkészület feladata tehát az, hogy összeszedjem magamat, s ráirányítsam figyelmemet a szent magányban rám várakozó Istenre.

Ennek nem az egyetlen módja a vágy olyan felébresztése Isten után, ahogy azt az elébb leírtam. Ezer más módja is lehet. A lélek ne kösse magát mereven egyikhez se. Egyet-kettőt azonban még megemlítek.

Szerezzünk az előkészület alatt *szent hangulatot*.

Letérdelünk cellánkban egy kis időre s foglalkozunk Máriával, vagy a tabernákulum Jézusával. Kezünkbe vesszük rendi szentjeinket, egy-egy mondatot, vagy szakaszt átveszünk belőlük. Vagy Kempist! Figyelemmel hallgatjuk meg a cellaajtón kopogtató s az elmélkedés soros anyagát felolvasó testvért; át is olvashatjuk előre a felolvasandó elmélkedési szöveget. Mindez *szent levegőt* teremt körülöttünk, s sietős léptekkel megyünk az elmélkedésre hívó harang szavára az igazi magányba.

Vagy tartsunk *bűnbánatot* régi életünkről, végezzünk gondos lelkiismeretvizsgálatot, mondjuk el a soha meg nem unható Confiteort... Menjünk úgy a kórusra, mint a római szenátor a szenátusba: ragyogó, tiszta, hófehér tógában. A legkisebb foltot sem tűrte rajta. Ha odamenet észrevett valami csekély piszkot a szép tógán, – visszafordult, hazament, kicserélte.

Soha se feledjük az alapelvet: *Amilyen az előkészület, olyan az elmélkedés.*

Amilyen a tanítónak, tanárnak az előkészülete órájára, olyan lesz is a tanítása. Aminő a papnak az előkészülete, olyan a szentmiséje.

Quis ascendet in montem Domini! Ki juthat el az Úr hegyére?... Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam. A tiszta kezű s kinek szíve tiszta, kinek lelke hívságos dolgozon nem csüng... (23. Zs.)

Igen, az Isten-kereső nemzedék, azok, akik keresik Jákob Istenének arcát, – azok jutnak fel a szent hegyre. Ezek előtt tárulnak fel az örök kapuk!

Az elmélkedési óra lassankint ezzel az előkészülettel valóságos mennyország lesz; az a hely, ahol Istennek lakni tetszik, az Úrnak a hegye, amelyre bennünket a jó s lelkiismeretes előkészület segít fölvenni. Ne sajnáljuk a fáradságot!

Mindent megér az a béke, amelyet Jézus csókol ott fön a hegyen a lélekre.

11. FEJEZET.

Az elmélkedés lefolyása. Lelki szárazságban.

Az elmélkedők lelkiállapotának, nagy általánosságban, körülbelül 3 feltűnő típusát különböztethetjük meg: 1. Mikor a lélek szárazságban van; 2. egy gondolattól van megszállva; és 3. mikor a szeretet tüzeben ég. Ezeket a típusokat külön-külön tárgyaljuk ilyen címen: 1. Lelki-szárazságban. 2. Egy gondolattól megszállottan. 3. A szeretet tüzeben.

*

Ha jó volt az előkészülete az elmélkedésre, akkor minden jól van: lesz virág, lesz gyümölcs; ki-lombosodnak a fák, gyönyörű pázsit selymesedik a földön és az ég dalos madarai fészket raknak a bokrok sűrűjében és a fák magas koronáin.

Paratum cor meum Deus, paratum cor meum! Kész az én szívem, Isten, kész az én szívem!

Ezzel a felkiáltással, – nem a torkunkban, hanem a szívünk mélyén, – toppanunk be mosolygós igyekezettel a kórusra. Igen ám! De mikor letérdeltünk s megkondul a Szentlélek Úristen harangja: a Veni Sancte, a nagy lelkendezésnek mintha egyszerre vége szakadna, a hely-, teremváltozással mintha a hangulatunk is megváltozott volna. Hiába fékezünk szemünket belépéskor, hiába próbáltuk erőszakosan is megtartani a könnyen vagy keservesen megszerzett összeszedettségünket, pláne, ha már az előkészület is igen nehezen, vagy hanyagul ment, – elmosódik lelkünkben minden szín, ellangyosodik a buzgóság forrósága, a szív édes melegét valami hallatlan közöny váltja fel; elszórakozunk, Isten tudja, hol jár az eszünk, hol kalandoznak gondolataink! Az elmélkedési anyag felolvasására alig figyelünk. A végén csakugyan nem is tudjuk, mit olvastak, – semmit sem jegyeztünk meg belőle. Unalmas, egyhangú, kedvetlen, íztelen az egész óra, amelyben csak egyetlen «emelkedettebb» érzélem hullámszik szűnős-szüntelen: mikor lesz már vége?!... Szóval *lenne vagyunk a lelki szárazságban*. Honnét jött, hogyan jött?!... Ki tudja?! Talán Isten így akarta, talán az ördögnek volt része benne, talán mi magunk vagyunk az okai. Bizonyos azonban, hogy Isten pedagógiájához ez is hozzátartozik: a lelket neveli, szoktatja, edzi a keményebb, s éppen azért magasabb természetfölötti életre.

A kezdőnek igen kínos ez a lelkiállapot. Megszűnik az édesség, a vigasztalások méze nem csurog többé a lélekre, az áhítat érzéki örömei elröppentek: mintha sohasem lettek volna! A múlté minden. Elszürkült az Ég. A Nap sugaraiban nincs semmi élvezet: egyhangú, kínzó, a szemnek fájó a fény, melyet látni kell a szegény léleknek, amely először gyötrődötten, kapkodva kutatja, keresi az édes múltat, eped, szomjazik, Jézusa után, majd nemsokára, szinte állandóan csak pilléd, s közömbösen hallgatja a felhőtlen, hónapokig esőt nem ígérő, sivár, szaharai Ég légi zenéjét. Semminek a világon nincs íze. Se égnek, se földnek. Semmiben öröm. Se Istenben, se emberben. Semmi sem megy. Sem a gondolkodás, sem az imádság. Szentolvasó? Végignyargal a szegény lélek mind az öt tizeden s alig veszi észre, hogyan siklik át az ujja egyik tizedről a másikra. Miatyánk? Üdvözlégy? Fáj belefogni. Nem; nem megy! Jézus a tabernákulumban? Dehogy tud oda gondolni!

Pedig a *lelki szárazságot meg kell szokni*, sőt segíteni kell rajta. A lélek nem maradhat tétlen. Ha megáll, visszaesik. Ha nem halad, lezuhan. Mennie kell, előre, mindig fölfelé! Az idő múlik. Isten vár ránk a hegy csúcsán; az örök Szeretetet integet, karjait tárja: *kell, kell menni*, ha másként nem megy, – *kúszni, mászni, kapaszkodni fölfelé!*

Elkedvetlenedjünk? A szép lendülettel megkezdett lelkiéletet abbahagyjuk?!... Hallgassunk a kísértő sugallatára? «Nem érdemes!» «Minek?» «Majd máskor!»

Mit tegyünk?

1. Maradjunk nyugodtan. 2. Tegyük különböző erőfeszítéseket. 3. Jelszavunk legyen: Áldott légy!

1. *Maradjunk nyugodtan!*

Ne idegeskedjünk. A *türelem*, mint mindig, itt is rózsát terem majd. Mit használ a panasz?!...

Nézd a falusi embert, mily rosszkedvű! Várva várja az esőt; egyre várja s nem esik egy csepp se. Tenyérnyi felhő, annyi sincs az égen. Kedvetlen lesz, elégedetlen, folyton panaszkodik. Istent emlegeti, de nem mint teremtmény, nem mint alattvaló, hanem mint forradalmár, lázongó lélek, aki már-már Lucifer pártjára áll. Mire való ez?! Miért panaszkodszt te is?!... Láss inkább munkához; öntözd a kertet, s ha kiszaradt még a kutad is, ha semmit nem tudsz tenni, – csak nyugodjál meg s bízd Istenre magadat.

Mondják, egy szerzetes azzal a szándékkal ment lelkesedve a kápolnába, a tabernákulum elé, hogy ott egy édes órát töltsön el lelke szerelmesének, Jézusának forró imádságában. De mikor letérdelt, hogy a hön óhajtott adorációt megkezdje, semmi sem jutott eszébe. A lelke pusztá és üres lett, mint a Hortobágy kánikulában, de ennek csalóka délibábjai, csordái és ménesei nélkül. Mit tett?! Lázongott, panaszkodott, idegeskedett?! Ó, dehogy!... Ott maradt nyugodtan. *A pusztá jelenlétem* itt a négy fal között, – mondta, – az lesz az én adorációm, édes Jézusom! S kitarzott egy óra hosszáig.

Nem volt-e ez kedves Istennek, édes cselekedet a tabernákulum isteni Foglyának? Jó, igenis, *jó imádság* a mennyeiek előtt, akik oly jól tudják értékelni a jószándékot és a kitartó bizalmat az égben.

Nem tudtatok egy órai virrasztani Velem?! – feddi meg szemrehányóan az imádkozásban véres izzadságcseppeket hullató Jézus a nem imádkozó és nem kitartó tanítványokat.

Nem tudtatok?! Azaz, *tudnotok, akarnotok kellene!* A virrasztás keserves dolog. A szempillák le ragadnak, a fej lekonyul, a test elnehezedik. Igen, igen, de Jézus szemrehányóan tekint rád: Nem tudsz, – csak egy órán át, virrasztani, – övele, öerette?!... Miért a panasz?! Alid ki; tarts ki!... Add Neki a ki-

tartásodat, a puszta jelenlétedet a négy fal között. Meglásd, egyszer majd megdördül távolról az ég, fölfutnak fejed fölé a szárnyas felhők, s hull a kegyelem édes zápora reád, mivel kitarottál, és bíztál és soha, soha nem panaszkodtál.

2. *Tegyünk erőfeszítéseket.*

Azaz tegyük meg mindazt, ami csak gyöngye erőnkől telik. Szent Terézia anyánk hasonlatával élve, építsünk csatornát szívünk medencéjéhez s úgy vezessük bele a drága, mennyei élő-vizet. Hogyan?! – kérde. Próbálj minden erődből odafigyelni az elmélkedési szöveg olvasására. Hátha akad valami gondolat, vagy kép, ami megragad. Ha nem, akkor kezdj bele a Miatyánkba vagy az üdvözlégybe, vagy a Hiszekegybe, igen lassan; mondd e gyönyörű imádságoknak a szavait vontatottan, a szóképekre figyelve; ha nem megy másképp, – facsard, mint a citromot, majd csak csurran-csöppen.

Próbálj meg mindent.

Nézd kis Szent Terézt. Ott térdel az elmélkedés alatt az olvasóját folyton csörgető nővér mellett. Napokon át beleizzad a kínba, hogy elterelje figyelmét az idegesítő, egyforma zajtól, s végre is mit tesz?! – odafigyel szeretettel és mint édes, andalító zenét ajánlja föl Jézusának az olvasószemek csörgetését. Imádság lett a bosszankodásból, testvéri és mennyei szeretet az alig észrevehető, de kínos, jelenetből.

És ha mindez nem sikerülne, ha oly nagy volna a szárazság, amelyen csak a déli vidékeken szokott lenni, vagy a nagy magyar esőtlen Alföldön, akkor próbáld meg *az olajozást*.

Mi az ? – Mikor a kerék igen-igen nyikorog, a gép alig működik, már-már megáll, olyankor előveszi a gépész az olajoskannát, s lassan olajat csöpögtet a tengelyre, a kerékfogakra. S mikor már az ajtót alig lehet zaj, nyikorgás, kínlódás nélkül betenni, kinyitni, akkor is olajoznak, s lám, egészen könnyedén csapódik be, vagy nyílik az ajtó.

Honnan szerezzen azonban a szegény, elmélkedésre oly készséges, de a nagy szárazságtól el-tikkadt, félhalott lélek *olajat*, hogy az megindítsa újra a lelkiélet el-elakadó kerekeit, megnyithassa a kopogtató Jézusnak a lélek berozsdásodott sarkú és reteszű ajtóit?!

Én ismerek olyan olajat.

Nincs az a délszaki, drága, nemes, gyönyörű olajfa, amelynek bogyoiból olyan finom olajat lehetne kisajtolni, mint amilyen finom olaj rejlik – *a fohászokban*.

Elég egy, kettő, betanult vagy a szív mélyéről kiszakadt kis fohász, s már megindul az élet ott benn, mélyen a lélekben. Eleinte csak lassan eszmél föl a lélek, de aztán nemsokára egészen föléled, sőt szárnyra kap, attól függ, ki milyen művészettel tud bánni az olajozó kannával. Deus meus et omnia! Én Istenem és Mindenem! Jézusom, szeretlek, nagyon szeretlek! Add, hogy hozzád mindig hasonlóbb legyek, s egyedül *csak* Téged szeresselek! stb., stb.

Ó, a lélek hamar észreveszi, hogy már nemcsak lélegzik, de él; csobog az élet vize; s úgy érzi, hogy ezek a drága, áldott fohászok, már nem is olaj, – több annál: *mennyei harmat*, az, amely Gedeon gyapját nedvesítette be, vagy amely az éjszaka ringó fűszálain csillogott. Harmat! Harmat, amely nemcsak nedvesít, üdít, életre hoz, hanem ragyog is, mint a gyémánt, s ezer színben tündöklök, mikor a felkelő Nap ráveti színes sugarait. Igen, ha a harmat leszáll a sötét éjszakán, akkor már közel a Hajnal és csak kis türelem már föl is bukkan a királyi Nap. Mondj fohászokat, annyit, s amilyent csak tudsz, s harmatos lesz a lelked, friss, üde, nem száraz, mint a harmatos rózsa, színes, illatos, amely csak azt várja, hogy a Nap első sugara csókolja le róla a ringó harmatcseppeket. Jön, jön a Nap, Jézus, a te Szerelmesed, vágyva, epedve szerelmedre.

Ó, beharmatozott lélek, minden harmatcsepp, amely ez édes fohászokból csöppent rózsakebledre, – zsákmánya lesz az isteni Nap csókjának, s nyomán lángba borulsz, egy-tűz, egy-láng leszel Vele, Vele, aki azért jött, hogy magáévá tegyen mindörökre!

Fogadj szót! Szokd meg a fohászokat, ne csak elmélkedés idején, de máskor is, – mindig! Olajra szükség van, még inkább harmatra. Ha nincs eső, nagy baj az. De ha nincs harmat, kihál az élet, és puszta lesz mindén.

És, ha mégis, lelked a gyötrő szárazság következtében annyira ellankadna, s tehetetlenné válna, hogy így kellene sóhajtanod: jaj, nem bírom! – akkor kapsz tőlem egy újabb, hatásos receptet: alkalmazd *a szürcsölés* módszerét! Megmagyarázom.

Kis Szent Teréznek undorító folyadékot kellett orvosság gyanánt bevennie. Irtózott tőle teste-lelke. S mégis mit tett?! Szeretetből isteni Jegyese iránt, lassan, szürcsölve itta meg. Te is tégy így. Mintha szürcsölnéd a kínos lelki szárazság okozta gyötrelmeket. Mondd folytonosan: Érted, szeretetből! Fogd rá, hogy édes, és igen kedves, és élvezetes e gyötrelmek; hogy tartson addig, ameddig Jézusod akarja, s

meglásd nemsokára élvezni fogod azt, amitől undorodtál.

Tégy így akkor is, ha *unottság* fog el. Lásd, voltak lelkek, akik egyenesen kérték Jézust: Uram, adj unottságot!

Erőfeszítéseket azonban kell tenned! De jól értsd meg, nem szabad erőlködnöd, nem – erőltetned a szárazság leküzdését, hanem csak megtenni annyit, amennyit tudsz. *Szalézi Szent Ferenc* biztosít róla, hogy a szórakozottság elleni küzdelemben végzett ima többet ér, mint a legédesebb áhítat, mert ez egyedül Isten műve, míg a küzdelemben neked is van érdemed. *De küzdeni kell!*

Van olvasód. Pergesd azt. Próbáld meg mindent. Aki kitart, aki hűséges, azé lesz az élet koronája.

3. Végül szeretnék megtanítani egy fölséges jelszóra, amely magában foglalja ennek a földi életnek legnagyobb bölcsességét.

Legyen számodra teljesen mindegy: akár lelki szárazságot küld rád Isten, akár áhítatban fürdet; gyötrődj az elmélkedés idején vagy élvezz, – fogadj *mindent* áldáskép, mint drága ajándékot, az Ő szentséges kezéből, s *mond rá mindenre: Áldott légy!*

Úgy, egészen úgy, ahogyan Kempis tanítja (III. 17,2.):

Ha azt akarod, hogy sötétségben legyek, áldott légy!

Ha azt akarod, hogy világosságban járjak azért is áldott légy!

Ha vigasztalásra méltatsz, áldott légy!

Ha azt akarod, hogy gyötörtessenem, egyaránt mindenkor áldott légy!

Megadni és átadni magunkat! Mindegy legyen: Szahara vagy Szibéria, Edénkert vagy földi Pokol! A lélek mindig daloljon! Dalolja az isteni Fülnek legkedvesebb dalt: Áldott légy! Biztosítlak, a lelki szárazság hamarosan már nem is okoz nehézséget; megszokod, észre sem veszed; sőt harmat hull a szikkadt földre és te boldogan énekeled naponta százszor, ezerszer, végtelen hálával a szívedben, a legbölcsebb mottót: *Áldott légy! Áldott légy!* Igen, áldott legyen az Isten, aki erre téged és engem megtanított, áldott legyen mindörökre! Ámen.

12. FEJEZET.

Egy gondolattól megszállva.

Nehéz, keserves dolog a lélek számára szárazságban tengődni-vergődni, de megszokhatja azt; sőt, ha az adott utasításokhoz tartja magát, segíthet is rajta. A szív széles medencéjéhez megépítheti a csatornát, belevezetheti majd, hol kisebb, hol nagyobb távolságról, az élővizet, s lassan-lassan telik a medence.

Nem egyszer azonban Isten maga segít a bajon. Látva a kitűnő előkészületeket, meghatva a buzgó erőfeszítéseken, vagy megkönnyülve a gyámoltalan, talán hanyag lelken, egyszerre csak *küld egy gondolatot*.

Hol Kempis olvasása közben, hol a Szentírás, vagy a szentek igéinek hallatára, vagy egy exhortáción, egy megjegyzés, lelki beszélgetés alkalmával tűnik fel ez az áldott gondolat – igen finoman, szinte észrevétlenül. Aztán beférkőzik a képzeletünkbe, majd leköti értelmünket, akaratunkat, sőt külső, belső érzéseinket is: *megszállja egész valónkat*. Dominál mindenütt, uralkodik rajtunk. Nincs akkor igazában más gondolatunk. Az az egy vezet, sőt visz bennünket. Szelíd, de hatalmas erejét édesen érezzük. Megértjük: nem mi cselekszünk, – valaki más dolgozik bennünk. *Az Úr az!* Meg vagyunk szállva. Obsessio az, de isteni s nem ördögi. Mint ahogy az ellenség megszállja a várost. A lakosság moccanni sem képes; elbújik mindenki, vagy behódol alázatosan, hang, jaj, tiltakozás nélkül, s a diadalmas ellenség előzönlí a várost, megtelik vele minden utca, minden ház.

Így száll ja meg például a lelket Szent Terézia olvasása közben a gondolat: Isten *bennünk* van! Nem kívül, nem messze, fönt a magas Égben, de egészen közel, itt, az én lelkemben; bent, bent, egészen közel hozzám; beszélhetek Vele, hallgatom a hangját; a suttogásomat is megérti, a szívem dobbanását is megérzi; oly megdöbbenően édes közelségben van hozzám, hogy ámulatomra elcsitul bennem minden belső zaj, a külsőt meg már észre sem veszem, bár öntudatlanul teszem-veszem szükséges teendőimet, anélkül azonban, hogy rá-figyelésem intenzív lenne. Oly uralkodó lesz a gondolat: Isten *bennem* van! – hogy a bámulatból csakhamar édes tudat lesz: soha semmi bajom nem történhetik, hiszen Isten ott van, ott uralkodik a lelkemben. Quis, ut Deus?! Kicsoda olyan, mint az Isten?!... Minden emberi félelem megszűnik; az imádat, a hála és szeretet érzelmei festik alá a gigászi módon minden testi-lelki porcikámon elömlő gondolatot: Isten, a fölséges, a nagy, a mindenható, az erős Isten, itt, itt

van, hihetetlen közelségben, bennem, szinte testem anyagi határain belül. Persze, hogy nem hallom, helyesebben: hallom-hallom az elmélkedés! órát megkezdő felolvasást, de nem figyelek rá. Az óra eltelik gyorsan; mintha álom lett volna, pár perc... *Lekötött, lenyűgözött mindent bennem az egyetlen gondolat: Isten bennem van!*

Ez a *lenyűgözés* egyike a legtermékenyítőbb lelkiállapotoknak.

A lelket megszálló gondolat úgy vonul a lélek fölé, mint egy hirtelen, dörgés, villámlás nélkül érkezett hatalmas, de csöndes zápor, amely megöntözi a szikkadt földet, fölüdíti a szomjas növényzetet: újjá éled minden; élet lesz, friss, eleven, üde élet a mezőn, sietve, telten folynak a patakok; állat, ember mélyen föllélegzik s derűs arccal nézi-szemléli a megújított vidéket. A lélek is *megújítva* szemléli saját új életét. A gondolat igája, bár lenyűgöz, még sem nyűg, nem teher, hanem olyan, mint valami emelődaru: magához láncol, rajtunk, fölöttünk van, de visz is magával, emel, mindig magasabbra.

Máskor meg, egy ilyen áldott gondolat, *magával sodor* bennünket.

Ez is hirtelen jön, de mintha vakító fény villanna meg előttünk. Egy dörrenés... és zuhog a zápor, megáradnak a patakok és a hullámtömeg ellenállhatatlanul ragadja magával a mozdítható tárgyakat. Mondom, egy villanás: *Ego dixi: dii estis, filii excelsi omnes!* Mondom, isteniek lesztek, a magasságbelinek fiai! A gondolat olyan megdöbbentő erejű, hogy nem jutnak eszünkbe mellékgondolatok, kiegészítők, részletezők, csak az az egy: isteniek! És szédületes sebességgel ragadta-tol az Örökkévalóság magasságába. Ki tudna a sodródásban gondolkodni, filozofálgatni, mérlegelni! De a mélységek, magasságok keltette szédületet annál elevebben érzi az ember: Filii Excelsi omnes! s egy fölséges ájulat érzetével már el is múlt az elmélkedés. Ami visszamaradt, az egy szikrázó, kellemes döbbenetű emlék; elmosód-hatatlan, alig érthető, nehezen felfogható, talán félelmetes is, lesújtó is, de minde nek fölött hallatlanul lelkesítő, aztán biztató: csak előre, előre, egy a szükséges, csak ezért érdemes élni!

Nem egyszer jön egy-egy gondolat, amelyen sokáig elrágódik az ember: *kérődzik rajta*.

Kempist forgattad a nap folyamán, vagy az előkészület idején, és a szemedbe tűnt a mondat: *De seipso nihil lenere el de aliis semper bene el alle sentire, magna sapientia est el perfectio*. Magunkról semmit se tartani, másokról mindig csak jól és magasatosan gondolkozni: nagy bölcsesség és tökéletesség. Eltűnődül rajta; megragadod ezt az egyik gondolatot. Újra meg újra visszatér az az egész elmélkedés folyamán. Beleveszi magát egész gondolkodásodba; át meg átjár; valósággal megemészted és aztán «kérődöl» rajta. Kimondhatatlanul nagy haszna van: az alázatosságot építi benned: rakja lelki épületednek erős alapjait. Az elmélkedés ideje már hosszabbnak tűnik fel, de hasznosan telik és a végén úgy érzed: sokat nyertél; és tele vagy jószándékkal, hogy t. i. életedet, napjaidat valódi alázatosságban óhajtod leélni.

Kempis ontja az ilyen gondolatokat. Olvasd minél többet! De igen-igen sokat találsz *Kis Szent Terézben* is. Olvasd-olvasd! Elfoglalkoztat nemcsak egy elmélkedési órán, de napokra, hetekre, hónapokra!

Igen, *Kis Széni Teréztől* igen sokat tanulhatsz ebben a pontban. Megtanulhatod tőle, *hogyan kell átengedned magadat egyetlen gondolat hatalmának*.

Nézd, ott ül cellájában. A szeme könnyes. Elmondja a belépő novíciának, mennyire él benne, hogyan szánt végig a lelkén egyetlen édes, megható gondolat: Isten a mi *Algánk!* Tovább nem jutott. Ez a gondolat foglalkoztatta hosszú-hosszú időn keresztül. Ez *ringatta* a lelkét.

E *ringatásra* máskor is találunk nála példát. Kotlós tyúkot lát meg hirtelen a kertben kis csibével. És lelkét megüli az édes gondolat: így, egészen így szeret bennünket a jó Isten... Siet föl a cellába, hogy elrejtse mások elől a könnyeit. Ott aztán átadja magát az édes, egyetlen gondolat ringatásának.

Boldog lélek, amelyet Isten meglátogat, vagy meglep: azaz megszáll egy-egy ilyen gondolattal. Boldog, aki *előkészületeivel*, nem szűnő *erőfeszítéseivel* rá-rászolgál Istennek e gyönyörű ajándékaira.

E gondolatmegszállásoknak kimondhatatlanul jó hatásuk van; akárhányszor dús gyümölcsstermés követi őket. Nem egyszer a lélek egészen átförmálódik hatásuk alatt, új életre kap: a száraz, kiaszott lélektalajon fölzsendül a friss, üde élet, s van eset rá, hogy örökre megváltoztatják annak életirányát.

Valakitől tudom a következőket. Mikófalván nézte végig a jó palócok passiójátékát. Az a jelenet, mikor Jézus a kis nyírfás-dombocskára, azaz az Olajfák hegyére imbolyog fel, s ott a belső kínoktól összeroskadva imádkozik, oly mély hatással volt lelkére: *oly erővel szállta meg azt*, hogy pár napon keresztül valósággal elemi erővel uralkodott rajta. Mikor a gyorsvonaton robogott a messzeségbe, már az Örökkévalóság időtlen kerekeinek hatalmas kattogását vélte hallani; úgy érezte, beleszánguld a Végtelenbe: ott lebegett előtte szüntelen Jézusnak imbolygó szenvedő alakja! Éveken keresztül számtalan-

szor tűnt fel lelkében ez a felejthetetlen kép, amely mint valami kitörülhetetlen, benne dolgozó élmény formálta a lelkét egy elkövetkezendő valódi szerzetesi hivatásra.

Jellegzetes tulajdonsága e gondolatmegszállásnak, hogy az ember egy jó ideig nem *tud szabadulni tőle*.

Megüli az ember lelkét. Mint a köd, amely rátelepszik egy-egy völgyre. Amint leszállt, csak az uralkodik, az lesz a fontos, – minden egyéb elszürkül, szinte eltűnik benne, a tárgyak mintha nem léteznének. Vagy mikor leesik a hó. A föld színe, tárgyai, körvonalai eljelentéktelenednek: a hó, a hó, a hó, a fehér hó – minden; szinte él, parancsol, uralkodik, leköti tökéletesen minden figyelmünket. Külső, belső érzéseinket, értelmünket, akaratunkat ellepi a gondolat gyönyörű hava, csak erre figyelünk s ez úgy beleszi magát a lélek «szöveibe», mint a köd a test szervezetébe.

Hogyan viselkedjünk ilyenkor? Hogyan fogadjunk egy ilyen obsziót, megszállást?!

Fogadjuk el, adjuk át, szolgáltatassuk ki magunkat teljesen. A viláért bele ne avatkozzunk!

Az Úr az, aki dolgozik bennünk!

El ne rontsuk Jézus munkáját. Nem ismered-e, testvéreim, Pater Matteo prédikációinak alapgondolatát? Jézus szinte könyörög a léleknek: Laissez me faire, hagyd, hogy Én cselekedjem! Te ne avatkozzál az én munkámba, meg ne kösd a kezemet, félre ne told, hagyj engem cselekedni! És nem hallottál-e a haldokló mayerlingi születésű karmelita apácáról, aki, mikor egy kíváncsi nővér megkérdezte, mi a titka nagy boldogságának, azt felelte: Den Herrn wallten lassen, immer und immer, wenn es noch so schwer kommt. Az Urat cselekedni hagyni, mindig, akármilyen nehezünkre essék is az! Hallod?! Hagyjuk Őt cselekedni, dolgozni, működni mibennünk!

Mikor egy-egy gondolat megszáll téged, akkor a te lelked olyan, mint egy gyönyörű vitorlás a kék óceánon. Szelíden fúj a szél, siklik a sajka; nyílegyenes az irány; a végtelen távolban mintha az örök kikötő integetne. Hagyd, hagyd a munkát! Tedd le csöndesen az evezőt. Élj ő majd az idő úgy is, amikor megnőnek a hullámok, zúg a tenger, a vihar veti-hányja a sajkát: *akkor* vedd kezébe a kormányt, húzd meg az evezőt, mert titáni küzdelemben lesz részed. Férfi kell a gátra! Tőled függ: tudsz-e dalolni a vészben-viharban, és tudsz-e bizni-bízni!... Úgy tűnik föl majd, mintha visszavetne a hullám, hogy – nem haladsz. Akkor, *akkor* szedd össze minden erődöt! Vagy amikor szürke az ég, elepedsz a szomszágától s nincs kedved a munkára: akkor, *akkor* tégy erőfeszítést, akkor neki a kormányt, az evezőlapátnak, feszítsd meg, szedd össze minden tartalékerődöt!... De most?! *Most?!...*

Az Úr birtokba vette a lelkedet, megszállta egyetlen gondolatnak az erejével a te egész emberi lényedet: *Ő dolgozik!*

Hagyd Őt cselekedni! Meglásd, mérföldeket tesz meg kis léleksajkád egyetlen másodperc alatt, és már-már, úgy tetszik, megpillantottad az Örökké valóság partjait. Testvérem, a Szentlélek fújja, duzzasztja a habfehér vitorlákat, ne állj ellen; engedd át könnyű kis hajódat, hadd ringassa, hadd sodorja, vigye, röptse addig és arra, amíg és amerre akarja.

A Lélek, ahol akar, ott fúj. Most nálad van. Le a szerszámmal, pihentesd az izmaidat, meg se mocanj, szavad se legyen, legfeljebb ez az édes ima lebbenjen el félig nyílt ajkaidról: Uram, szeretlek és imádlak mindörökre, Amen!

13. FEJEZET.

A szeretet tüzében.

Végig szemléltük a léleknek két tipikus állapotát: az egyiket, mikor az oratio mentalis, az elmélkedés alatt szárazságban kínlódik, és a másikat, mikor egyetlen gondolat ereje száll a meg.

A harmadik típus a legtermékenyítőbb.

A lélek tulajdonképpen akkor van a célnál, midőn az Istennel való egyesülés folyamata megindult, s hatalmas lánggal lobog benne a szeretet: *ég a szeretet tüzében!*

Ez az állapot éppen nem ritka. A jó előkészület, vagy a helyes megválasztása a meditatio tárgyának hamarosan lángra lobbantja a szeretet után epedő lelket. Csak egy szikra kell, s ég az erdő. Egy gyújtószál, s lángban a kazal. Egy megfelelő sértő szó, s a harag tüze lángba borítja a szemet, az arcot. Mondom, csak *alkalmas tárgy* kell, s a szívben a szeretet tüze hihetetlen erővel felgyullad, messze világít a fénye, perzsel a heve abban a kis szent mikrokozmoszban, amit emberi léleknek hívnak.

Alkalmas tárgy! Mi legyen az?

Az isteni Mester azt mondta – Tüzet jöttem bocsátani a földre, s mit akarok egyebet, minthogy

meggyulladjon.

Jézus az isteni gyújtogató. Ő adja a szikrát, sőt ő maga a szikra, a tűz. Ő az alkalmas tárgy, amely gyullaszt, éget, perzsel, vagy szelíd, édes lángba borítja a gyúlékony emberi szívet, ő a központ, a centrum; centruma minden tűznek, ő az isteni villanytelep, ahonnan árad a mennyei villanyfény és tűz; csak *be kell kapcsolni*, az áram azonnal ott van és világosságban fürdik az arcod, és meleg, édes tűzben ég a szemed.

Betlehem.

Karácsony van. Vagy annak emléke: valamely hónap 25-ike. Vagy éppen a szentolvasón ezt a tizedet pergeted: «Kit te, ó Szent Szűz, a világra szültél.» A kis Jézust igen szereted és most éppen ez a hangulatod: a szent gyermekség; – a Betlehem fogja a lelkedet.

Kitűnő tárgy!

Előtted a jászol, Jézuska benne. A szemedet el se tudod fordítani Róla: oly gyönyörűek a szemei, oly édes a mosolya, meg a két kis keze; az Édesanyja, mint valami szelíd virág, hajladozik fölötte; Szent József a háttérben, mint alig észrevehető, szálló tömjénfüst: ő az imádság; s angyali zene hallatszík, igen-igen messziről, alig érzékelhetően, hihetetlenül finom pianissimóban. Téged leköt egészen a Gyermekek, a Kisded... Jézuska, Jézuska, az a neve. És egyszerre csak úgy érzed: *tiéd ez az édes Gyermekek; szereted; senkinek oda nem adod. Meghatódott kis emberi szíved csupa melegség; a kezed gyöngéden nyúl feléje, hogy őt édesen megsimogasd, de csak úgy, hogy alig érintsd. Az arcodat oda viszed közel ahhoz a legszebb gyermeki archoz, s csókot lehelsz édes pici szájára. Gyönyörűségemben nem tudsz mást mondani: Jézuska, kicsi édes Jézus! Egy-egy erősebb láng a szívedben kicsapja meleg ajkaidon a szót: szeretlek, nagyon szeretlek!*

Látod, boldog kis karmelita testvérem, a *szeretet tüzében égsz*. Lángolja lelked. Egy-tűz a szíved! Észre se veszed, már elmúlt a meditatio órája.

Vigyázz a tűzre! Ne engedd, hogy egyhamar kialudjék. A zsolozsma alatt is csak lángolj; fenn ne akadj valami hibán! Csak égjen, lángoljon a szíved. Meglátod, mily édes lesz így menni szentáldozásra, vagy egyéb teendőidre!

Názáret.

Vagy mondok neked más tárgyat.

Az elmélkedésre való előkészületnél emlegettem az útra-indulást a *Szent Családhoz*. Hivatalos vagy. Menj úgy, mint mondtam. Mikor oda értél ahhoz a kis házhoz, a názáretihez, – csöngess be, s lesd meg, hallgatózzál: *ki* jön ajtót nyitni! Egyenletes, komoly léptekeket hallasz: Szent József az! Vagy könnyű, leheletfinom léptekkel, mint valami édes illat, közeledik valaki az ajtóhoz: Mária az! De nem! Vidám, gyors, apró léptek, kicsi, édes gyermeklábak futnak az ajtóhoz: a kis Jézus az! Hogyan mosolyog rád, hogyan tessékel befelé; bemutat Anyjának, Apjának; körül vezet a házban, a műhelyben, az udvaron, be a konyhába, s leültet a szobában az asztal mellé. Ezer édes dolgot mond neked; megismered az Édesanyját, meg az Ácsot; végül a szívedre csókolja a Szent Család mennyei békéjét. Légy ott, maradj náluk. Hisz el nem tudsz jönni tőlük, anélkül, hogy a szíved ott ne maradna – égve a szeretet tüzében.

Golgota.

Ha azonban azt akarod, hogy a szíved elmúlhatatlanul, elszakíthatatlanul odakovácsolódjék a legszentebb, legédesebb Szívhez; hogy a láng ki se tudjon aludni többé; hogy egészen Istené légy; hogy fönntartás nélkül oda tudd magadat adni az isteni akarat szent tetszésének: akkor minél többször válsz el elmélkedésed tárgyául a *szenvedő* és még ennél is többször a *szenstéségi Jézust!*

A szenvedő Jézust!

Miért a szenvedőt? Mert a szenvedés megragad, belevésődik a szívedbe, megszántja a szívet, mint a legélesebb eke. Ez teszi porhanyóvá, omlóssá a kemény lélektalajt; ez áztatja fel a szikkadt földet.

Igen, a *szenvedés visz legközelebb – Jézushoz*. Ez szeretteti meg veled legjobban a keresztest és a kereszten függő Istent.

Nézd Őt az *Olajfák-hegyén*. Hogyan tördeli a kezét; hogyan áll föl újra, hogyan bukik, roskad is-

mét a földre. Nézd, nézd az arcát, a homlokát: verejtéke «lőn, mint a földre hulló vérnek csöppjei.» A tanítványok távolabb alusznak. Te oda lépsz egészen közel – kínban, gyötrő részvétben fürdő lélekkel, – kezedet végighúzod a vállán, a ruháján, a fejedet oda támasztod szent Fejéhez, és a kelyhet te is, te is... ki akarod üríteni – fenéki...

A szíved tűzkohó már: pillanatok alatt olvasztja el akaratom acélvasát. Szeretsz, égsz, lángolsz a szeretet tűzében s érzed, nem neked szól a panaszos hang: Egy órát nem tudtok virrasztani velem?!...

És aztán látod Őt *az ostorok alatt*; a szörnyű, embertelen, kínzó jelenetet. Szemléled Őt, akit miattad kötözték oda a szégyenfához. Ahány ütés, annyi jaj a szívedben! S máris oda borulsz, letéped ruhádat, tartod a hátadat, egész testedet, s szívzaggató hangon kiáltva könyörögsz: engem, engem üssetek, én vagyok a bűnös, én szolgáltam rá!

Mondd, milyen lehet ilyenkor a te szíved? Nem láng, nem tűz az?!... Nem tudna már is ezer halált halni Azért, akit féreggé ostoroztak?!

S az *Ecce homo!* Nem kevés-e az az egy óra hogy őt szemléljed, hogy elmerülj a fájdalom tengerében, mint a kesergő Anya?! Szeretetednek sötétpiros lángú tűzében nem ígéri-e meg százszor a szíved: *Pati et contemni pro te, Domine!* Szenvedni és megvetetni érted, Uram!

S mikor *viszi a keresztet*, a szent, az áldott, édes, de nehéz keresztet, a gyalázat fáját, – ó, hogyan mész utána, hogyan bújssz alája a keresztnek, hogy segíts rajta, hogy Veronika kendőjét dobod édes arcára; hogy Édesanyját oda segítsd a katonák között szent Fiához; minden földre hullásában hogyan ugrasz oda, segíteni, fölemelni, megcsókolni a vérző vállat, a tövises homlokot, az erőtlen kezeket, a szentséges lábakat. *Egy ilyen keresztül Jézussal: nem. a szeretet iskolája-e az?!*

És a *keresztrefeszítés és az Agónia, a Piéta?!...*

Meg akarsz tanulni szeretni? Vedd sorra Jézus szenvedéseit. Ha olyan a hangulatod, hogy nem izlik, képtelennek látszol csak rágondolni is ez örök témákra, – próbálkozzál, hátha... *L'appetit vient en mangeant*, evés közben jön meg az étvágy. Majd belegyullad a lelked. Szeretet a célod. Szenvedés és szeretet pedig nem zárják ki egymást, sőt: *hogyan akarsz szeretni, ha nem tudsz szenvedni?!*

Jézus szeretett bennünket. Elhinnők-e ezt Neki, ha nem szenvedett volna értünk?! A szenvedés bizonyítja a szeretetet. Ez a legkézenfoghatóbb, legmegcáfolhatatlanabb bizonyítéka neki.

A szenvedést tanulni kell. Ki lehetne abban nagyobb ember, mint a szenvedő Jézus. Szereted-e Jézust igazán, ha csak a Tábor-hegyén tetszik neked, meg föltámadásában, aztán mennybemenetelekor és az utolsó ítéleten?!

Az egész Jézust kell szeretned. Ha szereted szenvedésében, akkor egész bizonyosan imádod Őt dicsőségében is. De ha a szenvedő Jézus nem kell, nem biztos, hogy igazi-e a szereteted a fénylő arcú és hóként fehérülő ruhájú Jézus iránt. Valószínű, hogy hazudod e szeretetet, és ámitod önmagadat. Most már könnyen megértheted, miért válaszolt a szeretet, tűzében égve nagy karmelita ősed, Keresztelő Szent János, a keresztől hozzá lehajló, őt jutalmazni akaró Jézusnak így: *Szenvedni és megvetetni érted, Uram!* Azaz: mivel bizonyítsam be, Uram, hogy igazán szeretlek; mivel lehetnék leginkább tetszésedre; hogyan *hasonlíthatnék* Hozzád jobban, mintha szenvedek és megvetetem Érted!

Szenvedés és szeretet fedik egymást. Amabban megtisztulsz, emebben egyesülsz Istennel. Mindkettőben pedig lángolsz, égsz, bevilágítva életed sötét tengerének zajgó hullámaival, s a szeretet szenvedés-csiholta tűzének fénye mellett beviszed rövidesen kicsi életsajkádát az örök kikötőbe.

Tabernákulum.

De még ezeknél is kitűnőbb tárgyat mondok neked: *a szentségi Jézust!*

A tabernákulum Foglyát, a szent, édességes Eucharistiát!

Az a Jézus, aki szenvedett, a kereszten meghalt, bennünket megváltott, – itt van a legméltóságosabb Oltáriszentségben. Olyan közel lehetsz Hozzá, mint Péter; imádhatsz, mint Magdolna; sőt eheted szent testét, ihatod szentséges vérét. Érted maradt itt, veled akar együtt lenni, téged vigasztalni, s mindenekfölött – szeretni.

Ha lángolni akarsz, szeretni, a szeretet tűzében égni, – akkor tanuld meg a legnagyobb karmelita tudományt: Vele társalogni. Vele együtt lenni, Rá gondolni, Vele foglalkozni, egyedül *csak* Őt szeretni!

Ha nem tudsz semmi mást, csak ezt az egyet: *a szentségi Jézussal együtt lenni*, akkor mindent tudsz, mert tudod, mi az: unum est necessarium, egy a szükséges. Tied Jézus, tied a szeretete, tied a Szíve. Légy e szeretet tanítványa, e szeretet apostola, mint Szent. János, hogy jogod legyen ott pihenni

Jézus Szívén.

Ne hagyj magára Jézust!

Itt van köztünk, te másra gondolsz, neked egyéb ambícióid vannak? Júdas üzletek után fut, s rajta felejt a szemét az aranyon. Tamás idegenben jár. Péter az emberekkel törődik, még akkor is, mikor a kakas szól. S hol a többi, a többi tanítvány? A félelem, az önérdek messze hajtja őket a testben járó Istentől. János pedig ott maradt mellette, még a kereszt alatt is.

Nézd a karmelita szenteket! Szent Teréziát! Egyetlen eszménye, szerelmese volt: a szentségi Jézus. Keresztes Szent János és az első reformált karmeliták «bolondjai» voltak a tabernákulum édes lakójának. S a kis Szent Teréz! Bekopogtat *Hozzá* a kis aranyajtón, s mikor a halál ott sápad már az ajkán, akkor is szerelmesen suttogja el a szentségi Jézusnak: Szeretlek, Istenem, szeretlek!... Az egész önélet-rajzot a szeretet tüzeiben írta meg, éppúgy, mint Nagy Szent Terézia és Keresztes Szent János a maguk műveit.

Ez, ez a lángoló szeretet, ez legyen a karmelita élete!

Ez a csúcspontja az elmélkedésnek, ebben kulminál a lelkiélet. Mit érnek az olyan elmélkedések, melyek nem gyújtanak?!... Mennyi könyv, mennyi írás!... S nincs bennük tűz, láng, nincs, nincs szeretet. Kempis miért hat? – A szeretet tüze lángol benne! S miért az Evangélium? – A szeretet beszéde az!

Csak ez az egy a fontos: unum est necessarium! A tűz, a szeretet, – Jézus! Csak így van értelme az életnek, így, s *csak* ezért az elmélkedésnek, így, így a karmelita életnek!

Látod, testvérem, hogyan leegyszerűsödik minden! Oly könnyen megérted immáron annak a gyönyörű olasz képnek az értelmét, amelyen a pipacsos mező közepén, ringó búzatáblák előtt a szomorú feszület alatt ott sír a nagy Asszisi: L'amore, che non e amato. A szeretet, amelyet nem szeretnek.

Igen, igen, az Isten-szeretet. S akiben nincs szeretet, abban nincs az Isten. S ahol nincs az Isten, ott *semmi* sincs. Az elmélkedés tehát, amelyben nem lángol föl a szeretet tüze, amelyben tehát nincs az Isten, – az értéktelen. Füst, semmi más. Elszáll, eloszlik, mint a buborék...

A tabernákulum Jézusa *csak* szeret. Kérd őt esedezve, tanítson meg téged is szeretni, – *csak* Őt szeretni. Ámen.

II. RÉSZ

ÖNMEGTAGADAS

1. FEJEZET.

Önmehtagadás.

«Ha valaki utánam akar
jönni, tagadja meg magát!»
(Lk. 9,23.)

A karmelita szerzetesi élet imádságból és önmehtagadásból összetett élet. (Instr. 153.) Eddig a Klostori Iskola a karmelita élet imádságos részét fejtegette. Most az önmehtagadásról lesz szó.

Nélkülözhetetlen.

*Lehet-e igazi imádság önmehtagadás nélkül, – kiáltunk fel mi is Szent Terézia anyánkkal. Mondhatja-e valaki, hogy tud imádkozni, holott fázik az önmehtagadástól?! Tud-e úszni az, aki borzong a hideg víz láttára, és a mélység meg a hínár ijesztgeti gyáva természetét?! Vergődik, bátortalanul próbálkozik, de nem *úszik*, hamar elfárad és sejtelve sincs arról az édes gyönyörről, amellyel az izmos, edzett, iskolázott férfikarok szelik a daloló hullámokat. Tudja-e, mily édes az Úr, élvezte-e az imádságban fürdés-úszás gyönyöreit az, aki nem edzette magát az önmehtagadás nagyszerű tréningjében a szenvedélyek szüntelenül zajló hullámaival szemben?! Tud-e a versenypályán futni az, aki nem tartózkodik mindentől; aki célba akar elsőnek beérni, hogy elnyerje a hervatag koszorút?!*

Nem kell-e tehát nekünk sanyargatnunk testünket és szolgaságba vetnünk, – castigo corpus meum et in servitutum redigo, – akik a *hervadhatatlan koszorúra* pályázunk?! (1Kor. 25,27.)

Mert ez a cél: a hervadhatatlan koszorú, a boldog örökkévalóság, az egyesülés Istennel, – *Jézus!* Igen, Jézus a cél! Nos, és az önmegtagadás?... Eszköz, amely a Célhoz vezet. Elhibázta a lelkiéletet, aki úgy bánik vele, mint céllal, s nem pusztán csak eszköznek tekinti. És aki fitymálja, mint eszközt?!.. Sohasem ér célhoz. Egyszóval: *nélkülözhetetlen* eszköz!

Nélküle nincs lelkiélet, legfeljebb céltalan kalandozás. A tökéletesség útjára még csak véletlenül sem képes rábotlani az, aki nem ismeri az önmegtagadást; az Isten hegyének a csúcsa pedig oly meszsze van e nevetséges kalandortól, mint a levélen rágó hernyó a Himalája megközelíthetetlen, örökhőfötte sziklatömbjeitől.

Az imádság és önmegtagadás úgy függ össze, mint a szeretet és alázatosság.

Egyik a másikat feltételezi.

De honnan veszem ezt a kategorikus, megfellebbezhetetlenül hangzó állítást?! Talán van kivétel?! Talán lehetne vita tárgya ez a kemény megállapítás?! – Ó, nem!

Az mondja, aki az Alfa és Omega, a Kezdet és a Vég, az örök Ige, – Jézus: «Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát». (Lk. 9,23.)

Jézus követése – önmegtagadás.

Kempis halhatatlan munkája, a «Krisztus követése», az önmegtagadás dicsérete, fejtegetése és ajánlása.

Hiába mondd nekem, hogy szereted Jézust, ha utálod az önmegtagadást! Hazudsz, mikor állítod, hogy követed Krisztust, és nem tagadod meg magadat. Megengedem, hogy borzong a *természeted* az önmegtagadástól, de *akaratednek* szeretnie kell azt, mert csak akkor szereted Jézusodat, ha örömmel jársz tövises útján. Ha kifogásolod az ő útját, hogyan rajonghatsz Érte-Magáért?! S ha nem jársz az ő útján, hogyan éred el a Mestert?! Ha nem ismered a nyomdokait s nem lépsz azokba, mikor veszed akkor égő Szent Szívét birtokodba?!...

– Igen, elfogadom, – feleled az Édes Tekintély szavának hallatára. De – ötlík fel benned a kérdés, – magyarázatra vágyom. Hadd értsem, mi szükségem van rá, lássam világosan, miért kellett a szent parancsnak elhangzania!...

Megadom a választ.

Valaha, még a bűn előtt, ott a paradicsomban, két boldog ember szerette az Istent és az Istenben egymást. Csodálatos harmónia volt bennük. Az alsó rész: külső, belső érzékek, tehát az érzéki rész, tökéletesen *alatta* volt a felső, azaz szellemi résznek: az értelemnek és az akaratnak. A felső parancsolt az alsónak. A szellemi az érzékinek. Az ember az állatnak. Imádság volt az ember élete; Isten dicsérete és édes élvezete mindannak, ami körülötte volt: az egész természetnek, amely akkor még nem ismerte a félelmes viharokat és a vérengző vadállatokat.

De aztán jött a tragédia, a szörnyű bűn. Az östágadás, a gonosz «Nem szolgálók», az irigy kígyó belopakodott az édes Béke és összhang országába; csábítására az «Igen» embere megtagadta Istennek az engedelmisséget, «Nem»-et mondott és ezzel – fölfordult és összezavarodott minden.

Azóta van vihar, jégeső, dörgés, villám és jaj, jaj, jaj! A felső rész, az értelem és az akarat lekerült trónusáról, és ami alul volt, fölül lett; és parancsolt az állat az embernek, az érzéki rész a szelleminek, az ördög annak, aki csak kevéssel kisebb az angyalnál.

Vissza kell állítani a régi egyensúlyt, a paradicsomi békés, összhangzatos állapotot! Újra kell uralkodnia az értelemnek és az akaratnak! *Meg kell tagadni* az érzékek uralmát, letaszítani őket eredeti, alárendelt helyzetükbe; nem megsemmisíteni, hiszen Isten teremtette az érzékeket is, – hanem gyeplőt vetni a szenvedélycsikókra, hogy arra húzzák a kocsit, amerre a lélek-kocsis, a felsőbb rész, az értelem-akarat kocsisa parancsolja. A fölszabadult érzékek, az általunk lángba borult szenvedélyek, mint a megvadult paripák a kocsi előtt, úgy száguldanak árkon, bokron, szakadékon keresztül. A gyeplő elszakadt, a kocsis rég a kerekek alá került, – a kocsit: a lelkiéletet összezúzza a bolond-vad iram.

Gyeplőt a kézbe, testvérem, vedd a paripák nyakába; szabd meg az irányt, az utat, – parancsolj, s ha nem engedelmeskedik az *állat*, – ostort neki! Szoktasd rá, mint a jó lovas, hogy még ujjadnak, akaratodnak egyetlen kis mozdulatát is megérezze lovadnak, most már a *te* lovadnak szája.

Szabd ki neki a pihenést, a munkát, még az abrakot is. Csak annyit, amennyi szükséges, s ami a célnak megfelel.

Ne többet, ne kevesebbet!

Castigo corpus meum et in servitutum redigo. (1Kor. 9,27.) Sanyargatom testemet és szolgaságba vetem. *Ezért*, s a mondottak miatt *van szükség az önmegtagadásra.*

Világos, hogy az önmegtagadás *harcot* jelent, nagy, sokszor elkeseredett *harcot a győzelemért.*

De győznünk kell, mert, ha a másik győz, szolgálí leszünk a testünknek, ocsmány vágyainknak, vad, romboló szenvedélyeinknek, martalékaik az önszeretetnek. Nem lesz béke, tiszta öröm, mennyei szeretet; pokol lesz a föld és átok az életünk.

Győznünk kell – mindenáron! Vagy az alsó, vagy a felső!

Amíg harcolunk, addig nincs baj, – Isten velünk!

De ha letesszük a fegyvert s engedünk a romlott Én-nek, a testnek, szenvedélyeinknek, a haragnak, a türelmetlenségnek, a bosszúváagnak, az irigységnek, az ambíciónak, a tisztátalanságnak, az érvényesülés, a törtetés szenvedélyének, a megbecsülés utáni forró váagnak, az ördögi makacsságnak és a buta kevélységnek, – elvesztünk, nincs lelkiéletünk, a test diadalra jutott, győzött az állat az emberben!

Hová mész, Pista? – kiáltott valaki egy vadul vágató lovas után, aki kétségbeesetten kapaszkodott lova sörényébe, s már-már levágódni készült:

– «Nem én megyek, – felelte vissza elkeseredetten, hanem a lovam visz, mit tudom én hová?!»

A ló a szenvedély, a romlott Én; a lovas a romlásba vágató, szerencsétlen lélek.

Az önmegtagadás a győzelem iskolája; a szellem, a lélek diadalának nagyszerű arénája. Tulajdonképpen nem is erény. És mégis, nélküle nincs erény.

Minden erény vele kezd, – az önmegtagadással. Ezzel emelkedik, mintegy ennek a hátán jut a magasba. Emelődaru. Viszi az erényt, a földről az Égbe.

Valami csodálatosan nagy gyakorlati értéke van. Olyan, mint a csap a vízvezetéken. Ha megnyitjuk, folyik a víz: vékony sugárban, ha kicsit fordítjuk el; vastagon, erősen, szinte zuhogva, – ömlik, ha egészen kinyitjuk, ha felszabadítjuk. Nyisd meg az önmegtagadás csapját, és ömlik a kegyelem, olyan mértékben, ahogy megtagadod magadat!

Miért nem élnek az emberek kegyelmi, azaz lelkiéletet?!... Mert nem tagadják meg magukat. Miért nem lépnek rá a tökéletesség útjára?!... Mert irtóznak az önmegtagadástól.

Miért jár Jézus oly egyedül, magányosan, miért követik oly kevesen?! – Mert csak kevesen ismerik az önmegtagadás értékét.

Ma, Szent Pál megtérése napján, írom e sorokat. Miért lett Szent Pál Jézusnak kiválasztott edénye, a nemzetek nagy Apostola, miért járt a harmadik Égben?! – Mert «sanyargatta a testét és szolgáságra vetette». Miért «nem volt hiábavaló Isten kegyelme» öbenne?! Egyes-egyedül azért, mert szüntelen megtagadta magát.

Ez a mi életünk is.

Hasonlatos Szent Páléhoz. A mienk, azaz mindazoké, akik Jézust követjük, Jézust valljuk vezérünknek. Érte minden önmegtagadásunk. Érte minden harcunk!

A győzelem iskoláját járjuk, azaz az ön-megtagadásét; a diadal arénájában mérjük össze fegyverünket legeszeveszettebb ellenfelünkkel, romlott Énünkkel, bátran és határtalan bizalommal, mert mi is, mint Szent Pál, – *tudjuk, kinek hiszünk*, és hogy, ha nem ma, akkor holnap, ha nem holnap, akkor azután, de egyszer meglesz a győzelem, és hogy a mi számunkra is eltételezett az igazság koronája, amelyet a *győzelmes, kitartó önmegtagadás fejében* megad nekünk az Úr azon a napon, a justus judex, az igaz Bíró! Ámen.

2. FEJEZET.

Az önmegtagadás fajai.

«Ha valaki utánam akar
jönni, tagadja meg magát.»
(Lk. 9,23.)

Az önmegtagadás nélkülözhetetlen. Ha ezt egyszer végleg beláttuk, s ellenállhatatlan vágy hajt bennünket az önmegtagadó élet után, mert szeretnénk igazi Krisztus-követökké lenni, akkor szükségképpen támad föl bennünk a gondolat: miként az imádságban, ezen a téren is, legyünk «szakemberekké»!

Minden fáradságot megér, hogy az önmegtagadás kérdésének horderejét minden oldalról áttekintsük, megvilágítva lássuk, és gyakorlására visszavonhatatlanul felbuzduljunk.

Mindenekelőtt tisztában kell lennünk azzal, hogy az *önmegtagadás kétféle*: 1. *külső* és 2. *belső* önmegtagadás.

A kettőt szigorúan meg kell különböztetnünk egymástól, s a belsőt messze a külső fölött állónak vallanunk anélkül, hogy ez utóbbi értékét a legkisebb mértékben is csökkenteni akarnók.

A *külső* önmegtagadás tárgya: a külső érzékek, – a látás, hallás, ízlelés, szaglás és tapintás érzékszervei; – a *belsőé*: a szenvedélyek, vágyak, hajlamok, sőt a fantázia, az emlékezet, és mindenkifölött a két nagyszerű lelki tehetség: az értelem és az akarat. Szóval – az egész «Én», az egész «ember», végig az egész vonalon, a szünetlen önmegtagadásnak kemény gyepelője, férfias kormányja alatt.

Micsoda perspektíva, mily hallatlanul *lenyűgöző távlat* nyílik meg a haladni akaró lélek számára a Krisztus-követés «korinthusi versenyében!» A szemfékezésen kezdve, végig – kivétel nélkül – az összes külső és belső érzékeken, el egészen az értelmi meggyőződés kerékbetöréséig, mily harc, mily rettentő háború, és mily fölséges győzelem kilátásban!... Mert hiszen a leghatalmasabb ellenségről van szó. Nem a világról, nem az ördögről, hanem még ezeknél is szörnyűbből. A legveszedelmesebből, a házi ellenségről: önmagunkról.

Mi magunk vagyunk önmagunknak legnagyobb ellenségei. A saját «Én»-ünk az, amely bennünket el akar ejteni, s talán már rég áldozatai is vagyunk.

Vince teipsum! Győzd le tehát magadat!

De hogyan?!... Ha nem ismered önmagadat, tehát az ellenfeledet; ha nem vagy tisztában az ellenség számával (ellenséged a szemed, a füled stb., az egész belsőd, a botorkáló, gőgös értelmed és a romlott akaratod), – terepével, szándékaival, fékezhetetlen érvényesülési hajlamaival, kíméletlen, zsarnoki természetével, ha kell: édes, hízelgő fondorlataival, mily végzetes baj származik ebből; hát még akkor, ha nem is látnál benne ellenséget, hanem mindvégig rabszolgája maradnál!... A felső ember az alsónak, a lélek a testnek, az angyal az ördögnek!

A lelkünkben tomboló gigászi küzdelemnél mily könnyen elszámíthatjuk magunkat, mily hamar tévedhetünk s hadvezéri műveleteinket mennyire helytelen irányba terelhetjük, ha *szakképzettségünk* gyenge, elméleti áttekintésünk zavaros és főként, ha gyakorlati tudásunk minimális.

Itt van pl. már az előbb említett, döntő különbség a külső és belső önmegtagadás között! Elég, ha valaki csak a külsőt hangsúlyozza az ön-megtagadás gyakorlatában, elhanyagolva, talán meg is feledkezve a belsőről, – semmire sem megy a lelkiéletben. Vagy fordítva: a belsőt veszi lényegesnek, s ebbe beleveti minden tartalékerejét, – ami egészen helyes és kívánatos is, – azonban elhanyagolja a külsőt, annak értékét leszállítja, szinte megveti, ennek aztán az a következménye, hogy mindjárt gyanússá lesz a belső is, s félő, hogy az egész belső önmegtagadás inkább jámborkodó, képzelődő velleítés, mintsem komoly, belső aszkézis, hiszen az emberi lélek felső, szellemi része itt e földön nem függetleníthető a külső érzékek működésétől. Ezeknek hatása, befolyása állandó; s ha nem ellenőrizzük, ha nem tagadjuk meg őket, csakhamar rájövünk, hogy az egész belső-felső világunk – enyhén szólva – a levegőben lóg, s egy szép napon bekövetkezik a katasztrófa: a halálos bűn, a lélek összeomlása. Akkor aztán siránkozunk, jajgatunk és világosan látjuk: a külső önmegtagadás rovására kihangsúlyozott egész belső életünk nem volt egyéb, mint büszke s tetszetős retorika.

A különbséget még jobban feltűnteti az önmegtagadás módja. Az *okosság* minden erkölcsi erényt kell, hogy irányítson, vezessen. Nincs a lelki életnek az a fázisa, amely rá ne szorulna erre a finom, rendkívül pontos s hajszálnyit eltéréseket is meg-érző iránytűre, de az önmegtagadó élet hajóján egyenesen nélkülözhetetlen; a külső önmegtagadások parancsnoki hidján pedig nemcsak kormányos, de ő a kapitány is.

Belső világunkban nem kell mérlegelnünk, Vajon megtagadjuk-e teljesen, az egész vonalon, akaratunkat, hogy azt meg tudjuk egyeztetni Isten akaratával. Hiszen Kis Szent Teréz, az önmegtagadás modern nagymesternője, kb. ezt mondta: Jézusom, nem kérek tőled mást, csak azt az egyet: vedd el akaratomat! Ki akarná mérsékelni ezen a téren önmegtagadását?! Lehetne-e annál okosságról szó, aki okosságból nem minden vágyától akarna szabadulni, s túlzottan tartaná Keresztes Szent János tanítását, a szív kiüresítésének tanát, és elsiklanék «okosságból» e megfellebbezhetetlen megállapítás felett: amíg Istenen kívül egyetlen vágyad lesz, legyen az még oly kicsi és jelentéktelen, – nem vagy tökéletesen boldog s a lelki békéd nem teljes! Vagy – ajkát biggyesztené a «vak engedelmisség» hallatára, mivelhogy «a józan ész» mást mond, s hallani sem akar értelmi belátásának feláldozásáról.

Ellenben a külső önmegtagadás okosság nélkül csakugyan olyan, mint a hajó kormány, iránytű, sőt kapitány nélkül. Olyan – mint pl. lenne az a szerzetes, aki 20 cm-nyi magasságból vastagon szórná az ürmöt az édes tésztára, mindenki szemeláttára, noha gyomorhaját orvos gyógyítja, de az engedelmisségben okoskodó volna s ellenállna az előljáró akaratának. Vagy egy másik, aki dolgozó testvér létére a konyhában titokban égési sebeket sütögetne a tenyerére csupa önmegtagadás után való «forró» vá-

gyakozásból, úgyhogy már a seprű nyelét sem képes megfogni, nehogy komolyabb fizikai munkát tudna végezni, pedig erre a célra fogadta fel a szent Rend. Kis Teréz is nagy felbuzdulásában nekiment a bolt előtti ládáknak, olyannyira fékezte szemét, no de ő valóban oly okos volt, hogy hamar tanult a saját és más kárán is, és a külső önmegtagadás terén is a tökélyre vitte az okosság szempontjából.

Az elhatároló vonalat a kétféle önmegtagadás között tehát a leghatározottabban meg lehet húzni; a különbséget pedig kettőjük között minden lelki-embernek meg lehet, sőt meg kell látnia és e lényeges különbség szerint azokat gyakorolnia.

A belső önmegtagadásból minél több, annál jobb! – A külsőből?...

Ezt egyedül csak az okosság döntheti el, még pedig a jól ellenőrzött, a felülbírált okosság; nem akármilyen, szubjektív, magunk termelte okosság, hanem egyedül az, amely tökéletesen egyezik az erkölcsi erény fogalmával. Hiszen pl. az adagoknak önkényesen tetemes leszállítása az étkezésben egy időre kitűnő testi, sőt lelki hangulatot eredményezhet, mert az ételek súlya, anyaguknak nehézkes megemésztése már nem teheti nehezzé a testet; a könnyű testben pedig könnyen, szabadon röpködhet a lélek; – de ez csak szubjektív okosság, mert mihelyt elővesszük a józan eszünket, s tárgyilagosan kezdünk gondolkodni, azonnal látnunk kell – már előre – a testnek legyengülését, a vidám hangulatnak, a jókedvnek szinte rohamos lecsökkenését, úgyhogy csakhamar kifejlődhetik a «nagy aszkétából» a savanyú és gögös «szent». Nem egyszer még szomorú következményei is lehetnek egy ilyen félelmetes böjtölésnek: hosszadalmas gyomorhaj, sőt hivatásvesztés is. Természetesen nem gondolunk itt a nagy önmegtagadókra, akiknek Isten adott *rendkívüli* kegyelmet *rendkívüli* önmegtagadásra.

A belső önmegtagadás általánosságban veszélytelen. A külső igen veszélyes lehet. Az előbbihez nem igen szükséges a vezetés, másoknak az irányítása. Az utóbbinál – elengedhetetlen. «Mások»-on itt elsősorban az okos lelki-vezetőket, gyóntatókat, szerzeteseknél mindenekfölött az – előljárókat értjük. A kitűnő lelki-könyvek ezen a téren is megbecsülhetetlen szolgálatot tehetnek. *A három legnagyobb karmelita szent: Szent Teréz, Keresztelő Szent János és kis Szent Teréz munkái, írásai, gyakorlata* tökéletesen kimeríti az önmegtagadás kérdésének egész arzenálját. Tanulmányozásuk – világos, komoly fejjel, s nem hóbortos, rajongó képzelődéssel, – valósággal szakemberré nevelheti elméletileg is, gyakorlatilag is Krisztus követőjét.

S hogy még jobban megértsük a különbséget, két sűrűn használt fogalmat említek: *lemondás* és *önsanyargatás!*

E két szó még inkább kifejezi a kétféle ön-megtagadás irányát s így a különbség élénkebben szemlélhető. A lemondás a lélek erőire vonatkozik, az önsanyargatás a testre. Az előbbi a szorosán vett önmegtagadás, az utóbbi a külső érzékek mortifikálása, sanyargatása.

Miről kell *lemondania* a tökéletesség hegyóriásának csúcsát szemlélő lelki-embernek? – *Mindenről* – Istent kivéve!

Felejthetetlenül vési ezt emlékezetünkbe Keresztelő Szent Jánosnak plasztikus, minden kétséget eloszlató hegyrajza.

Aki le tud mondani, s le is mondott a méltóságokról, kitüntető hivatalokról, de nem akar lemondani makacsul tartott véleményéről; aki lemondott egyéni szabadságáról, hogy kolostorba vonulhasson, de nem akar lemondani egy dédelgetett tervről, s végre akarja hajtani önkéntes vállalkozását, amelyet esetleg minden egyéb tekintély is támogat, talán elő is ír, csak az előljáró kifejezett akaratával ellenkezik, mert az nem vele óhajtja végrehajtani azt az «opus»-t (ő tudja miért!) –, az éppen nem mondott le mindenről, annak a lemondása nem teljes, sőt nagyon is hiányos; és bizony nagyobb lehet a távolság a szerzeteslélek és az óhajtott tökéletességcsúcs között, mint annak a bizonyos alföldi városnak a távolsága Jeruzsálemtől. Igen, mert itt a «minden»-ről való lemondáson van a hangsúly. *Vacate et videte...* hangsúlyozza szünetlenül a Szent Atya.

De az – *önsanyargatásnál* különböző szempontok jönnek tekintetbe. Ott az okosság dönt. Roppant szükség van az önsanyargatásra, nélkülözhetetlen éppúgy, mint a lemondás, de inferiorításban van ezzel szemben, – alacsonyabb értékű a valutája.

A belső önmegtagadás, a lemondás – *arany*; a külső önmegtagadás, az önsanyargatás – *ezüst*. Ki tud mindig arannyal fizetni?! Az ezüsből könnyebben telhetik. Bár az is igaz, hogy aki egyszer föltalálta az aranycsinálás mesterségét, és művésze ennek a lelki alkímiának, az mindig arannyal fizet, mert még az ezüst is arannyá válik a kezében. Az áldozatos szeretet aranyát két kézzel szórta a kereszt tövébe a csodálatos Kis Szent Teréz.

Van végül még egy nagy különbség a kétféle önmegtagadás között. Az, hogy a külső önmegtagadás a belső rovására, s annak elhanyagolása vagy lebecsülése miatt valóságos *szenvedélyé* lesz, amely

elhomályosít minden egyéb okos megfontolást, a lelkiek terén. Könnyen kifejlődhetik egy olyan *zsarnokság* – vak-gyakorlása közben, amelynek a hatalma alól férfi legyen a talpán, aki kiszabadítja magát.

Gyakoroljuk mind a kettőt, a belső önmegtagadást és a külsőt, a tökéletes lemondást és az okos önsanyargatást, de mindig úgy, hogy az elsónél a «minden», a «teljes», az «egész» legyen a jelszó, a másíknál pedig az okosság. Gyakoroljuk mindig abban a szent meggyőződésben, hogy az *életszent-ségnek ez az útja!* Mert Krisztus után nem mehet, következőleg el sem érheti senki, aki magát meg nem tagadja.

Csak így leszünk valóban Krisztus követői, azé a Jézusé, aki hallgatott, mikor döröghetett és büntetett volna; aki pusztá földön hált, mikor palotát választhatott volna pihenő helyül, és kereszten függött és ecetet kóstolt, mikor egyetlen szavával ellenségeit megsemmisíthette volna.

Igen! Aki azt mondja: lelkiélet él, és nem ismeri, nem gyakorolja az önmegtagadást, az becsapja önmagát, mert *a lelkiélet önmegtagadás nélkül – hazugság!* És aki dicsekszik külső aszkézisével és szigorú bírása-feddője a csetlő-botló lelki-embernek, a mellett azonban önakaratát tűzön-vízen keresztülviszi, és nincs ember, aki neki ellentmondani merne, – ez is csak áltatja önmagát. Mert nem az a Krisztus-követője, aki hiúságból böjtöl és hangtalanul dicsekszik külső fegyelmezettségével, hanem – aki szelíd és alázatos szívű, mint Jézus, az áldott Mester.

Igen, ő, a jóságos, édes Mester tanítson bennünket mindig és mindenütt, bárhol vagyunk, magunkban vagy a közösségben, cellában vagy a világ szeme előtt, – mennyei szelídségre és valódi alázatosságra, mert egyedül Ő az út, amely az örök-életre vezet.

Ő, szelíd és alázatos szívű Jézus, légy mesterünk az önmegtagadásban is! Ámen.

3 FEJEZET.

A) Külső önmegtagadás.

Szemfékezés.

«Aki lesüti szemét, üdvösséget lel.
(Jób 22,29.)

A szem a lélek tükre. Benne tükröződik annak a léleknek minden szépsége, de ott lángolhat annak minden gonoszsága is. Benne melegszik az édes szeretet, de sötéten lángolhat belőle a gyűlölet. Süt benne a béke napja, de félelmetes csatákat vívhat tükrében a szenvedélyek harca. A szem kacaghat és sírhat, ígérhet és visszautasíthat. Lehet buja és lehet ártatlan. Lehet őszinte és lehet ravasz. Lehet igaz és lehet hamis. Van ragyogó és van megtört szem. Van kárhozat és van – Jézus; és mindkettőt elárulja *a szem – a lélek tükre!*

Egy lélek története- ez a felírása minden szemnek. De ott borong a misztikus cím is: *Egy lélek jövője!*

A szem megmutatja: *milyen az a lélek, milyen volt és milyen lesz!...*

De a szem nemcsak tükör, *a szem ablak is.* Az ablakot ki lehet nyitni és be lehet csukni. Beröppülhet rajta a dalos madár, de besuhanhat rajta a néma denevér is. Verebek csiripelhetnek éktelen lármával párkányán, de az édes fecske is fészket rakhat a falán. Beeresztheted rajta a legyek rajait, de betévedhet rajta a színes lepke is. Bemászhat rajta a tolvaj, és kilophatja az emberi szív kincseit. Angyalok is járhatnak ki-be rajta. Bemehet oda az Élet és a Halál. Jézus és a Sátán.

Tőled függ, kit eresztesz be. Tőled, nyitod-e, csukod-e?!

A szempilla olyan fal, amelyet ellenség meg nem mászhat; olyan sánc, amelyet soha át nem törhet, – *amíg a lélek akarja!*

Tőled, egyedül *tőled függ!* Kormányosa, ura vagy-e a szemednek, vagy rabja?!

A szem ajtó is, vagy kapu. Beléphet rajta a koldus és a királyfi. Begördülhet rajta az ékes hintó és a falrengető szemetekocsi. Becsúszhat a kígyó és beronthat az ordító oroszlán, a vad tigris és a kék dan-tei párduca és minden állat; csúszómászó és patás, meg hasított körmű, bejuthat, be, be – a sertésfalca is!...

Volt egyszer egy gyönyörű kastély. Egy nagy falu kellős közepén. A falu hosszú utcáján libák, ludak sétálgattak; este meg jött a csorda, meg a konda, és szállt föl a por, sűrűn, fullasztón. A kastélynak

elől nem volt ablaka, csak egy nagy, igen nagy kapuja. Sohasem látták nyitva a falubeliek. Azt beszéltek róla, hogy paradicsom belül. Az ősinek, az elveszettek mása. Gyönyörű kertje van, s csodás virágai. Folyók szelik át, csobogó patakok. – Történt egyszer, hogy nyitva felejtették a kaput. Estefelé volt; épp akkor eresztették neki a falunak a hazatérő sertésfalkát. Az iszonyatos porban ott szaladt a malac és az anyja, a sertések apraja-nagyja, a sovány és a kövér, a mocskos meg fehérszőrű, mind, mind, rőfögve, visítva, ostobán, moslékra vágyón. És jaj! – az élen az első meglátja a kaput, a hatalmas, gyönyörű kaput – nyitva-tárva!... Mintha egy pillanatra megtorpanna, aztán – be, nekiiramodva; utána a többi, be, be, a kastélyba, a mennyei kertbe. És tíz perc alatt csupa rom és piszok az egész «paradicsom».

Azóta mondják: volt egyszer egy gyönyörű kastély... Mintha mese lenne!...

Testvérem, nem is gondolnád, amit én tudok. Az embereknek egy *nagy percentje* tudja jól, hogy ez a mese nem mese, hanem szörnyű valóság.

Mennyi a csodaszép gyermeklélek! Hány lélekkastély rejt belül paradicsomot, hová csak mennyeieknek van bejárásuk – a nagykapun. Aztán egyszer csak megnyílik a kapu, és berohan a konda. A kaput nyitva felejtették, vagy készakarva kitárták, vagy megostromolta a bűn, vagy bezúzta a Sátán – mit tudom én, hogyan történt?!

Volt egyszer egy gyönyörű kastély... És a felnőttek ezrei hullatják könnyeiket; úgy szeretnék, ha még egyszer, ha újra lenne – egy gyönyörű kastély... *Lélekkastély!* Sírnak rajta, mert oly nehéz újra fölépíteni! Vannak megtérések, de oly sok az újra elbukás. Mi az oka? *A kapui A szem!* Megszokták nyitva tartani. S jön a konda, becsúszik a kígyó...

Dávid, a szent, a frigszekrény megmentője és zsoltárártó, Isten kedvence, a palota tetejéről nem fékezte a szemét, – elbukott szörnyen.

Szent Jeromos, még római életében, valakit nagyon megnézett. Hosszú évek szörnyű küzdelmére volt szüksége a pusztában, hogy lassankint elhalványuljon a csábos kép emlékezetében. – Nem fékezte a szemét.

Igen veszedelmes tulajdonsága a szemnek: a *megkívánás*. Concupiscentia oculorum, a szemek kívánsága – így nevezi Szent János apostol. A szem tud enni, tud falni. A szemet lehet legeltetni is. S valóban legel – képen, szobron, a természet szépségein és személyeken. És ha szabadjára engedjük, ha nem fékezzük, ha nem fegyelmezzük – *szabados* lesz és féktelen: romlásba dönti a lelket, amelynek tükre, ablaka és kapuja.

Mily áldás, mily jótétemény *a lesütött szem!*

«Amit a szem nem lát, azt a szív nem kívánja», mondja Keresztes Szent János. Viszont, amit meglát a szem, az után rögtön fölébred a szív szenvedélye, azt *megkívánja*. «Aki lesüti szemét, az megszabadul.» (Jób 22,29.) Mitől? Temérdek kísértéstől. A világtól. Mert minden a *szemre* «pályázik». Az utca, a kirakatok, a reklám, a ruha, az öltözködés, a kíváncsi tekintetek, a strand, a mozi, a látványosságok. Mind-mind ostromolja a lélek-kastély nagykapuját.

Ne gondoljuk azonban, hogy csak a tisztaság terén kerülnek szörnyű bajba. Van még egy másik következménye a szem szabadosságának: föltámasztja a *birtoklás vágyát*, röviden: a *bírvágyat*, a Sátánnak ezt a leghatalmasabb eszközét, amellyel örökre bilincsekbe veri a szegény lelket.

A szemek kívánsága a gyökere az ember legrútább szenvedélyének: a *kapzsiságnak!* Azért van annyi por a magyar falvakban és városokban. Azért a háború és a gyűlölet a nemzetek között – *a bírvágy miatt!*

Benn, mélyen gyökerezik a romlott emberi természetben. Prohászka utazott egyszer fiatalabb korában egy idős úriemberrel. A vonat megállt pár percre az egyik nagyobb állomáson. Az utasok rohantak neki a friss enni-innivalónak. «Mily éhesek!» – csodálkozott Prohászka. «Dehogy! – szólt a másik – a hírvágy hajtja őket!»

Lásd, Testvérem, ezért van szükség a szem-fékezésre.

A szegénység fogadalmát nehéz volna nélküle megtartani. De talán még kevésbé *a tisztaság fogadalmát*. Érted már, ugyebár, Szent János atyánkat?! – «Amit a szem nem lát, azt a szív nem kívánja.» –

Lesütni a szemet! – ez a jelszó ezután. «Qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.» (Jób 22,29.) Aki lesüti szemét, az üdvösséget lel. Az tiszta lesz, hófehér és – szabad, nem rabszolga! – Lesütni a szemet! *Szövetségei kötni a szemmel*, mint Jób – «Szövetséget kötöttem a szememmel, hogy még csak ne is gondoljak...» (Jób 31,1.) igen, hogy még csak ne is tudj gondolni arra, ami fölgújthatná benned a hírvágyat, a szenvedélyek tüzet. –

Mi az oka annak, hogy oly szórakozott vagy?! Hogy elkalandozik a fantáziád, hogy képtelen vagy

összeszedettségre szert tenni?! Az, hogy szabadon jártatod tekintetedet mindenben, amit csak megpillantasz.

Nem tapasztaltad Testvérem, mily *kíváncsi a szem?! Hát azt, hogy mennyire szereti a hiúságot?! S aztán, ha tudnád, mily rossz példát adsz másoknak, szemednek ide-oda jártatásával, – magadba szállnál bizonyára Jézusnak e komoly szavaira: «Ha szemed megbotránkozott téged, vájld ki azt...» (Mt 18,9.)*

De hát mit tegyek?! – veted közbe. Kell, hogy lássak?! – Az igaz! De, hogy mikor? azt megmondja majd neked az érények kocsisa: *az okosság.*

De az is bizonyos, hogy lelkiéleted kezdetén – még pedig nemcsak a legeslegkezdetén! – ezt az önmegtágadást *szinte szüntelenül* kell gyakorolnod, mindaddig, amíg csak tökéletesen ura nem vagy szemednek, addig, amíg annyira nem jutottál a lelkiéletben, hogy a különböző benyomások már nem okoznak zavart bensődben. Addig azonban fékezd szemedet!

A szem igen élénk. A legkisebb zajra reagál. Azonnal odafordul: akár fény az, akár hang, vagy szag, mozdulat, kis változás a környezetben. Ajtó csukódik, léptek hangzanak, – *a szem rögtön odatekint.* Fékezd meg!

Ne nézd meg a képet, ne tekints a könyvbe, amely felé vonzódik a szemed. Ne nézz ki az ablakon, akármily csillagos is, vagy ragyogóan kék az az ég.

Ne nézz az arcokba. Megláthatod, de ne nézd meg az alakok körvonalait. Legfeljebb annyit tehetsz meg, mint az áldoztató pap: szükségképen látnia kell az arcot, de *nem nézheti.* Szalézi Szent Ferenc mondta egy nőgyónójára: Láttam, de nem néztem!

Ha pedig nem *okvetlenül* szükséges, *ne is láss!* «Jobb egy szemmel...!» A kóruson, az ebédlőben pedig tökéletes legyen a szemfékezés. Ne lásd meg, ki jön be, ki megy ki. Csak az lásson, az nézzen, akinek az hivatalához hozzátartozik.

A szabály ez legyen: *Ami vonzza a szemet, amire kíváncsi a szem, attól tagadd meg tekinteted!*

Mintánk – Jézus és a Szűzanya.

Ők mindenben Istent látták. Jézusról meg van írva: «Fölemelé szemét.» Tehát lesütve hordozta azt. Hordjuk lesütve mi is szemünket, mint Jézus és a Szűzanya. S ha mégis föl kell azt emelnünk, ha – látnunk kell, akkor *lássuk meg mi is mindenben Istent!*

Tehát a *természetben* is; – ez az ő műve, áldott kezének nyoma. *A dolgokban, élőkben és élettele- nekben. Az eseményekben,* amelyek mind úgy alakulnak, hogy az Ő akaratát szolgálják. Végül és mindenekfölött – *a személyekben,* embertársainkban! Itt, itt főként, lássuk meg az Istent, s mindig őt lás- suk bennük: az *Atyát,* aki teremtette a lelket, és aki gondoskodik arról a lélekről, irányítja sorsát, ezer mesterfogással hajlítja maga felé annak akaratát; – a *Fiút,* aki megváltotta azt a lelket, éppúgy, mint az enyémet, hullatta érte drágalátos szent vérének ragyogó gyöngyeit, mint értem; – a *Szentlelket,* akinek temploma, s ha nem volna az, azzá lesz, talán az én testvéri imám s önfeláldozásom árán.

Igen, igen, tekintetem *mindenütt, mindenben és mindenkor azt lássa, nézze, szemlélje, amire ren- deltetett: a szentséget; azt,* ami tiszta, ártatlan, ami istenien szép, fönségesen nemes, ami onnan felülről való – mert *ez a kizárólagos tárgya a jó Istentől alkotott drága emberszemnek.* S ha bűnt lát, ha kény- telen meglátni a tisztátalant, a gonoszát, a kegyetlent, mindazt, ami ördögi?! – akkor forduljon el ez a szem, húzódjék vissza, csukódjék be!

Felelősek vagyunk szemünkért!

Ha kénytelenek vagyunk fölnyitni szemünket másoknak, ha úgy adódik, hogy beléje tekinthetnek idegenek – lássák meg benne, mit? – a bűnt? a zavart? a bujkáló ravaszságot? a hitvány két- színűséget? a gyűlölet villámait? az irigység sápadt színeit, az érzékiség füstös-kormos lángjait? a tisztátalanság mocskát? a halál dermedt csendjét? – nem, nem, ezerszer nem! hanem az édes mennyorszá- got: azaz a szent, igazi alázatot, a lélek rendezett életét, csodás harmóniáját, azt az édes békét, amelyet a világ nem adhat; és – azt a tökéletes ártatlanságot, amely ott tündöklök minden kisgyermek nagy, ke- rek szemében.

Akarod, hogy tiszta legyen a tekinteted, hogy megmenekülj a szem szabadosságától, hogy ne lás- son hiúságot; hogy a szemek kívánsága ezer veszedelemben ne döntsön?! – Akarod?

Légy gyermek!

De hogy gyermek lehess, ahhoz kettő szükséges: 1. A szemnek tökéletes megfékezése, oly érte- lembe, amint azt föntebb fejtegettük és 2. édesanya, a mennyei t. i. Jézusnak Anyja, s minden embe- ré, Mária!

Édesanya, aki gyermekét kezénél fogva vezeti, vagy az ölében tartja, óvja nemcsak a széltől, de

minden tisztátalan tekintettől is, az ezer meg ezer hiúságos benyomástól. Édesanya, a Szeplőtelen Fogantatás, a legédesebb, legtisztább, legszeretőbb, aki a maga mennyei tekintetét belemélyeszi gyermeke szemébe, hogy abban ott tükröződjék örökre a Menny, hogy azok a szemek csakugyan soha ne lássanak hiúságot, hanem már itt a földön hirdessék: arra alkottattak, hogy *mindig és mindenben Istent keressék, kutassák, és élvezetet csak benne találjanak*. Ő örködik fölöttünk, akik az Ő fehér hajóján, fehér vitorlával, hónál fehérebb lélekkel, végtelenbe néző, de ártatlan gyermekszemekkel eveznek a szüzek titokzatos, gyönyörű énekét dalolva, az örök kikötő felé, ahol várja őket az álmok álma, szívük édes gyönyöre: a hófehér Salutaris Hostiában élvezett Üdvözítő – Jézus, akinek legyen dicsőség és dicséret mindörökké! Ámen.

4. FEJEZET.

Silentium. (I.)

«Aki megőrzi nyelvét, megőrzi lelkét.
(Péld. 13,3.)

A győri karmelita kolostor belső sekrestyéjében hatalmas betűkkel ez az egyetlen szó kiált a belépőre; *Silentium!* Pár lépés a szentély, egy gondolat a tabernákulum, a Szentségi Jézus közelsége oly meglepetésszerű, hogy kiáltani kell: *Silentium!*

Már a görög ember is érezte ennek a szónak bűvös hatását. Mielőtt belépett volna a delphi jóslóhely szentélyébe, megdöbbsentette a figyelmeztetés: *Deus adest!* Isten van itt! –

Isten közelsége föltételezi a legtökéletesebb silentiumot. Nem lehet őt megközelíteni másképp, csak – hallgatással.

Aki vállalja a lelkiélet minden nehézségét és a tökéletesség csúcsáig megállni nem akar, annak oly szüksége van a hallgatás megtartására, mint a hajónak a mély vízre, hogy tovább juthasson. Ha van víz, megy a hajó, ha nincs, áll a hajó. Pedig a hajónak az a feladata, hogy messzire jusson; ha kell, megkerülje a földgömböt, csak hogy utasa eljusson céljához.

Az életszentség hajója a hallgatás mély vizén ér el céljához.

Kétféle hallgatás van: külső és belső. Most csak az elsőről lesz szó, – *a nyelv hallgatásáról*. A szemfékezést is beleértve, tulajdonképp ezen fordul meg az életszentség technikája. A remeték ezt oly világosan látták, hogy egyszerűen ezzel kezdték a lelkiéletet. S mivel ehhez kitűnően értettek, azért jutottak oly magasra a tökéletességben. De nemcsak a remeték, hanem minden szent is, aki valaha csak élt a földön mind a mai napig, tisztában volt a csendhallgatás gigantikus jelentőségével.

A hallgatás ugyanis – *nagyhatalom*. Birodalma nemcsak a földi terekre terjed ki, hanem az Egeket, a határtalan Mennyet is bevonja érdekkörébe. Hódít. Minél tökéletesebben némítja el a nyelvet fecsegésében, és szabadítja fel Isten szolgálatára, annál jobban kiszélesedik ennek a szellemi birodalomnak a horizontja.

A tökéletes hallgatás – tökéletes boldogság, mert egészen övé az Isten, aki maga a Boldogság. De mert a békét is csak Istenben találjuk meg, csak annak lesz teljes a békéje, aki egészen hallgat. *Chi in tutto tace, in tutto trova pace*, teljes hallgatás – teljes béke, – így fejezte ki ezt egy karmelita szent.

Aki tehát tökéletes boldogságot, teljes békét akar, azaz, *aki szent akar lenni*, annak meg kell tanulnia – *hallgatni!* Még pedig mindenekelőtt el kell sajátítania a külső csendhallgatást. Hogy ezt elérje, tudnia kell bizonyos alapvető dolgokat – *a nyelvről*.

1. A nyelv «nyughatatlan rossz, telve halálos méreggel», *rosszabb a vadállatnál*. (Jak. 3,8.). Ezért szükségképpen fékezni kell, mert különben kiszámíthatatlan kárt okoz gazdájának s másoknak egyaránt. «Kicsiny tag ugyan, de nagy dolgokat visz végbe.» (Jak. 3,5.) Egyetlen gyújtószállal erdőt lehet lángba borítani. Egyetlen szó lelkeket ölhet, háborúba sodorhat nemzeteket, ellenségekké tehet jó barátokat, farkassá változtathatja a bárányt, és lánggra lobbanthatja a szunnyadó szenvedélyeket. Aki ezt nem tudja, vagy erről megfeledkezik, vagy tudatosan nem akar tudomást venni róla, – az nem fogja megfékezni nyelvét; aki pedig nem fékezi meg a nyelvet, elveszti lelkét. Ezt állító formában így tanítja a Szentírás: «Aki megőrzi nyelvét, megőrzi lelkét». (Péld. 13,3.)

Szent Jakab roppant világos hasonlattal él. Zabolát teszünk a lovak szájába, hogy nekünk engedelmeskedjenek, – ezzel kormányozzuk egész testüket. A hajót is, amelyet szelek, viharok hajtanak, egyetlen kormánykerékkel oda irányítjuk, ahová akarjuk. Világos, ha a kormánykereket nem fogom s

nem irányítom, az egész hajó a szelek játékszere lesz. Ha nem kormányozom nyelvemet, ha nem fékezem, örvénybe visz, elvész az életem, el a lelkem. Élet vagy halál! Még pedig a *lélek* élete vagy halála, – ez a sorsdöntő kérdés! Lehet-e túlzás Szent Jakab megrendítő intelme: «Ha pedig valaki vallásosnak tartja magát, nem fékezően nyelvét, hanem megcsalja önszívét, – annak *hiábavaló a vallásossága?!*» (Jak. 1,26.)...

Tehát: Silentium! Azaz: hallgass, ne szólj! *Inkább hibázzunk hallgatás, mint beszéd által.* A hiba összehasonlíthatatlanul nagyobb lesz ebben, mint amabban. A következő szólásmód közkeletű, nincs, ki ne ismerné, nincs, ki fájdalmas tapasztalatot ne szerzett volna e körül: Ó, ha hallgattam volna! Bár ne szóltam volna!...

Ki lesz tökéletes? Aki szavaiban nem hibáz! S ki nem hibáz? Aki megszokta a hallgatást; mert ha szólania kell, nagyon is megfontolja majd, mit szóljon. Szent Jakab kijelenti: «*Ha valaki szavában nem hibáz, az tökéletes férfiú*». (Jak. 3,2.). Hogy ne hibázzunk, inkább hallgassunk!

2. A nyelv *fecsegő természetű*. Szeret beszélni. Könnyen szóba áll mindenki vel, s minden ok nélkül. Sok beszédnek sok az alja – tartja a közmondás. Ezért teszi lapossá a társalgást, homályossá az igazságot, mocskossá a gondolatokat, és meggondolatlanul állít dolgokat, amelyeket hamarosan megbán. A fecsegő nyelv nem egyszer végzetes bajba sodorhat.

A Paradicsomban fölséges volt a csendhallgatás, éppen azért volt békéje s kimondhatatlanul menyeyei a boldogsága a két első embernek. Aztán ezt az isteni csendet fölverte a fecsegés: a kígyóé, meg az asszonyé! És mert szólt a férfi is, keveset bár, de nem azt, ami helyénvaló lett volna, azaz, ami tiltakozás lett volna a fecsegés ellen, – mert nem hallgatott, a férfi is elvesztette a paradicsomot. – Ó, szent hallgatás!

Minden haszontalan, szükségtelen szóért számot kell adnunk, – az isteni Üdvözítő figyelmeztet rá. Tehát: hallgass, ne beszélj! Teljes legyen a silentium! A békét, a teljeset, a boldog békét, a lélek áldott, szent nyugalma csak így nyerjük el. Különböző szórakozottság, nyugtalanság, zavar, elégedetlenség, diszharmónia az osztályrészünk.

A lelki elsekélyesedésnek igazi oka mindig a fecsegés. A nagyot, a nemeset, a valóban szépet, a mennyeit lassankint nem látjuk meg; elveszítjük iránta érzékünket. Ellaposodunk, meglazulunk, egészen közönségesé válunk. A silentium, a titokzatos, magányba szerelmes csendhallgatás fokozatosan elveszti szemünkben minden vonzóerejét; olyanokká leszünk, mint a lármázó verebek, nem értjük meg a hallgatag, magános Sast, a tabernákulum Foglyát, – Jézust.

Történt egyszer, hogy a verebek nagy lármát csaptak. Közibük tévedt a madarak fejedelme, a hallgatag sas. Hogyan került oda, ilyen társaságba? – ki tudná azt megmondani?!... Az egyik veréb észrevette s már is ostromolta fecsegésével:

– Mondd csak, fejedelem, miért hallgatsz oly mélyen? – csipkedte a kicsi a nagyot, a hitvány a nemes madarat, a pizsokban turkáló a magasságokban szárnyalót.

– Mert te sokat fecsegsz, – válaszolt a sas.

Igen, ahol fecsegnek, ott a nagyság, az, ami kiváló, ami érték, nem érvényesülhet; ott nincs becsülete a magasztosnak. Ott a föld számít, az ég elborul, s nem ragyog a Nap.

Hová röpül be az isteni Sas? Mily szívbe, mily lélekbe? – Ahol csend van, ahol a nyelv hallgat. Isten a Paradicsomban tette meg sétáit a délutáni lágy szellő fuvallatánál Ádámmal, Évával...

A karmelita kolostor ittfelejtett Paradicsom. Annak kell lennie!... Tőlünk függ, Testvéreim, verebek vagyunk-e, vagy – az isteni Sas kalitkái?!...

Silentium! Silentium! Silentium!

A karmelita nem fecseghet. Az hallgat. Szereti a cellát, a magányt s fölkeresi sűrűn – ha másként nem lehet, akkor lélekben, – a sásfészket, s ott is hallgat, az áldott tabernákulum előtt. Mert az igazán kicsi hallgat ott, ahol a Nagyok beszélnek, a Nagyok, a Boldog Szentháromság Szent Személyei... Mikor adorál, akkor sem beszél. Beszél majd Jézus a szent csöndben. Beszél ő, azért, mert a lélek silentiumot tart. Ezt úgy hívják: a silentium csókja! Jézus adja, de – a silentium fogja fel. Ilyenkor a silentium a lélek szája...

Ha megkérdeznéd az Édes Szűzanyát, mi a te számodra az üzenőszava, mint ahogy egykor Szent Bernadett által üzenté az egész emberiségnek: bűnbánat, bűnbánat, bűnbánat! – neked most ezt kötné édesen, ellenállhatatlanul őt szerető gyermeki lelkedre:

Silentium! Silentium! Silentium!

3. A nyelv *gonosz* is. «Tűz, a gonoszságnak egész világa.» (Jak. 3,6.) Tehát nemcsak vadállat. Ami vad, az még nem okvetlenül gonosz is. Ami durva, kegyetlen, kíméletlen, annak forrása nem mindig

rosszakarát, gonosz kívánság, vagy tudatos önimádat és a jónak gyűlölete. A nyelv «a gonoszságnak egész világa», hangsúlyozza a nyelv szent szakértője, Jakab apostol. – Vajon mit beszél ez a «gonosz» nyelv?

Os eorum locutum est superbiam. (Zs. 16,10.) Szájuk ontja a *kevélységet*. Igen, a gonosz nyelv szórja, árasztja, ontja a gőgöt, a büszkeséget, az elbizakodottságot, mint a gyárkémény a kormos füstöt. Mennyi a hengegés, a hetvenkedés, a bűzös dicsekedés! E gonosz nyelv gazdája magának tulajdonít mindent, semmit az Istennek, akit nemlétezőnek vél. Hogy támad, tör Isten s ember ellen! Mennyit érvel s bizonyít, mint a legkörmönfontabb ügyvéd! Mindig s mindenben advocatus diaboli, nem, nem a «szentpör»-ben, hanem a maga apró csatáiban!

Aztán – os eorum locutum est... mendacium. *Hazugságot*. Ezt is csak úgy ontja a gonosz nyelv. Kicsit és nagyot, ártatlant és veszedelmeset, ártót és gorombát. Mennyi hazugság a gonosz nyelven! Szinte kérdezzük: mikor mondhat ez igazat?! – Soha, talán még véletlenül sem!...

Folytassuk a gonosz nyelv munkájának leírását?! Felsoroljuk talán a rengeteg mocskot, amit kiköpköd ez a förtelmes húsmasina?! A tisztátalan szavakat, beszédeket, az állatias ékeket?! Elsírjuk, elzokogjuk fájdalmas panaszunkat a szörnyű káromkodások miatt, amelyek mint a pusztító jégeső hullanak erre a boldogtalan földre, a jó Istent, az áldott Jézust, az Édes Szűzanyát, a Szentségeket, a Szenteket gyalázza?! Rámutassunk a temérdek megszólásra, amelyet ma már alig vesznek bűnnek, s amely annyi, de annyi becsületes embernek vette el a jó hírnevét, amit aztán senkinek esze-ágában sincs jóvátenni?! Vagy fölháborodva ostorozzuk a gaz rágalmakat, amelyeknek valósággal a lélek «hekatombáit» hozzák áldozatul lelkiismeretlen személyek szinte nap-nap után?!... És aztán végül a sok kritika, jogosulatlan bíráltság, a megítélések, a rosszakarát, a féltékenykedés és irigység éles pengéjével kettévágott nemes ambíciók, szent tervek, stb., stb.?!... – Nem jobb volna mindezekről hallgatni?! Igen, igen, – hallgatni!!

Silentium! Silentium! Silentium!

Kell-e a *fék*, Testvérem?! – Ismered-e már a *nyelvet*?!

De egyelőre elég! A többi majd elmondom a jövő alkalommal. Most siessünk a tabernákulum elé, a belső sekrestyén át, melynek faláról immáron megértően köszöntének bennünket a Silentium titokzatos szent, nagy betűi, – *engesztelni* a hallgatag isteni Sast, Jézust, – a nyelvhibákért, az enyémekekért, a te hibáidért és minden embertestvérünk nyelvvel vétett bűnéért, és az Édes Szűzanya drága kezébe fógzokodva kérjük mély bizalommal és nagy alázattal, hogy Ő, a nagy Hallgató, tanítson meg bennünket a szent Hallgatás tökéletes elsajátítására, hogy a mi «vallásosságunk ne legyen hiábavaló», hanem «megfékezvén nyelvünket», Neki tetsző és szent Rendünknek díszére-becsületére váló! Ámen.

5. FEJEZET.

Silentium. (II.)

«Hallgass és megtanítlak bölcsességre.
(Jób, 33, 33.)

Aki egyszer igazában megismerte a nyelvet, annak természetét, három elrettentő tulajdonságát, hogy t. i. 1. nyughatatlan, 2. fecsegő s 3. gonosz – annak nem lesz többé kedve becézni azt, s szabadjára ereszteni. Ellenkezőleg! Féket vet rá s rajta lesz, hogy tökéletesen megtanulja a hallgatást.

Aki egyszer megértette, hogy a nyelv olyan, mint a Pandora szelencéje, amelyet csak egyszer kellett kinyitni, hogy belőle az összes bajok eláradjanak a szerencsétlen földre, az olyanformán érzi majd magát, mint Pambo remete. Oktatásra ment ez a később nagyhírű szent s ott éppen ezeket a szavakat hallotta: «*Vigyázzok szavaimra, hogy ne vétkezzem nyelvemmel.*» (Zs. 38,2.) Többet a fejtegetésből meg se hallgatott. Először ezt akarta megvalósítani: «ne vetkezzem nyelvemmel.» Hosszú éveken át gyakorolta magát ebben és oly tökéletességre vitte, hogy halálos ágyán elmondhatta: «Nincs tudomásom arról, hogy egy szót is szóltam volna, amit meg kellene bánnom.»

A tökéletesség a mi feladatunk. *A hallgatásban bölcsesség rejlik.* Az Eredeti Szabály pedig minden pénteken a fülünkbe kiáltja az ebédlő szószékéről: Cultus iustitiae silentium est. *A hallgatás az igazság gyakorlása.*

Természetes, hogy elfog bennünket a vágy, hogy kikönyörödjük a jó Istentől: tudjunk hallgatni, nyelvünket tökéletesen megfékezni.

Ünnepélyes szentmisékben följánlás után a papnak mintha legfőbb gondja lenne: *a hallgatás tökéletes megtartása*. Valósággal füstfelhőbe burkolja szavait és az oltárt, hogy a tömjén édes illata vigye föl könyörgését az Úrhoz. Éppen, mikor az evangéliumi oldalt incenzálja, akkor kéri epedve Istent: «Pone, Domine, custodiam... Tégy, Uram, lakatot szájamra, reteszt ajkam ajtajára: ne engedd, hogy szívem gonoszságra térjen.» (Zs. 140,3.) Hogyan is lenne képes majd a nagy, szent csöndben, az átváltoztatás fönséges, Eget lehozó silentiumában az isteni szavakat kiejteni: Ez az én testem! A nyelv, amely a Legméltóságosabb Oltáriszentséget alapító, nagy Isten szavait merészkedik kimondani, hogyan ejthetné ki azokat a lélek édes szent félelmében és alázatos, minden érzéket lenyűgöző békéjében, hacsak meg nem szentelődött már előzőleg a csendhallgatás folytonos gyakorlatában. Ezért születik meg a visszavonhatatlan el-tökélés mindnyájunk lelkében, valahányszor in media nocte, az éjszaka titokzatos, lelket megejtő silentiumában a szent zsolozsma zoltározásánál szíven üt bennünket Isten hangja a 38. Zs. kezdetén: Dm, *Mondtam, elhatároztam*:

Vigyázok utaimra, hogy ne vetkezzem nyelvemmel. Féket teszek szájamra. (Fer. 3. Mat. III. 1.)

Mondtam, elhatároztam! Százszor elhatározzuk, százszor vétünk ellene. De az elhatározás minden éjszaka beszédes csendjében újra meg újra föltornyosul, mint az óceánban a hullámhegyóriás, a megejtett, silentiumos lélekben, hogy végre kiharcolja magának a tökéletes győzelmet a nyelven: üt non delinquam in lingua mea! Ezért tesz féket a szájára, ezért: *a végleges győzelemért!*

A lélek megérti most már minden kétséget kizáró világossággal, hogy «aki nem hibáz szavaiban, az tökéletes férfiú.» (Jak. 3,2.) Ezért a kemény szó: Dixi, elhatároztam! És megkezdődik a harc a nyughatatlan, a fecsegő, a gonosz nyelv ellen.

Hiába tette Isten kettős lakat alá ezt a szörnyű zsarnokot, hiába csukta be az ajkak és fogak kettős börtönébe – ez a félelmetes, láncát tépő rab vakmerően szakítja föl börtönének ajtóit s fegyelmetlenségében, rakoncátlan szabadosságában nem ismer határt: mint a megvadult Tisza, szakít gátat, elönt viruló földeket, pusztít és tenger-nyomorúság iszapját hagyja maga után mindenütt. Becsület, erény, béke, nyugalom, harmónia, mind, mind az ő áldozata. Átok a nyomán, boldogtalanság az útján.

Kell, kell a harc ellene! Aki nem győzi le a nyelvét, azt legyőzi a nyelve. Itt nem lehet megalkudni! Vagy az egyik, vagy a másik! A gigászi harcban az lesz a győztes, akiben nagyobb az eltökéltség, akiben férfiasabb az elszántság, akiben tökéletes a meg nem alkuvás.

Nagy áldás, kimondhatatlanul nagy kegyelem szerzetesnek lenni. *A szent Rend gondoskodik a hallgatás megtartásáról*. Csak engedelmeskedni kell neki.

Három terepe van a külső silentium megtartásának: 1. A rekreáció. 2. A napközi hallgatás. 3. A szigorú silentium. A hallgatás megtartásának szigorúságában fokozatosság van. Leggyöngébb a rekreációban, legnagyobb az utolsóban.

1. Rekreáció.

Nagy művészet a tökéletes viselkedés az üdülő órán. A tökéletesség kizárólagos ismertető jele az lesz, «ha valaki nem hibáz szavaiban.» Hiszen az a tökéletes férfiú. Nehéz művészet, emberi erőt meghaladó, mert nem lehet mindig hallgatni: sőt sokszor – beszélni kell. Azt kívánhatja, parancsolhatja a testvéri szeretet, az előljáró és mindenk-főlt az érényeknek magas bakon ülő, csupa-tekintély kocsisa: az okosság! –

Nos, *mi legyen az elv* ebben a próbára tevő kérdésben?

Inkább hibázzunk hallgatással, mint szavainkkal. Mert a hiba a beszédben százszor nagyobb, mint a hallgatásban. A nyelvhibának következményei vannak. A hallgatás hibája, amennyiben csakugyan hiba lenne, múló valami, kis bosszankodást okozhat, de még ilyenkor is, a legtöbbször – magában mindenki megcsodálja.

A hallgató embert a lélek önkénytelenül megsüvegei; különösen, ha hallgat akkor, mikor megsérthetné a szeretetet. Szent Rendünk Általános Főnöke mondta egyszer jelentősegteljesen kb. ezeket: Sohasem tapasztaltam olasz rendtársaimról, hogy közülük valaki csak egyszer is megszólt volna mást a rekreáción, szeretetlenül bírálgatott volna, vagy kíméletlenül, gorombán beszélt volna karmelita testvérével!

Mily nagy bölcsesség! Hallgatni, amikor oly könnyű lenne rosszat mondani, megszólni, talán rágalmazni, bírálgatni, ellenkezni, szenvedélyesen vitatkozni, horribile dictu: veszekedni!

Mily nagy szereteti

Beszélni és senkit sem sérteni! Beszélni és másokat felüdíteni! Beszélni és testvéreinket Istenhez közelebb vinni! Beszélni és terjeszteni a jót, az igazat és *életté tenni a testvéri szeretetet!* Ó, szent hallgatás, mely megtanítod a nyelvet a tökéletes beszédre. Ó, hallgatás, nem vagy te egyéb, mint az igaz-

ság gyakorlása: *cultus iustitiae silentium est*: mert általad megadjuk Istennek, ami Istené, embernek, ami az emberé, mindkettőnek a – szeretetet.

Igen, a *silentium a szeretet melegágya*, amelyben a valódi testvéri szeretetnek gyönyörű, illatos virágai sarjadnak ki, s éppen azért oly szépek azok, mert földjét az igazság éles-fényes pengéje kapálta, művelte és gondozta.

A *silentium* a béke birodalma: hiszen az igazság és a béke testvérek és az a csók, melyet váltanak egymással, a szent hallgatásban csattan el. Igen, igen, a rekreációt is a hallgatás teszi szentté és édessé!

Egy szent laikus testvérről olvastam, hogy mikor a rekreáción Istenről vagy lelki dolgokról hallott beszélni, csupa öröm, boldogság volt a szemében, az arcán. Mihelyt azonban profán dolgokról esett szó, lassankint másra kezdte terelni a beszédet. Ha ez nem sikerült, el-elszundikált, de azonnal felébredt, amint megint lelki dolgokról volt szó. – Szent Terézia jelenlétében nem mertek mást megszólítani. A nyelvnek hallgatnia kellett, hogy beszélhessen Istenről s gyakorolhassa az igazságot és a szeretetet.

Dixi, elhatároztam tehát: fékem teszek szájamra, mert a hallgatásban nagy bölcsesség van, igazság, szeretet és édes béke.

2. Napközi hallgatás.

Előírja a szent Szabály: semmi fölöslegeset, csak a szükségeset, s azt is *halkan!* Óva int az idegekkel vagy szerzetesekkel való *társalgástól*, s hangsúlyozza az előjáró engedélyét. Tehát sokkal szigorúbb a *silentium* megtartása, mint a rekreáción. Természetes, hiszen ebben a pontban szinte ellenőrizhetetlenné lesz a beszéd. Könnyebb a kibúvó, temérdek az alkalom, a lelkiismeretlen szerzetes szabadjára engedheti a nyelvét. Ilyenkor mutatkozik meg valójában: ki a vérbeli szerzetes, ki szereti a magányt, kinek szentség a *silentium*!

A Szabványok még e ponton belül is szigorítanak. Bizonyos helyeket különösképpen kiemelnek, mint ahol még fokozottabban kötelező a hallgatás. Elsősorban is a kórust említik.

A *kórus* az imádság helye, a zsolozsmáé és a káptalané. Itt érintkezik a kolostorban a Föld az Éggel. Az angyalok égi kórusa a szent officium idején leszáll hozzánk, hogy velünk egyesülve dicsérje Istent. Az elmélkedés idején a lélek emelkedik Istenhez s a kórus mennyország lesz, mert mindenki imádkozik. A káptalan alkalmával az alázatosság aratja diadalát, s az ördög szörnyű vereséget szenved a testvérek lelkében. A konvent szentmiséje tökéletessé teszi a hely szentségét, s benne éri el csúcspontját a csendhallgatás fensége.

A kórus helyének ez a páratlanul pazar meg-szentelődése teszi azt, hogy minden karmelita az említett közös gyakorlatokon kívül is úgy tekint a kórust, mint ahol a hangot halkítani kell, s csak akkor szabad megszólalni, ha az elkerülhetetlenül szükséges. Az egyszeri átmenet rajta, vagy a privát belépés, még az is szükségessé teszi ott az imát.

A következő fontos hely *az ebédlő*. A jó karmelita mindent imádsággá tesz. Az étkezést is. «Akár esztek, akár isztok, bármit cselekedjete, mindent Isten dicséretére tegyetek», mondja az egyik felírás. Az étkezés alatt nemcsak a test, a lélek is táplálkozik. Beszéd egyáltalában nincs, legfeljebb jelekkel.

Szent a csöndje a *folyosónak*. Olyan az, mintha kápolna lenne, önkénytelenül nyúl az ember az olvasóhoz, s Édesanyját, Máriát érzi maga mellett.

A *sekrestye* *silentiuma* különlegesen kötelez.

De az igazi hallgatást, a háboríthatatlant, a magány szent, drága csöndjét a *cellájában* találja meg a boldog karmelita. Ide az előjárón kívül senkinek sem szabad belépnie. Ez külön birodalom. Itt – beszél a csönd. A szentek ennek a falát csókolták meg százszor meg ezerszer. Ez különíti el tökéletesen a világtól, ez még szerzetestársainktól is; ez tesz – szentté; a négy fehér fal, a szent Corpus nélküli barna kereszt és a titokzatos magány, ahol a hallgató lélek tartja nászát isteni Jegyesével – Jézussal.

Dixi, elhatároztam: lemondok minden engedély nélküli s fölösleges társalgásról, hogy kizárólag a mennyeiekkal társaloghassak. Elhatároztam, hogy csak a szükségeset mondom, azt is *halkan* s röviden. Ha haragszom, bosszankodom, türelmetlenkedem, – soha meg nem szólalok, így gyakorlom az igazságot, így lesz békém és boldogságom.

3. Szigorú silentium.

Kompletóriumtól Prímáig. Ez a lélek mennyországa. Beszélni legfeljebb írásban lehet. Ilyenkor kizárólag csak ketten vagyunk: a lélek és az Isten. Még a fecsegő szerzetes is, a lanyha, a közönyös, ezen idő alatt komollyá lesz – kénytelen *silentiumot* tartani. A többi időt kijátszhatja, elfecsegheti, ezt azonban meg kell tartania. *Nincs, kivel beszélnie!* Vajon meghallja-e a jó Isten hangját? Minden azon múlik, képes-e a belső hallgatásra?

Erről a szent időről nincs mit mondanunk. Ez a legszebb ajándéka a szent Rendnek, amit csak ad-

hat fiainak. Aki értékeli és megbecsüli, az valóban gazdag.

A szigorú silentium Istent adja a léleknek. Ez az egyesülés ideje. Tulajdonképp 12 órás adoráció, mert a mérsékelt alvás-pihenés is szent és Istennek meleg tekintete alatt és édes karjai között folyik le. Ebben a megszakíthatatlan adorációjában adja át magát a lélek, hol tökéletesen, hol tökéletlenül, Jézusnak, aki ebben a szent csöndben árasztja, mint igazi szőlőtő, erejét, kegyelmét, isteni szellemét a Vele mind szorosabban összeforró szőlővesszőbe, hogy eggyé legyen vele, miként ő és az Atya is egy.

Lehet-e csak tékozló fiúnak is nevezni azt a boldogtalant, aki nem tudja, vagy nem akarja tudni, hogy a szigorú silentium a legtökéletesebb életformája a Jézus lábainál hallgató Máriáknak, akik a legjobb részt választották?!...

Valóban szent a silentium és szentté teszi azt, aki tökéletesen megtartja.

Isten szól hozzánk a Szentírás lapjairól: *Tace et docebo te sapientiam.* Hallgass és megtanítlak a bölcsességre.

Dixi: custodiam... *Elhatároztam...*

Tartsuk féken a nyelvünket, így leszünk tökéletesek, bölcssek és szentek!

6. FEJEZET.

A nyelv megszentelődése.

Silentium Tibi laus!

A nyelv nyughatatlan, fecsegő és gonosz. Hogyan lehetne tehát szent? Lehet-e a farkasból bárány?!...

Vessünk egy mély pillantást az evangéliumra. – Nagy tömeg veszi körül Jézust. A tolongásban mind közelebb férkőzik Hozzá egy szerencsétlen, beteg asszony. Tizenkét év óta végigpróbálta bajára korának minden orvosságát; nem kímélt költséget, sem fáradságot, de mindhiába. Most a határtalan bizalom erejével furakodik az Orvos közelébe, az Egyetlenhez, aki segíteni tud: «Ha csak ruhája szegélyét érinthetem...» – sóhajtja, kiáltja. S meggyógyult!

A nyughatatlan, a fecsegő, a gonosz nyelv nem egyszer, – *mindennap* nemcsak érintheti, de hátán hordozhatja, ízlelheti, megforgathatja, átölelheti az Édes Üdvözítőnek nem a ruhája szegélyét, hanem – szentséges testét. Nem lehet-e, nem kell-e meggyógyulnia, megváltoznia, átalakulnia?!

Ami tehát megszenteli a nyelvet, az

1. *Elsősorban a Szent Ostya.*

Az a kis kerek, kovásztalan, szent Kenyér, amelyet a tabernákulumnak, a szentségi lakásnak a mélyéből vesz elő a fehérstólás pap, a custos Domini, az Úr őrzője. A Salutaris Hostia, az Üdvösséges Ostya, amely az Égből szállott alá. Színe alatt ott rejtőzik az Úr Jézus, aki az Atyával, Égnek-földnek Ura, a csodatevő Názáreti, aki keresztrefeszített, és meghalván halottaiból feltámadott, Ő ne tudná jóvátenni a rosszat, szeliddé a gonoszát, báránnyá a farkast?! Ő, aki Saulból Pált remekelt, a házasságtörő asszonyt szentté tette csak néhány rövid perc leforgása alatt?! Jézus, aki a pogány világot kereszténybe fordította, a széthulló, emberi erőket összekovácsolván, megváltoztatta a föld színét és új történelmet csinált, Nélküle érthetlent, évezredekre?! Ő mondta: Eppheta! Nyílj meg! S a néma szólott. Ne tudná elnémitani a nyelvet, mikor reá száll, elúzni róla a gonoszságot?! Jézus mindenható nemcsak az Égben, de a nyelvünkön is! S ha a nyelv még sem szentelődik meg, – Vajon kinek a szégyene az: Jézusé, vagy a tiéd?! A finom, minden ízt magába foglaló manná a pusztában a zsidók megunták, s visszakívánták Egyiptom durva étkeit. Vajon a mannában volt a hiba, s nem az oktalan zsidókban?!...

Minden azon múlik, vágyol-e Jézus után úgy, mint az evangéliumi asszony az Úr ruhájának szegélyére?! Van-e erős, minden akadályt legyőző hited?! Tudsz-e jól áldozni?! Várod-e, s kinek tekinted Őt, aki kimondhatatlanul nagy alázatosságában megkicsinyítette magát, hogy el ne ijesszen, hanem megszerettesse veled Önmagát?!

Bízd nyelvedet a Szent Ostyára, s szent lesz a beszéded.

2. *Isten igéje s dicsérete* is megszenteli a nyelvet. «Menjete, hirdessétek az evangéliumot...»

A pap a szószéken! Mily fenséges szerepe van ott a nyelvnek! Isten akaratának szócsöve! Mennyi áldás fakad beszédje nyomán! Hány magábaszállás, megjavulás, mennyi megtérés, – új élet, új kibontakozása a megrekedt lelkiezőknek! Ugyanaz a nyelv, amelyet ezrek megátkoztak a rágalmak s megszólások vízözöne miatt, ugyanaz millió szívbe lothatja be az édes boldogság és jámbor élet édenkert-

jét.

S ha egyszer ez a rakoncátlan testtag magára vette a lelkiélet gyepőlőjét és megtanult engedelmeskedni, nincs az a művészeti ág, vagy zenei hangszer, kezdve az édes fuvólán föl egészen a viharokkal, ézengéssel versenyző, fenséges orgonáig, amely oly kedvesen tudná a jó Istent dicsérni, mint a tiszta szívű embernek megszentelt nyelve!

Gondoljuk el a térdre hullott karmelitának éjféle halk, szinte zümmögő, de szívből feltörő könyörgését, mikor a kóruson a félhomályban keresztel jelöli meg ajkát: *Aperi Domine*, nyisd meg, Uram, az én számat, hogy áldjam szent nevedet... És aztán fölegyenesedve kilép a hetes páter az egyszerre vilányfényessé lett terem közepére és belezengi az éjszaka nagy csöndjébe: *Domine, labia mea aperies*, Uram nyisd meg ajkaimat és szám hirdeti a te dicsőségedet!... Miként az angyalok kara a magasságokban, – egy teljes órán keresztül zúgja, zengi, éneklí egy kis embercsoport a mi Urunknak, Istenünknek dicséretét. Talán az angyalok szálltak le? Vagy az Ég szakadt közibük?! Fölcserélődött Föld és Ég?!...

Ilyenkor értjük valóban, mi az igazi hivatása a nyelvnek! *Isten dicsérete!* Ez szenteli meg, ez teszi áldotta, ez magasztosítja fel, igen-igen, erre rendeltetett! S ha még hozzávesszük a léleknek szent magányát, mikor Szerelmesével egyesül, vagy egyesülni kíván, mikor szüntelenül keresi az Ő orcáját s önfelédten suttozja: Én Istenem és Mindenem; mikor mézet hordoz a szájában, dalt a fülében és ujjongó érzelmeket szívében, egyetlenegy édes szónak ezerszer meg ezerszer elsuttogásakor: *Jézus!* Vagy mikor telezengi a lelkét nyelvének leggyöngédebben köszöntő szava, mikor Anyját látja, s mondja: *Ave Maria!* – akkor igen-igen könnyű megértenünk a karmelitát, aki összerenzen, mikor az utcán egy káromkodó szó üti meg fülét, s mint a durván megérintett mimóza, csukódik össze egész testében-lelkében egy piszkos szó hallatára, vagy az irigy Sátánnak egy-egy aljas váratlan támadására. Azt sem nehéz ésszel felfogni, miért oly érzékeny minden legkisebb meg-szólásra, s hogyan bántja finom lelkiismeretét, ha ő maga ezen a hitvány hiba-magon csak egyszer is elcsúszott!

Ó, mennyire érti a nemzetek Apostolát, mikor hallja figyelmeztetését: «Zsoltárokkal, szent dalokkal, lelki énekekkel és hálaadással énekeljétek szívből az Istennek!» (Kol. 3,16.)

Ilyenkor elfogja a vágy, olyanná lenni, mint Anyja, a Kármel Ékessége és Királynéja, akiről a szentmise éneklí: *Favus distillans labia eius*, mint a cseppentett színméz, olyan az ő beszédje.

3. A bűnbánat. Tehát még ez is nyelvszentelő?

De nem zuhanás-e ez a megállapítás a Szent Ostya, az Isten dicsérete után?! Lehet-e szó bűnbánatról, mellverésről annál, akinek mindennapi kenyere a Szent Ostya, aki szüntelenül Istent dicséri, s szájában Jézus és Mária nevének ugyancsak jó íze van?! Ó, de mennyire lehet! Sőt nem lehet nélküle.

A bűnbánat a konzerváló, a megtartó erő a szentek útján. Só, amely nemcsak ízesít, de a romlástól is megment. Ez az alázatosság fundamentumának a habarcsa, amely összetartja szorosan, szinte elválaszthatatlanul a tökéletesség épületének tégláit.

Emberek vagyunk, Ádám-Éva nemzedéke, az ősbűn megrontottjai. Szünetlen harcot kell vívniuk hatalmas ellenfeleinkkel, a világgal, a Sátánnal, és micsoda szörnyű háborút önmagunkkal! Az alázatosság önismereten épül fel. Meg kell látnunk nyomorult, gyarló voltunkat; a mélységekből, nyomorúságunk nagy, szédületes mélységeiből kiáltunk föl nem egyszer «rekedt torokkal»: *De profundis clamavi ad te, Domine!* Hányszor elesünk, hányszor visszazuhanunk! Ma még a magasságokat járjuk: *Non movebot in aeternum!* Holnap már lent, nyomorúságaink szakadékaiban vérzünk ezer sebből, mert hanyagok voltunk, mulasztásokat követtünk el és – elbíztuk magunkat. Ó, ilyenkor megváltás a – *Confiteor!* A nyelvnek e rekviemes, sötét tónusú zenéje – tisztít, lemos, megszentel lelket, szívet, életet. A bűnbánó nyelv őszinte vallomása végigmegy a Mennyeken, kezdve a Mindenható Istenen, folytatódva a Böid. Szűzanyán, a szenteken, végig a földön, mindenkinek bevallja, amit vétett, s szent lesz, mikor a könnyek édes-fájó záporában kiáltja: *Mea maxima culpa!* Ó, mily szükséges ez!

Ilyenkor nyúl le Isten karja a mérhetetlen magasságból a bűnbánat alázatosságában megásott mélységbe, s még magasabbra viszi a lelket, mint volt annak-előtte.

Ki tudná jobban dicsőítem Istent, mint a bűnbánó?! Akinek – megbocsátottak, örökre! Mennyi hála van az ő dicséretében, mennyi öröm, mennyi szeretet! Fájdalom is? Igen, a legtermékenyebb eső ez a fájdalom, amelyre föléled a szikkadt föld, s a virágok milliói pompáznak bele az édes napsugárba. Mily szegény volna a föld, ha Péter nem hullatta volna könnyeit barázdás arcán az első keresztények szívére; ha Magdolna nem sírt-zokogott volna a Mester édes lábainál; ha Ágoston nem harmatozta volna tele *Soliloquiumait* a bűnbánat mennyei vizével; ha elmaradt volna Szent Alajos zokogása, Szent Terézia szívárványos derűs könnyfátyola, s annyi nagy emberi lélek könnypatakja!

A bűnbánat megtisztítja a nyelvet, meggazdagítja és megszínesíti annak istendicséretét, – valóban

megszenteli azt.

4. *A silentium.*

Ősorvossága a nyelv betegségeinek. Természettől jelenti számára a tökéletes gyógyulást, az egészséget. A nyelv a hallgatásban – él. Ha nem szereti a silentiumot, – meghal az örökkévalóság számára.

Akarod, hogy nyelved megtanulja a fegyelmet? Hallgass! Akarod, hogy megtanuld az igehirdetést? Tanulj meg először hallgatni! Akarsz bölcs lenni, okos és szeretetreméltó Isten és ember előtt? Akarsz kitűnő karmelita lenni, kedvében járni Jézusnak, a Szűzanyának, rendi szentjeidnek? Akarsz boldog, nyugodt lenni, békében-örömben élni?

Tanuld meg a szent csendhallgatást!

A nyelvet megszenteli a Szent Ostya, az isten-dicséret és a bűnbánat, – szentté azonban a hallgatás teszi. – Istennek ez adja meg a tökéletes tiszteletet. Istent a hallgatás képes minden szónál, himnusznál, zsoltárnál jobban dicsérni. *Silentium Tibi laus!* A hallgatásban beszél Isten. De abban cselekszik és működik is.

Roppant csendben ment végbe a világ teremtése is. Mikor a Lélek ott lebegett a vizek fölött, akkor olyan csend volt, hogy világok születtek meg. Az óceánok mélyén zavartalan csendben izzadja ki a kagyló az igazgyöngyöt. Az erdők silentiumos mélye titokzatos világot rejteget. Az éjszaka sötét, nagy hallgatása mélységes, isteni filozófiára oktatja a hallgató lelket. A puszta csendje pedig a sasok régiójáig emeli föl az emberi szívet. Ezért tudtak oly végérvényesen, annyira visszavonhatatlanul belemerülni a remeték Istenbe.

Akarod hallani Istent? Ne beszélj, hallgass!

Nagy dolgok a csendben, a szent hallgatásban születnek. Jézus hallgatásban töltötte emberi életének nagy részét. Amikor megszületett, az az éjszaka volt a legcsendesebb. Minden hallgatott, a csillagok is, fű, fa, állat, ember; csak az angyalok énekeltek. De ők is csak azért, mert mindenek silentiumot tartottak. Ha beszéd zaj lett volna, – énekük meg sem csendül. A Mennyország akkor dalol, mikor a föld hallgat. S mi csak akkor halljuk ezt a dalt, mikor tökéletes szívünkben a csend.

Jesus aulem tacebat, Jézus hallgatott, mikor a zsidók fecsegték, s Pilátus kíváncsiskodott. Hallgatott a kereszten is. Azt a pár szót, amit mondott, az emberi lélek csendjében kiáltotta bele – a jövő számára. Legjobban akkor hallgatott, mikor megváltotta a világot. Mikor elnémult az ajka, mikor meghalt, – akkor született meg az élet, az igazi, az örökkévaló – számunkra. A Golgota csendje nem halál, hanem az Élet kezdete.

Mi az imádat? Hallgatás Az előtt, akit imádunk. Az imádság jelenthet beszédet, szót, sóhajt, könnyörgést, dicséretet, hálálkodást, panaszt, társalgást, hallgatást is, de *az imáadás csak hallgatás lehet.* És az ima is akkor a legmagasabb fokú, akkor a legtökéletesebb, mikor a silentiumban emeli a lelket Istenhez. A természetfölötti szemlélődésben hallgat a lélek. Figyel ugyan, szerető, állandó, meleg figyelemmel, de – hallgat.

A kolostor akkor tökéletes, ha hallgatnak benne. Az ilyen kolostor lakói szentek, mert a nyelvük a nagy hallgatásban szentté teszi őket. Istennek nagy dicséret a zsolozsma, az ének, de a legnagyobb dicséret a – silentium.

Nekünk remeték voltak az őseink. Hallgatásban és reményben élték le szent életüket; ebben volt minden erejük. (Izai. 30,15.) *A nyelv ereje és szentsége a hallgatásban van.* Vajha méltó utódai lennénk őseinknek!

7. FEJEZET.

A próza.

«Akár esztek, akár isztok,
bármilyen más tesztet, mindent
Isten dicsőségére tegyetek.»
(1Kor. 10,31.)

A karmelita élete – *lelki élet.* Szükségképpen van *testi* élete is. A testnek táplálkoznia kell, ennie-innia, hogy fönntarthassa magát. A lélek érzi, tudja, hogy ez az ő működésében is szerepet játszik, hogy ételre-italra *szüksége* van. Ez a próza tehát az ő életében. Az ízelés – «gusztus» – területe.

Vajon mit kezdjen vele? Megelégedjék 5 citrommaggal hétköznaponként, héttel vasárnapon-kint,

mint Limai Szent Róza?! Vagy a pusztá Szent Ostyával, mint többen a szentek közül, vagy mint a stigmatizált Neuman Teréz?! Böjtöljön kenyéren és Vízén időnkint, napokon keresztül?! Fokozza le az evést-ivást annyira, hogy csak csontbőr maradjon meg a régi test-emberből?!

Az igazi lelki élet fölfelé tör! Nyűg neki a test. A próza nem érdekli. Quae sursum sunt, sapite, non, quae super terram, – visszhangozza a füle Szent Pál mennyei biztatását. Ami magasság, az az ő légköre. A sár, a piszok lent van. Neki szárnyai vannak, a sasok régiójában jár. Enni pedig kell s innia is, mert a lélek-szárnyak egyszer csak letörnek. Nincs erő, nincs energia az emelkedésre; a szárnyak nem bírják a terhet. Ó, micsoda kín, mily «jaj», mily keserűség a beteg testnek, de szárnyaló léleknek a jó, a bőséges táplálkozás szükséglete, a válogatott ételek elfogadása és szükségszerű, megparancsolt elfogyasztása! Ki ne értette volna meg Kármel szent berkeiben a Nagy Szent Terézia kedves panaszát, hogy ennie, innia kell, testét táplálnia, s a Kis Szent Teréz édes szégyenét, hogy «teste van!»

Igen, a földön vagyunk, testben járunk. Van prózája, sokszor igen vaskos prózája is a mi lelki-életünknek. Számolnunk kell vele!

Evés-ivás!

Mily prózaian hangzik, s mennyi gondot ad az igazi lelkiesség útján! A tisztaság fogadalma félelmetes szépségében fenyeget bennünket liliom-ujjaival, valahányszor túlterhelt gyomorral kelünk fel az asztaltól, vagy nem szabtuk meg a mértékét az italban, legyen az bor, vagy akár víz a forró nyári napokban. Torkosságunk, mohóságunk, rendetlen evésünk csúnya nyomai ott motoszkálnak képzeletünk raktárában, amelyben rendetlen összevisszaságban keverednek a sokszor szennyes képek a közel- és a régmúltból. Egy-egy fegyelmezetlen pillantásunk száz meg száz képet vetít lelkünk elé, amely pedig valósággal undorodik minden testiségtől, s most el kell szenvednie a legpiszkosabb mozi-jeleneteket, a leghajmeresztőbb ruhátlanságot, csak azért, mert nem tartottuk meg a kellő mértéket az evésben-ivásban. Micsoda küzdelmeket kell kiállnunk, mily buzgón s szinte kapkodón imádkoznunk, mily hévvel pergetnünk a szentolvasót, s hívünk az Édes Szűzanyát segítségül, mikor engedtünk az – álatnak, amely bennünk van és egyszerre jogot formál a lélek egész területére. Alig-alig tudjuk az emlékezet felrobogó ocsmányságait elhessegetni, az értelem tisztaságát megmenteni, az akarat ellenállását biztosítani, mert esetleg ettünk-ittunk – vágyaink, állati kívánságaink szerint. Sokszor csak nehezen találjuk el, miért is oly nehézkes a lelkiéletünk, miért is, hogy oly kevés, vagy semmi a haladás a lelkiekben! Miért, miért?! Egyszerűen azért, mert oly könnyen kielégítjük az Szeles szervét, a – «gusztus»-t.

Íme, itt a szörnyű baj! *Érzékiségünket tápláljuk.*

Nem is gondolunk rá, mikor jóízűen, gondolatlanul, Isten jelenlétéről teljesen megfeledkezve, állati módra eszünk-iszunk, Hogy legvadabb ellenségünket becézzük, tüzeljük s növeljük óriásra; hogy érzékiségünket, testiségünket etetjük-itatjuk a lélek ellenére, gyöngítésére, végre halálára, éppen úgy, mint akiknek – bocsánat! nem én mondom, Szent Pál mondja: – «Istenük a hasuk!» (Fil. 3,19.)

Lelkiesség és érzékiség egészen ellentétes fogalmak. Mint a tűz és a víz. Mint az úr és a szolgál. Mint a fény és a sötétség. Minden azon múlik, melyik jut uralomra. A kettőnek egyszerre szolgálni nem lehet. Engedj az egyiknek, – a másikat azonnal elnyomja. Test s lélek, anyag és szellem – ellenségek. Jóbarátok nem lehetnek, bizonyos percentre ki nem egyezhetnek. Az egyiknek uralkodnia kell s a másikkal szolgálnia.

Nos, akarsz *lelki* ember lenni, *lelki* életet élni, *igazi* karmelita lenni?

Akkor állíts föl elsősorban is *egy sereg tilalomfát.*

Az elsőre ez legyen írva: *Le a torkossággal!* A magyarázatot magad találd ki hozzá. A kolostori iskola a lelkiélet főiskolája, ott nem magyarázhatjuk az ábécét és az egyszeregyet.

De a második tilalomfáról: *El a mohósággal!* – már van mondanivalóm. Rövid, de velős: valahányszor föltámad benned és észreveszed, azonnal irgalmatlanul győzd le! Ne csak néha, itt-ott, hanem – mindig, következetesen, azonnal s kíméletlenül! S ha engednél neki, – büntesd meg magadat!

A harmadik: *Ne válogass!* S ha mégis tétovázna a kezed s a szemedbe kiülő hírvágy irányítaná ujjaidat, – harsogjon a füledbe a paradicsomi tiltó szó: *Nem szabad!* Soha ki ne ejtsd, se szóban, se magadban a testi ember szavait: «Ízlik!», «Nem ízlik!» A gurmán, az ingyenc az ördög kegyence és a pokol akasztófavirága és nem – lelkiember és soha – karmelita! Ne beszélj ételről s főképp ne bíráld azt! Felejtsd el, mit ettél, s egy óra múlva ne tudd, hány- s miféle ételt láttál! Az étel-ital sok embernek nem a gyomrába, hanem a szívébe megy. Róla ábrándozik, gondolkodik, érte él-hal.

Van még egy tilalomfa, amelyet minden lelki-embernek fel kell állítania, s ökölnyi betűkkel ráírnia a tilalmat, amelyet latinul így hangzik: *Ne nimis!* Azaz: ne többet a kellenénél!

Egyszer egy pedagógust, aki kitűnő író volt, de rosszmájú s elégedetlen ember, azért helyezték át hirtelen az ország egyik széléről a másikra, mert vakmerően kimondta: üres gyomorral nem lehet a himnuszt énekelni! Nos, én azt mondom neked: *telt* gyomorral sem lehet a gyönyörű vasárnapi vagy ünnepi vesperásokat énekelni!

Íme a felelet a *minőség és mennyiség* kérdésére!

Bor! Fiatalnak – tűz, öregnek – tej, betegnek – orvosság. Sapienti sat! A fiatalság önmagában is termeli az érzékiséget, minek még azt gyújtogatni is!

Van azonban még komolyabb mondanivalóm is.

A lelkiember földi életét *természetfölötti szempontok* szerint rendezi be. A lelkiélet prózája is: az evés-ivás – e szempontok szerint kell, hogy igazodjék. Három ilyen szempont van: 1. az engedelmesség, 2. az okosság, 3. az önmegtagadás szempontja. E szempontoknak az a kitűnő tulajdonságuk, hogy *természetfölötti értékei* adnak az emberi «muszáj-funkció»-nak, az evésnek-ivásnak. Aranyat csinálnak a sárból, pengőt a krajcárból. Lelkessé teszik az anyagot, örök lesz, ami véges, Elmúlhatatlanná azt, ami felbomlik és megsemmisül.

1. *Az engedelmesség szempontja.*

Van előjárónk, Isten helyettese. Amit ő mond, amit ő kíván, az szent, az Isten akarata. Miért ne irányíthatna téged az evésben-ivásban is?! Nem egyszer kifejezi óhaját, félt az elerőtlenedéstől, a megbetegedéstől; hasznodat akarja venni, hogy ki ne dőlj a munkában. Fogadj szót! Egyél és ne koplalj! Ott vannak a tilalomfák, majd helyreigazítanak azok, ha túlmennél a határon. Ha azt akarja, hogy bort igyál, – igyál! Nem azt óhajtja, hogy mértéktelen légy! Az engedelmesség bázisa, alapja a szerzetesi életnek, ez teszi a szerzetest szerzetessé. Ki tudja, nem a gógtól, a farizeizmustól ment-e meg az előjáró parancsa?! A szent Rendnek nem koplaló művészekre s nem hipokritákra, undok képmutatókra van szüksége, hanem vakon engedelmeskedő, egészséges lelkű, vidám, vérbeli szerzetesekre. Ha fizikai, komoly nehézségeid vannak az étel-ital dolgában, szólj bátran, – okos előjáróban hamar találsz megértésre. A szempont azonban mindig ez legyen: semmiben se történjék az *én* akaratom, még a lelkiéletem prózájában se!

2. *Okosság!*

Van-e erény, amely rá ne szorulna! De bizonyos, hogy egy sincs, amelynek annyira szüksége volna rá, mint a mértéktartásnak az evésben-ivásban. Beteg vagy, rossz a gyomrod; vagy éhes, szomjas vagy, temérdek a munkád, fel kell üdülnöd, félsz a rosszulléttől, a gyümölcs megárt, bizonyos ételektől undorodsz, azokat nem tűri meg a gyomrod, – mily tanácsot adjak?! Kérd az okosság kegyelmét. Ezért mindig imádkozni kell. Ha okos vagy, bátor is leszel és tudsz segíteni magadon.

3. *Önmegtagadás!*

Ha az előbbi két szempontot aláhúztam volna egyszer, ezt aláhúznám kétszer, vastagon. Mint mindenben a mi lelkiéletünk egész területén az Önmegtagadás játsza a főszerepet, kell hogy itt – a gusz-tus, az ízelés területén – különösképpen érvényesüljön. Az Önmegtagadás *forró* szeretete öntse el egész valónkat, valahányszor arra alkalom nyílik. Az evésben-ivásban azonban *sohasem* szabad annak hiányoznia. Válasszuk mindig a kevesebbet, a kevésbé jót-finomat, a négy helyett a hármat, a teli pohár helyett a félig telt, a valami helyett a semmit. S ha másként nem tudnál önmegtagadást gyakorolni, – a test-, a kéz-, a lábtartásban tegyünk valamit, ami *lefokozza az élvezetet*, mert mi, boldog karmeliták, eminenter: kiváltképpen Krisztus követői vagyunk, s Krisztus követése az önmegtagadásban áll.

Így szentelődik meg a próza! A szent Rend mindent elkövet, hogy le ne húzzon ez a próza; hogy a lelked akkor is a magasban maradjon, mikor kénytelen a testnek megadni a magáét. A figyelmet igyekszik lekötni étkezés közben is a Szentírás, a Szabályok, más épületes dolgok olvastatásával; figyelmeztet, s frissességben tart a változatos, sokféle szertartással, a szebbnél-szebb elő- s utóimádságokkal.

Mindent Istenért, az Ő dicsőségére!

Szent hely az ebédlő, szent az étkezés. Megszenteli mindkettőt a szent szándék és a – silentium! Legföljebb jelekkel beszélhetsz...

Mondd, nem vagy boldog, hogy mennyei asztal mellé ülhetsz, s a prózából «költészet» lesz, nem a profán, világi felfogás értelmében: költő hazudj, csak rajta ne csípjenek! Nem, nem, hanem úgy, ahogy' a mocsarat ragyogóvá teszi a fölkelő nap sugara, a fákról lepergő élettelen levelet hulló aranyá szepíti a csodálatos bájú ősz némasága.

Mondd, nem fölemelő-e, nem magasztos dolog-e, nem több-e, mint pusztán emberi, hogy amikor a világban szinte minden a – gyomorért történik, nálad minden, tehát a gyomor is a lélekért van.

Mily gyönyörűség önmegtagadásban élni *Istenért!* Nem összeráncolt homlok, nem zord tekintet, nem öncél a mi önmegtagadásunk az evésben-ivásban! Hanem mosoly, derű, levegős mozgékony, nagy, szent szabadság és határtalan, szárnyakat adó függetlenség, valami szent költészet-féle: igen, igen, angyali élet e földön!...

De hogyan lesz *könnyen* azzá?

Ismertem egy bájos kisgyermeket. Mindig anyjával volt. Étkezés közben is. Anyja nézte, dirigálta: Ne így I Amúgy! – kis fiam! S a gyermek boldog volt, hogy engedelmessé lehetett. Ha valami nem volt ínyére, – eltitkolta, csak hogy anyja arcán az öröm fátyolossá ne legyen. S mikor bízta, – evett szívesen, készséggel, hogy örömet szerezzen. Ha elfeledkezett az okos gyermek az okosságról, s az édesen aggódó szó szívébe hatott: kis fiam, megárt, hagy abba! Vagy: most ne, majd később! – máris csendült az evőeszköz, s a szófogadó kisgyermek azonnal megzabolázta feltörő szenvedélyét. Édesanyja volt mindene. Anyjának pedig ő volt a boldogsága, egyetlen öröme. Persze, hogy szerzetes lett. Hiszen szerette az önmegtagadást, de azt is nem önmagáért hanem – anyjáért!

Az igazi karmelita lélekben egészen kisgyermek. S mert kisgyermek, mindent Anyjával és őerte tesz, Vele eszik is, – Máriával, ő tanítja, ő oktatja, ő mérsékeli, ő biztatja. Egy újra meg újra megújuló názáreti élet: *Mária és a fia, együtt*; nemcsak a kóruson, a cellában, az oltárnál, a tabernákulum előtt, hanem az ebédlőben, az asztalnál is. Hát nem «költészet» ez, a valóságnál is valóságosabb «álom»?! Hol marad a próza?...

Testvérem! Az önmegtagadást szeretnünk kell, forrón, úgy mint az imádságot. De még ennél is jobban, – Anyánkat, Máriát, aki adja nekünk a legjobb ételt, az Üdvösséges Ostyát és a legfölségebb italt, a Szent Vér poharát! Ámen.

8. FEJEZET.

A süket fül.

«Ne hallgasd, ami neked árt.» (Szent Bernát.)

A fül a hallás érzékszerve. Miként a szem, ez is befogadja a világot. Az a tárgyakat, ez a beszédet. Jót, rosszat egyaránt. De szívesebben a rosszat, mert éppoly romlott, mint a szem. Szerencsére ezt is lehet zárni és nyitni, csukni és föltárni. Persze, könnyebb nyitva, tárva tartam, mert ennek is, mint a szemnek, édes szerelmese mindaz, ami kívülről jön. Hallatlanul előzékeny és befogad mindent, ami romlott természetének kedvez. A fegyelmet és a gyepelőt, éppoly nehezen tűri, mint a szem, s azért erőfeszítésbe, még pedig következetes és nem közönséges erőfeszítésbe kerül, míg tökéletesen be tudjuk állítani a magasabb lelkiélet szolgálatába.

Nem aszketikus túlzás a fül szerepét ennyire kiemelni? – Nem! A fül nemcsak a magasságokba törő karmelita lelkiéletében játszik döntő szerepet, hanem minden egyes embernek emberi életében is. Az ember boldogsága függ tőle.

Mi a boldogság? – *Lelki béke?* Se több, se kevesebb.

Lelki békén nem a beletörődést, nem a cinikus közömbösséget, nem a szuggerált lelki nyugalmat, nem is az elméleti, többé-kevésbé gögös, magunk számára kigondolt világnézetet értjük, nem is az istentelen vagy gonosz, a bűnökbe merült, a pokollal eljegyzett, fölényes ember nagy nyugalmat; nem! hanem az örökkévalóságba beleágyazott, teljesen harmonikus lelkiéletet, amelyet nem rezzent meg a vég gondolata: azt, amely nyugodtan rábízta magát Istenre, és tudja, hogy Isten minden, és hogy «nyugtalan a mi szívünk mindaddig, míg Istenben meg nem nyugszik» (Szent Ágoston).

Ez a lelki béke olyan, mint a tengerszem tükre. Fodrozatlan. Benne tükröződik a gyönyörű mennyboltozat csillagjaival, mély kékségével, de felhőivel is; csak hogy a felhők nem a tóban vannak, hanem fönny a magasban. Benne csak tükröződnek és nyugalma nem zavarják. Vagy olyan, mint az óceán közepén a szikla. Az óceán nyugodt vagy nyugtalan, zajlik, vagy édesen pihen, sima a tükre, vagy irtózatos hullámszörnyeket görget, mindegy: a szikla áll, elpusztíthatatlan, szét nem mállik, s csúcsain élet virul, pálma és repkény, színes bogár száll és madár dalol.

A lelki béke: ország, birodalom, amelynek feje, uralkodója, győzhetetlen Vezére: Isten.

A lelki béke az elvesztett Paradicsomnak egy földre hullott darabja, ugyanazzal a flórával, ugyanazzal a levegővel és szellővel, amelyet a két boldog, ártatlan ember élvezett. Mennysorság az; királya

a Stella Matutina, a lelkek édes szerelmese, a győzhetetlen, a soha le nem bukó, forró és sugaras, fényes Nap: Jézus, és királynéja a Napba öltözött Asszony, a bájos, szelíd Hold, az Élet, az Édesség, a Reménység: Mária!

A természetfölötti béke, az Istenben ringó békesség az, amelyet a világ soha nem adhat, de amely után úgy eped minden ember, kivétel nélkül, öntudatlanul is, mint a szomjas szarvas a forrás vize után.

Ez a lelki béke az, amely milliókban nincs meg, de amely után milliók futottak évezredek óta, futnak ma is, s futnak a világ végéig. A boldogság kék madara az, amelyet Maeterlinck szindarabjában kergetnek a boldogtalan emberek, s amelyet soha el nem fognak, de amely ott dalol minden karmelita lelkében és édes birtokosa minden egyszerű, tiszta szív.

Nos, a fül ezt a lelki békét megzavarhatja, elveheti, megsemmisítheti. De vissza is állíthatja!

Hogy könnyen elveheti, azt mindenki saját életében tapasztalhatta. Sokszor elég egy szó és felfordul bennünk minden. Egyetlen megjegyzés pírba borítja orcánkat. Nem egyszer röpill ki hüvelyéből a kard, vagy zsebből a kés, egy sértő szó hallatára, hogy gyilkossá tegye gazdáját. A nemes és nyugodt, harmonikus lelkű Bánk bán egy végzetes mondat hallatára elámulva rebegi Biberach előtt: «Német, te megnyitottad a szememet!» S királyné gyilkosa lesz. Hány gyermek, fiú és leány tragédiája kezdődött akkor, mikor fülük kitárult a rossz pajtások, a romlott barátnők piszkos beszédének!

Vajon van-e békéje a lelki embernek?!...

A földolog azonban a hogyan? kérdése.

Két fogalmat kell mindenkifölött tisztán megértenünk és gyakorlatilag mielőbb magunkévá tennünk. Legyen *süket* fülünk és legyen *halló* fülünk! Azaz tudjunk tökéletesen süketek lenni mindazzal szemben, ami lelkünknek árt, s meghallani, megszívlelni azt, ami használ.

Már most m ti *vegyünk süket fülre?* (Kitűnő kifejezés!)

1. Elsősorban mindazt, ami a *hatodik parancs* körébe vág, azt közletről, vagy akár távolról is érintené. Itt roppant óvatosságnak kell lenni, mert a legcsekélyebb érdeklődés azonnal zavarokat okozhat. Azért ezt a dolgot a karmelitának úgy kell vennie, mintha nem is léteznék. Ha a füle mégis hajlanék ilyesféle dolgok meghallgatására, azonnal fűjjon riadót, vagy takarodót! Igaz, nincs igen alkalma! De az ördög nem alszik. Minden lelki-embernek utálnia kell az ú. n. sikamlós beszédeket. Ezeknek kíváncsi meghallgatása egyszerre lecsúszthatja a lelki magaslatról. Észre sem veszi és már lent van! Úgy, mint a turista, aki a megmászott csúcsról hármát-négyet lépett lefelé. Amint visszanez, akkor látja, mily magasan volt. De már nincs kedve újra felmászni. Sikamlós megjegyzések, élcek a jeget juttatják az ember eszébe, amelyen oly könnyű elcsúszni, sőt elvágódni. A nyakát is kitörheti az ember... Ilyen beszédek nincsenek, nem lehetnek a Kármelonon, de vannak a vonaton, autóbuzson, utcán, s ki tudja, mikor kényszerül profán emberek közé a zárdán kívül a tiszta lélek, – rossz időket élünk! – mikor dobják a szemétdombra a liliomot?!...

Legyünk csak süketek!

2. *A dicséretet!*

Valóságos méreg. Az önszeretet úgy vágyódik utána, mint a nikotinista a dohány, az alkoholista az ital után. Nagy adag morfium az, amely megszünteti a fájdalmakat, a kesergő ember jáját-panaszát, gyötrelmes szenvedéseit édesen elcsitítja, hogy aztán az élvező szervezetet halálosan meggyöngítse.

Figyeld meg magadon a dicséret hatását, de – őszintén! Még akkor is, mikor pirulsz miatta, és kellemetlenül, rosszul hat; szeretnél menekülni a dicsérő szavak hallatára, – ha csak nem vagy kemény és következetes az önszeretet legyőzésében, – a méreg titokban hat és megejt. A természet *szinte* kiirhatatlanul vágyódik utána.

A szentek semmitől sem féltek, de a *sikertől* megremegtek s a dicséretet megvetették, – mindent Istennek tulajdonítottak. Szír Szent Károly igen komolyan óv a dicsérestől, hogy halálát ne okozzuk a szépen haladó lelkiéletnek.

Egészen más lapra tartozik az előljáró, a gyóntató, a pedagógus *okos* dicsérete. Buzdításból teszi, s azért hogy fölemeljen a csüggedésből. Te azonban hallgass s ne dicsérd szembe testvéredet, lehetőleg másokról se szólj dicsérően; füledet pedig fogd be jól, légy tökéletesen süket, ha dicsérnek.

Van-e ilyen vágy a Kármelonon?...

Emlékeztetek Szent Teréziára. Miért nem éri el az ő magasra törő apácája a tökéletesség csúcsát? Megfelel rá: «Kényes arra, hogy megbecsüljék! Ez az egész!» Hernyónak nevezi ezt a vágyat. Nézd meg, lesz-e gyümölcs, lesz-e virág, ó Istenem, lesz-e levél a fán, amelyen hemzseg a hernyó?!...

Ne dicsérjük agyba-főbe egymást! Legyünk süketek!

3. *A hízelgést* is vegyük süket fülre.

Ismerd föl, kinek van hízelgő természete, aztán kerüld, ha pedig kénytelen vagy őt meghallgatni, a jó magyar közmondás szerint: egyik fülön be, a másikon ki!

Ha előljáró, ha egyáltalán «valaki» leszel, úgy óvakodjál a hízelgőtől, mint a fertőző féregtől. Az embernek hamar a fejébe száll a dicsőség s ostobább lesz az értelmetlen állatnál. Nemcsak magának árt, de másokat is romlásba vihet. Gondolj Néróra, az udvaroncok hadára, gondolj Heródesre és a táncoló Saloméra!

Szeresd és igen becsüld az egyenes, a nyíltszívű embereket. Légy nagyon boldog, ha szemedbe mondják az igazságot, erre nyisd ki a füledet; ha pedig ártatlanul vádolnak, mondd, hogy egyebekben bűnös vagy, s minden megvetésre érdemes.

A hízelgés legkülönbözőbb fajtájú lehet. A legveszedelmesebb azonban a női hízelgés. Salamon sorsa úgy álljon előtted, mint égbenyúló tilalomfa. Légy süket, – bocsáss meg! – mint az ágyú!

4. *Megszólás, rágalom, bírálgatás, jogosulatlan kritika, előljárók szapulása*, – mind-mind valóságos pergőtűz a fülnek. Jusson eszedbe számtalanszor: Szent Terézia jelenlétében elhallgatott, vagy moccanni sem mert a megszóló. Tudnád-e ennyire vinni, hősiesen Alapító Anyánk nyomdokaiba lépni?!...

Addig is – vedd süket fültre, amit hallhatsz, de meghallgatnod nem szabad!

9. FEJEZET.

A halló fül.

«A kinek füle van, hallja meg.» (Apocal. 2,7.)

A szememet úgy fékezem meg, ha vak leszek, nyelvemet úgy, ha – néma, de hogyan leszek – süket!?!...

Megmondom. *Győzd le a kíváncsiságodat!*

A szem is tud kíváncsi lenni, de a fül, – rászületett erre. Ennek rabja, sőt – örültje. Sok a kiszolgálója. Künn a világban több, mint bent: a rádió, a zene, a mozi, a színház, az újság, a pletyka, a társaság! De azért nálunk is kérdezik: *Mi újság?*

Ne tedd föl soha ezt a kérdést. Még akkor sem, ha egymás közt vagyunk. Még kevésbé hozzátartozók, rokonok látogatásakor. Sőt ilyenkor, mintha minden tartalékerődöt össze kellene szedned a kíváncsiság megfékezésére, – úgy viselkedjél! Azért ne légy merev, ne goromba, ne udvariatlanul elutasító, s főképp ne szeretetlen, de – fokozd a süketséget!

Ez a szó pedig, hogy: *Hírek!* – legyen kitörülve a szótáradból! Ne csak ne érdekeljen, de még a fogalma is egészen közömbössé kell, hogy váljék benned. Ne vedd tudomásul a világot, oly értelemben, t. i. hogy az megzavarjon. S a jó, istenes dolgok?! Vajon ezekre se legyünk kíváncsiak?!

Jegyezd meg jól: a kíváncsiság vágyat jelent, szenvedélyt, vagy legalább is – utat hozzá. Tehát le kell győzni! A mortifikáció, az önsanyargatás, az önmehtagadás nálunk nem pusztán jelszó, hanem – szükséglet, még pedig elengedhetetlen életszükséglet a jóra és rosszra vonatkozólag egyaránt.

Emlékezel Kis Szent Teréz lelki beszélgetésére, egy lelki barátkozás kezdetére, amelyre egyik rendtársnője fölkérte?! Lemondott róla. Úgy vélte, nem származik jó belőle. Vigyázz azért, kivel s hogyan társalogsz, milyen beszélgetésben veszel részt!

A szabály mindig ez legyen: «Ne hallgass meg, ami neked árt.» Latinul így mondta Szent Bernát: «Ne audias, unde laedaris!» Laedaris: ami sérthetne, sebet ejthetne. Igen, sokszor apró sebek, karcolások daganatot, vérmérgezést, fertőzést okozhatnak. Egy kis seb, és le kell vágni a kart. Egy kis karcolás és jön a tetanusz.

Jöhet a halál is!...

Felvilágosításul: más az, valamit *meghallani*, és más, ugyanazt *meghallgatni!*

Ami lelkednek ártalmára van, azt ha meghallod is, csak ne hallgass meg. A fül legyen az ártalmas dolgokkal szemben – csatorna, amely mindent átérteszt. Ha azonban azt kérdezed: Mit hallottál? Mi újság? – amit hallasz, az már tapad, füled nem lesz csatorna, hanem medence, amely megtartja a bele-szivárgó, vagy beleömlő vizet, mert a süketség föltételezi a fül csatorna-szerepét.

Győzd le tehát kíváncsiságodat és szabad leszel. Győzd le és boldog leszel. Győzd le következetesen, irgalmatlanul, megalkuvás nélkül, és tökéletesen süket leszel, – *lesz valódi lelki békéd!*...

Ha a fül ekként megsüketül, akkor – hallóvá lesz.

Minél tökéletesebb ez a sükettség, annál tökéletesebb lesz a fül a hallásra. Azaz minél jobban legyőzi valaki a kíváncsiságát, annál jobban hajlik a füle az igazi, – a természetfölötti hallásra. Mert hiszen erről van szó. «*Akinek fülei vannak a hallásra, hallja meg!*» Ez a Szentírás szava, Jézus igéje.

Mit halljunk, azaz *mit hallgassunk meg?* Mi legyen a tárgya a mi hallásunknak?

Mindenekelőtt a lelkiismeret szava. Aztán a szabályok, az előírások, az előjáró szava. A figyelmeztetések, a megrovások. A zsolozsmára, imára, munkára hívó harang csengő szava; az óra ütése! Hiszen jön egy, amely nekünk mondja: most már menj!...

Fülünk, miként szemünk is, a *mi* birtokunk. Rendelkezünk vele. Éppen úgy, mint a telefonkagylóval. Ledobjuk, ha téves a kapcsolás, azaz ha nem *nekünk* szól; s föl vesszük, fülünkhöz tartjuk, ha bennünket érdekel. A fül telefonkagylójára nagy szükség van, mert ha azt ledobjuk, hiába a telefondrót: az ima, nem halljuk meg, mit felel Isten a mi szavunkra. De ha föl vesszük, az imádság telefondrótján át halljuk az ő hangját. Az összeköttetést mindig Vele tartjuk fenn, s ne a világgal. *Tőlünk függ, kivel telefonálunk.* Tőlünk az is, süket-e a fülünk, halló-e? Mire érzékeny? Profán vagy szent dolgokra?! Kinek a szolgálatában áll? Luciferében vagy a jó Istenében?! Az Ég vagy a Föld élesíti-e hallását?! Hiszen a zenei hallást is lehet fejleszteni; Beethoven még akkor is komponált, mikor már süket volt. Lelkében hallotta, s végiggönyörködte komponálás közben a legcsodálatosabb szimfóniákat.

A *halló* fül mindig tökéletesebb, mindig érzékenyebb lesz az – Igére, minél jobban elvonatkozik attól, ami a csatornába való, átfutásra: elmúlásra; a minél jobban tapad ahhoz, ami összeköti Istennel, ami onnan felülről való, ami – örök, annál-jobb a hallásra. Szent Illés szolgája a Kármel hegyén, még csak egy tenyérnyi felhőt látott, mikor a próféta már nagy esők messzi moraját hallotta. És «a nagy vizek zúgása» nem a pogányok fülében jelezte a titokzatos események robaját, hanem Szent Jánosnak az Üdvözítő kebelén kifinomult hallásában lett apokaliptikussá.

*

Íme, az érzékek jelentőségének óriási hordereje!

Aki *lát*ni akar, annak vaknak kell lennie, aki *beszél*ni akar az Éggel, annak el kell némulnia, és aki *hall*ani akar, annak meg kell süketülnie.

Légy vak, néma és süket, és neked adom az Éget!

10. FEJEZET.

A veszedelem.

«Aki szereti a veszedelmet,
elvész benne. (Sir. 3,27.)

Az egész emberi élet tele van veszedelemmel.

Hajó az, amelyet egy roppant háborgó tenger hullámai hánynak-vetnek. Kinek volna kedve a hullámok közé vetni magát, s rábízni azok szörnyű játékára törékeny életsajkját?! A kérdés «költői», amelyben benne rejlenek a felelet, hogy: «senki»; ezúttal azonban hazugság a válasz, mert a valóság az, hogy a gyarló emberek nagy többsége – nem is merünk számot mondani! – hajótöröttje e veszedelemóceánnak. – Vaj ha partot érnének!...

De mi az a veszedelem, s ki szereti azt?

Az ember számára veszedelem mindaz, ami neki ellensége. Ilyen pedig három van: a világ, az ördög és a test. Hogy a világot sokan szeretik, az bizonyos. De ki szeretné az ördögöt? Senki, – az is bizonyos. S mégis mily sokan rabszolgái! És a test? Ez az ember legnagyobb ellensége. Ki szereti? Vagy inkább így kellene föltenni a kérdést: Ki nem szereti? A felelet csak az lehet: aki szereti lelkét, azaz annak üdvösségét, aki tehát szereti az Istent, – az gyűlöli a testét. Csak az egyik lehet uraság. Vagy a lélek, vagy a test. A másiknak föltétlenül szolgának kell lennie. Miért? Mert más törvényt látok tagjaiban, mást a lelkemben. Egészen ellenkezőt. (Róm. 7,23.) «Ha test szerint éltek, meghaltok; de ha megölték a lélekkel a test cselekedeteit, élni fogtok.» (Róm. 8,13.)

Mi benne a veszedelem? – A *tapintás* érzékszerve. A *tactus*!

Tudjuk, mily félre van szüksége a szemnek, a fülnek, a nyelvnek; saját kárunkon tanultuk meg:

mennyi veszedelem van ezekben az érzékszervekben. Azonban egyben sincs annyi, mint – a tapintásban. Mivel az egész testre kiterjed, az egész test felületén kegyetlenül zsarnokoskodik a lelken. (Szent Vazul).

Talán világosabb lesz előttünk a veszélyessége, ha így hívjuk: *érintés!* Noli me tangere – *N e érints!*

Ki ne ismerné Jézus figyelmeztetését Magdolnához! Miért volt erre szükség? Talán a megdicsőült test nem bírja el a halandó test érintését?! A szellemi az anyagiét? A mennyei a földiét? Ki tudná az okát?!...

Minden tapintásnak-érintésnek kettős következménye van: *szennyez és koptat.*

Gondoljunk a breviárium, imakönyv finom lapjaira! Ha nem vigyázunk, ha nem a lapok élével fordítunk, óvatosan, alig érintve, – mily gyorsan rátelepszik azokra a szenny, s hogy kopik a szép kötés, az élénk betű! Az oltárterítőt is váltani kell, a vállkendőt, a karinget, stb.; nem a por miatt, amely ráhullik, vagy az idő miatt, amely elmúlik fölötte, hanem *a kéz miatt, amely érinti...*

És a virág! Érintsd, s bársonyát leszeded. A mimóza összecsucskodik, a lilium megrebben, s folt marad rajta. A harmatos rózsza mintha tiltakoznék édes szemérmességében: ne érints! Hová lesz a harmat, a frissesség, a hajnal üdesége rólam?!...

De az ember szeret érinteni, – mindent! Virágot, könyvet, tárgyakat. A bársony, a selyem, mint a mágnes, húzza, vonzza magához. Meg kell tapintania, érintenie, mert jólesik érzékszervének. Ezért *simogat*. Nemcsak tárgyakat, hanem állatokat is. A cicát, a kutyust, a pacit, – bársonyos, selymes szőrük miatt. Mind-mind kielégülést, élvezetet jelent, s egytől-egyig növeli az érzékiséget, ha nincs fék benne. – így érkezünk el az – *emberi testhez*. Ezt is vágyik érinteni, tapogatni, simogatni ez az érzékszerv. A saját testét és másokét. – Holt tárgyak érintése nem jelent veszedelmet; növényekké éppen nem; állatoké – igen, talán kicsit, talán nagyot; az emberi testé azonban jelenthet lángot, tüzet, – halált is; testi-lelki pusztulást!

Ki ne látott volna villanydúcokat vasúti sínek mentén! Táblák vannak rajtuk ilyen fölírással: *Magasfeszültségű áram! Vigyázat! Életveszélyes!* Mi az életveszélyes? – Az érintésük. Minden, nem tökéletesen mortifikált, fegyelmezett test – ilyen villanydúc, amelyben az érzékiség magasfeszültségű árama kering. Elég csak érinteni, s halált – lelki halált okozhat.

A karmelita szabály előírja: a rendtagok még egymás ruháját se érintsék. Az atyai kéznek is, amely fejet, kezét, ruhát érint – valóban *atyainak* kell lennie. A test – test s nem lélek. Még nincs megdicsőülve, nincs átszellemülve. Roppant érzékeny minden tapintásra.

Tisztátalanság és tapintás úgy függnek össze, mint a harang és a kötele. Húzd meg a kötelet, megszólal a harang. Tapintsd, érintsd meg a testet, s felordít benne a kék párduca. – Az élő test – melege, bársonya – szikra lehet, amely hirtelen felgyújtja a leglángolóbb érzékiséget.

A tapintás valamennyi érzékszervvel szorosan összefügg; hiszen azok alapja ez a szerv. A szemfékezésnek pl. nagy szerepe van a tapintó szerv megsanyargatásában. Fürdés, mosakodás, vetkőzés, öltözés ezer veszedelem alkalmi lehetnek.

Ne érints, ne láss, ne nézz, hanem iparkodjál s mindenek fölött – imádkozzál! – hangzik itt a szabály.

Áld nem így tesz, az keresi a veszedelmet, hogy elveszzen benne. A karmelita még ruhájával is segíti a szerénységet, szemérmességet, a szűzies tisztaságot. A hosszú, széles skapuláré elrejt, eltakar, – eltemet. *Eltemeti a testet*, annak alakját. Eltemeti a szenvedélyeket is. Szenthelyeken még a csupasz lábfejet is le kell takarni.

Aki szükségtelenül ápolja a testet, növeli magában az érzékiséget.

A nuditás – mezítelenség szerencsétlen korunk ordító oroszlánja. «Elnyeli» azt, aki enged neki. Hogyan fűrödhettek p), a két nem nyilvánossága előtt az, aki Mária édes gyermeke és Krisztus követője?! Jézus tagjait szeges ostor korbácsolta, fejét tövis koronázta, és testét megfeszítették.

Hogyan tisztálkodjék az igazi lelkiélet embere, *mindig* megsűgja neki a Tisztaságos Szűzanya szelme.

Hogyan férne aztán össze tökéletes, önmegtagadó lelkiélet, és puha párna, dagadó fotój?

Jézusnak pedig nem volt hová fejét lehajtania!...

Vigyázat tehát! Még a test tartásában is! Menés, állás, ülés, fekvés, – lehelje a szent tisztaságot. *Illedelmesség*, szemérmesség, kezek, lábak, föltétlen fegyelme – megölője az érzékiségnek.

Ami a só az üde húsnak: konzerválja, megmenti a romlástól – az a vezeklés a testnek. Az okos *vezeklés sója* – főorvossága a tapintásnak. Meg kell zabolázni: ne lazítson, ne gyújtson! Mert a *szenve-*

dély olyan, mint a rosszul alvó ember. A legkisebb kopogtatásra fölébred; – végül ránk gyújtja a házat.
Érintés, az a neve ennek a veszedelemnek. *Érintetlenség*, ez lesz az ellenszere.

Új dalt énekelnek a szüzi lelkek a Mennyben, az Édes Barányt kíséretve. A földön? Új életet él, tavaszt, friss, üde, hajnali életet minden tiszta lélek, aki szolgaságba hajtotta testét.

Nehéz megbirkózni ezzel a veszedelemmel?!

Szent Ágostonnak szüzi, fényes, boldog lelkek jelentek meg nagy sereggel: Ha ők képesek voltak, *miért nem én is?! – s ökölbe szorult a keze. Többé nem kereste a veszedelmet*, hogy el ne vesszen benne. – Szent lett belőle.

Aki *akarja* az ételszentséget, az legyőzi a veszedelmet.

11. FEJEZET.

Az élő templom.

«Dicsőítsétek meg és hordozzátok az Istent testetekben.» (1Kor. 6,20.)

Az embernek *legnagyobb* ellensége nem a világ, még csak nem is az ördög, hanem a test. A világot el lehet hagyni, az ördögöt a pokolba kergetni, de a test – velünk marad. Együtt «menetelünk» vele az örökkévalóság kapujáig. Mit tegyünk vele?

Győzzük le, vessük szolgaságba! Szolgálja engedelmesen urát: a lelket. *Erre való a külső önmegtágadás*. Ami alsó, az legyen alul és ne kívánozzék a trónra. Az a lélek helye!...

A test szolgál. De Vajon a szolgál megvetésre méltó? Igen, ha lázadzik, ha ellenáll, ha hatalomra tör. Akkor ura fölkel ellene, és karddal kényszeríti eredeti hivatására: szolgálni hűséggel urát! A szolgálai hivatás azonban magasztossá is lehet. «A test nem a paráznaságért van, hanem az Úrért és az Úr a testért.» (1Kor. 6,13.)

Íme, a fölséges hivatás! A «hitvány», a «megvetett» test az Úrért rendeltetett.

Egészen új szempontok tárulnak élénk. Az Apostol mintha csak fokozni akarná csodálatunkat: «Nem tudjátok-e, hogy testetek Krisztusnak tagja? ... *A ki az Úrhoz ragaszkodik, egy lélek Ővele...* Fussatok a paráznaságtól!... Aki paráználkodik, az a saját teste ellen vetkezik. Vagy nem tudjátok-e hogy tagjaitok *a Szentléleknek temploma...* és nem vagytok a magatoké?!» (1Kor. 6,15-19.)

Nem, nem vagyunk a magunkéi. Az Úr vagyunk, a Krisztus tagjai, a Szentlélek temploma. Erre születünk.

A test arra rendeltetett, hogy templom legyen.

Megcsókoljuk a templom falát, a hideg téglát, áhítattal nyomjuk ajkunkat a megtaposott köre, mert szent az a hely, amelyen állunk: Isten lakik benne. Kis Szent Teréz meg-megkopogtatta édes gyöngédséggel, és a szentek serege nézte vágyó, tiszta szemekkel, a tabernákulum arany ajtaját, mert belül a Kedves, a Jegyes, az Alfa és Omega, a Minden lakozott: Jézus! És az arany paténát, ha azon a Salutaris Hostia fehérlik, a ragyogó kelyhet, ha abban a szent Vére drága cseppjei csillognak, csak a pap – a Sacerdos – kezei érinthetik – olyannyira szent az az élettelen tárgy, mert tartja, vagy tartalmazza az Istent magát. És ki nyúlhat a gyönyörű monstranciához, ha benne ott sugárzik reánk, szegény boldog halandókra, a Legméltóságosabb Oltáriszentségben rejtőző Istenség?! Pedig ez is élettelen tárgy! És mégis szent! Megszentelte Isten jelenléte. De a test több ezeknél.

Élő templom a test.

«Nem tudjátok-e, hogy az Isten temploma vagytok?» (1Kor. 3,17.) Ez a test Istent hordozza. Nem kell-e Őt is dicsőítenie?! Fenséges felelősség!

Vajon milyen legyen az élő templom?

1. Legyen mindenkifölött *tiszta!*

Azaz *ártatlan*, mint a kisgyermek teste, melyet nem szántottak még föl rancokba-árkokba az élet viharai. Vagy, ha igen, akkor újjászületett a szentgyónás bánatfürdőjében.

Érintetlen, mint a lilium, mely úgy remeg a letöréstől és a durva érintéstől, mint a rabul ejtett özike a barbár vadász kegyetlen tekintete előtt.

Harmatos, mint a hús tavaszi hajnalok magas fűvű rétsége, amelybe még nem gázolt bele ember lába csizmája.

Üde, mint a rózsa a bokron, amelyet a fölkelő Nap első sugarai csókolgatnak...

Tiszta, tiszta, ha kell: *megtisztult* – a betegségek, a testi fájdalmak, szenvedések tűzkohójában. Az ilyen test – élő templom. Istent hordozza és dicsóítja meg.

2. Lássék meg rajta, hogy *Istent rejti* élő falai közt.

Aki mellette elmegy, önkénytelenül nyúljon a kalapjához, vagy vessen keresztet, mert Isten lelke lakik abban. Támadjon fel a hívő emberben láttára a tisztelet és a hódolat: hiszen a *Teljes Szentháromság vett benne lakást*. (Jn. 14,23.)

3. Lobogjon benne eleven lánggal *az örökmécses: a szív!*

Lángja a szeretet piros tüze, mely ki nem alszik, el nem lobban – mindörökre! Tőle forrósodik meg az élőfal; szikrázik, ha hozzá érnek: gyújt életre más szíveket, és szent tiszta szeretetre testeket. Éget, de el nem éget. *Szeretet a neve e földi szív lángjának*, az a szeretet, amely nélkül zengő érc és pengő cimbalom minden ékes emberi, vagy akár angyali beszéd. Szeretet, amely nélkül semmi a tudományunk, a hitünk, az alamizsnánk és a vértanúságunk.

Ó boldog, ó, templommá lett test, amelyben ilyen szív dobog!

4. És tölts be ezt a testet *az emberi lélek*, amely mint valami gyönyörű, szellemi, meg nem fogható, kiterjedést nem ismerő arany-tabernákulum csukódjék. Ura, Istene köré. Ez teszi a testi embert lelki emberré, lelkesíti meg az anyagot ez, ez teszi szentté, méltóképpen Isten hajlékává a sár-foglalatot. A lélek, s újra a lélek! Ez lesz minden gondja az élő templomnak s nekünk, akik éppen ezért «nem élünk többé test szerint», hanem lélek szerint. A test emberei ugyanis a testi dolgokra törekszenek, a lélek emberei a lelkiekre. (Róm. 8,5-6.)

Mostantól fogva pedig befogjuk a testet is a lelkiek kocsijába s ami eddig udvari szállítója volt az ördögnek s az anyagiaknak, most segíti a lelket szárnyalni – mind magasabbra, a tökéletességre. Mert «*Isten nem tisztátalanságra hívott meg minket, hanem, szentségre.*» (1Tessz. 4,7.)

Mily csodálatosan szép programra a legnagyobb, a legveszélyesebb ellenség – a test számára! Élő templommá tenni! Hogy elérje a szentség fokát! Hogy világítson az embereknek, mint a zsidóknak nappal a felhő-, éjjel a tűzoszlop! Hogy kisugározza Istent! Hogy megsejtesse a léleknek az anyagot mondhatatlan mértékben felülmúló szépségeit! Hogy vonzza a lelkek ezreit a lelkiekre, a tiszta, menyeyei életre! Hogy legyen mágnes, ellenállhatatlan, amely ne csak a vasat, de minden nemes fémét, még a kavicsot is, sőt a porszemét is magához rántsa.

A testi ember – igen! – lelki ember lesz, úgyszólván, aki látja, megáll illetőde, s leolvassa homlokáról, mint a görög ember Apolló temploma tympanonjáról: *Deus adest!* Itt Isten van jelen! A test, amely előtt megállt, nem Isten ugyan, de Isten temploma! Őt hordozza, őt dicsóítja!

Így élni ebben a testben, nem kezdete-e egy angyali életnek, amely teljessé, tökéletesen angyalivá csak az Égben lehet?!...

Ha pedig akarod tudni, Testvérem, hogyan lehet tested hamarosan Isten élő templomává, akkor csak ennyit mondok: *Isten legszebb temploma – Mária!* Élj per Ipsam et cum Ipsa et in Ipsa. Általa, Vele és Benne, és tested templomából soha ki nem kívánczik a felséges Lakó, a Háromszemélyű Egy Isten, a dicsőséges és boldog Szentháromság! ő, Mária, lesz az élő templom igazi, fáradhatatlan gondozója, tökéletes sekrestyése – díszítője, Ő lesz a pótolhatatlan, állandó megújítója, ő, ő – a leggondosabb Édesanya: Mária!

Hordozzátok és dicsóítsátok meg tehát Istent testetekben, ebben az élő templomban, Isten Szentleikének szépséges Mátkájával, az Édes Szűzanyával, hogy életetek angyali legyen már itt a földön Ámen.

12. FEJEZET.

B) Belső önmehtagadás.

A quadriga.

«Mindenkinek a saját kívánságától félrevezetve és elcsábítva kísértetik meg». (Jak. 1,14.)

Ki ne ismerné a görög-római életből a quadrigát?! Versenykocsi volt. Négy tüzes paripa – egymás mellé befogva egy sorba – röpítette gazdáját az álmodott cél felé... Ó, ha az a versenyző nem ura kezének, ha nem ismeri a vágató lovak természetét, erejét – Vajon merre száguld a négy lobogó vérű állat,

Vajon hol áll meg?! Mi lesz a sorsa kocsinak, gazdának?!

A kocszi az ember teste; rajta az úr, a – lélek; az ágaskodó paripák – a testből ki- és fellobogó tüzes erők: a *szenvedélyek*.

Mi történik a testtel, mi a lélekkel, ha elragadják a szenvedélyek?! Összezúzza magát.

A belső önmegtágadás ezzel kezdődik: a szenvedélyek megfékezésével.

Mi a szenvedély?

Az érzéki vágyó-képesség megmozdulása – fel-lobogása. A test kipirul vagy belesápad ebbe az indulatba; sokszor úgy elváltozik, alig lehet ráismerni. Tűz az, amely mohón esik neki mindannak, ami táplálja, amit jónak elképzelsz, vagy tapasztal, és eszeveszetten fut az elől, ami szerinte neki rossz, kellemetlen. Csak az a baj, – s ez igen nagy baj! – sokszor éppen azt tartja-veszi jónak, ami a léleknek rossz, s fordítva. Neki «jó» a tisztátalanság, a léleknek – kárhozát. Neki «rossz» a böjt, a virrasztás, a fegyelem – a léleknek boldogság és haladás.

Tizenegy szenvedély van. Valamennyi az ős-szenvedélyben: a szeretetben gyökerezik. Össze ne tévesszük a szellemi szeretettel, az akarat aktusával! Itt érzékiségről van szó, amely nem fér a bőrébe, s igájába akarja hajtani a lélek szellemi részét: az értelmet és az akaratot.

A szeretet szenvedélye!

Ostoba regények, novellák gyakori frázisa: meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt! Valóban igaz! Az érzékiségnek ez az *első fázisa*. Ami «neki» tetszik, tárgy vagy személy, azt megszereti, tehát bírni akarja. Nos, csak képzeljük el! Ha nem ítél az értelem, nem parancsol az akarat, szóval a lélek – mi lesz itt?!... A kék párdúca hogy rohan rá az ártatlanság fehér lilomára, ha nincs kéznél, s nem dörren el az értelem kitűnő, mindig találó fegyvere, ha nem parancsol az akarat! A másét mily hamar megszereti az ember, a kirakatok gyönyörűségeit hogy falják a szemek; a színpadok, a mozivásznak, az utcák, a képek, a könyvek, mennyi tárgyat, személyt dobnak az érzéki vágyó-képesség elé, hogy fellobbantsák benne a szenvedély tüzet. Ha nincs tisztán látó értelem, nincs tiltakozó, energikusan parancsoló akarat, micsoda szörnyű katasztrófák állnak be?

A vágy szenvedélye!

Amit megszerettünk, az után kívánczunk. Nézd a macskát! Verebet pillantott meg s máris megszerette. Aztán kúszik, tart feléje; – *a vágy* az a szenvedély, ami hajtja. Erős, hatalmas szenvedély; oly nehéz neki ellenállni. Sajnos, «az embert vágyai vezérlik». Petőfi szerint is, ki azokért ott hagyta anyját s a kislakot a Nagy-Duna mentén. A három híres, zsarnoki vágyért: az élvezetvágyért, a hírvágyért és a hírvágyért az emberek milliói hagyták ott otthonukat, pazarolták el vagyონukat, vagy testi erejüket, tették tönkre idegeiket, vesztegették el drága idejüket és főként – ó jaj! – legdrágább lelküket, örök üdvüket!

Az öröm szenvedélyei

Az érzéki öröme, nem a szellemi, lelki öröme! Aki eléri vágyát, az örül neki. Ez betetőzője a két előbbi szenvedélynek. A macska megkaparintotta a verebet; mily élvezettel ropogtatja! Az alkoholista hozzájutott a borhoz; micsoda torz vigyor az arcán! A dohányos egy hitvány cigarettához; micsoda mohó szippantások! Az ingyenc egy úri vacsorához; mily elegáns állatiasság! A parázna... – jaj, erről ne is említették szó köztetek, figyelmezteti Szent Pál a korintusi szenteket.

Szóval, ez a menete a szenvedélyeknek: szeretet – vágy – öröm. Az, amit *megszeret* az érzékiség, az után *vágyódik*, ha elérte – *örül* neki.

A gyűlölet szenvedélye!

Ellenkezőleg, amit ez az érzékiség «rossz»-nak lát a maga számára, ami neki nem tetszik – azt gyűlöli. Nemde? Az *érzékies* emberek oly hamar s oly soká tudnak gyűlölni! Mit mond Madách a mai korról? «Kutyák harca egy konc felett.» Háborúk voltak, folynak, lesznek – anyagiakért. Gazdasági természetűek azok, mondják, s mi beleremegünk a gondolatba: mi lesz ennek a határtalan *gyűlöletnek* a vége?!

Az irtózás szenvedélye! (Utálat, undor!)

Az érzékiségnek kellemetlen pl. a test sanyargatása. Csak említik előtte, s már gyűlölet lobog ki a szeméből – ha rá akarják kényszeríteni – menekül előle, irtózik, undorodik tőle. A ficsúr a katonazubbonytól, a kéjenc a kemény ágytól, a kutya az ostortól, a mama kedvence a hideg víztől, a puha, modern ember az önmegtágástól és a szegénységtől – egyszerűségtől.

A szomorúság szenvedélye.

Hiába a gyűlölet, hiába a futás, menekülés a «rossz», a «kellemetlen» elől – eléri az a menekülőt, ilyenkor aztán beáll a szomorúság. A kutyán csattog az ostor, a szalonhóstit alaposan megszegényítet-

ték, a piperkőcöt piszkos lével öntötték nyakon, a tolvajt, a tilosban járót utolérték, elverték rajta a port. Aztán – nincs jó idő, valami nem sikerül rossz a közérzetünk, minden kedvünk ellenére van, vágyaink nem nyertek kielégülést; mily szomorú ez az élet, a világ! – kiáltunk föl, és csüggedünk, csüggedünk...

Nincs károsabb szenvedély, mint a szomorúság, csüggedés. – Semmire se megyünk! Lelkileg meg éppen nem!...

Íme: gyűlölet – irtózás – szomorúság. Ez a sorrend. Amit nem szeretünk, attól menekülünk, ha nem tudunk, elfog a szomorúság.

Ez a hat szenvedély alkotja az *egyszerű* vágyó-képesség csoportját. – A következő öt szenvedély a *küzdő* vágyó (törekvő) képesség gyűjtőneve alá tartozik. A szenvedélyeknek itt harcba kell szállniuk, hogy vágyaikat kielégíthessék, vagy hogy megmenekülhessenek a «rossztól».

A remény szenvedélye!

Valami «jó» elérhetőnek látszik, de nehéz. Harcba érte, s lángol a remény! Ugyanakkor vele együtt, minél nagyobb a nehézség, fölviharzik a *harag szenvedélye* is. Ha lehetetlennek látszik a cél elérése – beáll a *kétségbeesés szenvedélye*, hogy a *harag* itt is *bosszút* forraljon. – Aztán küzdeni kell a «rosszal». – mindent kockára tesz tehát a *vakmerőség* (bátorság) szenvedélye; a *harag* szinte féktelen lesz. Ha a «rossz» alig lesz kikerülhető – föllép a *félelem* szenvedélye; a *harag* dúl-fúl, s szövi bosszúterveit a megtorlásra.

Hová viszik e vad szenvedély-paripák életünk kocsiját, hová annak kocsisát, ha nincs fék, nincs gyeplő?! – Kiirtsuk őket? – Isten teremtette ezeket a képességeket, magukban véve tehát nem rosszak. A testnek-léleknek eleven erői azok, amelyeket j óra-rosszra egyaránt fel lehet használni.

Bánni kell velük tudni, s hallatlan lendületet adhatnak az egész lelkiéletnek. Szolgálják azt, ami a *léleknek* jó, s küzdjék le, ami a *léleknek* rossz! – Akinek élet-kocsiját a megtisztult, fegyelmezett szenvedélyek paripái röpítik előre, az sokkal előbb ér célt, mint aki ezek nélkül botorkál a szűk úton.

A gyeplőt azonban kemény kézre kell fogni. A híres Wesselényi még a szakadék szélén is megállította versenylovait. De minálunk nem sportról van szó, hanem élet-halálküzdelemről.

Ha nem győzünk mi – győznek a szenvedélyek, s a quadriga gazdástól pozdorjává török.

«Ezt jelképezi a Bírák Könyvében az erős Sámsonnak esete, aki annak előtte nagy ember volt, élvezte szabadságát és bíraskodott Izraelben. Midőn pedig ellenségeinek kezei közé került, megfosztották őt erejétől; kiszúrták szeméit; szárazmalomhoz kötötték s azt hajtották vele; sőt még ott is gyötörték és kínozták, így van a lélek is, midőn ezek az ellenséges vágyak (a mi esetünkben szenvedélyek) élnek és uralomra jutnak benne. Mert először is elgyöngítik és megvakítják, azután pedig hozzákötözik az érzékiség malmához, gyötrik és keserítik; a kötelek pedig, amelyekkel oda van bilincselve, maguk az érzéki vágyak.» (Ker. Szent János: Kármelhegy útja 1,7.)

13. FEJEZET.

A szenvedély átka.

«Elfogyatkozék lelke és haláláig ellankada.» (Bir. 16,16.)

Ki ne látott volna szenvedélyes embert?! A gyermeknek is bemutatják oktató-filmen. Rendesen az iszákosság szenvedélyének hatását szemléltetik rajta, íme: a bor láttára fölgyullad a szeretet szenvedélye az iszákosban, vágya fékezhetetlenül hajtja az ivásra, s mikor már kezében a pohár – állati öröm fogja el egész valóját: *lelke rabja lesz a szenvedélynek*. De csak ne juthasson hozzá! – Ó, akkor hogyan eped érte! Dúl-fúl és mindent elkövet a küzdő vágyó-képesség, csakhogy megszerezhesse az italt.

Jól jegyezzük meg: minden szenvedélynek megvan a *hatása a testre*.

Ne ámítsuk azonban magunkat, és ne nézzük le oly megvetően a szegény alkoholistát! Emlékezzünk csak! Nem is oly régen, valaki szemünkbe mondta az igazat. Mekkora villámlott a szemünk! Máskor meg ránk fogtak valamit. Hogy elsötétedett az arcunk! Dicsértek mást, a versenytársunkat, s nem bennünket. Mintha a féltékenység és irigység mérgét injekciózták volna a bőrünk alá! Aztán meg mily mélyen bele tudunk merülni kedvenc foglalkozásainkba is! Csupa öröm és ragyogás az arcunk, ha azt tehetjük, amit szeretünk. Pl. muzsikálunk – szenvedéllyel, játszunk sakkot vagy mótát, futballt – szenvedéllyel, beszélünk – nem *szent* szenvedéllyel, hanem piaci fegyelmezetlenséggel, és olvasunk,

olvasunk szenteket, szép, jámbor történeteket, lelki könyveket is halomszámra, mohón, fékezetlenül, megemésztetlenül. És becsapjuk magunkat, hogy lelki-emberek vagyunk, hiszen csak lelkiekkel foglalkozunk. Pedig nem tettünk mást, mint föltámadt szenvedélyünket – a jóra, a tilos vagy megengedett jóra – mindegy – elégítettük ki fékezés, önmehtagadás, az értelem, az akarat gyeplője-ostora nélkül. Csupa zavar a külsőnk, különködés, bogaraskodás, talán hengegés is egész magatartásunk. Kiállhatatlanok vagyunk, «extrák», különök, – minden, csak nem az igazi lelkiélet emberei. Azt mondják: szégyen – ideges! Magam is azzal mentegetődzöm: ideges vagyok!

A valóság azonban az, hogy a lélek nem ura a testnek, nem tartja kezében a gyeplőt, mert a szenvedélyparipák arra viszik, amerre akarják.

Nekünk azonban a lélek a fontos. Ha nagy a hatása a szenvedélynek a testre – a lélekre egyenesen végzetes.

Soha se felejtjük el ezt a szörnyű példát!

Lionardo da Vinci az Utolsó Vacsora-képén hiányzó Krisztus-alakhoz keresi a modellt. Egy firenzei templom kórusán meg is találja egy széphanjú-arcú, szelíd szemű, ártatlan fiatalemberben. Megkérdezi a nevét: Pietro Bandinelli! Róla festette meg Jézusunk arcát. Hiányzott azonban még – Júdás. Ehhez keresett modellt tíz esztendőn keresztül a milánói lebuajokban s végre egy éjszakai kutatás után hajnalban megtalálta az utcán egy dülöngő, züllött emberben. Igazi Júdás-arc volt. Ennek is megkérdezte a nevét Pietro Bandinelli! – hangzott a válasz.

Krisztus-arcból Júdás-arc! Krisztusi lélekből Júdás-lélek!

Mindegy, hogy melyik szenvedély tette azzá: a paráznság-e vagy az ital, vagy mind a kettő, hiszen ez a kettő rendesen együtt jár – a lényeg az, hogy a szenvedély, akár harag az, akár olvasási düh, akár irigység, féltékenység, akár kíváncsiság, vagy a mindent látni, hallani akarás szenvedélye, akár a szem, a fül, a nyelv, a tapintás garázdálkodása, – a szenvedély mindig szenvedélyparipa marad, amely be van fogva a lélek kocsijába, a quadriga elé, s ha nincs gyeplő, s a gyeplőt nem fogja erős kéz – átka lesz gazdájának.

Keresztes Szent János *A Kármelhegy útja c.* könyvének VI-XII. fejezeteit kellene itt szóról-szóra leírnom, hogy szakavatott, szent kézből vegyem a megfellebbezhetetlen és elrémítő bizonyítékokat a szenvedélyeknek, vagy ahogy ő nevezi: vágyaknak pusztító hatását a lélekre. Mit tanít róluk? Foglalkozunk össze!

1. A meg nem fékezett szenvedély *vakká teszi a lelket.*

Nem láthat tisztán. A szenvedély felhő; az értelem napja nem tud átvilágítani rajta. Dávid a ragyogó napsütésben nem látta a bűn utálatosságát, A tisztátalan szenvedély piszkos fellege eltakarta az értelem fényét. Júdásban a kapzsiság-fősvénység szenvedélye elfödte a legragyogóbb Napot, amely ott sütött, világított rajta, egészen mellette: Jézust. Miért oly lassú vagy semmi a haladásunk a leggyönyörűbb érényben: a testvéri szeretetben? Mert a rokonszenv-ellenszenv irányítja ítéletünket. A szenvedélyes ember mindig hamisan ítél.

2. *Fárasztják, gyötrik a lelket a szenvedélyek.* «Olyanok, mint a türelmetlen kisgyermek, akiket nem lehet kielégíteni, majd ezt, majd azt kérik az anyjuktól, de soha sincsenek megelégedve.» (Ker. Szent János).

Ez a jelszavuk: *nem elég! még többet!*

Az érzékiség ezért rettenetes s a többi szenvedély is, kivétel nélkül. Emészti magát; nem megelégedett. Már pedig az elégedetlen ember boldogtalan. A bosszankodás, a türelmetlenség, az idegeskedés, a féltékenység, az irigység mind fárasztja, kínozza, gyötri a lelket.

A mások hibáján való rágódás is szenvedély, amely kifárasztja a lelket; s mi más a nyugtalankodás is, mint valami rejtett szenvedély háborgása?!...

3. *Gyöngévé tesz az akaratot.* Szétforgácsolják annak minden erejét. Az erő éppen az akaratban van. «És tudod az erő micsoda? Akarat, amely előbb vagy utóbb, de diadalt arat!» – mondja igazán Arany János. Ha nincs akarat, nincs erő. Nincs, ami ráncba szedje a rakoncátlan szenvedélyeket.

Lehet-e tehát lelkiéletről szó ott, ahol gyöngé az akarat?!...

4. *Megfertőzik a lelket.*

A lélek lesüllyed annak a színvonalára, akit, vagy amit szeret. Tehát egy személy, a test, a pénz, az anyag stb. színvonalára. De beszéljen egészen világosan Keresztes Szent János: «Merem állítani, hogy egyetlen egy rendetlen vágy, még ha nem is halálos bűn, elégséges arra, hogy a lelket annyira elhomályosítsa, annyira rúttá és tisztátalanná tegye, hogy képtelen egyesülni Istennel, amíg belőle ki nem tisztul. Mít mondjak akkor azokról, akik valamennyi természetükben lakó szenvedély rútságát hordják

magukon, akik átadják magukat minden kívánságnak? Micsoda végtelen távolság választja el az ilyen embert az isteni tisztaságtól! Semmi szó, semmi fejtegetés nem tudja megérteni azoknak a rútságoknak sokféleségét, amelyeket a különféle kívánságok előidéznek egy lélekben... minden egyes kívánság (szenvedély) lerakja a lélekben a maga szemetjét». (Kármelh. I. k. IX. f.)

Íme, ezért kell harcolnunk ellenük.

Ha nem győzünk – legyőzetünk.

Van bennük valami bosszantó «jellemtelenség». Hálátlanok! Aki becézi, dédelgeti őket, annak nyakára hágnak, azt megölik.

Hámba, igába valók, rúd mellé! Húzzanak, röptsenek, vágassanak – *Isten felé!*

14. FEJEZET.

A triumphator. (I.)

«A versenyző akkor nyer koszorút,
ha szabályszerűen versenyzik.
(2Tim. 2,5.)

Megragadó látvány lehetett!

Tengernyi nép Róma főterén. Diadalmenetet tart a győztes hadvezér. A quadriga, amelyen főnségesen büszke nyugalommal áll, immár nem verseny-, hanem *diadalkocsi*.

Négy gyönyörű paripa húzza: csupa élet, csupa tűz, csupa erő mindegyik, és mégis mily tökéletes fegyelemmel és utánozhatatlan, szabályos tempóban emelgetik karcsú, pompás lábaikat. Elég egyetlen mozdulata akár a kisujjnak, amelyet a gyeplő közvetít a kocsi urának parancsaképp, – azonnal engedelmeskednek.

Az úr – a triumphator.

Róma nem mindennap gyönyörködhetett ily látványban. De ha láthatott ilyent, ujjongása határt nem ismert és a győztest az istenek közelébe emelte szívében-lelkében.

Aki szenvedélyeit legyőzte, s azokat a tökéletes engedelmesség gyeplőjére fogta, az – *triumphator*, nem egyetlen alkalomra, hanem egy egész emberi és örökkévaló életre. Diadalútját nem egy földi város tapsolja meg, hanem a mennyei Jeruzsálem kíséri végig pálmalengetéssel.

Ki ne vágya erre a triumphusra, eget-földet bámulatba ejtő diadalra?! Ki ne szeretne úr lenni szenvedélyein, önmagán, énjén?! Főlszabadulni a szenvedélyek rabsága alól, a lekötözött lélek-szárnyakat kibontogatni és nekiengedni a kék magasságoknak, hogy hamarosan Istennel ölelkezzenek, s véglegesen győzni, egészen új életre születni, – kinek ne volna ez epesztő álma?!...

Lehetetlen?! – Nem! – Mi kell hozzá?

Mindenekelőtt s fölött *imádság*.

Jaj annak, aki a saját erejében bíz! Ellenben, aki bizalmát Istenbe veti, az ima erejével csodákat tehet.

Soha se felejtjük el az Evangélium egyik legdrámaibb mozgalmasságú jelenetét.

A tanítványok kis hajóját szörnyű hullámok hányják-vetik. Mire lennének képesek a megvadult elemekkel szemben?! Nekiesnek tehát az alvó Mesternek: «*Uram, szabadíts meg, elveszünk*» És Jézus parancsola szeleknek és tengernek és nagy csendesség lőn. (Mt. 8,23-27.)

Soha még ily lenyűgözően, ily élettelenesen, ekkora drámaisággal az imádság erejét-sikerét nem értékeltették.

Mondd, mily szenvedély rabja vagy? Kicsié, nagyé-e? Nyíltan támadóé, vagy bujkálóé? Talán már a kétségbeesés környékez? Ne félj, kishitű!

Ha már semmi nem használ, *az imádság még mindig, sőt egyedül csak az menthet meg!*

Zörgesd meg a mennyek kapuját, de addig zörgesd, míg ki nem nyitják. Ostromold meg Jézus és Anyád Szívét! Ki nem imádkozik, egyedül van, magára hagyatva. Dávid legyőzte Góliátot, mert a harcba Istennel ment. Az Ég győzött, s nem a Föld. Mikor azonban fönnakadt a szeme egy asszonyon, a szenvedély úgy levágta, úgy a sárba-piszokba sújtotta, hogy a könnyek tengerére és a Miserere-re volt szükség: imára, imára! – hogy a féregből újra triumphator lehessen.

És még ha csak egy Góliátunk, egy nagy szenvedélyünk volna!!... De még a kicsi is mily könnyen elejt bennünket!

Fönnakadunk egy megjegyzésen; egy-egy vigyázatlan tekintet, a szemnek nem-fékezése fölkarolja lelkünket; a kíváncsiság, a fecsegés, a megszólás szenvedélye, a különböző kedvtelések – evésben, szórakozásban, olvasásban, munkában, a kevély mozdulatok, rátartóság, ítélkezések szóban-gondolatban, elő-előbújó féltékenykedés – összevissza ráncigálják a lelket. Csoda még, hogy a kocsin van!

Mutass nekem férfiakat, mutass nőket, akik legyőzték teljesen szenvedélyeiket! *Ujjaidon számlálhatod meg őket!*... Csupa rabszolga mindenféle, és bilincs, és összetört quadriga. Mint Jeremiás, siránkozhat sz Jeruzsálem romjain!...

Nos, ki az, aki parittyát ragad, és homlokon találja Góliátot? Aki imádkozik.

Az imádságban Isten van s az ő ereje.

Miért félelmetes a Sátánnak – *Mária*? Mert Mária maga az imádság. Két gyönyörű keze összetéve, szemei Fiára emelve, győz, – *mindig győz*. S aki Vele tart, az is győz. Ha kell, száz Góliáton, az egész világon, poklon, minden vágyon, kívánságon. Máriának minden igaz fia – triumphator!

15. FEJEZET.

A triumphator. (II.)

«Aki győzelmes lesz,
azt oszloppá teszem az
én Istenem templomában.
(Jel. k. 3,12.)

Az győz szenvedélyein, aki imádkozik.

Mindamellett meg kell tennünk mindent, felhasználnunk minden eszközt, hogy a tartós diadalt szenvedélyeinken biztosítsuk.

Az imádságon kívül három ilyen eszköz van.

1. *Az akarat vétője*, tiltakozása, energikus visszautasítása, *parancsszava*.

Olyasféle, mint Jézus parancsa a szeleknek és a tengernek, azzal a különbséggel azonban, hogy a szenvedély vihara még nem tört ki. Csak kitörőben van. Ha tombol, akkor már mit sem érne a tiltakozás.

Principiis obsta! Kezdetben állj ellen! Ne engedjük, hogy feltámadjon. Végünk van, ha gyöngéknak, gyáváknak, habozóknak, tehetetleneknek bizonyulunk.

Gondoljunk az állatszeliidítőre. Mily határozott fellépésre, micsoda parancsoló tekintetre van szüksége, hogy a fenevadat lenyűgözze. A szenvedéllyel nem lehet alkudozni, vele disputába elegyedni, neki könyörögni, hanem – parancsolni kell neki, ostorral a kézben, amely rögtön lesújt, ha nem engedelmeskedik feltétlenül. Ha férfi vagy, légy férfi! – azaz Vince teipsum, Győzd le magadat, – mert ez *a lelki férfiaság*, – s ebben a nőnek is férfiasnak kell lennie. Aztán: villámtekitet és korbács!

Aki szentimentális, aki érzeleg, az soha sem lesz lelki-ember. Úgy kerüld az érzélgősséget, a holdkóros szentimentalizmust, mint a bélpoklost. Belerothad a lélek. Férfi kell a gátra! Ha a gátat áttörte az ár, akkor már késő.

Kezdetben, kezdetben! – parancsolj keményen, ne pianissimóval, finoman, hanem durván, kegyetlenül, irgalmatlanul, – fortissimóval!

És *az imádság* peregjen lelked ajakán: Ave Maria!... ő a Sátántipró...

Szeretném látni, hol az a tisztátalan szenvedély, hol az a gög, harag, kíváncsiság, bosszúérvés, megszólás, ábrándozás, éhség, vagy szomjúság, amely erőt tudna rajtad venni! Meglásd, a lelkiélet Napóleonja lesz belőled!

Még egy tanácsot!

A bent ébredő szenvedélyt soha ne támogassuk külső mozdulattal, se kimondott szóval. A szenvedély *külső megnyilvánulását feltétlenül el kell fojtanunk*. A haragos, türelmetlen, ideges ember ne szorítsa ököibe kezét, hanem vegyen mély lélegzetet, üljön le kényelmes helyzetbe. Ha valaki iránt rendetlen szeretetet érzünk, ki ne mondjuk, el ne áruljuk, sőt meg se üzenjük neki.

Aki parancsolni tud, triumphator lesz.

2. *Nemtörődömség* azzal szemben, ami a szenvedély oka, tárgya.

Legyen az személy, étel-ital, emlék, bosszantó hiba, friss hír, vérlázító eljárás stb., ami szenved-

délyre gyűjt, azonnal foglaljuk el magunkat *másvalamivel*, merülünk bele a munkába, énekeljünk, dúdoljunk, meneküljünk – Máriához, a tabernákulumhoz, az imádsághoz.

Egy vállrándítás, egy szellemi «fütyülök rád!», «bánom is én!», «mi közöm hozzád!», vagy a *szóba nem állás* (Éva és kígyó!) többet ér akárhányszor, mint az erőlködő erkölcsi megfontolás.

Tökéletes szakítás a teljes közömbösség jegyében mindennel, ami elvon Istentől, – legyen a quadrigán a gyeplőt tartó lélek férfias programja.

3. *Age contra!* Cselekedd az *ellenkezőjét* annak, amire a szenvedély kísért.

Ellenszenves valaki neked? – hódítsd meg! Ne kerüld, hanem tarts feléje barátsággal. Imádkozzál érte és tégy neki szíveségeket.

Túlságos vonzalmat érzel valaki iránt? – Térj ki előle, fékezd a szemedet, és ne gondolj rá! Ne légy rabja senkinek, önmagadnak se, csak – Istennek.

A lelki függetlenség, a szív szabadsága többet ér minden édes tekintetnél, simogató szónál, többet az – egész világnál.

Age contra! Így leszel úr a magad házában. Triumphator a quadrigán.

A lélekben aztán lassankint lecsitulnak a szenvedélyek, s a küzdelemnek meglesz a nagyszerű jutalma: beköltözik oda és állandósul a silentium, a *belső csendhallgatás*. – Ott vagyunk életünk kis hájóján Jézussal: et facta est tranquillitas magna, és nagy csendesség lőn. (Mt. 8,26.) Vagy, ha úgy tetszik, – a quadrigán. A szenvedélyparipák meg-juhászodva – rendeltetésükhöz híven – röpitik uruknak, a lélek-triumphatornak pompás diadalkocsiját – a boldog örökkévalóság felé.

16. FEJEZET.

A művész.

«Mindenkor imádkozni kell.» (Lk. 18,1.)

A lélek művésze a *képzelet*. Nemzetközi nyelven: *fantázia*.

Ott áll a külső világ és az értelem között. A kettőt összekapcsolja, áthidalja. Anyagot szállít az értelemnek.

Jaj annak a léleknek, amelynek lelki tehetségei tehetetlenek vele szemben! Annak hazudik, délibábokat mutogat, légvárat emel. *Vadzseni*, aki hihetetlen könnyűséggel és könnyelműséggel beszáguld pillanatok alatt eget-földet, és halomra dönt minden rendet és józan, való-életet.

Van neki egy irtózatos méretű raktára, ahol vad összevisszaságban hevernek képek, emlékek a múltból: *emlékezet*, úgy hívják. Ez a műterme.

Ecsetje szédületes iramban festi meg a képzettársulás törvénye nevében a színeket, húzza meg a vonalakat; egy pillanat alatt események, regények játszódnak le merész írói tolla nyomán.

Valósággal bolonddá teszi gazdáját!...

Fölfújja a legjelentéktelenebb eseményt. Pl.: valaki nem a legbarátságosabban nézett ránk: biztos, hogy haragszik! sőt gyűlöl bennünket! terveket kovácsol ellenünk! utunkba áll, s minden rosszat elképzel rólunk! – pedig csak ballábbal kelt föl szegény és esze ágában sincs velünk foglalkozni!

De a képzelet mindent nagyít, kisebbít vagy ferdít, csak nem a valót adja.

Nagyítja a bajokat, a szenvedéseket: a hideg, a meleg kibírhatatlan! A testi fájdalom, egy kis fejfájás, rossz közérzet elviselhetetlen! Nos, és a jövő?! Mily sivár, mily kilátástalan! Vagy ellenkezőleg, mily gyönyörű és tele sikerrel, dicsőséggel!

Átvesszi – teljesen jogtalanul! – az értelem szerepét, és *ítél, ítél, ítél* pillanatok alatt, kegyetlenül, vakmerően, teljes pallosjoggal egy kis hiba láttára, vagy már annak pusztá elképzelésére is, és mily, de mily gyorsan – ellenszenvből. Kritizál pápát, papot, elöljárót, erkölcsöket, élőket és holtakat, egyet kivéve: önmagát!...

Kicsinyít: a bűn nem is olyan nagy! A pokol igen messze van! A palettáról a leghalványabb színek kerülnek elő, és eljelentéktelenedik az egész boldog, vagy boldogtalan örökkévalóság! A körüljáró ördög oroszlánordítása egércincogás, a lelkiismeret felszisszenése talán csak hallucináció!

Ferdít. Ebben a legnagyobb mester ez a művész. A pletyka, a megszólás, a rágalom undok országát ő kovácsolta össze. – *Mindig színezi...*

De hát mit tegyünk vele?! – jaj dúlsz fel, testvérem. – Fékezd meg! *Isten hatalmas adománya a képzelet is*. De fék nélkül ez is – halálunk lesz. Ha kordában tartjuk, miként a szenvedélyek, sőt még

ezeknél is jobban, – *röpít a tökéletesség felé.*

És ha mégis megfékezhetetlen lesz ez a «futó-bolond»?! (Szent Teréz szava!), ha ocsmány képeket mutogat, ha hazudik, ha kísért, ijesztget?! – *maradj nyugodtan!*

Bűn *csak* akkor van, ha az akarat beleegyezik. Csak ne légy *könnyelmű!*

Vannak festők, akik csak aktokat festenek, szobrászok, akiknek egyetlen tárgyuk a csupasz test, jóhangú énekesek, akik ízléstelen nóták tárogatói; de vannak Fra Angelico-k is, és művészek, akiknek vésője angyalok áhítatát faragja kőbe, és emberi ajkak, amelyek az örök-üde «Ave Maria!»-t suttogják édesen szüntelen!

A művésztől függ, minő *tárgyat választ.* Ezen fordul meg minden.

Két tanácsot adok:

1. *Age, quod agis!* Amit teszel, azt tedd derekasan! Ez rendre szoktatja a rakoncátlan képzeletet. Más szóval: tagadd meg magadat!

És kövesd Jézust, ne a képzeletedet!

2. *Imádság!* Azaz képzeletünk legeljen szent tárgyakon. Képzeld el Isten jelenlétét, Jézus életét, a tabernákulum magányát, Mária anyai ölet és kezét. Rakd meg, tömd meg velük képzeletedet, emlékezetet és szórd ki mindazt, ami nem vonatkozik Istenre!...

A fegyelmetlen képzeletnek gyenge a *valóságérzéke.* *Rögzíteni* kell tehát a valósághoz, azaz Istenhez, mert Ő az, aki *van;* az Igazsághoz, azaz Istenhez, mert ő, s egyedül *csak* Ő az Igazság... Gondoljunk egy gyönyörű gótikus templomra, mondjuk a kölni dómra. Azaz legyen fundamentum, legyenek hatalmas pillérekötegek. Ezekre építsen a képzelet magasba lendülő karcsú íveket, rózsablakokat, márványcsipkéket, sudár tornyokat és rakja a szobrok százait, hogy *minden* az Eget dicsérje.

A képzeletművész ne vigyen el az Égtől, ne kalandozzék el egy nem létező ábrándvilágba, hanem maradjon a Való – azaz Isten – alapján!

Szent Ágoston így mondta: Csak szeress és tehetsz, amit akarsz! Én azt mondom: Csak *imádkozzál,* és *képzelhetsz,* amit akarsz!

17. FEJEZET.

A tudós.

«Egy a szükséges.»
(Lk. 10,42.)

A lélek életében az *értelem* játsza a tudós szerepét. Általa élünk *szellemi életet.*

Az eredeti bűn azonban ezt is kikezdte. Ugyancsak rászorul tehát az önmehtagadásra. A hasonlat világosan beszél. – Mi a tudós hivatása? Ismeret-gyűjtés, rendszerezés és továbbépítés. A tudós *szakember,* aki csak a saját szakterületén mozoghat, más területeket is csak a maga szakszemüvegén keresztül vizsgálhat. Ha másként cselekszik, tudománya csődöt mond.

Mi a lélek tudósának, az értelemnek szakterülete? A katekizmus határozottan – categorice – felel: *Isten!* Avégre vagyunk a földön, azért van értelmünk, hogy Istent megismerjük. Csak Óerte, őmiatta, csak az Ő dicsőségére! Hiszen minden Istenért van! Az értelem is, tehát az ember is! Micsoda felséges feladat: *Omnia ad majorem Dei gloriam!* Mindent Isten nagyobb dicsőségére!

Mit akar a tudós értelem, *mi a tárgya?* – *Az igazság!* De mi az igazság?!... Ezt kérdezte Pilátus is, és nem vette észre, hogy előtte áll Az, aki az Út, az Igazság és az Élet.

Az emberi értelem beteg. Meg kell tehát gyógyítani. Orvossága az önmehtagadás. – Háromféle betegsége van:

1. *Tudatlanság.* Tudós, aki tudatlan, értelem, amely nem ért, – valósággal fölháborító! Használja a «tudós» nevet és nem törődik a szakjával. Az értelem nem foglalkozik egyetlen tárgyával: az Igazsággal. Tud, és talán ismer tücsköt-bogarat, összehord rengeteg ismeretanyagot, csak igazi tárgyát felejtí, mellőzi vagy mehtagadja. – Hányszor kell tehát mehtagadnia önmagát, hogy maradhasson a tárgynál: az Istennél, az Igazságnál!

Mily dőreség ezer és egy dolgot tudni, és semmit, vagy csak igen keveset, és azt is tévesen, arról, aki: Van, aki Volt, és aki Eljövendő, aki az Alfa és az Omega, az Első és az Utolsó!...

Vagy talán nem is az a baj! A tudós nem kutat, – lusta, az ördög párnáján henyél: otium est pulvinar diaboli! – Hol az orvosság? – A kemény önmehtagadásban!

Vannak botorkálók, vannak közepesek a lelkiéletben, de vannak – szentek is. Ezek azok, akik a Zsoltárossal tartanak: Quaeite Dominum, quaeite faciem Eius semper! Keressétek az Urat, keressétek mindig az ő orcáját! (I. Par. 16,11.)

2. Kíváncsiság.

Asszonyos tulajdonság; rabjává teszi a tudóst olyan dolgoknak, amelyek nem tartoznak rá, nem szükségesek, nem is hasznosak, legfeljebb – kellemesek. Rengeteg újság, folyóirat, hírek, események, pletyka és fölösleges ismeretek teszik zűrzavarossá ezt a szegény lelket, egyszerűen azért, mert értelme nem áll tudós hivatásának magaslatán. És még vannak, akik legyintenek a kezükkel, mikor a komoly szót hallják: *önmegtagadás!*

Vess egy éles pillantást magadba, s valld be, hányszor kellene csak egyetlen egy napon megtagadnod szétszóródó értelmeket?!...

3. Kevélység.

Ez a legundokabb betegsége a tudósoknak. Nem az Igazságot keresi, hanem önmagát, a maga dicsőségét. *Az igazság – alázatosság.* A lélek mindaddig nem találja meg Istent, sem boldogságát, míg meg nem tagadja szelleme gögjét, míg kerékbe nem törí értelmét, meggyőződését is – *Isten kedvéért!*

Mily jó engedelmesnek lenni, mily okos dolog megalázkodni, és keresni a megvettetést, mily gyönyörűséges – Jézushoz hasonlítani, aki engedelmes volt mindhaláláig, még pedig a gyalázatnak, a megvettetésnek, a keresztnek haláláig!!

Mily nagy, mily bölcs dolog igazi, vérbeli tudósoknak lenni, a valódi tudományt megszerezni, az értelemnek legnemesebb, leghasznosabb, egyedül szükséges tárgyát: a mi megfeszített Édes Jézusunk szeretetét, s «szemétnék» tekinteni Szent Pállal és az összes szentekkel mindent, ami nem ő!...

Ez, ez a tökéletesség útja!!

Add, ó Uram, hogy a mi értelmünk mennyei tudós legyen, s egyetlen témát ismerjen: *Deus meus et omnia!* Én Istenem és mindenem! Ámen.

18. FEJEZET,

A sorsdöntő. (I.)

«A vakmerő saját akaratát követi.»
(Eccli. 8, 18.)

Van valami félelmetes *az akaratban!*

Egy pillanat alatt *eldönti sorsomat* – először csak percek, talán *egy óra tartamára,*

Az a hatvan perc lehetett volna az öröm, az ujjongás napfényes ideje, csak egy szavamba, egy kézmozdulatomba, egyetlen lendületbe került volna, de – az, ami dönthetett volna, visszahúzódott, gyáva volt, vagy tévovázott. Ellenben: jött, élénk mászott, vagy hirtelen szembepattant a bűn, nem a halálos, csak a bocsánatos, és ő, *az akarat,* határozott! Elfogadta, nekiadta magát és mi utólag jajgatunk: rossz óránk volt!

Tőle függött: igazat mondjunk, vagy hazudjunk?! És ő választott. Hirtelen, meggondolatlanul. A következmény: egy órán át rágódott lelkiismeretünkön a milligrammnyi hazugság. – Aztán a templomban, az utcán, az autóbuszon, a vasúton, szemünk függönyét nem húztuk le, mert ő engedelkeny volt, sőt pajzán játékba fogott: egy teljes órára elromlott a hangulatunk, mert az életszentségnek – vége, kezdhajjuk újra – *az akarat* csődöt mondott!

Majd *újra döntött: egy teljes napra!* Választhattuk volna a szent, a magábaszálló, lélekfürdető vasárnapot, melynek központja a hófehér Ostya, kerete az Evangélium, és sátora a gyönyörű kék égboltozat, jóllaktató tartalma a tisztaság, a jóság, az Örökkévalóság, az – Isten. De ő kimondta: szórakozás kell, sok apró, ostoba öröm, hírek, kószalások földön, föld alatt, levegőben, könyvekben, szemekben, testeken, csak nem az – Égben.

Döntött, *döntött* az akarat, s az a nap kiesett az életünkől; nem ért semmit. Kezdhajjuk újra! Ha ugyan van kedvünk hozzá, *azaz akaratunk!*...

Aztán *dönt egy esztendőre.*

Nekilódul a tudománynak, szentnek és profánnak; könyveknek, modern technikának; szerelmese lesz a rádióknak, örültje a világeseményeknek, és boldogtalan, ha nem hallhat újdonságot, politikait, vagy személyit, kritikát, megszólást és rágalmat.

Csak Szilveszter-éjszakáján, vagy az évi lelki gyakorlat közepén, jól mélyen bent, vesszük észre, hová sodort bennünket nem a mi akarunk, nem is Isten akarata, hanem egy egészen más akarat.

Ez sodort, de a mienk döntött egy évvel ezelőtt!...

Ó, jaj, *dönt egy egész emberi életre* a mi szerencsétlen akarunk!...

Robespierre, a világhíres francia forradalmár, ifjúkorában szerzetesi hivatást nyert; jelentkezett, fölvettek, de – búcsúzni ment, szülőktől, rokonoktól. Addig beszéltek, érveltek neki, míg az akarat döntött: Nem! Fényes *világi* pályát futott meg, el egészen – a guillotineig. Sok polgártársát küldte alája, végül az ő feje is behullott a fűrészporos kosárba.

Salamon a világ legnagyobb bölcse volt, de vénségére akarata nem-et mondott – Istennek, s az Énekek Énekének Szentlélektől ihletett szerzője százával állította föl egykor tükör-tiszta palotájában ágyasainak bálványszobrait.

Júdást maga a Mester óvta, figyelmeztette, de a szenvedély rabságában vergődő akarat leszakította őt a legmelegebb kebelről: elárulta Istenét. A Hakeldama látta szörnyű végét!...

A gazdag ifjút Jézus meghívta maga mellé, de az szomorúan távozott. Akarata, két egyháztanító szerint, a kárhozatba vitte.

Döllinger, a híres, nagy teológus, érzékenységében megharagudott Rómára: új felekezetet alapított. Döntött egész életére; még halálos ágyán sem békült ki az Egyházzal!

Vagy menjünk vissza a Paradicsomba?! Mikor eldőlt az első emberpár sorsa, s velük megpecsételődött az ember végzete?! – Az ő akaratokon múlt, nem a jó Istenén!

«Elveszett Paradicsom!» – trombitáija bele a költészet az emberiség életébe az akaratnak ezt a szörnyű döntését, de az eredmény már nem költészet, hanem húsba-vérbe, az elevenünkbe vágó, szörnyű valóság!

Mibe kerül majd a «Visszaszerzett Paradicsom?!... – *Jézus vérébe!*

Vagy menjünk följebb, az Égbe?!

Lucifer harcol Mihálllyal. Nem akarok többé szolgálni, – vágja oda gögösen Istennek. S megnyílt számára a pokol torka örökre!...

Nos, *és a világ?!...*

Százával, ezrével, – ó Istenem! – milliószámra ontja a tragédiát napról-napra! Nézd a szegény fiatalembert! Anyja könnyei nem tudják visszatartani, – már határozott. És a leány?! Még az elébb kongreganista volt, és napi áldozó, ma már idegen templomban esküszik, s örökre hátat fordít gyóntatószéknek és áldoztató rácsnak. Pár esztendő még, s mind a kettő rémületes döbbenettel vallja be, mikor magára marad: *elhibáztam az életemet!*

És jönnek a korhely apák, a hűtlen feleségek, a hitüket veszített, megszürcült agglegények, és az életnek milliói, a csalódottak, akik keserű dalba fojtják bánatukat: nem tudom, hol, mikor, de valahol elhibáztam az életemet!...

Elég! Elég! Ki vagy, te szörnyű Rém, aki döntesz emberi életek fölött, választhatsz Paradicsom és Pokol közt, adhatsz boldogságot és boldogtalanságot?! Ki vagy te, aki eldöntöd a sorsát szegénynek és gazdagnak, ifjúnak és öregnek?! Mi a neved?

Akarat!!!...

De maradjunk csak a kolostorban.

Vannak lanyhák és buzgók. Az előbbiekről azt tartja a kitűnő közmondás: nehezebb egy lanyha szerzetest buzgóvá változtatni, mint megtéríteni a legnagyobb bűnöst. Vajon miért? Mi annak az oka?...

Aztán még a buzgók is panaszkodnak: nem megy az önmegtagadás, sem a belső, sem a külső; elkedvetlenednek, mert nincs bennük lendület; hogy a Szentlélek ott fű ugyan, ahol akar, de náluk mintha sohasem akarna, hogy kisül a léleknek egykor viruló zöld rétje, hogy hatalmas repedések mutatkoznak valaha termékeny talaján – az elképesztően sokáig tartó szárazságtól. – Vajon mi az oka? – Régebben még csak megvolt bennük a jámbor ábrándozás: szent leszek! Az első hónapok csodás mámorában még így mondtuk: szent *akarak* lenni! Ma már gúnyra ferdül a szánk, ha kiejtjük a szót: szent!

Ó, hol a baj? Kicsoda, micsoda az oka?...

Vagy vegyük talán általánosságban a lelki embereket?!

Annyi lelki könyvet olvasnak, mindennap áldoznak, sűrűn gyónnak, kitűnően értenek a lelki társalgáshoz, és mégis – csak olyanok, mint voltak. Mintha semmit sem változtak volna! Sőt! Kiállhatatlanabbak, beképzeltőbbek, vagy csak keveset és igen-igen lassan haladnak. A béka távlatából, s

nem a madáréból nézik az életet, az e-világít és a másvilágít is. A nyelvük csak úgy pörög, mint régen; a csendhallgatás legfőljebb minden nagyünnepen ihleti meg őket, és a megszólásban csak annyit javultak, hogy régebben egészen durvák és közönségesek voltak ebben, ma pedig gyilkosan finomak.

Ó, hát mi lehet ennek az oka? Ki, mi fejt meg a rejtélyt?

Az akarat!...

De mi is az akarat? – Majd elmondom. Addig is tegyük össze mind a két kezünket forró, igen buzgó imádságra: Uram, vedd el az *én* akaratomat, s legyen meg a *Te* szent akaratod! Ámen.

19. FEJEZET.

A sorsdöntő. (II.)

«Az akarat által leszünk szentekké.»

(P. Gräf R.)

Akaratom dönti el sorsomat.

Félelmetes hatalom, – állapítottuk meg szinte remegő szívvel legutoljára. Végigvonultak előttünk azok a kisebb-nagyobb katasztrófák, amelyekkel olyannyira tele van az emberiségnek, de meg az egyénnek is egész élettörténete, s amelyek boldogtalanná teszik mindkettőnek földi s másvilági sorsát.

Vajon csak átokra, katasztrófák előidézésére alkalmas ez a sorsdöntő nagyhatalom? Kétségbe kellene esnünk, ha pusztán csak az volna a hivatása akaratunknak, hogy romlásba döntsön bennünket; ha lehajtott fejjel, vigasztalhatatlan szomorúsággal meg kellene állapítanunk az akarat teljes csődjét, és lemondanánk minden küzdelemről, hiszen nem érdemes küzdeni!

Ez volna ám csak igazán a végzetes katasztrófa!...

Hála Istennek, nem így áll a dolog! Az akarat tud akarni, ha *akar* akarni.

Az akarat nemcsak félelmetes, de *nagyszerű hatalom is*.

Bíztat, sikereket, végtelen boldogságot ígér, és meg is szerzi azt. Dönt a Mennysors javára. Lehozza az Eget a földre. A ködöt eloszlatja, a sötétségbe bevilágít, a rosszat jóváteszi, a régi embert új emberré változtatja.

Szentté tesz.

Világos, hogy mindez Isten kegyelmének segítségével történhetik csak, mert – sine me nihil potestis facere – Nélküle semmire sem vagyunk képesek. (Jn. 15,5.) De Isten sem üdvözít bennünket nélkülünk. Tehát akaratunk nélkül. Viszont a pokolba is akaratunk taszít bennünket.

Válaszúton vagyunk. S mindig azon vagyunk halálunk pillanatáig. Minden pillanatban választhatjuk a jót is, a rosszat is. Az akaratnak kell döntenie: merre?! Isten felé, vagy el Tőle?!...

Nagyszerű dolog az, hogy az akarat szüntelenül választhatja – a jót, tarthat Isten felé; hogy győzhet, diadalmaskodhat – világon, ördögön, a testen: önmagán! Ezren meg ezren megtették, a szentek valamennyien, nemcsak a szentté avatottak, de az elfeledettek is, a sok jámbor, igaz lélek, akiket észre sem vettek, akik manap is elrejtőznek, de akik Isten szemében – a hűségesek, a jók, Isten gyermekei.

A szentek az akarat hősei.

Mi szükséges ahhoz, hogy az ember szentté legyen? – kérdezte Szent Tamás nőtestvére. Akarat, – felelte a Szent. Az akaráson nem a gyámoltalan, ábrándozó, jámbor óhajt kell értenünk, hanem *a sorsdöntő akaratot*. Akaratot, amely cselekszik, végrehajt, amely tevékeny, amely dönt a válaszúton: egy irányban, s már indít is testet-lelket abban az – egy irányban.

Az semmi: *szeretnék szent lenni!* – *Akarok szent lenni!* – ez már valami. S ha ebben kitart valaki: szent lesz!

Nagyszerű dolog az, hogy minden egyes napomat, percemet napsugarassá tehetem. Hogyan? – Nem vetem el magamtól a keresztet, a szenvedést, a megpróbáltatásokat, – hiszen úgymint hiába volna! – hanem *akarom*, azaz elfogadom, sőt megbecsülöm, kitüntetésnek veszem, magamhoz ölelem, a magamévé teszem, az enyém lesz, – egyszóval: igenlem, akarom, mert Isten is akarja.

Ha el tudtuk venni Isten kezéből a jókat, miért ne vennők el a rosszakat is! – mondjuk Jobbal (2,10.). Pusztán az én akaratomon múlik az a mennyei bölcsesség! S ki ne pályázna az igazi bölcseségre?! – Csak az oktalan nem. – Hiszen a bölcsesség – nyugalom, béke, boldogság.

Nagyszerű dolog az, ha valaki legyőzi önmagát. Ez az igazi diadal! Nagyobb a hadvezérékéénél, a diktátorokénál. Nagyobb a tudomány, a sport, a művészet diadalánál. Miért? Mert szabaddá tesz, meg-

szerzi a lélek igazi függetlenségét, megment a legnagyobb rabszolgaságtól, szenvedélyeink, hajlamaink, egyszóval: énünk rabságából.

Ez, ez az igazi, fölséges diadal: a győzelem önmagunkon! S ami győz bennünket: *az az akarat!* Isten kegyelmével természetesen, de az emberi akarat szabadakarat; igenelhetem tehát a kegyelmet is, s el is vethetem: választhatok. S ami választ: *az az akarat!* – Tehát mindennap százszor és százszor megtagadhatom, legyőzhetem magamat: – akaratomtól függ!

Krisztus követése – az akarat dolga. Aki utánam *akar* jönni, az tagadja meg önmagát. (Mt. 16,24.). Tehát az önmegtagadás az akarat területe. Krisztusi élet, magasabb rendű, szellemi, lelkiélet – az akarat körébe vág, sőt egyedül ő dönti el: állati ember vagy emberi ember, krisztusi ember leszek-e?! A mammonnak szolgáló-e, vagy Istennek?! Testemnek, vagy a lelkemnek? A mulandónak, vagy az Örökkévalóságnak? Nemes, vagy nemtelen érzelmeknek? Örömmek, vagy gyűlöletnek, békességnek, vagy háborúságnak, bosszúállásnak, vagy szeretetnek?! Földnek, vagy az Égnek?!

Nem nagyszerű dolog, úrrá lenni a saját sorsunkon, – mindenki a saját sorsának kovácsa! – megtagadni a «véletlen»-t és választani a biztosat, az egyedül állandót, a változatlan: *Istent?!...*

Nézd az áldoztató rácsokat. Hány ezren várják ott naponta az egész világon Azt, Aki *van!* Esznek, és soha meg nem éheznek, isznak, és soha meg nem szomjaznak – mindaddig, amíg *akaratuk* oda parancsolja őket. Ezek a jóakarat emberei. Sorsukat döntötte el – az Ég, az Isten, a boldog Örökkévalóság felé.

Saul akarata megtagadja régi életét, Jézus édes igájába hajtja fejét, s – Szent Pál lesz belőle. Mária Magdolna akarata nagyot zökken, rátalál az igazi útra, egész lelkülete, énje fittyet hány minden emberi tekintetre, farizeusokra, mende-mondákra: Jézust *akarja*, de Őt igazán, s egyedül csak Őt akarja; a szemlélődő szentek mintaképe lesz.

Ágoston ráeszmél szörnyű bűneire; akarata megmozdul, aztán parancsol: kihajítja szívéből a teremtményeket, nőt, könyveket, érzéki és kevély vágyakat, – és eldőlt a sorsa. A földi lápok-mocsarak lidércfényéből csillag lett, ragyogó és le nem hulló, az Anyaszentegyháznak mérhetetlen égboltozatán! – Látta álmában a szüzek seregét leszállani szeme-lelke elé. Oly szépek, tündöklőek, oly édesen és kimondhatatlanul *tiszták* voltak! Majd kiszakadt a lelke, neki, a tisztátalannak, a tökéletes, igézetes, szent, mennyei tisztaság után. Nézte, nézte őket. Ezek képesek voltak ily életre, ezek bírták és te nem, Ágoston?!... *Az akarat – akarat lett*, méltó a nevére; a férfiú a férfiú nevére...

És Kis Szent Teréz!... Gyenge nő volt a legférfiasabb lelkülettel. Mi tette azzá? – *Az akarat*. Hányszor, de hányszor követett el hibákat, mint kisleányka. «Anyukám, többet nem teszem», – ígérte édesanyjának, s többé *azt* a hibát nem tette. Akart lemondani tökéletesen, áldozat lenni 100%-osan. Akart, tehát tudott is. Zuhoghatott az eső, ellentmondhatott a püspök, kilátástalan lehetett a pápa kihallgatás, jöhettek az akadályok sommásan, – *akarta* a Kármelt: el is nyerte.

Nagyszerű hatalom az akarat. Mindent legyőz, mindent megnyer, mindent meghódít, – Istent is!

Sorsdöntő! Dönt jobbra, vagy balra. – «Aki utánam *akar* jönni...» – Jézusom, add, hogy *akarjunk* – egyedül Utánad menni! Ámen.

20. FEJEZET.

A hadvezér.

«Az akarat által leszünk szentekké.»
(P. Gräf R.)

Félelmetes, de egyszersmind fölséges szerepe van az akaratnak: *sorsdöntő!* Illő, hogy teljesen tisztában legyünk vele.

Mi az akarat?

Lelki tehetség. Egyszerű, alacsony, vagy közepes tehetség? – Nem! Ellenkezőleg. Magasrangú, előkelő.

A léleknek – egészen emberi elgondolás szerint – van alsóbb és felsőbb része, tehát érzéki és szellemi része. A felsőbb résznek két tehetsége van: *az értelem és az akarat*. Tiszta szellemi tehetségek. Általuk vagyunk az angyaloknak rokonai, általuk lehetünk az isteni természet részesei. Ez a felsőbb rész az igazi belső várkastély. Roppant tündöklő lakás, fényes, szemképráztató kristálygömb, amelyben maga a Boldog Szentháromság verte föl mennyei sátrát, ha a lélek a kegyelem állapotában van. De

sötét és jajjal teli, romhalmaz, és hideg, süvítő szél- és viharjárta terület, ha a halálos bűn a lerombolója, ha a Sátán kerítette hatalmába.

Ketten töltik ki tehát ennek a tisztán szellemi résznek a tartalmát: az értelem és az akarat. – *Egyenrangúak?*

Hívjuk segítségül a művészt: a képzeletet.

Gondoljuk el az értelmet, mint valamit, ami csupa szem, tehát csupa világosság: ebben fürdik, ez az eleme; nagy intelligenciája van, bölcsessége, belátása, ő az, aki ért, aki tud, – a tudós. Természetes adománya ez. De mert az eredendő bűn következtében ez is megromlott, elképzelhetjük, mily hamar tévedhet, mily könnyen következtet tévesen, hová juthat, micsoda állomásokon áll meg, mily réveken köt ki, ha önnönmagára hagyatkozik. Ha azonban az isteni Fény vezeti, ha a Lélek, Istennek szent Lelke világosítja meg, mily csodálatos lesz akkor a munkája, mily tökéletes a bölcsessége! Minden ragyog és tiszta és világos; a homály, a sötétség eltűnik; az utak mennyei fényben vezetnek Isten felé: a lélek igazságban jár, azaz alázatosságban, mert Isten a vezetője.

Az akarat?

Nincs szeme. Az értelem a világossága. Nélküle vak. Ő mutatja neki a tárgyakat, dolgokat, fizikaiakat, szellemieket egyaránt. De az akarat választ, választhat, – *az akarat szabad...* Dönt. Sőt parancsol. Valami borzasztó hatalom van a birtokában. Robusztus, irtózatos nagyságban emelkedik az értelem fölé, amely pedig elsőbrendű, előkelőbb, arisztokratikusabb, s az akarat számára egyenesen – *létérdek*. Mégis, mégis az akarat sorsdöntő szerepében (– de csak ebben! bár ez is elég, sőt nagyon sok, mert a lélek sorsát dönti el! –) fölülmúlja az értelmet, sőt parancsolhat is neki, irányíthatja is: megfojthatja, de föl is emelheti. Gigantikus feladatokat oldhat meg. A kegyelem segítségével lehet – én Uram, én Istenem! – *mindenható!* Ha odaadja magát egészen Istennek, ha sohasem akar mást, mint Isten akaratát, ha azzal tökéletesen megegyezik, ha így Vele egyesül: akkor mindent elér, mindent megnyer, mindent meghódít, ura lesz Égnek-Földnek, s így – ebben az értelemben! – az akarat – mindenható.

Éljünk hasonlattal!

A lélek kocsi. Rúdjánál a szenvedélyparipák. A bakon ketten ülnek egymás mellett elválaszthatatlanul: az értelem és az akarat. Az értelem tájékoztat, mutogat, tanácsot ad, megvilágosít, előterjeszt: ez a helyes út, ezen járj! – mondja az akaratnak. Az akarat nélküle nem látna semmit, tökéletesen vak lenne. Ha elfogadja az értelem tanácsát, érveit, ha azon az úton megy, amelyet az megvilágít, – józanul jár el. Csakhogy a latin közmondás szerint: *Video meliora proboque deteriora sequor*. Látom a jobbat, helyeslem is azt, s mégis a rosszabbat követem.

Ebben van *az akaratnak a végzetes szerepe...*

Hiába mutatja az értelem a nyílegyenes műutat; az akarat, ha úgy tetszik neki, – teszem azt, rövidíteni akar, vagy szeszélyes kedvében van, nincs éppen hajlama a fontolgatásra, – bevág a mellékútra, rámeleg a még gyöngén befagyott tóra, vagy legalább is nem törődik a Balaton rianásaival stb. – Teheti, amit akar, hiszen másként nem volna *szabad* akarat; választhat a két tábor: Krisztus és a Sátán táborra közt. Hiába int, figyelmeztet, érvel a tapasztalás bölcsessége: maradj a szent hagyományok kipróbált, járt ösvényein! – az akarat csak az újdonságot látja, a változatosság gyönyörködteti; tehát merészen, meggondolatlanul karjaiba veti magát az új jelszavaknak, és – *deteriora sequitur* – követi a helytelent, a rosszat.

Mi tehát az akarat?

Valahol kitűnő hasonlatot olvastam. Az akarat olyan, mint a *hadvezér*.

Képzelnünk el egy fegyelmezett, hatalmas hadsereget. Egyetlen ember parancsol neki. Ez az ember – férfi a talpán. Akaratát tökéletesen tudja érvényesíten az egész vonalon. Gondoljuk csak el, micsoda tagozatai, részei, összetételei vannak egy ilyen hadseregnek! De azt is, mennyire függ egyik a másiktól, és valamennyi – az egyetlen fejtől, az egyetlen akaratától: a hadvezértől! Ez ott tartózkodik a főhadiszállás központjában, és utasításokat ad: általánosakat és részleteseket. Amit ő kigondolt és kimondott, amit parancsolt, azt azonnal végrehajtják az egész hadseregben, még pedig minden vonalon és egészen úgy, ahogy ő akarta. Jaj annak, aki eltér a vezér akaratától! Aki okoskodni akar, aki ellenáll, vagy lázong! Az megismeri majd a tábornok öklét, büntető ostorát.

Gondoljuk el azt is, micsoda erő, mily félelmetes hatalom egy ily hadsereg! De csak egy *ilyen* hadsereg, amelyet éppen csak egy *ilyen* kitűnő hadvezér tud oly tökéletes egységben összetartani. – Most támad, majd kitér az összecsapás elől, aztán seregének egy részét megpihenteti, másikat harcra küldi; majd erre, majd arra irányítja az egészet, vagy külön-külön az egyes részeket: a legutolsó közlegény is azt teszi, amit a tábornok elgondolt.

Tegyük hozzá azt is, ez a hadvezér hajszálnyi pontossággal alkalmazkodik az ország királyának akaratához, hazája érdekeihez: tökéletes hűségben szolgálja azt, akinek hűséget esküdött, – hazáját-királyát.

Boldog ország az, amelynek ilyen hadvezére van! Leverhetetlen, legyőzhetetlen, – diadalmos ország!

Nos, az akarat az emberi lélek országában ugyanazt a szerepet játszhatja. Micsoda pompás hadserege van! Az érzékek, külsők és belsők, az összes szenvedélyek, a lelki tehetségek, test és lélek – alattvalója. Parancsolhat nekik, irányíthatja őket, kormányozhat tetszése szerint, csak tegye azt tökéletes egységben azzal, aki ennek a külön lélek-országnak királya, Ura: az Istennel.

A kisujjat éppúgy mozdíthatja az Úr akaratával összhangban, belemártván a vízbe, hogy a szomjúságtól elepedőnek nyelvét érintse vele irgalmasan, mint az előkelő értelmet, amelyet elterel a semmi-rekellő, pusztán csak a kíváncsiságot kielégítő szellemi szórakozások területéről, és odaparancsol a tabernákulum elé, vagy a kereszt alá, hogy egyedül igazi Urának hódoljon, és csak őt imádjá.

Micsoda nagyszerű, boldog élet virul egy ily emberi lélek-országban!

A lábak csak arrafelé járnak, amerre az isteni akaráthoz hűséges emberi akarat parancsolja őket: Jézus útján! A kezek nem gyilkosságra, hanem imádságra emelkednek. A száj nem káromkodik, hanem Istent dicséri. A nyelv nem rágalmoz, hanem szent hallgatásban tagadja meg fecsegő természetét. A fülek kinyílnak az isteni bölcsesség hallására, s becsukódnak minden pletykára, minden megszólásra. Az érzéki vágyak mintha temetőbe kerültek volna, még a sírdombjuk is alig látszik. De annál jobban föllobog a szenvedélyek gyökere: a szeretet, megtisztultan, mindig Isten felé. A képzelet nem vad csikó többé, hanem szelíd, fegyelmezett művész, aki mennyei s örök témákon legelteti éles, de lelkes szeméit.

S mindez egyetlen valakinek-valaminek a műve. *Akarat*, – úgy hívják. Hadvezér, tábornok, vezérkari főnök.

Ha hűséges, ha a lélek országa Urának szándéka, ha ez ország örök érdekei szerint teljesíti kötelességeit, az az ország már itt a földön *mennyország* lesz. Ha azonban – nem, ha hűtlen, ha nem Isten hadvezére, tábornoka, hanem önakarat – szerencsétlenségbe dönti hazáját, *pokol* országává teszi saját lelkét.

Nos, tudod-e már, testvérem, mi az *akarat*?!...

21. FEJEZET.

Az akarat edzése.

«Mindent meg tudok tenni abban, aki nekem erőt ad.» (Fil. 4,13.)

A világ tele van jajjal. A legnagyobb jaj azonban az akarat körül sikoltoz.

«Nincs akaratom!» «Gyenge az akaratom!» «Hiába minden: képtelen vagyok akarni!»

Pedig, a kegyelemtől eltekintve, minden ezen: az akaraton múlik. A fülünkbe cseng: Hogyan leszek szentté? – Ha *akarsz*!

De ha nem tudok akarni?! Ha úgy látszik, hogy az embereknek két faja van: az akarat emberei és az akaratnélküliek?!

Kis Szent Teréznek meghamisítják a bájos arcát. Túlságosan nőiesen és eszményinek ábrázolják. A valóság pedig az, hogy férfias volt még az álla is, észrevehetően kemény a fejtartása, és határozott és éppen nem lágy a menése. Mikor egy hibát elkövetett és érte feddést kapott még egészen gyermekkorában, kijelentette: Többet nem teszem! – És nem tette!

Hol vagyok én ettől?! Hányszor próbálkoztam, föltettem magamban: többet és nem teszem, Szinte villogtak a szemeim, kezem ökölbe szorult: Nem! Ezután másképp lesz! – Ment egy, vagy legföljebb két napig. Aztán visszaestem.

Nem, nem! Én nem vagyok az akarat emberei Nem tudok *akarni*!...

Lemondjunk tehát az elhatározásokról, a próbálkozásokról, – az akaratról?! Hiszen úgyis hiába! Van akaratom, s még sincs! De akkor nincs «szabad»-akarat se! Ha pedig nincs szabadakarat, akkor nincs beszámítható bűn, tehát nincs pokol! Viszont akkor hazugság és ámtítás volna az, amit Szent Ágoston mond: Isten akaratod nélkül teremtett, de nem üdvözít akaratod nélkül! – És miért figyelmez-

tet Jézus: «Legyetek tökéletesek!» (Mt. 5,48.) – ha nincs szabadakarat?!

Íme, hová jut az ember a kishitűségnek egy-egy kétségbeesett pillanatában!...

Ha lemondunk az akarat szabadságáról, – megtagadjuk az egész fölséges Evangéliumot. «Menj s többé ne vetkezzél!» (Jn. 8,11.) – hangzik kedvesen az ő szava. Vagy oda álljunk a Mester elé, s panaszsra fakadjunk: Uram, hogy mondhatasz ilyet, hiszen az első alkalommal újra elbukom, – oly gyöngé vagyok?!

Nem, nem! Nincs kibúvó! Felelünk cselekedeteinkért, bűnhődünk bűneinkért. S mivel elfogadjuk a kegyelmet, közre is működhetünk vele, de vissza is utasíthatjuk: akaratunk dönt a pokol s mennyország kérdésében.

Mit tegyünk tehát?

Edzenünk kell az akaratot, nevelnünk, iskolába járatnunk, komoly gyakorlati kiképzésben részesítenünk. A hadvezér is először végigjárja a vezérkari iskolát, s a vizsgálatok hosszú sorát rakja le. Demosthenes a világ egyik legnagyobb szónoka. – De az akarat tette azzá; hiszen dadogó volt.

Akármilyen gyöngé is legyen az akarat, lehet erősíteni, edzeni. A kisgyermek izmai alig nevezhető izmoknak, de a használat, a gyakorlat kifejleszti azokat. A sportemberek rácafolnak a gyenge akarat anyámasszony-katonáira. Aztán hogy a mai nemzedék akarata mire képes, azt ez a második világháború megdöbbentő módon tárja bámuló szemünk elé. A mai államférfiak az akarat emberei. S hogy még egy legyőzött nemzet is mit tud létrehozni, ha nem mond le az életről, arra ékes bizonyíték a mi kis hazánk hadseregének szinte föld alól elővarázsolása. A modern technika, az államok gazdasági erőfeszítései, a társadalomnak vajúdó próbálkozásai, mind, mind, valósággal trombitái jak a fülünkbe: *csak akarni kell, s minden lehetséges!* A legkülönbébb szervezések és kiképzések jó vagy rossz célokra, vallásos vagy istentelen feladatokra, – az akarat nevelhetéséről tanúskodnak.

Mindenütt, mindenben az akarat

A szerencsétlenség csak abban van, – s éppen ez a legnagyobb baj! – hogy nem veszik észre, hogy csak kétféle akarat javára vagy ellenére lehet akarni, vagy nem akarni!

Ez a kétféle akarat: *az isteni és az ördögi akarat.*

Aki az egyiket szereti, a másikat megveti. Nem lehet egyszerre mindkettőt szeretni vagy megvetni. Aki az isteni akaratot akarja, az föltétlenül elveti az ördögöt. S fordítva is. Az egyik akarat igenlése a másiknak tagadása. Aki pedig azt mondja, hogy nem tud akarni, mert gyöngé az akarata, az nem akarja az isteni akaratot. Legföljebb szeretné! De «szeretném», az nem: «akarom!» A gyöngé, vagy akaratlan akarat tehát nem visz Istenhez. Minthogy pedig az akaratnak, akár gyöngé, akár erős, valahová tartoznia, csatlakoznia kell, – zsákmánya lesz az ördögnek.

Tehát: gyöngé az akaratod? – Edzed erőssé! – Nincs akaratod? – Legyen! Fejleszd ki! – Szeretnél Mennyországot? – Akard és lesz! Szeretnél! – ez semmi; akarok! – ez valami! – Nem lehet gyáván megfutni a döntés előtt. Szeretnél, vagy akarok! – választanod kell!...

De – mi kell akarnom? – *Az isteni akaratot.* Kizárólag csak azt, amit Isten akar. Amit Isten nem akar, az veszedelmem, az a bukásom, az – legfeljebb délibáb, vagy szappanbuborék. Elmúlik, nem örök. Aki az életszentséget akarja, a legjobbat akarja: «Legyetek tökéletesek!» (Mt. 5,48.) «Többé ne vétkezzél.» (In. 8,11.) «Vigyázzatok és imádkozzatok.» (Mt. 6,41.) «Gyűjtsetek kincseket magatoknak az Égben.» (Mt. 6,20.) «Mit használ az embernek...» (Mt. 16,26.) «Keressétek mindenekelőtt...» (Mt. 6,33.)

Íme, *az akarat tárgya.* Aki mást akar, az téved, csalódik, homokra épít... «És szakadt az eső, jött az árvíz, a szelek futták és ama házra rohantak; és összedőlt az...» (Mt. 7,27.)

Hogyan akarjunk tehát? Hogyan edzzük, neveljük, fejlesszük gyenge, állhatatlan akaratunkat?

Ennek a kérdésnek hatalmas irodalma van. A neveléstudomány minden részletre kiterjedően foglalkozik vele. Vegyünk elő talán egy ilyen «Az akarat nevelése» c. könyvet, s tanuljuk meg abból az akaratédzést? – Félő, hogy úgy járunk, mint az egyszéri fiatalember az egyetemen. Mikor megjelent Payot híres könyve ezen a címen fordításban, nekiesett a könyvnek, három nap alatt végzett vele, mérészen azt gondolván, hogy gyenge akaratát most már acéllá kalapálta, s nincs az a hatalom, amely ennek a félelmetes hadvezérnek ellenállhatna; de... pár hét múlva az acél oly puha lett újra, mint – bocsánat! – a frissen főtt lekvár!...

Vagy elveszünk a részletekben? A nevelési pepecselésekben? Az ábrándos, sőt tüzes próbálkozásokban, amelyek minden lelki gyakorlat alkalmával kemény elhatározásokban «jegecesednek ki», hogy aztán hamarosan egymásután széttöredezenek?! – Vagy adjunk valamiféle csodaszert?! Talán *egy-egy kitűnő jelíget:* mottót, amely újra meg újra képes lesz rendbe szedni bennünket?!... Bizonyára van

az efféléknek nem egyszer igen jó hatásuk. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy ezek is megfakulnak, elvesztik frissességüket, s nem is oly nagy sokára ott vagyunk, ahol voltunk. «Vagy – vagy!» «Mindenáron!» «Férfiasság!» «És tudod az erő micsoda? – Akarat...» – Pompás jeligék, – igaz. De olyanok, mint az injekció. Gyorsan hatnak; de hogy a hatást állandósítsuk, meg kell ismételni őket igen sokszor. Ebbe pedig beleun az ember. Utoljára is úgy megszokja az ember, hogy már nem is hatnak.

Talán a *szeretet* lenne az a csodatevő szer, amely az akaratot egy-kettőre megacélozza?! Hiszen csak szeretetből kell tenni valamit, s az akarat máris lángol. «*Csak a szeretet számít*», – nem igaz-e ez?! Tehát tennénk mindent szeretetből! Valóban ez a Cél, a Szeretet, mert a szeretet maga Isten, s az út is, amelyen a Szeretethez eljuthatunk, nem lehet más, mint a szeretet. – Csak az a baj, hogy éppen a szeretet az a drágakő, amelyet a legtöbbször és a legtöbben hamisítanak. Ezt mindenki emlegeti; erről csicseregnek, azt sóhajtozzák, ezt szavalják, dörgik; némelykor méz, igen sokszor szirup, limonádé, holdvilág is, és a legtöbbször természetes vagy természetellenes érzékiség, csak éppen nem természetfölöttiség. – Hol vannak az acélos akarat keresztényei, a vértanuk seregei, akik Jézus szerelmeseivel suttogják szünetlenül, de Égbe hallatszóan: «Erős, mint a halál, a szeretet, kemény, mint a pokol, az igaz szerelem!» (Én. é. 8,6.) – Igen, igen! Hogy *ilyen* legyen a szeretet, ahhoz kell – akarat! Kell, hogy az akarat *ettől* a szeretettől lángoljon. Az ilyen szeretet csakugyan már eleve föltételezi a halál-erős, a pokol-kemény akaratot. De akiben még nincs meg ez a viharálló szeretet, – abban az akarat sem erős és kemény.

Hol keressük tehát azt a nevelő eszközt, amelyet nem lehet megenni, amely meg sem hamisítható, és könnyű, igen könnyű az alkalmazásra; a gyermek, a leggyöngébb akaratú felnőtt is biztos sikerrel, minden előtanulmány, vagy hosszas, meggyőző fejtegetés nélkül használhatja?!

Mert ilyesmiről van szó; valami *egyetemes* szérumról, amely tökéletesen megszünteti a legrákosabb akaratbetegséget is; *új lelki vitaminról*, amely elevenné, «átütő-képessé» teszi az élettelen akaratot. Volna ilyen?!.. Lehetséges egyáltalán, hogy a millió meg millió gyenge energiájú, akaratnélküli ember egyszerre csak akarni tudjon, – akarni az Eget, a boldog Örökkévalóságot, sőt az életszentséget itt a földön?! – Elképzelhető, hogy az akaratemberek, akik az ördög vágányaira szegődtek el, vagy legalább is a maguk életútjait, s nem a galileai halászokat járják, – egyszerre csak átállíttassanak a szelíd és alázatos Mesternek, a Megfeszítettnek szűkvágányú – valóban – *vas-útjára*?!

Van ilyen, létezik ily akaratolvasztó kohó, ily akaratformáló üzem; olyan csodálatos ételelixír, amely elevenné teszi a megholtat, keménnyé a puhát, erőssé a gyengét, és lángra szítja a hunyó parazsat?!...

Van! –

Egy kis Szent, de a legnagyobbak közül való, – találta föl. Benne van az Evangéliumban. Ez a lelke; a szeretet belőle táplálkozik, sőt abból feslik ki, mint valami csodaszép virág. Az emberek idők folytán elfelejtették; felnöttek lettek: «okosak» és «bölcsek»; ezért elrejtette előlük az Ég és Föld Ura, a mennyei Atya és kinyilvánította a kisdedeknek. (Mt. 11,25.) Legújabbban Kis Szent Teréznek. Neve?

Bizalom!...

22. FEJEZET.

Diadalmas akarat.

«Mindent meg tudok tenni abban,
aki nekem erőt ad. (Fil. 4,13)

Van ilyen?!

Akarat, amely fölülelemkedik minden bajon, testi és lelki nyomorúságon, könnyes és kétségbeejtő szomorúságén; amely igájába hajtja a szerencsétlenségeket, a katasztrófákat, a betegségek minden fajtáját, minden, de minden szenvedést?! Akarat, amely diadalmaskodik nemcsak egy röpke pillanatra, egy órára, hanem végeredményesen – örökre?!

Van! Van! Van!

Ez a diadalmas akarat győzedelmeskedik a tökéletes keresztény lélekben. *Kell, hogy győzzön benne!* A kulcsa pedig ennek a győzelemnek: *a bizalom!*

A bizalomnak azonban fokai vannak. Van *gyöngé*, van erős és van *határtalan* bizalom.

A diadalmas akarat föltételezi a határtalan bizalmat. Gyöngé bizalom nem győzhet; az erős bizalom győz, de nem mindig, s nem végérvényesen. A határtalan bizalom azonban meghódítja a Földet s aztán az Eget – örökre!

Az akarat tehát, amely bizalmát *fönntartás nélkül* Istenbe veti, – diadalmas akarat.

Egy szent szerzetes-elöljáró küszködik csónakján alattvalóival együtt a megduzzadt, sodró hullámú folyó háborgó felületén. Keményen eveznek valamennyien, hogy átjussanak a túlsó partra. Hiába! Sorra töredeznek el az evezőlapátok, s már csak egy épp evezőrúd feszül neki a rakoncátlan, kíméletlen haboknak. Egyszer csak az is eltörik. A szerzetesek kétségbeesetten jaj dúlnak fel: végük van, nincs segítség! A szentnek azonban fölragyog az arca; hálát ad Istennek: ezután már *csak* Istenben bizhatnak! Eddig még tökéletlen volt a bizalmuk: a hitvány eszközben, a törekeny rúdban bizakodtak: most kénytelenek *egészen* Istenre hagyatkozni. A bizalom 100%-os lett! És a kis szerzetescsalád megmenekült.

Ez a bizalom az, amely csodát mivel.

Csodát? Hogyan lehet az? – Hogyan?!

In Eo, qui me confortat. Abban, aki nekem erőt ad. (Fil. 4,13.) *Jézusban!* – S most vigyázat! Ne farizeuskodjunk, ne kerteljünk, ne kerüljük meg a dolgok lényegét. Legyünk valóban katolikusok, az Egyház hűséges gyermekei, Krisztus misztikus testének tagjai! – *Jézusban*, s kizárólag csak Őbenne diadalmaskodhat az akarat.

Omnia possum in Eo... *Mindent* meg tudok tenni Benne... Az akaratom Benne mindenre képes; számomra minden, még a «lehetetlen» is lehetséges. Tehát az is, hogy én, az akaratnélküli báb, egyszerre csak akarni tudjak; én, a nádszálember, végre sarkamra álljak, s mint a pörölyt az üllőre, úgy ejtsem rá akaratomat az emberi szenvedélyektől égő élet tüzes vasára, hogy formálja azt, megdolgozza, formába öntse.

De csak *Benne*, abban, aki nekem erőt ad, – *Jézusban!*...

Aki egyszer erre rájött, annak minden sikerül. – Miért nem hallgatjuk halló fülekkel a *szentmisét*, a katolikus embernek ezt az egyetlen igazi, minden drámánál fenségesebb drámai élményét?!... A *szentmisének* ez a lényege; – az, amit benne szinte szünetlen hallunk:

Per Christum Dominum Nostrum. Amen.

Krisztus Urunk által!

Minden *őáltala* van, volt és lesz. Vele és Benne legyünk tehát mindig! *Per Christum Dominum nostrum!* – Egyszerű az egész: átadom magamat, rábízom magamat, és Jézus – tudja már a többi!

Lelkem szünetlenül visszhangozza a *szentmisében* és azon kívül: *Per Christum D. N. Amen!* *Per Ipsum et cum Ipso et in Ipso. Általa, Vele és Benne!*

Egyszerű, végtelenül egyszerű: *Per Ipsum!* Általa! Nem törődni magammal, nem gondolni magamra; nem számítani! Szürke porszem, semmi vagyok!...

Valami végtelenül egyszerű, magától értetődő *bizalom* üli meg így a lelket: *Per Christum D. N.!* – Mintha kiemelne a világból egészen, a környezetemből is, sőt önmagamból is. Mintha semmi nem maradna meg belőlem, csak a két szemem, amely mindig Jézusra tekint. Mint a házasságtörő asszony! (Jn. 8,11.) Elfeledek, ki, mi voltam! Elveszem saját semmiségemben, hogy föltámadjak *Jézusban*. Átélem szünetlen, hogy nem számítok semmit, hogy Jézus – minden számomra.

Így lesz diadalmas az akarat.

És minden megváltozik. A réginek vége. A végtelenben élek, az örökkévalóságban. De mintha erről is csak alig tudnék, – oly egyszerű az egész. Egy csepp behullott az óceánba. Az én kis szimpla, szürke emberlelkem – Istenbe. A véges a Végtelenbe. A kis semmi, a hitvány, a jelentéktelen, a parányi a Mindenbe, – *az emberi akarat az istenibe.*

Nem foglalkozom többé politikával, személyekkel, közeli és távoli ügyekkel, *semmivel úgy, hogy gondot okozzon*, főjön a fejem, de mindenek-fölött nem – magammal, sikereimmel, dicsőséggemmel, megbecsültetésemmel, még bűneimmel sem, hibáimmal sem, de mindent megteszek – Istennek, Jézusnak, Anyámnak.

Per Christum Dominum Nostrum!

Tökéletes lemondás, tökéletes önmegtagadás – Jézusért, *Jézusban*, Jézussal, – mily egyszerű!

Ez a szeretet lényege: az egyszerű átadás.

S vajon mi más a consecratio?! Megszűnik a kenyér állaga, – Jézussá lesz. Jézus tökéletesen feláldozza magát. Én Vele. A vízcsepp a szent borban. Az én kis életem – *Jézusban*. A szeretet tökéletesen átadja magát annak, akit szeret. Jézus – nekem, én – Jézusnak. A szeretet egygyé tesz azzal, akit szere-

tünk. Egyesít vele. Elválaszthatatlanul, fölismerhetetlenül. Örökre!

Íme, az akarat diadala!...

Így hullnak le a lélek fájáról, mint elszáradt ágak, hervadt levelek, maguktól az akarat hibái, gyengéi: a meggondolatlanság, a lázas sietség, a határozatlanság, az akarati renyhesség, az emberi tekintetektől való tartás stb. *Isten lesz az akarat erőssége, – Jézus! Omnia possum in Eo, Benne mindenre képes vagyok!*...

Mindezt most végtelenül egyszerű világosságban, a szemlélődés nyugalmában — szemléljük. Most!...

Jézusom, hogyan lesz ez a gyakorlatban, holnap, holnapután?!... Meghökkenünk egy pillanatra. De csak egy pillanatra! Már tudjuk is, hogyan lesz:

Per Christum Dominum Nostrum!...

Az Egyház hitével! Erős megdönthetetlen sziklahitével hisszük!

Mária nagyon szeret, bennünket, a mi Anyánk hűségese! Meglesz – a tökéletesség! A bizalom csodákat mivel! Tehát az akarat is í Szent leszek – per Christum Dominum nostrum! Ámen.

Függelék.

1. FEJEZET.

A Szűzanya hivatása.

Ez a hivatás oly szép, oly fönséges, hogy az embernek térdre kellene hullania, mikor róla beszél.

Chestertonról, a nagy angol konvertitáról mondják, hogy tudott egy katolikus misztikusnak a mondasáról Máriára vonatkozólag, amelyet két protestáns tudós nagy megbotránkozással mint valami szörnyű istenkáromlást idézett. Ez a mondaság így hangzik: «Minden más teremtmény Istennek köszönheti mindenét, de *Őneki maga Isten is hálaival tartozik.*» «Én, – mondja Chesterton – mintha kürt harsant volna meg mellettem, megdöbbenve, szinte hangosan mondtam magamban: *Micsoda remek mondaság!* Én úgy látom, ha jól értelmezzük ezt a remek mondaságot, a megtestesülés hihetetlen mélységű titkát alig lehetne jobban és világosabban kifejezni.»

Nem hiszem, hogy volna valaki, – igazi katolikus – aki ennek a gyönyörű mondatnak az igazságát kétségbe vonná. De ha Isten maga is hálaival tartozik a Szűzanyának, mekkora hálaival vagyunk adósok mi – emberek – neki?

Mi volt az ő hivatása? – Hogy Anyja legyen a megtestesült Igének. És vállalta az istenanyai méltóságot. – Az örök Szeretet, a végtelen Jóság nem tudta tovább nézni a bukott ember vergődését, a poklot, amelyet készített az ördögnek és az ő híveinek, – annyira szerette a világot, hogy értünk egyszülött Fiát adá. – Mily kifejezhetetlen hálaóceán hullámozhatót végig a mennyországon, mikor Mária – szabad-akarattal – kimondta az *Igen-t!* De ugyanakkor vállalta – magától értetődően – az egész emberiség anyaságát is. *A megtestesülés pillanatában a mi Anyánk is lett.* Anyja volt Krisztusnak, az újjászülött emberiség fejének, anyjává lett tehát Fia misztikus teste mindenegybes tagjának is. *A kereszten* – íme, a te Anyád, íme, a Te fiad! – már csak ráütötte a pecsétet az elvitázhatatlan, nagyszerű tényre. És ott Jézus, a végtelen Isten, élet, halál és mindenek Ura, Öszentfelsége a saját Anyját adta nekünk. Vele szemben betöltötte már szent hivatását: megszülte, «fölnevelte» Őt, megjárta Vele a keresztutat – Társmegváltó lett. Most nekünk adta, hogy *újra szülje bennünk* – Jézust, «fölnevelje» bennünk, hogy új Betlehem, új Názáret legyen, új karácsony, új húsvét, új pünkösd, de új Golgota, új nagypéntek is, hogy Krisztus szenvedése bennünk s velünk az ő misztikus testében folytatódjék, hogy az Atya újra meg újra megdicsőíttessék minden lélekben, aki e földön él s aki még élni fog. Valóban fönséges hivatás! Minden lelket, tehát az enyémet is, *alkalmassá tenni arra*, hogy Jézus *élje* benne a maga életét (... «élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem»), hogy az a lélek átalakuljon egészen, hogy szinte bizonyos módon: *Jézussá legyen*, – ez az *Ő édesanyjai hivatása*. A megváltás még nincs befejezve, a Társmegváltónak segítenie, közreműködnie kell az utolsó ítéletig itt a földön, hogy a lelkek millióiban Királlyá, szuverén Úrrá tegye az Ő Jézusát. És hiába a sátán minden erőfeszítése, – «az Asszony összetiporja a kígyó fejét», mert ez az ő feladata, s minden lelket, amely átadja magát neki, amely neki igazi gyermeke, s amely Őt *valóban Anyjául* ismeri el, – megment s *Jézushoz visz*, hogy élje benne az Ő isteni életét.

Inkább anya Ő, mint királynő, – szokta volt mondani az Anyaszentegyház büszkesége és öröme: Kis Szent Teréz! *Hivatása az édesanyáé!*

Nem értjük talán, vagy el-elfeledjük?!

De hiszen mindennapi *Szentmisénk* kopogtat emlékezetünk falán. Mi a Szentmise? (Nagybetűvel írjuk *itt*, mert belőle fakad minden áldás reánk, és a bőséges, a több-élet számunkra és mindenki számára, *itt* vagy a tisztítóhelyen, – és ez egyedül méltó dicséret a Boldog Szentháromságnak.) – A Szentmise az *egyetlen* golgotái véres áldozatnak vértelen megújulása. – Nem volt-e *ott* a Szűzanya?!... Nincs-e tehát *itt*, e megújulásokban, e Szentmisékben?! – Nem *ott* hangzott-e el: íme, a te Anyád?!... Nem hangzik-e, nem dörög-e, vagy nem suttog-e édesen *itt*, ma és mindennap, minden oltáron *ugyan-az* az isteni kijelentés?! – A Társmegváltó *ott* volt *akkor* is, – nem hiányozhat *ma* sem.

Jézus *akarata*, hogy Ő legyen a mi Anyánk, s mi az ő gyermekei. – Jézus az ő Elsősülöttje, mi a másodsülöttjei.

Mi volt az isteni terv, mit akart Isten? – *Hogy fogadott fiait legyünk!* Küldetést adott tehát az Ő Édesanyjának, hogy a nyomorult emberiség az istenfűség tudatára ébredjen az Ő gyöngéd kezének vezetése alatt, őrá bízta a feladatot, hogy miként a természetes rendben az anya nevel, a természetfö-

lötti rendben Ő legyen a minden anyáknál igazibb, jobb, legszentebb Anya, aki fiait a *lelki gyermek-ségre* ráneveli, hogy így betöltessék az Evangéliumban elhangzott *egyetlen* föltétel a mennyországi életre: Hacsak nem lesztek, mint *a kisdetek*, nem mentek be a mennyek országába. – Mily gyönyörű-séges hivatás! Hogy akinek gondviselő oltalma alatt nevelődött az Elsőszülött, az édes isteni Gyermek «bölcességben és kedvességben Isten és emberek előtt», – ugyanannak az Édesanyának szárnyai alatt nevelődünk rá a lelki gyermek-ségre mi, akik testvérei vagyunk az Elsőszülöttnak, hogy a fogadott istenfiúság mennyei tisztaságával és édes bizalmával tudjuk kiejteni a szót: *Abba! Páter!*

Meg akarja tanulni valaki Kis Szent Teréz *kis ösvényét*, azaz: járni akarja a *lelki gyermek-ség útját?* – *Tegye valósággá, hogy Mária az Édesanyja!*

Meg kell végre értenünk, hogy az «anya» szó nemcsak fogalom, elmúló, elfeledhető, figyelmen kívül hagyható, vagy megható, a golgotái sötét jelenetben kivirágzó, gyöngéd – szó, hanem mélységes realitás, tökéletes valóság, amelyet *élni kell* mindenkinek; kötelező testamentum, amelyet halálos komolysággal illik végrehajtani. S aki nem hajtja végre? ... Az anya nélkül nevelődik fel. Csenevész lesz és árva. Az nem ismeri meg a legszebb napsugarat, amelyet Isten végtelen szeretetében hozzánk küldött, hogy sütkérezzünk benne, melegedjünk tőle, és ujjongjunk szépségének. Az nem tudja meg soha, mi az igazi, mi a mennyei tavasz, mi a Magnificat melódiája, mi a húsvét hajnalának ragyogása, mi a pünkösöd tüze-lángja, mi a Rosa Mystica, mi a Causa nostrae Laetitia, nem, nem tudja, mi az – öröm, a tiszta, az égi, az ártatlan *gyermeki öröm!*...

Mert Mária anyai hivatásával velejár az is, hogy *öröme, derűje, napsugara, boldogsága* legyen az emberiségnek, elsősorban az Anyaszentegyháznak, Isten földi családjának, aztán e család minden-egy tagjának. – Végtelen jóságában adta nekünk Máriát Fia, Jézus!

Hogyan tölti be hivatását?

A Szentlélek világosságában kell látnunk, hogy az anya – *anya!* Anya pedig nincs gyermek nélkül. Az anyának tehát mindig gyermeke mellett a helye. (S most jöjjön azonnal az életbe – erőlködés, okoskodás nélkül átültetett, megvalósított gyakorlat!) Anyám *mindig* velem van. Nincs hely, ahová el ne kísérne. Jön velem – enni, sőt Ő készíti, Ő *hozza* nekem az ételt, nézi, – mint egykor földi anyám, hogyan eszem, mennyit, mit; s hová gondolok; figyelmeztet, tanít; s hálát ad velem, talán helyettem is. És az italt is ő nyújtja; tölt vagy óv tőle. Együtt megyünk a folyosón, a rekreációra, az utcán, s vigyáz a tekintetemre; fogja a kezemet s adja számomra a gondolatokat, és eszembe juttatja százszor és ezer-szer – Jézust. Mert *Neki csak ez a fontos*: az ő Jézusa, és hogy *én csak Őt szeressem*: Jézust! Kívánjam őt, vágyakozzam Utána és mondjam, gondoljam, és a szívemmel folyton ezt dobogjam: Jézusom, szeretlek, kimondhatatlanul szeretlek! Együtt megyünk imádkozni, a kórusra, a tabernákulum elé, a Szentmisét velem mondja: ott van, mert ott volt akkor is a Golgotán. – És elaltat, és fölébreszt. Megtanít a szenvedés elviselésére, sőt arra is, hogyan kell annak örülni; és leckéket ad nekem, hogy tekintsek minden szenvedést, testit, lelkit, minden keresztet – *vigasztalásnak*, édes kitüntetésnek. – Lelkem sötét éjszakájában, viharában ő a csillag, amely soha el nem tűnik, mindig ragyog, mindig tündököl, mindig biztat, soha le nem hullik... Még eddig mindig így volt, most is így van, és így lesz a jövőben is. Mi-ért?! – Egyszerűen azért, mert ő – anya, s az anyának gyermeke mellett van a helye. *Sohasem hagyhat-ja el!*...

Mindig velem van. *Együtt akar élni velem*. Elintézi minden ügyemet, még pedig mindig Isten aka-rata szerint. Ez is hozzátartozik az ő édesanyai hivatásához: *Advocata nostra!* A mi ügyvédünk. Kis Szent Teréz kifejezése ez: «Mily jól intézi az én ügyeimet!» Ezért mindent megbeszél közöl Vele; elég csak Rá tekintenie, s Mária már tudja, mire van szüksége.

Ő, a *szentek* nagyon jól tudták, mit jelent nekik a Szűzanya! Mária-szeretetük, vagy mondjuk a megszokott módon: a Mária-kultusz náluk szentségük arányában növekedett. Nem is lehet másképp! Ez a gyönyörű «kultusz» – *Isten akarata*. Mi egyéb az életszentség, mint Isten akaratának tökéletes teljesítése. Miféle szent volna az, aki éppen ebben az egyben nem akarná Isten akaratát?! S miféle lelki élet volna az, mely a *tökéletesség* útján a Szűzanya szeretetét egészen mellékesnek tartaná?! – Mit tudhat az, akinek fogalma sincs arról, mi az Anyaszentegyháznak – Mária?! Mily *messze* állhat az Egyháztól, mennyire *távol* az ő gondolkodásától, eljárása módjától, aki nem látja, mennyire eped Krisztus misztikus teste Mária segítségéért:

Ora pro nobis Sanda Dei Genitrix!

Mit tud az, akinek nem tűnt fel, hogy az Egyház alig várja, hogy kimondhassa dogmában; Omnium Gratiarum Mediatrix! Hogy ő a misztikus testben az egyházatyák szerint a *nyak*, amely ösz-szeköti a tagokat: bennünket, a fővel: Jézussal! Hogy *Ő a csatorna*, amelyen keresztül ömlenek hoz-

zánk az isteni kegyelmek oly bőségesen, hogy az alázatos lélek csak a hála könnyeivel, de nem a szavával képes azokért köszönetet mondani! Hogy – mint Szent Bernát mondta: *Deus voluit totum nos habere per Mariam!* Isten azt akarta, hogy *mindent* Mária által kapjunk! Ez a nagy Szent mondta Róla ezt a szépséges, igaz mondatot: *Plena sibi, nobis superplena et supereffluens.* Önmagának telve, nekünk túl tele és kicsordult! Hogy – ez, ez Mária; az az *Ő* hivatása, hogy *anya* legyen, tehát hogy ellásson, etessen, neveljen, elhalmozzon bennünket, mert gyermekei vagyunk, Isten fogadott fiai, Jézus testvérei, s mert csak így tudunk lenni olyanok, mint a kisdedek, akiké egyes-egyedül a mennyek országa!

Minden Szentmisében újra meg újra odaadja anyául nekünk a keresztről Jézus az *Ő* anyját, s mi nem vennők tudomásul az *egész* Golgotát?! Aki Máriával miséz, az tudja, mit jelent *együtt élni* az Édesanyával!

Sokszor eszünkbe juthat: Szent Illésnek a gyalogfenyő alól 40 nap és 40 éjjel kellett mennie Isten hegyéig, a Hóreb, *a kenyérnek az erejével!* Nekünk csak egy nap és egy éjjel kell ezt az utat megtennünk az áldott, szent Kenyér erejével – az egyik Szentmisétől a másikig. És mégis mily hosszú, mily esemény teljes egy nap, mily veszedelmes ez az egy éjszaka! – Kiteszi ez az egy – Illés atyánk 40 napját és 40 éjjelét?! Rémülettel gondolunk rá, hogy bírjuk ki – vétek, hiba, megbánás nélkül! Mennyi lesz benne újra a hanyagság, az ellanyhulás, az elfordulás Tőled, Uram, mi Napunk, mennyi önszeretet egész nap, s mily kevés szeretet Irántad, mily kevés testvéreink iránt! Mennyi idegen, haszontalan, hitvány gondolat, mennyi fölösleges szó, fecsegés, s mily kevés igazi hallgatás kívül-belül! Mennyi szenvedély, türelmetlenség, mily sok ostoba kíváncsiság, s mily kevés, vagy semmi összeszedettség! Mily undok sok hiúság, mennyi hengegés, és mily kevés, vagy semmi alázat!

Ugye, Jézusunk, ezért adod Anyádat mellénk! Az egy nap egy éjjel – Hóreb hegyéig, a másnapi istentalálkozásig, az egyesülésig, a Pax-ig, a communióig, még a Kenyér erejével is – tekintve a mi feneketlen nyomorúságunkat és hűtlenségünket – alig volna kibírható – *Mária nélkül!* Minden órában, de-hogy! – minden percben leülnénk a gyalogfenyőbokor alá mi is, megelégedvén a parányi kis szolgálatot Teneked. De a mi Anyánk mellettünk áll, biztat és cselekszik is helyettünk, Imádkozik, és szeret Téged – helyettünk is. *ő* a mi nagy, szent, áldott *Helyettesítőnk*, Ez is *hozzátartozik* az édesanyai hivatáshoz,

Mária a garancia – értünk,

Valaki a szentáldozás előtti nagy zavarában e szavakra bukkant: *Ne respicias, Domine, peccata mea, sed oculi tui videant aequitates Mariae!* S eltűnt minden zavar, kétely, aggodalom. Azóta mindig *Anyjára hivatkozik*, s ez a hivatkozás még *sohasem* volt eredménytelen. Mily jó aztán rámutatni Jézus előtt Anyánk *alázatosságára*, mikor a kevélység viperája sziszeg, vagy a hiúság pávája kérkedik bennünk; vagy szeplőtelen tisztaságára, mikor szennyesek a gondolataink, a képzeletünk, s a szemünk ártatlan ragyogását elsötétítette az érzékiség, vagy hivatkozni az *Ő* szépszeretetére, mikor tombol bennünk a harag fürgetege, vagy ül a sápadt irigység, és hidegen süvít az ellenszenv!... Hiszen az anya erényei a gyermek tulajdona!

Tegyünk fel öreá mindent! Mindenünket! Egész életünket! Mint a szenvedélyes hazard-kártyások: mindent egy tétre, egész vagyonukat, megélhetésüket; van, aki legszebb lovát, kocsiját, sőt még – volt eset rá: a feleségét is. És nem nyeri meg a tétet! – Mi azonban sohasem veszünk, mi mindig nyerünk. A mi tétünk: Mária anyai Szíve...

Bár betölthetne fönséges hivatását szépséges Szűzanyánk mindenegyes gyermekében, elsősorban azonban az *Ő* papjaiban!

2. FEJEZET.

Máriás papi élet.

A karmelita élete imádkozó-vezeklő élet. Sajátmagáért és a lelkekért. Milyen gyönyörű dolog, ha imádkozik, vezekel – a papokért. Ti vagytok a föld sava. Ha a só megromlik, mivel sóznak, – mondta Jézus. Tanítványaira és azok utódjaira, a papokra értette. Kis Szent Teréz a papokért ajánlotta fel egész rejtett, karmelita életét. Ki ne követné őt ebben is szívesen?!

Június-július fordulóján százával mondanak újmisést ifjú papok, s kezdik meg a munkát az Úr szőlőjében. Miért imádkozzék velük kapcsolatosan Mária karmelitája?

Vita sacerdotalis sit vita mariana! Azért, hogy papi életük legyen máriás élet. Miért?

A pap apostol, – Jézus apostola. Adnia kell, még pedig szünetlenül, mert ezrek várnak rá, szomszárán, éhesen, hogy kielégüljenek és tovább *éljenek*. Ha van ezertó-országa, akkor a papi lélek az ezerforrás birodalma. Lelkek isznak belőle. De ha ez a lélek üres?! Nos, akkor?!... – A papi lélek ne csatorna legyen, amelyen keresztülfolyik a víz, és utána üresen marad, hanem medence, amely csordultig van tele, sőt túlsordul, hogy a kiömlő fölösleg megtermékenyítse a kiaszott földet, fölszendítse a terméketlen, virágtalan mezőt-rétet.

A tabernákulum *infinitus thesaurus*, kifogyhatatlan kincs minden pap számára. És mégis sok a pap, akinek a tabernákulum igazában nem jelenti azt a mérhetetlen, kifogyhatatlan rezervoárt, amelyből a túlsordulásig telne meg a papi lélek, szünetlenül, a maga és embertestvérei javára. Miért? – Nincs, aki oda vezesse! Vagy, ha ott van, nincs, aki ott tartsa!

Hogyan segítsünk a bajon? – Egyetlen egy módja van ennek. *Vita sacerdotalis sit vita mariana!* A papi élet legyen máriás élet. Azaz, ez lesz a papi életnek a mottója:

Máriával! Mindent Vele, semmit Nélküle!

Legyünk egészen gyakorlatiak! Hogyan lesz életté minden papi hivatásban, de különösen a pásztorai papéban, a Mária-tisztelet?! Más szóval, hogyan tudjuk a vita sacerdotalis-t vita mariana-vá tenni?!

Röviden, vázlatosan, vegyük át a papi életnek egy szürke hétköznapját.

A pap Máriával ébred.

Első tekintete Máriára esik, mint az ébredő gyermeké anyja arcára. Köszönti őt mosolyogva, ujjongva, az új nap, a friss hajnal mindenre kész energiájával: Ave Maria! S máris repül Vele *lélekben* a tabernákulum elé, Jézushoz. És imádja Jézust – Máriával. Elmond Neki mindent szaggatottan, sóhajokban; hálálkodik előre a keresztékért, s forrón buzog ajkáról: a Te akarodat akarom, Jézusom! Nem siker, nem diadal, – Jézus akarata az apostol hő kívánsága. S amit kihagy, amit rosszul mond, kér, kíván, azt Mária helyreigazítja, kiegészíti, pótolja; s ha semmit se mond, Mária beszél majd helyette, hiszen az édesanyja gyermeke helyett szól, cselekszik, sőt gondolkodik is. *Mária szíve a szűrő, amelyen keresztül Jézushoz jut a pap imája.* – Pár pillanat mindez. A mosakodásnál, az öltözködésnél folytatódik a társalkodás: *nostra autem conversatio in coelis est.* Mária látja prózai cselekedeteinket, s mert Vele vagyunk, és Reá gondolunk, megszenteli minden mozdulatunkat, sőt ruhánkat, testünket is: és így a szüzi hajnal minden szépsége ragyog rajtunk-bennünk az Ő édes jelenléte által.

Reggeli ima!

De hiszen már imádkoztunk!... Úgy van, – Mária jelenlétében járni – imádság. Ez a mi feladatunk: nem «Ora et labora», hanem «semper orare et nunquam desinere». Az Édes Szűzanya azt akarja, hogy ne legyen száguldás, vagy hajsza az én papi életem, hanem – imádság. Az imádságban pedig pihen a lélek, vagy legalább is a pihenést keresi Isten ölné. A lélek pihenését pedig segíti megszerezni a test nyugodt tartása, a térdelés, a kezek imája, a zajtalanság, a rend, a hallgatás – kívül-belül. Mi legyen tehát a reggeli ima? – *Elmélkedés – Máriával!* Ha nem megy, bízzuk csak rá; ő majd segít rajtunk, imádkozik értünk, helyettünk. Meddig tartson? – fél óráig, ha tovább nem lehet; negyed óráig, legalább 10 percig, amíg a test, a lélek megpihen, összeszedett lesz; amíg bevonulunk bensőnkbe, a lélekkastélyba, ahol Isten lakik. S ha mindez nem megy, ha száguld a képzeletem, ha nyugtalan, indispozícióval küzd a testem, – akkor panaszkodom Anyámnak, vagy órá bízik mindent, s Jézusnak csak annyit mondok: *Nézd Máriát!* – Ez az ima-pihenés, vagy ima-küzdelem el nem maradhat. Mind-egy, hogyan történik: Kempissel, más lelki-könyvvel, vagy pusztán – Máriával, szentolvasóval, adorációval; mondom, mindegy; de meg kell lennie e rövid idő felhasználásának. Ez az idő a befelé fordulása, – Istené egészen!

Szentmise!

Aztán már vár a paron – Jézus! Megyek szentmisémre – *Máriával!* – ő vezet. Vele öltözöm is. Ő ott volt a keresztúton, a kereszt alatt; bemutatta, végigszenvedte a véres áldozatot; Vajon hiányozhatna a vértelen áldozatnál, amely ugyanaz, mint az első volt?! – Mily segítség ő nekem! *In conspectu Mariae!* Így megyek ki, az ő tekintetének kíséretében, az oltárhoz, a Golgotára. Ha nem is látom, *tudatomban* ott van: Mária velem! Mintha én volnék az Ő Jézusa! Fájdalmas szomorúsága ott könnyezik alakomon, mikor a Confiteor eget-földet ostromló bűnbánatát zokogom. Egy pillantás, egy röpke gondolat Reá, mikor elszórákozom, s már kapom a kegyelmet, az erőt. Mikor pedig ott imbolygók az oltár Kálvária-hegyén, hol középen, hol a lecke-, hol az evangéliumoldalán, – ő támogat, édes tekintetével bátorít, hogy az Introitus, a Gloria, a Credo sziklaerejével tudjak az Offertorium megállapodásában mindenről tökéletesen lemondani. Igen! Mindenről lemondani, mindent az aranypaténára tenni, nem-

csak bűneimet, híveimet, a lelkek millióit, de egészségemet, kényelmemet, sikereimet, barátaimat, becsületesemet, jó-hírnevemet is; teljes kifosztottságban vállalni a keresztrefeszítést, tökéletes áldozattá lenni, tudná-e ezt ember magától, tudna-e azonosulni az Isten Bárányával, ha, ha – nem volna mellette az Édesanya, aki mindezt végigpróbálta; az Édesanya, az ő szívével, aki bennem is Jézusát látja?! Nem több-e ő a Makkabeusok anyjánál?!...

Aztán a Kánon, a Communicantes– elképzelhető-e Mária nélkül?! Folyton imádkozik értem, könyörög érőért, kegyelemért, szent azonosulásért Jézussal. Istenem! A legfölségesebb pillanat misztériumában ott áll Ő is: Stabat Mater Dolorosa!... Amit én hibázok, amit elrontok, azt ő helyrehozza, vagy mind-énnek elejét veszi, úgy, hogy én képes legyek tökéletesen feláldozni magamat Jézussal. Az ön-feláldozó szeretet nagylelkűsége mélyen átalakítja lelkemet, talán úgy, mint ahogy átalakul a borba hullajtott csepp víz drágalátos vérré, – mert Mária mellettem van, irányít, vigyáz rám; érzem, hogy fia vagyok, mint Jézus, s hogy eljuttat a tökéletes áldozat legédesebb boldogságához a Communióban: az egyesülő szeretet mennyei békéjéhez.

Ó, ezt végig kell próbálni, ezt meg kell tanulni, meg kell szokni: *Máriával misézni!*

Mily gyönyörűség az ilyen mise, micsoda mélységes lelki-élmény, mily hallatlan biztatás, mekkora bűnbánat, mily fölemelkedés; abyssus abyssum invocat! Végtelen forrása a kegyelmeknek, az isteni életnek. Ebből él a pap egész nap, ez a kenyere, ez az itala. Mária fogja a kezét, mikor szorítja a kelyhet, hogy fenéig ürtse: Calicem salutaris accipiam... A szenvedések kelyhet! Az Ite, missa est dörgő hangjában már az apostol-pap lelke magasodik: exivit sonus eorum... az a papi lélek, amely maga mögött tudja Máriát, a kegyelmek Anyját. Érzi, hogy sohasem lesz elhagyott, soha árva, mert Mária lesz az ereje, Mária a védelme, Mária a bűn rettenete, Mária a Sátán legyőzője. Egy szentmise a kegyelmek óceánja. De minden kegyelmet Mária közvetítésével kapunk. Mekkora lesz a gratia, – non vacua, amely a boldog pap lelkébe árad, aki Mária kezét fogja, aki engedi, hogy Anyja szabadon dolgozzék, aki az ő édes gyermeke, s mint az igazi gyermek, mindent, tehát szentmiséjét is Anyjával végzi. Jézus is Anyjával mutatta be a véres áldozatot, ő is, tehát egészen úgy, mint Jézus...

Aztán ki az életbe!

Lehet-e már elszakadni Máriától, ha valóban Vele mondtuk a szentmisét?!... Most már csak rámutatok a hétköznapok egyes szakaszaira. *Gyóntatószék!* – *Lesütött szem*, amely Máriával figyel, mikor a szennyes bűnök képeinek árja ostromolja az érzékeket. *Résztvevő szív*, amely az elesettek, a szegények, a nyomorékok s a nehezen megtörök seregén kesereg: Mária ott van, utat mutat, tanácsot ad, megfejt-elintézi a nehéz, bonyolult eseteket. – *Szószer!* Még előtte ott térdeltünk Vele a tabernákulum előtt, most fönns a magasban ő mérsékli a hangunkat, s a Szentlélek kenetét ő esdi ki. Bízunk rá az apostoli munka eredményét. Mi csak hintsük szét a magokat. S ha jönne az öntetszelgés, ha észrevennők, hogy magunkat keressük, s kevélységünket elégtjük ki, – vessünk egy könyörgő, de ellenállhatatlan pillantást Máriára, s a szószer hamarosan az apostolok tüzeiben ég, lángol: a Szentlélek tüzesedik fölötté Édes Mátkája közbelépésére. – *Betegek, haldoklók!* Micsoda csoda-út: Vele menni, a Betegek Gyógyítójával, a Szomorúak Vigasztalójával, a lelkek Édesanyjával! Mily biztosság Ő a bizonytalanságban, mily oszlop az Élet óceánjában, mily gyönyörűséges mennyei lilium a föld piszkában! – *Társadalom!* Az apostol-papnak nem eltemetkeznie, nem elmerülnie kell a társadalomban, hanem vezetnie. Az Ő feladata: irányítani, javítani, nemesíteni, megóvni! Ő a föld sava! Ő a világ világossága! De mire képes – Mária nélkül? Semmire! Elvész! A só megromlik. Jaj! A társadalom, vagy inkább a társaság (!) megrontja. Meg kell tehát szokni, be kell gyakorolni: Máriával menni társaságba, titokban Vele beszélgetni, s milliószor köszöntem: Ave Maria! A máriás életű pap, de csak ő, kizárólag csak ő, – átalakítja a társaságot, sőt a társadalmat is.

Istenem, mily hosszú egy nap! Mennyi esemény benne! – A papnak temérdek az ellensége. Szinte szünetlen támadásban van része. Személyek, körülmények, anyagiak, ádáz idők – mind ellenségei, és egy legyőzhetetlennek látszó, borzalmas ellenfél: az Én! – Van-e ezek ellen védelem? – Igenis, a Szűzanya a nap folyamán nem egyszer, tízszer, hússzor kezünkbe nyomja a kardot: a *breviáriumot!* Aki elhanyagolja a breviáriumot, aki nem markolja szilárdan a kardot, aki nem forgatja azt a vívó ügyességével, aki hüvelyében tartja, s akinek csak kérkedő dísz az oldalán, az egy-kettőre az ellenség kezébe esik. Sapientibus sat... Mária jelenlétében járni, annyi, mint szeretni a zsolozsmát, s erősen hinni: amíg valaki lelkiismeretes a zsolozsmában, addig – a poklok kapui sem vesznek erőt rajta!

Van még valami, ami a papnak a szürke hétköznapon a szentmise után a legnagyobb kincsét jelenti: *az adoráció!* Mit tesz az: Máriával adorálni, ezt kimeríteni igen nehéz volna! Beszéljen arról mind-egyikünknek külön-külön a szent-órán a Szentségi Jézus csókja a lelken: a silentium! Imádni Sze-

relmesünket, Jézust, Mária társaságában, Mária lelkével, Mária alázatosságával és szerelmével, – ez olyan gyönyörűsége valami, amiről inkább hallgatni illik, mint beszélni. Eggyé lenni, azonosulni Máriával, s így imádni, aztán elmerülni az isteni Szív lángoló tengerében, vagy úgy, mint a csepp az óceánban – ezt élvezni lehet, de elmondani lehetetlen...

Ha aztán eljön *az este*, hallgasson a pap Anyja sugallatára; tartson komoly lelkiismeretvizsgálatot. Máriával tegye ezt is. Jelenjék meg Vele a Szentlélek előtt, s az ő édes ajkával kérje: gyűjtsen lelkében világosságot!

Mily édes lesz egy ilyen, máriás életű papnak *az elnyugvása*, lepihenése az éjszakára! A Szép Szeretet Anyja gondoskodik majd róla, hogy igazi gyermekként pihenjen el, s gyűjtsön erőt egy új nap újabb küzdelmeire. Ahogyan nevével ébredt, nevével is alszik el.

Vita sacerdotalis vita Mariana! Így gyönyörűsége a földi élet, így lesz apostollá a pap, így szentelődik meg a pasztoráció, lesz dúsgazdag, kicsorduló életté és határtalan boldogság forrásává nemcsak neki-magának, hanem minden fiának, leányának. Ő maga lesz a *fons horlorum*, a lélek-kertek forrása, ő a *puteus aquarum viventium*, az élővizek mélységes, csordultig telt szent kútja, ha elszántan, következetesen megvalósítja, életté teszi a jelszót:

Máriával! Mindent Vele, semmii Nélküle! Amen.